BORDO SİYAH

DÜNYA KLASİKLERİ - ROMAN

EZİLENLER

DOSTOYEVSKİ

ÇEVİREN: OSMAN ÇAKMAKÇI

DÜNYA KLASİKLERİ

EZİLENLER

FYODOR MİHAYLOVİÇ DOSTOYEVSKİ (1821-1881): RUS ROMANCI VE ÖYKÜ YAZARI. ÇOCUKLUĞU SARHOŞ BİR BABA İLE HASTA BİR ANNE YANINDA GEÇTİ. OKULU BİTİRDİKTEN SONRA EDEBİYATLA UĞRAŞMAK İÇİN ASKERLİKTEN AYRILAN YAZAR, ÇAR 1. NİKOLAY'IN BASKICI YÖNETİMİNE KARŞI REFORM HAREKETLERİNE KATILDI. İDAM EDİLMEKTEN SON ANDA KURTULMASI, DOSTOYEVSKİ'NİN ÜZERİNDE DERİN İZLER BIRAKTI. *VREMYA* VE *EPOHA* ADLI İKİ DERGİ ÇIKARDI. İNSANIN İÇ DÜNYASININ EN GİZLİ KÖŞELERİNİ USTACA ANLATAN YAPITLARIYLA 20. YY. ROMAN ANLAYIŞINI DERİNDEN ETKİLEYEN YAZARIN ÖNEMLİ ESERLERİNDEN BAZILARI; İLK ROMANI *İNSANCIKLAR*, *BEYAZ GECELER*, *EZİLENLER*, *ÖLÜLER EVİNDEN ANILAR*, *KUMARBAZ*, *KARAMAZOF KARDEŞLER* VE *BUDALA*'DIR.

EDİTÖR

VEYSEL ATAYMAN: 1941'DE İSTANBUL'DA DOĞDU. İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ'NDE ALMAN DİLİ VE EDEBİYATI VE FELSEFE ÖĞRENİMİ GÖRDÜ. İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ MÜTERCİM TERCÜMANLIK BÖLÜMÜNDE UZUN YILLAR DERS VERDİ. HALEN AYNI BÖLÜMDE YÜKSEK LİSANS DERSLERİNE GİRMEYE DEVAM ETMEKTEDİR. FELSEFE, SİNEMA VE EDEBİYAT ALANINDA ÇOK SAYIDA MAKALE, DERLEME VE TELİF KİTABI YAYINLANDI. ÖZELLİKLE SİNEMA HAKKINDAKİ ÖNCÜ DEĞERLENDİRMELERİ NEDENİYLE HATIRI SAYILIR BİR HAYRAN KİTLESİNE SAHİP OLAN ATAYMAN, ÇEŞİTLİ YERLERDE VERDİĞİ SEMİNERLERLE OKURLARIYLA TEMASINI HEP SICAK TUTTU. BORDO SİYAH YAYINLARI'NIN DÜNYA KLASİKLERİ EDİTÖRLÜĞÜ GÖREVİNİ YÜRÜTTÜĞÜ SIRADA ÇOK SAYIDA DÜNYA KLASİĞİNE EDEBİYAT SOSYOLOJİSİ ÇERÇEVESİNDE ÖNSÖZLER VE NOTLAR YAZDI. YÜZE YAKIN ÇEVİRİSİ YAYINLANDI. 2009 YILINDA DİL DERNEĞİ TARAFINDAN TÜRKİYE'NİN EN PRESTİJLİ ÇEVİRİ ÖDÜLLERİNDEN BİRİ OLAN ÖMER ASIM AKSOY ÖDÜLÜ'NE LAYIK GÖRÜLDÜ.

ÇEVİREN

OSMAN ÇAKMAKÇI: 1965'TE İSTANBUL'DA DOĞDU. BOĞAZİÇİ ÜNİVERSİTESİ'NDE PSİKOLOJİ, İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ'NDE FELSEFE OKUDU. JAMES JOYCE, KAFKA, JACK LONDON, OSCAR WİLDE VE LEWİS CARROLL GİBİ YAZARLARIN ÇOK SAYIDA ESERİNİ TÜRKÇEYE KAZANDIRDI. RADİKAL GAZETESİNDE ÇALIŞTI. SON DÖNEM TÜRK EDEBİYATININ İLGİYLE TAKİP EDİLEN ŞAİRLERİNDEN BİRİ OLAN OSMAN ÇAKMAKÇI, AYNI ZAMANDA ÇEŞİLİ YAYINEVLERİNDE EDEBİYAT EDİTÖRÜ OLARAK YER ALTI EDEBİYATI BAŞTA OLMAK ÜZERE FARKLI ALANLARDA ÖZGÜN PROJELER YARATTI.

REDAKSİYON

FİLİZ GÖVER: 1947'DE İSTANBUL'DA DOĞDU. REMZİ VE YENİ ALAN YAYINEVLERİ İÇİN UZUN YILLAR REDAKSİYON VE DÜZELTİ YAPTI.

TASHİH

ESEN GÜRAY: 1961'DE İSTANBUL'DA DOĞDU. İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ ESKİ TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BÖLÜMÜNDEN MEZUN OLDU. 1978 YILINDAN BERİ YAYINCILIK SEKTÖRÜNDE DÜZELTMEN OLARAK ÇALIŞMAKTADIR. GELİŞİM YAYINLARI, SABAH KİTAPLARI VE TURGUT YAYINCILIK'TA UZUN YILLAR ÇALIŞTI. BORDO SİYAH DIŞINDA İŞ-KÜLTÜR YAYINLARI VE CUMHURİYET KİTAPLARINA DA DIŞARIDAN DÜZELTMENLİK YAPMAKTADIR.

YAYINCI SERTİFİKA NO 15553

ISBN 978-605-4439-32-4

BASIM TARİHİ: İSTANBUL – TÜRKİYE 2011

BS YAYIN BASIM DAĞITIM REK. ORG. SAN. TİC. LTD. ŞTİ.

FATİH CADDESİ ALAYBEY SOKAK NO: 28/B ZEMİN KAT

MERTER – GÜNGÖREN – İSTANBUL / TÜRKİYE

TEL: (0212) 505 99 70 (pbx) FAKS: (0212) 505 99 75 MERTER V. D. 187 061 1123

e-mail: bs.yayin@gmail.com

BASKI: EZGİ MATBAACILIK SANAYİ TİCARET LTD. ŞTİ.

SANAYİ CAD. ALTAY SOK. NO:10 ÇOBANÇEŞME/YENİBOSNA-İST.

TEL: (0212) 452 23 02 - 654 94 18 FAKS: (0212) 654 94 13

HALKALI V. D. 3840046734 e-mail: ezgimatbaa@gmail.com

EZİLENLER

DOSTOYEVSKİ

ÇEVİREN: OSMAN ÇAKMAKÇI DÜNYA KLASİKLERİ

ROMAN

FYODOR MİHAYLOVİÇ DOSTOYEVSKİ

(D. 11 Kasım 1821, Moskova – Ö. 9 Şubat 1881, Petersburg)

Rus romancı ve öykü yazarı. İnsanın iç dünyasının en gizli köşelerini ustaca anlatan eserleriyle 20. yüzyıl roman anlayışını derinden etkilemiştir.

Babası Yoksullar Hastanesi'nde çalışan eski bir ordu cerrahı, annesi ise bir tüccarın kızıydı. Çocukluğu, zorba ve çoğu zaman sarhoş bir babayla hasta bir anne arasında geçti. On beş yaşındayken annesini yitirdi, katı disiplinli Petersburg Mühendislik Okulu'na gönderildi. 1839'da aniden babasını kaybeden yazar, okulu bitirdikten hemen sonra edebiyatla uğraşmak için askerlikten ayrıldı.

1846'da yazdığı ilk romanı *Bedny Lyudi*'yi (İnsancıklar) bir arkadaşı aracılığıyla ünlü edebiyat eleştirmeni Vissarion Belinski'ye gönderdi. Dostoyevski'nin, roman kahramanının gizli dünyasını yansıtmadaki ustalığını öven eleştirmen, onun, gelecekte büyük bir yazar olabileceğini belirtti. İlk yapıtıyla kazandığı ünden sonra girdiği edebiyat çevrelerinde kişisel görünümüyle etkili olmayı başaramayan yazar, alışık olmadığı bu toplumsal ortamdan kaçmak için edebiyat çalışmalarını sürdürdü ve *Dvoynik*'i (Öteki; 1846) yazdı; ancak, bu roman, Belinski'nin desteğini yitirmesine neden oldu. Ardından gelen *Hazyayka* (Ev Sahibesi;1847), *Byelie noçi* (Beyaz Geceler; 1848) ve *Slaboye Sertze* (Bir Yufka Yürekli; 1848) adlı eserleri de umduğu ilgiyi uyandırmadı.

Çar I. Nikolay'ın baskıcı yönetimine karşı reform hareketlerine katılan Dostoyevski, 1847'den sonra Mihail Petraşevski'nin evinde düzenlenen haftalık toplantılara katılmaya başladı. Çarlık yönetimi, Nisan 1849'da, Petraşevski Grubu üyelerinin tutuklanmasını emretti. Uzun bir soruşturmanın ardından, Dostoyevski'nin de aralarında bulunduğu yirmi bir kişinin kurşuna dizilmesine karar verildi. İdam hazırlıkları sırasında, cezaların indirildiğine ilişkin Çarlık fermanı geldi. Yaşadığı korku dolu anlar, yazarda silinmez izler bıraktı. Dostoyevski'nin ölüm cezası, Sibirya'nın Omsk bölgesinde dört yıl ağır hapse ve er rütbesiyle dört yıl askerlik hizmetine çevrildi. 1854'te serbest kaldıktan sonra Sibirya'nın Semipalatinsk kasabasında askerlik hizmetine başladı; bu dönemde yazdığı *Dyadyuşkin Son* (Amcamın Rüyası; 1859) ve *Selo Stepançikovo i evo obitateli* (Stepançikovo Köyü; 1859) ile edebiyat hayatına geri döndü. Dostoyevski, eleştirmenlerin ilgisini çekmeyen bu iki kitaptan kısa bir süre sonra Petersburg'a geldi; kardeşiyle birlikte Batılılaşma ve Slavcılık akımlarını uzlaştırmayı amaçlayan *Vremya* dergisini çıkarmaya başladı. *Vremya*'da yayımlanan *Zapiski iz myortvogo doma* (Ölüler Evinden Anılar; 1861-62) derginin tanınmasını

sağladığı gibi, yazarın eski ününü de canlandırdı. Dostoyevski'nin hapishane hayatının canlı bir anlatımı olan roman, Turgenyev ile Tolstoy'un övgüsüyle karşılandı. Yine *Vremya*'da yayımlanan *Unijennye i oskorblyonnye*'de (Ezilenler; 1861) ailesine ve geleneklere rağmen sevdiği adama kaçan bir kadının öyküsünü anlattı; eleştirmenlerin kızgın tepkilerine hedef oldu. Ancak kitap, okuyucu kitlelerince beğenildi. Dergiden sağladığı gelirle 1862 yazında hayalini kurduğu yurtdışı gezisini gerçekleştirme olanağı bulan Dostoyevski, Fransa, İngiltere ve İtalya'yı kapsayan bu kısa süreli gezinin etkisiyle *Zimniye zametki o letnih vpeçatleniyah* (Yaz İzlenimleri Üzerine Kış Notları; 1863) adlı makalesini yazdı. Çarlık yönetimi aynı yıl *Vremya*'yı kapatınca, ertesi yıl kardeşiyle birlikte *Epoha* adlı bir dergi çıkardı ve ilk sayısında *Zapiski iz podpolya* (Yeraltından Notlar; 1864) adlı romanı yayımlanmaya başlandı. 1864 ve 1865 yılları Dostoyevski için zorluklarla geçti. Karısını ve kardeşini kaybetti, borca batmış dergisini kapattı. Alacaklılarının hapis tehditleri üzerine bir yayıncıdan avans alarak Avrupa'ya gitti. Rusya'ya döndükten sonra hızlı bir çalışma temposuyla 1866'da *Prestupleniye i nakazaniye* (Suç ve Ceza) ve kumar tutkusunu ve aşk-nefret ilişkisini işlediği *İgrok* (Kumarbaz) adlı romanlarını yazdı.

Dostoyevski, 1867'de yeniden yurtdışına çıkarak dört yıl ülkesinden uzakta kaldı. Yoksulluk içindeki ağır yaşam koşulları altında, yine bir başyapıt olan ve Rus basınında yer alan bir cinayet davasından yola çıkarak yazdığı *İdiot'*u (Budala; 1868-69) yayımladı. Ardından, *Veçni muj* (Ebedi Koca; 1870) ve *Besi* (Ecinniler; 1872) geldi.

Dostoyevski, *Grajdanin* adlı haftalık bir dergiye yazdığı köşe yazılarını *Dnevnik pisatelya* (Bir Yazarın Günlüğü; 1873-81) başlığıyla 1876'da ayrı bir yayın olarak çıkarmaya başladı. 1875'te yazdığı *Podrostok* (Delikanlı), evlilik dışı bir çocuğun, babasının sevgisini kazanabilmek için gittiği Petersburg'daki serüvenlerini anlatır. Dostoyevski *Bratya Karamazovi*'yi (Karamazof Kardeşler; 1879-80) yazmaya başladığında artık ülke çapında tanınan ünlü bir yazardı. Romanda, çıkarcı bir babanın her biri ayrı annelerden olma dört oğlunun sevgi, nefret, günah ve tutkuları etrafında süren inanç arayışını, Tanrı'ya ulaşma çabalarını temel aldı. 1881'de ölen Dostoyevski, günümüzde de en çok okunan yazarlar arasındadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

I

Bir yıl önce 22 Mart akşamı, çok ilginç sayılabilecek bir olay yaşadım. Oturduğum yer, çok kötü ve rutubetli olduğu için, yeni bir ev arıyordum. Aslında daha önce çıkmam gerekiyordu bu evden, çünkü sağlığım iyice bozulmaya başlamıştı. Ama bugün yarın derken, bu zamana kadar bekledim. İstediğim ev aslında güneş alan, küçük ve ucuz bir yerdi, tek odalı da olabilirdi. Ama sonra düşündüğümde, çok dar bir evde, düşünebilmek de zorlaşıyor. Ben yazılarımı yazarken evde sürekli dolaşıp tasarlarım, bu tasarlama dönemi, bana yazmaktan daha keyifli gelir.

O sabah keyifsiz uyanmıştım. Akşamüzeri rahatsızlığım daha da artmıştı. Hava kararmak üzereyken Voznezenski Caddesi'nden geçiyordum. Sen-Petersburg'da mart güneşini çok severim. Soğuk ve açık bir havada her yeri pırıl pırıl aydınlatır. Kıştan kalan o boğucu, kirli, gri görüntüleri yok eder. İnsanın ruhunu aydınlatır.

Biraz sonra güneş etkisini kaybetti. Üşümeye başladım, soğuktan vücudum iğnelenir gibi oldu. Karanlık arttıkça mağazaların, sokakların ışıkları yandı.

Miller pastanesinin karşısındaki kaldırımda durup oraya bakma ihtiyacı duydum. İçeride, son zamanlarda sık sık gördüğüm ihtiyar adamla köpeği vardı. İçimi, nedenini anlayamadığım bir sıkıntı kapladı.

Dinle hiç ilgim yoktur, uydurma şeylere de inanmam; ama bazen herkeste olduğu gibi, benim de başımdan ilginç, açıklaması zor birkaç olay geçti. Hastayken duygular yanıltıcı olabilir ama o adamı gördüğümde, nedense, hayatımı etkileyecek bir şeylerin olacağını anlamıştım.

Adam sırtını kamburlaştırmış, hasta gibi ağır ağır, bacaklarını bükmeden, bastonuyla kaldırıma yavaşça vurarak pastaneye doğru gidiyordu. Onu Miller'de birkaç kez görmüştüm. Bugüne kadar hayatımda gördüğüm en ilginç insandı. Boyu uzun, yüzü seksen yaşında olduğunu belli eder şekilde kırışık, sırtı yaşlılıktan kamburlaşmış, eski, yırtık paltolu, başında bir iki tel saç olan, delik deşik şapkalı, birçok insanın dikkatini çeken bir ihtiyardı. Yaşlı bir insanı, yardıma en çok ihtiyacı olan bir zamanda böyle yalnız ve düşkün görmek çok garipti. Adamın halinde, yakınlarının yardımını kabul etmemiş, huysuz bir yan vardı. Uzun zamandır hiç yemek yemiyor gibiydi, derisi kemiklerine yapışmıştı. Gözlerinin çevresinde mor halkalar vardı. Çevresiyle hiç ilgilenmez, sanki ayrı bir dünyada yaşardı. Miller'in pastanesinde saatlerce oturup gözlerini bir noktaya dikip, hiçbir şey görmeden bakardı.

Kaldırımda durup ona bakarken, neden Miller'e geldiğini, ne beklediğini düşündüm. Hastalığımdan kaynaklanan sabırsızlıkla biraz da öfkelendim. "Aklında neler var acaba, böyle dalmış durumda bakarken neler düşünüyor kim bilir? Yanındaki köpek de onun gibi, yaşlılıktan dökülüyor. Ne işleri var onların burada?"

Sahibi gibi, köpeğin de çok zavallı bir hali vardı. Sanki o da günlerdir bir şey yememişti. Başı yerde, bir şey arar gibi ihtiyarın peşinden gidiyordu. Diğer köpeklerden çok farklı olduğu hemen anlaşılıyordu. İhtiyarla aralarında garip bir bağ vardı. İhtiyarla, aynı yaşta gibiydi; tüyleri dökük, kulakları sarkmış köpek, sahibinin yanından hiç ayrılmıyordu. Yürürlerken, "Yaşlıyız Tanrım, öyle yaşlıyız ki!" demek ister gibiydiler.

Onların, Hoffman Masalları kitabında, Gavarni'nin çizdiği ihtiyarla köpeğinin resminden çıkıp, aramıza karıştığını düşündüm.

Pastanenin sahibi Miller, sık sık gelen bu davetsiz konuktan rahatsız olmaya başlamıştı. Aslında kimseyi rahatsız edecek bir şey yapmıyordu.

Yalnızca sandalyesini sobaya en yakın yere koyuyor, sonra da saatlerce gözünü bir noktaya dikip dalıyordu. Hiçbir şey de istemiyordu. Bu sırada köpeği de ihtiyarın ayaklarının dibinde, başını patilerinin arasına koyarak uyuyordu. Eğer yerine başka biri oturmuşsa, ne yapacağını şaşırmış gibi bir süre öylece durur; sonra salonun diğer köşesindeki pencereye gidip, orada bir sandalye bularak yavaşça oturur, şapkasıyla bastonunu yere bırakırdı. Hiçbir şeyle ilgilenmeden, sırtını sandalyeye dayamış otururken, eminim ne bir şey duyuyor ne de görüyordu. Köpek de saatler boyu kıpırdamadan öylece yatardı. Üç-dört saat doyasıya oturduktan sonra ihtiyar sonunda doğrulur, şapkasını alarak oradan çıkardı. Köpeği de onunla birlikte çıkar, kuyruğunu bacaklarının arasına alarak yürürdü. İkisi de sanki başka âlemlerde yaşıyorlardı da, yalnızca bu saatlerde ortaya çıkarak görevlerini yerine getiriyor, sonra yine kendi dünyalarına dönüyorlardı. Bir süre sonra pastanedeki diğer insanlar da onları fark etmiş ve onu gördüklerinde memnuniyetsizliklerini belli etmeye başlamışlardı. İhtiyar, çevresiyle ilgilenmediğinden, insanların tepkilerini de göremiyordu. Voznezenski'de ne kadar iş sahibi ve saygıdeğer Alman varsa Miller'in pastanesinde toplanırdı. Bu pastanede, aile havasının korunmasına önem verilirdi. Miller çoğunlukla müşterileriyle tek tek ilgilenir, masalarına oturup sohbet ederdi. Bazen onlarla birlikte punç içerdi. Zaman zaman Miller'in eşi ve çocukları da katılırdı onlara. Hep birlikte güzel bir akşam geçirirlerdi.

Pastanenin diğer bölümünden bazı akşamlar akortsuz bir piyanonun sesi duyulurdu. Piyanoyu Miller'in sarı saçlı, ufak tefek görünümlü büyük kızı çalardı. Herkes gazetelerini okumaya dalmışken, piyanodan Almanların çok sevdiği 'Augustin' şarkısı duyulurdu.

Hasta hasta gezip evde oturmadığıma kızarken pastaneye girdim. İhtiyar ve köpeği de yerlerindeydiler. Onları görebileceğim bir yere oturdum. Buraya yalnızca onları izlemek için geldiğimi düşündüm ve kendimi üzmek için bahaneler yarattığımı fark ederek yine sinirlendim. Ama halsizliğim de arttığından, sıcak salondan çıkmayı göze alamadım.

Bir gazete aldım ve okumaya çalıştım. Dikkatimi dağıtacak bir gürültü olmadığı halde okuyamadım. Almanlar çok az konuşuyorlardı, daha çok

birbirlerine, okumakta oldukları gazete haberlerini fısıltıyla anlatıyor, sonra yeniden okumaya başlıyorlardı.

Farkında olmadan uyumuşum, birden titreyerek kendime geldim. Rahatsızlığım o kadar çok artmıştı ki, artık orada daha fazla oturmamalıydım. Tam kalkacakken salonda bir gerginlik olduğunu hissettim. İhtiyar adam bazen gözlerini birine dikip bakarken sizi görmediğini bilirdiniz, ama o kadar rahatsız olurdunuz ki, yer değiştirmek zorunda kalırdınız. O gün de ihtiyar farkında olmadan gözlerini, çok özenli giyinmiş, kırmızı yüzlü, şişman sayılabilecek tüccar bir Alman'a dikmişti. Öğrendiğime göre Alman, Miller'in bir akrabasıydı ama buradaki müşterileri ve bu ihtiyarı tanımıyordu. Elindeki gazeteyi okuyup punçunu yudumlarken birden başını kaldırıp, ihtiyarın ona baktığını gördü. Önce ne olduğuna bir anlam veremedi. O da diğer soylu Almanlar gibi çok hassas, alıngan ve duyguluydu. Üstüne dikilmiş bu bakışlardan tedirgin oldu ve alındı. Yerinde hafif kıpırdanarak yön değiştirdi ve adama bakmamaya çalıştı. Ama dayanamadı, bir iki dakika sonra tekrar gazetenin altından baktı: Dik bakışlar yine üzerindeydi. Adam İvaniç bir şey söylemedi. Ama bu bakışların hâlâ üzerinde olmasına artık dayanamadı, bunu kendisine ve gurur duyduğu Riga şehrine yapılmış bir hakaret saydı.

İhtiyara haddini bildirmek için elindeki gazeteyi sinirle bıraktı, içkisinden bir yudum aldı ve o da sert bakışlarını karşısındaki adama dikti. Aralarında uzun bir çekişme yaşanır gibiydi. Herkes onlara bakmaya başladı. Hangisinin daha önce bakmaktan vazgeçeceği merak ediliyordu. Sahne oldukça gülünçtü. Çok bozulmuş olan Adam İvaniç'in çabası boşa gitti. İhtiyar aynı kayıtsızlıkla, öfkeden köpürmüş Bay Şultz'un suratına bakmaya devam ediyordu. İhtiyar orada geçen bu olaydan tamamen habersizdi oysa. Alman, artık dayanamadı, tehdit eden, sert ve tiz bir sesle,

— Neden bana öyle dikkatle bakıyorsunuz, diye bağırdı. Karşısındakini anlamıyormuş, hatta hiç duymamış gibi sessizliğini sürdürdü. Adam İvaniç, bu sefer Rusça sordu:

— Size soruyorum, niçin bana öyle dikkatli bakıyorsunuz? Ben sarayda bile tanınırım ama sizi tanımazlar, dedi bozuk bir Alman şivesiyle.

İhtiyar durumunu hiç bozmadı. Tartışmayı gören Miller, araya girerek ihtiyarla konuşmaya çalıştı:

— Bay Şultz kendisine dikkatle bakmamanızı rica ediyor! dedi.

İhtiyar, elinde olmadan Miller'e baktı; o ana kadar hareketsiz yüzünde bir endişe, huzursuz bir heyecan belirdi. Telaşlandı, şapkasını almak için inleyerek eğildi, aceleyle, bastonunu da birlikte kaptı. Sonra yabancı bir yerden kovulan fakirin zavallı, utangaç gülümsemesiyle salondan çıkmaya çalıştı. Bitkin ihtiyarın sessiz, ezik aceleciliğinde öylesine acıklı, insanın içini burkan bir zavallılık vardı ki Adam İvaniç'den başlayarak pastanede bulunanların hepsi yanıldıklarını anladılar. İhtiyarın, birisine hakaret etmek şöyle dursun, oradan her an kovulabileceğini anladığı açıkça belliydi.

Miller iyiliksever, yufka yürekli bir adamdı. İhtiyarın omzuna hafifçe vurarak,

— Hayır lütfen oturun, dedi. Ama bay Şultz ona dikkatli bakmamanızı rica etti. Onu sarayda tanıyorlar.

Zavallı ihtiyar gene anlamadı, daha da hızlı hareket etmeye başladı. Şapkasının içinden düşen eski, delik deşik, lacivert mendilini almak için eğildi, sonra köpeğine seslendi. Başını patilerinin arasına almış köpek yerde hareketsiz yatıyordu; çok derin bir uykuya dalmış gibiydi.

Adam titrek, ihtiyar bir sesle,

— Azorka! diye mırıldandı. Azorka! Azorka!

Azorka hiç hareket etmedi. İhtiyar acı dolu sesiyle,

— Azorka, Azorka! diye tekrarladı, köpeği bastonuyla hafifçe dürttü. Fakat hayvan hâlâ aynı şekilde yatıyordu.

İhtiyar, elinden bastonunu düşürdü. Eğildi, diz çöküp Azorka'nın kafasını iki eliyle kaldırdı. Zavallı Azorka ölmüştü! Sahibinin ayaklarının dibinde, belki ihtiyarlıktan, belki de açlıktan sessizce gidivermişti. İhtiyar bir an şaşkınlıkla, Azorka'nın öldüğüne inanamamış gibi ona baktı; sonra emektar dostunun üzerine eğilerek solgun yüzünü cansız başına dayadı. Bir sessizlik oldu. Hepimiz duygulandık. Zavallı adam kalktı. Yüzünde bir damla kan kalmamıştı, sıtma nöbetine tutulmuş gibi titriyordu.

İhtiyarı teselli etmek isteyen yufka yürekli Miller koyu Alman şivesiyle:

— En iyisi onu samanla dolduralım. Fedor Karloviç Krieger bu işi çok iyi yapar, merak etmeyin.

Yerden kaldırdığı bastonu ihtiyara uzatarak:

— Fedor Karloviç Krieger hayvan doldurmakta ustadır; diye tekrarlayıp duruyordu.

Her Krieger alçakgönüllülükle,

— Evet, evet, bu işi çok güzel becerebilirim, siz merak etmeyin! dedi.

Her Krieger uzun, zayıf, erdemli bir Alman'dı. Gür kırmızı saçları, gagaya benzeyen burnunda gözlüğü vardı. Fikrini pek beğenen Miller coşarak,

— Fedor Karloviç Krieger hayvan doldurmakta çok ustadır; diye ekledi.

Her Krieger coşkun bir cömertlikle:

— Bu iş için sizden para da almayacağım.

Kendini bütün bu olanlar yüzünden suçlayan Adam İvaniç Şultz:

— Hayır, efendim, bu işin karşılığını ben vereceğim!

İhtiyar galiba söylenenlerin hiçbirini dinlemiyor, bütün vücudu ile titremeye devam ediyordu. Esrarengiz müşterinin gitmeye hazırlandığını gören Miller onu durdurdu:

— Durun! Size bir kadeh nefis konyak ikram edeyim!

Konyak getirdiler. İhtiyar, farkında olmayarak kadehini aldı, elleri titriyordu, içemeden yarısı döküldü. Kadehi tepsiye bıraktı. Sonra garip, duruma hiç uymayan bir gülümsemeyle hızlı, düzensiz adımlarla pastaneden çıktı; Azorka'yı da olduğu yerde bıraktı.

Almanlar birbirlerine şaşkınlıkla baktılar:

— Aman Tanrım, bu nasıl bir hikâye böyle, diye söylendiler.

İhtiyarın peşinden koştum. Pastaneden birkaç adım ötede, sağdaki sokakta, inşaat halindeki binalarla dolu, dar, karanlık bir çıkmaz vardı. İhtiyarın bu sokağa saptığını tahmin ettim. Çıkmazın sağındaki ikinci evin çevresi iskeleyle sarılmıştı. İskelenin altına, yayaların geçebilmesi için kalas döşenmişti. İhtiyarı kalasın bir ucuna oturmuş buldum.

— Hadi artık, kendinize gelin, lütfen üzülmeyin, sizi evinize götüreyim. Nerede oturuyorsunuz?

İhtiyar cevap vermiyordu. Neye karar vereceğimi bilemiyordum. Yoldan tek bir insan geçmiyordu. Aniden elimi tuttu, boğulur gibi bir sesle,

— Boğuluyorum, dedi; boğuluyorum!

Zavallıyı kaldırmaya çalıştım:

— Hadi evinize gidelim, diye bağırdım. Biraz yatar dinlenirsiniz, şimdi bir araba bulurum... Doktor da çağırırım... Bildiğim bir doktor var.

Kalkmaya çalışırken düştü. Yattığı yerden bir şeyler söylemeye çalışıyordu.

— Vasilyevski Ostrov'da. Altıncı Sokak... Altıncı Sokak... diyerek sustu.

— O zaman yanlış gelmişiz, bekleyin ben şimdi bir araba çağıracağım.

Adam hiç hareket etmedi, elinin cansız düştüğünü görünce öldüğünü anladım.

Heyecandan hastalığımı tamamen unuttum. Çevredekilerin yardımıyla, ihtiyarın evini bulduk ama Vasilyevski Ostrov'da değil, olduğu yerin iki adım ötesinde, Klüger'in evinde oturduğunu öğrendik. Çatı katında, yalnızca büyük ve basık bir salonu, küçük antresi olan bir dairede kalıyordu. Salonda pencere sayılabilecek üç küçük oyuk vardı. Eşya olarak da yalnızca masa, sandalye ve çok eski bir kanepe... Bu eşyalar da ev sahibine aitmiş. Çok fakir olduğu anlaşılıyordu. İhtiyarın yaşadığı yeri görünce, Miller'e sıcak ve aydınlık bir yerde oturmak için geldiğini anladım. Masada günler öncesinden kalmış kuru bir ekmek ve boş bir sürahi duruyordu. Hiç parası yoktu.

Kimsesi yok ama arada sırada birileri gelip yardım ediyordur, diye düşündüm. Bulduğumuz nüfus cüzdanından adının Yeremia Smith olduğunu, gençliğinde makinistlik yaptığını öğrendik. Yetmiş sekiz yaşındaydı. Masada bir coğrafya kitabı, bir de Rusça İncil vardı. İncil'in sayfa kenarları kurşunkalemle çizilmişti, tırnak işaretleri görünüyordu. Binada oturanlardan ve ev sahibinden ihtiyarla ilgili bilgi alamadım. Hiç kimse onun kim olduğunu, ne yaptığını bilmiyordu. Yalnızca ev sahibi, her ay kirayı alırken görüyordu. Son aylarda borçlandığı için de hiç görmemiş zaten. Evden çıkarmak üzere olduğunu söyledi. Sonunda adamın bir yakınını bulamadıkları için daha fazla bekletmeden toprağa verildi.

Bir gün Vasilyevski Ostrov'da Altıncı Sokağa gitmiştim. Oraya geldiğim zaman gülmekten kendimi alamadım: Altıncı Sokak'ta sıradan birkaç evden başka ne bulacaktım? İhtiyarın ölmeden önce neden buradan söz ettiğini anlayamadığım için, daha çok meraklandım.

Adamın dairesi çok güzel değildi ama yine de ben onu kiralamaya karar verdim. Aylığı altı rubleye anlaştık. Yerleştiğim o ilk günlerde alçak tavanlara başımı çarpmamak için bir hayli zorlanmam gerekti. Kapıcıyla da zaman zaman bana uğraması, bazı şeylere yardım etmesi için anlaştık, adamsız yapamazdım çünkü. Bir yandan, belki günün birinde ihtiyara bakanlardan bir kimse yoklamaya gelir diye ümitleniyordum. Ama öleli beş gün olduğu halde gelen giden olmadı.

X

Smith'in ölümünden dört beş gün sonra evine taşındım. O gün akşama kadar fena halde canım sıkılıyordu. Hava berbat soğuktu, yağmurla karışık sulu kar yağıyordu. Ancak akşamüstü, o da bir an için güneş göründü. Yolunu şaşırmış bir güneş ışığı besbelli merak sebebiyle odama bir bakış attı. Oraya taşındığıma pişmanlık duymaya başladım artık. Oda büyük olmasına rağmen, tavanı basık, duvarları isli ve havasızdı. Birkaç parça eşya bulunduğu halde içinde sevimsiz bir boşluk vardı. Girer girmez kalan sağlığımı da bu evde kaybedeceğimi düşündüm. Düşündüğüm gibi de çıktı.

Sabah, kâğıtlarımı düzene sokmakla geçti. Çantam olmadığı için bunları bir yastık yüzünün içine doldurup getirdim. Hepsi buruş kırış olmuş, birbirine geçmişti. Masa başına oturup çalışmaya başladım. O sıralar büyük romanımla uğraşıyordum. Fakat aklım başka yerde olduğu için kalem ikide bir elimden düşüyordu.

Kalemi bırakıp pencerenin önüne geçtim. Hava gittikçe kararıyor, içim hüzünle doluyordu. Çeşit çeşit acı düşüncelerle boğuluyordum. Bir duygu bana, sonunda Sen-Petersburg'un kurbanı olacağımı söylüyordu. Bahara giriyorduk. "Bir mucizeyle, bu kabuktan sıyrılsam, kendimi doğanın kucağına atabilsem; ciğerlerime özlediğim çayırların, ormanların temiz havasını doldursam canlanırdım!" diye düşündüm. Hatırımdadır, şöyle bir şey geçmişti aklımdan: "Bir sihir, mucizevi bir kuvvet; son yıllarda geçirdiklerimi unutturabilse de, dinç bir kafayla, yeni bir güçle her şeye yeniden başlasam..."

Evet, o sıralar böyle hayaller kuruyor, yeniden dirilme umudu taşıyordum. Bazen de kendi kendime, “Bari büsbütün aklımı oynatsam da tımarhaneye girsem, belki tedaviden sonra beynim yeniden doğru dürüst çalışmaya başlardı,” diyordum. Yaşamak arzusu, hayata inancım vardı. Fakat bunu da unutmadım, hemen arkasından, “Peki, tımarhaneden sonra ne yapardım? Yeniden romanlar mı yazacaktım?” diye düşünüyordum.

Böylece oturup hayal kuruyor, tasalanıyordum. Zaman akıp gitmişti. Neredeyse gece olacaktı. Oysa bu akşam Nataşa ile buluşacaktık. Daha bir gün önce mutlaka gelmem gerektiğini bildiren bir mektup almıştım. Acele acele yerimden kalkıp hazırlanmaya başladım. Dışarıda, yağmur çamur da olsa o evden bir an önce dışarı çıkmaya can atıyordum.

Karanlık bastıkça odam daha geniş görünüyor, neredeyse büyüyordu. Aklıma, birdenbire, orada her gece, her köşede Smith’i göreceğim geldi. Pastanede Adam İvaniç’e hareketsiz baktığı gibi bana da bakacağını, ayaklarının dibinde oradaki gibi Azorka’sının yatacağını görür gibi oldum. Tam o sırada oldukça garip bir olayla karşılaştım.

Gerçi her şeyi açıkça konuşmalı: Sinirlerimin bozuk olduğundan mı, yeni evimi yadırgadığımdan mı yoksa kısa bir süre önce yaşadığım bir üzüntüden mi ne, karanlık basar basmaz, yavaştan, gizemli korku adını verdiğim bir ruh hali, benliğimi sarıyordu.

Bu; benim de kestiremediğim, akla sığmayan, normal hayatta var olmadığı halde yüzde yüz olabilecek, hatta belki şu anda bile aklın sıraladığı bütün kanıtlara rağmen, alay olsun diye, karşıma kaçınılmaz, korkunç, iğrenç, şiddet dolu bir nesne halinde dikilecek şeyi düşünüyor; acı, dehşet verici bir korku duyuyordum. Bu korku, genellikle, aklın söylediklerini dinlemez, gittikçe artardı. Ondan sonra zihnim daha keskin bir açıklıkla işlemeye başlardı; bununla beraber bu duygulara karşı koyma yeteneğini bütünüyle yitirirdi akıl. Bu halden doğan aklın faydasızlığı bir çelişki doğurur, acı bir bekleyiş ürküntümü artırırdı. Ölülerden korkan insanların duydukları sıkıntı böyle olsa gerek. Fakat benimkinde tehlikenin ne olduğunun gizli kalması bu azabı daha da şiddetlendirirdi.

Bugün gibi aklımdadır: Sırtımı kapıya dönmüş, masadan şapkamı almıştım. Birdenbire aklıma, dönüp geriye bakarsam yüzde yüz Smith'i göreceğim geldi. İlkin kapıyı yavaşça açıp odanın eşiğinde durarak odayı gözden geçirecek, sonra sessizce başını eğdikten sonra girip karşıma dikilecekti. Donuk gözlerini bana dikerek dişsiz ağzında uzun süren bir gülümsemeyle ansızın suratıma bakacaktı. Sessiz kahkahalarla bütün vücudu uzun zaman titreyecekti. Ansızın Smith'in hayali gözümün önünde gayet açık, canlı bir şekilde belirdi. İçimde bütün bunlar gerçekten olacakmış gibi, hatta olmuş da sırtım kapıya dönük olduğu için göremiyormuşum gibi bir inanç doğdu. Kapının sanki gerçekten açıldığını duydum; hızla o yana döndüm. Gördüklerimi anlatayım: Kapı gerçekten bir an önce hayalimde canlandırdığım gibi, yavaş yavaş, sessizce açılıyordu. Çığlığımı tutamadım. Kapı adeta kendiliğinden aralandı, fakat uzun zaman kimse görünmedi. Sonra birdenbire eşikte oldukça garip bir yaratık seçtim. Karanlıkta hayal meyal fark ettiğim bir çift göz ısrarla, sabit bir bakışla beni inceliyordu. Tüylerim diken diken oldu. Korkudan çıldıracak hale geldim. Tam o anda gelenin bir çocuk, bir kız çocuğu olduğunu fark ettim. Karşıma Smith'in kendisi çıksaydı, odamda o saatte böyle bir çocukla bu garip ve ani karşılaşmam kadar korku duymazdım.

Kapının, sanki kızın odaya girmeye korkmuyormuş gibi ağır ağır ve sessizce açıldığını söylemiştim. Beni fark edince eşikte şaşkınlıktan taş kesilmiş halde durmuş, beni seyrediyordu. Sonunda yavaş yavaş yürüyerek iki adım ilerledi, gene sessizliği bozmadan karşımda durdu. Yakına gelince on iki-on üç yaşlarında, ufak tefek, ağır bir hastalıktan kalkmış gibi cılız, soluk benizli bir kızcağız olduğunu gördüm. Bu haliyle iri kara gözlerinin parıltısı büsbütün dikkat çekiyordu. Akşam serinliğinde tir tir titreyerek sol eliyle göğsünü örten yırtık atkıyı bastırıyordu. Üstü başı dökülüyordu, gür siyah saçlarının tarak yüzü görmediği belliydi. Bir iki dakika karşılıklı birbirimizi süzmeye devam ettik.

Sonunda kız, göğsü ya da boğazı ağrıyormuş gibi güçlükle duyulan kısık bir sesle,

— Dedem nerede, diye sordu.

Bu soru, gizemli korkumu bir anda dağıttı. Nihayet Smith'i arayan biri çıkmış, beklenmedik bir anda izi ele geçmişti. Soruya hazırlıklı olmadığım için boş bulundum:

— Deden mi, diye sordum. Öldü o, dedim, o anda pişman oldum.

Küçük kız bir an durumunu değiştirmedi, sonra ansızın şiddetli bir sinir buhranına tutulacakmış gibi titremeye başladı. Düşmesin diye tuttum. Birkaç dakika sonra düzeldi; sarsıldığını belli etmemek için üstün bir gayret sarf ettiği belliydi.

— Bağışla, kızım, dedim. Bunu böyle doğrudan doğruya söylediğim için beni bağışla yavrum! Belki de yanılıyorum, belki ölen o değil... Zavallı çocuğum! Kimi arıyorsun sen, buradaki ihtiyarı mı?

Bana kaygıyla bakarak, zorlukla,

— Evet... diye fısıldadı.

— Soyadı Smith miydi?

— Evet.

— Öyleyse o... Ölen o... Ama sen kendini bu kadar üzme yavrum. Neden daha önce gelmedin? Nereden geliyorsun? Dün gömdüler; ansızın ölmüş... Demek torunu oluyorsun?

— Azorka da mı öldü, diye sordu.

— Evet, Azorka da öldü.

Sorusu garibime gitti: Sanki Azorka'nın ihtiyarla birlikte öldüğüne emin gibiydi. Yanıtımı alınca dışarı çıkarak kapıyı sessizce örttü. Onu durdurmak için peşinden koştum. Boş bulunarak odadan çıkmasına fırsat verdiğim için kendi kendime kızıyordum. Öyle sessizce gitmişti ki dış kapıyı açıp kapamasını bile fark edemedim. Henüz aşağıya inmemiştir diye düşünerek antrede durup dinledim. Her taraf sessizdi. Yalnız alt katlardan birinde bir kapı açılıp kapandı, sonra her yan yeniden sessizliğe gömüldü.

Aceleyle aşağıya inmeye başladım. Merdiven, oturduğum beşinci kattan dördüncü kata kadar kıvrımlıydı, ondan sonra düz iniyordu. Küçük apartmanlara özgü kirli, kapkara, her zaman loş bir merdivendi bu. O sırada her zamankinden daha da karanlıktı. El yordamıyla dördüncü kata inince durdum, sahanlıkta birisi benden gizleniyormuş gibi geldi. Ellerimle

yoklamaya başladım, küçük kız köşeye büzülmüş, yüzünü duvara yaslayarak için için ağlıyordu.

— Bana bak kızım, diye başladım, neden bu kadar korktun? Hoş kabahat benim ya, seni ürküttüm. Biliyor musun, deden ölürken senden bahsetti, son sözlerinde sen vardın. Hem kitapları da bende kaldı; belki senin kitapların... Adın ne senin? Nerede oturuyorsun? Deden, Altıncı Sokak...

Sözümü tamamlayamadım. Kız korkulu bir çığlık attı; sanki oturduğu yeri bilmemden ürkmüş gibiydi. Zayıf, kemikli eliyle beni iterek merdiveni koşa koşa indi. Peşinden gittim, ama az sonra ayak sesleri duyulmuyordu. Sokağa fırladığım zaman kızı göremedim. Voznesenski Caddesi’ne kadar koştuktan sonra bu kovalamacanın boşuna olduğunu anladım. Sanki yer yarılmış da kız içine girmişti. “Belki de merdivenden inerken sahanlıklardan birine gizlenmiştir...” diye düşündüm.

XI

Caddenin çamurlu, kaygan yaya kaldırımında bir adamla çarpıştım. Başı önde, besbelli derin bir düşünce içinde hızlı adımlarla yürüyordu. Bunun ihtiyar İhmenev olduğunu fark edince hayretler içinde kaldım. O akşam benim için umulmadık karşılaşmalar akşamıydı. İhtiyarın iki-üç gün önce hayli şiddetli bir rahatsızlık geçirdiğini biliyordum. Böyle yağışlı havada dışarıda dolaşmasına şaştım. Öteden beri geç vakit sokağa çıkmazdı, hele Nataşa evden gideli beri, yani beş-altı aydır büsbütün kül kedisi olmuştu. Beni görünce içini dökecek birini bulmuş gibi son derece sevindi. Elimi sıktı, nereye gittiğimi sormadan birlikte sürüklemeye başladı. Endişe ve telaş içindeydi; hareketleri sinirliydi. “Nereye gidiyordu acaba?” diye düşündüm. Ama bunu ona sormak uygun düşmeyecekti; İhmenev o sıralar buluttan nem kapar olmuştu; bazen en basit söz veya sorudan olmadık anlamlar çıkarıyor, alınıyordu.

Yan gözle onu süzdüm: Hasta gibiydi, son günlerde iyice zayıflamıştı. Saçları tamamen beyazlaşmış, uzamış, kalıpsız, buruşuk şapkasından tutam tutam taşmıştı. Son günlerde bazen kendi üzerindeki denetimini tamamıyla kaybettiğinin farkındaydım. Sözgelimi odada yalnız olmadığını unutarak kendi kendine konuşmaya başlar, birtakım el kol hareketleri yapardı. Halini gördükçe içim sızlıyordu.

— E, ne var ne yok Vanya, diye başladı. Nereye böyle? Ben de şöyle bir çıkayım dedim, hep iş kardeşim... Keyfin nasıl?

— Asıl size sormalı. Hastasınız, şimdi de sokağa çıkmışsınız.

İhtiyar duymamış gibi sözlerimi cevapsız bıraktı.

— Anna Andreyevna nasıl?

— İyi... Hoş onun da keyfi yerinde değil ya. Canı sıkılıyor, nedense. Hep dilindesin. Gelmediğinden şikâyetçi. Yoksa bize mi gidiyordun Vanya? Sana engel olmayayım, bir işin mi vardı yoksa?

Beni birdenbire güvensiz, kuşku dolu bir bakışla süzdü. İhtiyar o derece duygulu, alıngan olmuştu ki, onlara gitmediğimi söylesem yüzde yüz kırılacak, benden soğuk ayrılacaktı. Nataşa'ya geç kalacağımı, bu yüzden de o gece onu belki hiç göremeyeceğimi bildiğim halde Anna Andreyevna'nın hatırını sormak için onlara gittiğimi söyledim.

Cevabımdan rahatlayan ihtiyar:

— Çok iyi öyleyse...

Sustu, düşünceye daldı.

Beş dakika kadar sonra düşüncelerinden sıyrılıp bıraktığı yerden devam etti:

— Evet, evet, çok iyi! diye tekrarladı. Şey... Seni hep öz oğlumuz bildik Vanya. Ne yapalım, Tanrı Anna Andreyevna ile bize bir erkek evlat vermedi de seni yolladı. Hep böyle düşünürdüm ben. Bizim kocakarı da öyle... Ya, bize karşı daima saygılı, sevecen, candan, iyilik bilir bir evlat gibi davrandın. Umarım dualarımız kabul olur da Tanrı gönlüne göre verir Vanya!

Sesi titredi, bir an sustu.

— Ee, daha ne var ne yok? Hasta olmadın ya? Uzun süredir neden gelmedin?

Gerekçe olarak Smith olayını anlattım. Ayrıca bir hastalık tehlikesi atlattığımı söyledim. Bunca sıkıntı arasında Vasilyevski'ye yolum düşmemişti. (İhmenevler o sıralar Vasilyevski Ostrov'da oturuyorlardı.) Gene de bir aralık Nataşa'ya uğramak fırsatını bulduğum dilimin ucuna geldi ama kendimi tuttum.

Smith'in hikâyesi ihtiyarı çok ilgilendirdi. Dikkati gittikçe artarak dinliyordu. Hem nemli, hem de belki eskisinden daha kötü olduğu halde yeni daireme ayda altı ruble kira verdiğimi duyunca kızdı. Zaten son

zamanda pek hırçın, pek sinirli olmuştu. Böyle anlarında onu yalnız Anna Andreyevna çekebiliyordu; o da her zaman değil...

Adeta nefretle:

— Evet, hep senin yazıya tutkunluğun yüzünden bunlar Vanya... diye bağırdı. Seni tavan arasına da soktu, mezara da sürükler. Ben bunu ne zamandır söylerim. Şey, B. eleştiri yazıları yazmaya devam ediyor mu?

— Veremden öldü. Size söylememiş miydim?

— Öldü mü! B. öldü ha! Olacağı buydu zaten. Karısına, çoluğuna çocuğuna bir şeyler bıraktı mı bari? Karısı var, derdin. Böyle insanlar ne diye evlenir sanki!

— Yoo, hiçbir şey bırakmadı.

İhmenev, olayla yakından ilgiliymiş, ölen öz kardeşiymiş gibi heyecanlı,

— Elbette ya! diye bağırdı. Hiçbir şey! Görüyorsun değil mi? Hiçbir şey! Sana açık açık söyleyeyim Vanya, sen B.'yi övüp dururken sonunun böyle olacağını baştan beri tahmin ediyordum. Söylemesi kolay, hiçbir şey bırakmamış! Desene, şöhreti var desene! Ölmezlik kazanmış ama bu karın doyurmuyor ki... Senin sonunu da ilk günden anladım Vanya. Bir yandan övüyordum ama başına geleceklerin bir bir farkındaydım. Demek B. öldü? Ölmeyip de ne yapsın! Öyle ya, hayatı mükemmel, yaşadığı yer harika, değil mi!

Sinirli bir el hareketiyle etrafı gösterdi. Sokak fenerlerinin zayıf, titrek ışığı, nemli sisle kaplanmış puslu sokağa ölgün ölgün yayılıyordu. Yaya kaldırımı nemden pırıl pırıldı, İhmenev yoldan geçen üstü başı ıslak, hırçın, asık yüzlü, çini mürekkebine bulanmış gibi kapkara Sen-Petersburg göğünü işaret etti. Bir meydana çıktık. Karşımızda alttan havagazı lambalarıyla aydınlanan bir anıt[6] vardı. Daha ilerde, alacakaranlıkta İsaak Katedrali'nin görkemli gölgesi hayal meyal seçiliyordu.

— İyi yürekli, sevimli, duygulu büyük bir insan olduğunu söylerdin. İşte senin iyi yüreklilerin hep böyle Vanya! Yalnız öksüz peydahlamayı bilirler. Yaa! Ölümü de hoştu herhalde! Bari başka bir yere, Sibirya'ya falan gitseydi... Ne o kızım?

İhmenev birdenbire yaya kaldırımında dilenen bir çocuğa döndü. Altı-yedi yaşlarında, ufacık, sıska bir kızcağızdı. Kirli paçavralara sarınmış, küçücük ayaklarına çorapsız olarak yırtık pabuçlarını giymişti. Soğuktan titreyen vücudunu boyuna göre çok kısa bir mantoyla örtmeye çalışıyordu. Zayıf, solgun, hasta yüzü bize doğru dönüktü. Ürkek bir halde, ezik bir korku içinde titrek elini uzatıyordu. İhtiyar onu görünce bütün vücuduyla ürperdi ve öyle hızla döndü ki çocuk bile korktu; birden geriledi.

İhmenev bağırarak:

— Ne var kızım, diye tekrarladı. Ne o? Para mı istiyorsun? Al, gel al! Haydi, al işte!

Telaşla, heyecandan titreyerek cebini yokladı, ufaklık iki-üç gümüş para çıkardı. Ama bunu az buldu; cüzdanının varı yoğu, bir rublelik banknotu küçük dilencinin avucuna sıkıştırdı.

— Tanrı'ya emanet ol küçüğüm! Melekler korusun seni!

Titreyen eliyle istavroz çıkararak zavallı çocuğu üst üste birkaç kere kutsadı. Sonra yanında durup ona baktığımı fark edince somurttu, hızlı adımlarla yola devam etti. Epey süren öfkeli bir sessizlikten sonra,

— Ne yapayım Vanya, diye başladı. Şu küçücük masumların uğursuz ana babaları yüzünden sokaklarda titremelerine hiç dayanamıyorum. Ama büyük bir talihsizliğe uğramadıkça hangi ana yavrusunun bu haline katlanır. Belki barındığı bir köşede birkaç yetimi daha var; belki bu en büyükleri... Kadın kendi de hastadır da onun için bunu yollamıştır. Öyle ya, prens çocuğu değil bunlar! Dünyada prenslerden olmayan öyle çok çocuk var ki Vanya!

Bir an söylemek istediğini anlatmakta güçlük çekiyormuş gibi sustu. Sonra, azıcık bozularak:

— Anna Andreyevna'ya bir sözüm var Vanya, dedi. Şey... Birlikte düşündük ve karar verdik de... Bir öksüzü evlatlık edinmek istiyoruz. Hani yoksul, küçük bir çocuğu, hem de sürekli olarak... Anlıyorsun değil mi? İhtiyarız artık, yalnız kaldık, sıkılıyoruz. Ama bizim Anna Andreyevna bundan vazgeçer gibi oldu. Sen onunla konuş da, sanki benden duymamış gibi onu yola getirmeye çalış. Zaten uzun süredir senden bunu rica

edecektim. Kendim çekiniyorum. Neyse bırakalım bu saçmalıkları... Benim için değil, çocuk benim neme lazım? Hani evde şenlik olsun demiştim. Çocuk sesi duyulsun diye... Aslına bakarsan, bunu bizim kocakarının hatırına yapıyorum. Hep benimle burun buruna durmaktan sıkılıyor, biraz neşelensin istiyorum. Ama saçmalık işte. Evet, Vanya, yürümekle bu yolun biteceği yok; bir arabaya atlayalım da bir an önce eve varalım. Anna Andreyevna'yı daha fazla bekletmeyelim.

Yedi buçukta Anna Andreyevna'nın yanındaydık.

6 Çar I. Nikolay'a ait. (Ç.N.)

XII

İki ihtiyar birbirini çok seviyordu. Bu sevgi ve yıllarca süren alışkanlık aralarında çözülmez bir bağ halini almıştı. Bununla beraber Nikolay Sergeyiç yalnız şimdi değil, eskiden, en mesut zamanlarında bile Anna Andreyevna'sına pek açılmazdı. Hatta bazen, hele başkalarının yanında ona karşı oldukça sert davranırdı. Bazı sevecen, ince duygulu kimseler en sevdikleri varlığa bile yalnız başkalarının yanında değil, baş başa kalınca da yaklaşıp sevgi göstermek konusunda son derece inatçı, adeta utangaç olurlar. Sevgi taşkınlıkları pek seyrektir, baskıdan kurtulmuş duyguları da o ölçüde sıcak, heyecanlı olur. İhtiyar İhmenev karısına karşı gençliğinden beri öyleydi. Anna Andreyevna'nın onu sevmekten başka bir şey bilmeyen saf biri olmasına rağmen kadını sayar, son derece severdi. Ama saflığına, zaman zaman tutamadığı taşkınlıklarına kızdığı da olurdu. Nataşa'nın ayrılışından sonra birbirlerine daha çok bağlanmışlardı. Dünyada yalnız kaldıklarını anlıyorlardı. Nikolay Sergeyiç bazen pek somurtuyordu, ama gene de birbirlerinden bir-iki saatten fazla ayrılığa dayanamazlardı. Nataşa sanki yeryüzünden silinmiş gibi, onun sözünü etmemek için sessiz bir anlaşma yapmışlardı. Anna Andreyevna kocasına Nataşa'ya ait en ufak bir imada bulunmaya cesaret edemiyordu. Oysa o kızını çoktandır bağışlamıştı. Ben de her gelişimde ona sevgili yavrusuna ait haberler getiriyordum; bu artık gelenek halini almıştı.

İhtiyar kadın uzun süre habersiz kalınca bayağı hastalanıyordu. Nataşa'ya ait haberlerin en ufak ayrıntısıyla ilgileniyor, heyecan dolu bir merakla her

şeyi soruyor, içi rahatlıyordu. Bir defasında Nataşa'nın hastalık haberini alınca üzüntüsünden az kalsın ölüyordu; neredeyse kızının yanına koşacaktı. Ama bu beklenmedik bir davranıştı. Aslında ilk zamanlar kızına özlemini hiç açığa vurmuyordu. Hemen hemen her zaman benden ne öğrenebilecekse öğrenip kabuğuna çekiliyor, kayıtsız bir tavırla Nataşa'nın bağışlamaz bir suç işlediğini tekrarlamayı unutmuyordu. Oysa bunların hepsi yalandı. Günler geçtikçe Anna Andreyevna kederinin yükünü çekememeye başladı; ağlıyor, Nataşa'yı en tatlı isimlerle anıyordu. Bir yandan da Nikolay Sergeyiç'den acı acı dert yanıyordu. Arada bir, gene de tedbiri elden bırakmadan, insanların gururundan ve acımasızlığından, bağışlamayı bilmedikleri için Tanrı'nın da bizi bağışlamayacağından söz ediyordu. O sıralar ihtiyar sertleşerek somurtuyor, kaş çatarak ses çıkarmıyordu. Ya da ansızın başka bir konudan söz açıyor sonra odasına çekiliyordu. Böylece bizi baş başa bırakarak Anna Andreyevna'ya ağlaması, içini dökmesi için fırsat veriyordu. Zaten her gelişimde hatırımı sorduktan sonra Anna Andreyevna'ya Nataşa hakkındaki haberleri rahatça vereyim diye odasına kaçardı. Bu defa da öyle yaptı. İçeri girer girmez karısına,

— İliklerime kadar ıslandım, dedi, odama gideyim biraz. Sen otur burada Vanya. Şu ev olayını anlat. Ben şimdi gelirim.

Bizi yalnız bırakmaktan utanıyormuş gibi yüzümüze bakmadan aceleyle odadan çıktı. Böyle durumlarda, özellikle yeniden yanımıza geldiği zamanlar son derece sert, hırçın olurdu. Sanki yumuşaklığı yüzünden kendi kendine kızar, acısını bizden çıkarırdı.

Son zamanlarda bana karşı çekinmekten ve soğuk davranmaktan tamamen vazgeçen ihtiyar kadın,

— Hep böyle, dedi, daima böyle yapıyor. Kurnazlığının farkında olduğumuzu da biliyor. Bana karşı bir çalım, bir eda... Sanki yedi kat yabancısıyım! Kızına da öyle... Pekâlâ bağışlayabilirdi, belki bağışlamak istiyor; Tanrı bilir. Geceleri ağlıyor, duydum. Zor tutuyor kendini. Gururuna yediremiyor. Aman çabuk anlat İvan Petroviç oğlum, nereye gitmişti?

— Nikolay Sergeyiç mi? Bilmem, ben de size soracaktım.

— İnan hiç bilmiyorum. Sokağa çıktı, arkasından bakakaldım. Hasta; böyle bir havada gece karanlığında dışarı çıktığına göre herhalde önemli bir şey, dedim. O bildiğin işten daha önemli ne olabilir! Bunu düşündüm durdum ama sorabilirsen sor! Zaten artık hiçbir şey sorduğum yok. İkisi adına duyduğum endişeden bitkin düştüm. Ya ona gittiyse dedim, bağışlamak mı istiyor acaba? Hepsini biliyor, Nataşa'ya ait son bilgilerin hepsini öğrenmiş; öyle sanıyorum. Yalnız haberlerin kaynağını bir türlü kestiremiyorum. Dün de, bugün de hep kederliydi. Sen neden susuyorsun oğlum? Konuşsana Tanrı aşkına! Hızır gibi yolunu gözledim, senin. Nasıl, şu yezidin Nataşa'yı bırakmaya niyeti var mı?

Anna Andreyevna'ya bütün bildiklerimi anlattım. Onunla her zaman açık konuşuyordum. Nataşa ile Alyoşa'nın bu sefer kesin olarak ayrılacaklarını, durumlarının önceki anlaşmazlıklardan çok daha ciddi olduğunu söyledim. Nataşa'nın dün gönderdiği bir mektupla bu gece dokuzda gelmem için yalvardığını, onlara uğramaya niyetim olmadığı halde Nikolay Sergeyiç'in ısrarı ile geldiğimi söyledim. Durumun ne derece nazik olduğunu bir bir anlattım. Alyoşa'nın babası döneli iki hafta oluyordu; laf dinlemek istemiyordu; oğlunu iyice sıkıştırmak amacındaydı. En önemlisi Alyoşa'nın da o kıza eğilimli görünmesiydi; bazı söylentilere göre ona âşık bile olmuştu. Nataşa'nın bana yazdığı mektubun çok heyecanlı bir ifadesi olduğunu da saklamadım. Ne olduğunu bilmediğim her şey bu gece kararlaştırılacakmış... Asıl mektubu dün yazdığı halde beni bu gece saat dokuzda çağırması garibime gidiyordu. Bu sebeple hemen, acele olarak gitmem gerekiyordu.

Anna Andreyevna telaşlandı.

— Git oğlum, git durma. Bizimki gelsin de bir çay içersin... Ah şu Matriyona! Semaveri hâlâ getirmedi... Matriyona, Matriyona! Hani semaver? Kız değil, haydut! Çayını içtikten sonra uygun bir bahane bulup gidersin. Ama yarın gene uğra, hem çabuk gel, emi oğlum? Ah Ulu Tanrım, başka bir felaket olmasın da! Yoksa daha kötü bir şey mi? İçimden bir ses, Nikolay Sergeyiç hepsini öğrenmiştir, diyor. Ben çoğunu Matriyona'dan öğreniyorum, o da Agaşa'dan haber alıyor. Agaşa, Prensin evindeki Marya

Vasilyevna'nın vaftiz kızıdır. Sen de gördün, bizimki bugün pek öfkeliydi. Şöyle yaptım, böyle yaptım, lafı bir türlü oraya getiremedim; az daha azar işitiyordum. Sonra yumuşadı, "Paradan sıkılıyorum," dedi. Güya para yüzünden bağırıyor. Halbuki sen halimizi biliyorsun. Yemekten sonra sözde uyumak için odasına gitti. Kapının, o bilmez ya, ufak bir deliği var. Oradan baktım: İkonanın önüne diz çökmüş dua ediyor. Bunu görünce dizlerim kesildi. Sonra ne çay istedi, ne uyudu. Şapkasını kaptığı gibi sokağa fırladı. Çıktığı zaman saat sabahın beşiydi. Gene bağırır diye tek kelime soramadım. Sık sık bağırmayı alışkanlık edindi. Çoğu zaman Matriyona'ya, arada bir de bana bağırıyor. Bir bağırdı mı ayaklarım buz kesiliyor; yüreğim kopacak gibi oluyor. Hoş, bunları hep yalandan yapıyor; yalan olduğunu biliyorum ama gene de korkuyorum. O gittikten sonra Tanrı'ya, onu düzeltmesi için tam bir saat dua ettim.

Anna Andreyevna birden dert dökmeyi keserek,

— Hani mektup nerede, göster bakayım, dedi.

Nataşa'dan aldığım mektubu gösterdim. Anna Andreyevna'nın bel bağladığı, gizli, biricik ümidinin ne olduğunu biliyordum. Kâh canavar, kâh duygusuz, akılsız bir genç olarak gördüğü Alyoşa'nın sonunda Nataşa'yı nikâhlayacağını, Prens Piotr Aleksandroviç'in de buna razı olacağını umuyordu. Benimle konuşurken bazen farkında olmadan bu konuda bir şeyler söylediği oluyor, çok geçmeden pişman olarak hepsini geri alıyordu. Elbette kocasının yanında bunların hiçbirinden bahsetmeye cesaret edemezdi. Halbuki ihtiyar hepsini seziyor, yeri geldikçe iğnelemekten geri kalmıyordu. Öyle sanıyorum ki, evlenme olanağına kesin olarak inansa Nataşa'ya temelli lanet eder, kalbinden söküp atardı.

O sıralar hepimize öyle geliyordu. İhmenev bütün kalbiyle kızının dönmesini arzuluyordu. Ama onu, yaptıklarına iyice pişman olmuş, Alyoşa'sına ait her anıyı yüreğinden silmiş bir halde bekliyordu. Onu bağışlaması için biricik koşul buydu. Bunun sözünü etmediği halde Nikolay Sergeyiç'in halinden anlaşılıyordu.

Anna Andreyevna yeniden başladı:

— Pısırık o; pısırık, yüreksiz herif, her zaman söylerdim zaten... Eğitilmemiş, serserinin biri... Bu aşkı hiçe sayacak demek! Aman Tanrım! Zavallı yavrum ne olacak şimdi? Öteki de, o yeni kızda ne bulmuş sanki, hayret!

— Çok çekici bir kızmış; Natalya Nikolayevna da öyle diyordu.

İhtiyar kadın,

— Kulak asma, diye sözümü kesti. Nesi sevimliymiş! Sizin gibi zıpırlar ilk gördükleri eteğin peşinden koşmaya bakar! Nataşa'nın onu övüşü ruhunun soyluluğundan... Herifi tutmasını bilmiyor, ne yapsa bağışlıyor, içine atıp acıyı kendisi çekiyor. Kaç kere aldatmış onu? Yüreksiz canavar! Düşündükçe içimi korku sarıyor İvan Petroviç oğlum! Herkes bir gururdur tutturmuş. Bari bizimki yumuşasa da yavrumu bağışlayıp buraya getirse. Bağrıma basıp doya doya seyretsem onu! Zayıfladı mı?

— Zayıfladı Anna Andreyevna.

— Vah evladım! Çektiğimi bir bilsen İvan Petroviç: Bütün gün ve gece ağladım. Nasıl anlatayım sana... Sonra söylerim artık. Bizimkine kaç kere şu af sözünü etmeye kalkıştım. Ama açıkça söylemeye cesaretim olmadığı için hep uzaktan uzaktan dokunduruyorum. Bir yandan da gene patlar da kıza büsbütün lanet eder diye ödüm kopuyor. Şimdiye kadar hiç bedduasını duymadım da pek korkuyorum. Ağzından böyle bir şey çıksa ne yaparım bilmem? Babasının bedduasını alırsa Tanrı da zavallıyı cezalandırır. İşte ömrüm hep böyle korkular içinde geçiyor oğlum. Sende de hiç utanma yok İvan Petroviç! Evimizde büyüdün, seni öz evladımız bildik, kalkmış, "Çekici kız," diyorsun! Senin neyine? Çekici ne demekmiş! Ben Marya Vasilyevna'dan işin aslını anladım. (Bugün bir günah işledim; bizimki çıkar çıkmaz kadını kahve içmeye çağırdım.) O bana her şeyi olduğu gibi anlattı. Prens, yani Alyoşa'nın babası Kontesle ilişki içindeymiş. Güya Kontes, Prens onu nikâhlamıyor diye iyice yükleniyor, ama adam hep atlatıyormuş. Zaten Kontes daha kocasının sağlığında dört bir yana nam salmış. Kocası ölür ölmez de soluğu Avrupalarda almış. Orada bir sürü İtalyan, Fransız baronu peşine takmış; Prens Piotr Aleksandroviç'i de o sırada yakalamış. Şarapçılık yapan ilk kocasından kalan kızı büyümüş. Kontes elinde

avucunda ne varsa yiyip tüketirken üvey kızı Katerina Fedorovna’nın emniyet sandığına adına yatırılmış iki milyonu hayli artmış. Dediklerine göre, kızın parası şimdi üç milyonu bulmuş. Prens bunu gözden kaçırmamış. “Alyoşa’yı bu kızla evlendirmeye bakmalı!” demiş. Açıkgöz bir adamdır, fırsatı hiç kaçırmaz! Saraya mensup bir akrabaları vardır, sen de hatırlarsın değil mi? O da bu işe olur demiş... Üç milyon bu, dile kolay! “Peki, Kontesle konuş,” demiş. Prens Kontese düşüncesini açınca öteki hemen diretmiş. Zaten sağı solu belli olmayan, eli bayraklının biri! Ama burası Avrupa’dan farklı; kadını kimse evine kabul etmiyormuş. Prense, “Olmaz,” demiş, “sen beni al, üvey kızım Alyoşa ile evlenemez.” Dediklerine göre, kız, analığının bir dediğini iki etmezmiş. Kontese adeta taparmış, kuzu gibi uysal, sessiz bir kızcağızmış. Prens meseleyi kavramış, Kontese, “İyi düşün,” demiş. “Elinde ne varsa yiyip bitirdin, gırtlağa kadar borç içindesin. Üvey kızınla Alyoşa’yı evlendirirsek iyi bir çift olurlar. Seninki safın biri, bizim Alyoşa da aptalın dik âlâsı... El ele vererek onları dilediğimiz gibi idare ederiz. Sen de istediğin paraya kavuşmuş olursun. Halbuki benimle evlenmek neyine yarar sanki?” Kurnaz adam, mason! Altı ay öncesine kadar Kontes bir türlü karar veremiyormuş ama Varşova’ya gittikten sonra razı olduğunu söylüyorlar. Öyle duydum. Marya Vasilyevna bunları bana bir bir sayıp döktü, o da güvenilir bir adamdan duymuş. İşte böyle, işin aslı paraya, milyonlara dayanıyor; çekicilik hikâye!

Anna Andreyevna’nın anlattıklarına şaştım doğrusu. Gerçekten bunlar henüz pek yakında bizzat Alyoşa’dan duyduklarıma tıpatıp uyuyordu. Alyoşa benimle konuşurken para hatırına dünyada evlenmeyeceğini tekrarlayarak kabadayılığı elden bırakmıyordu. Fakat Katerina Fedorovna’nın üzerinde büyük etki bıraktığını, onunla ilgilendiğini de gizlemiyordu. Gene Alyoşa’dan, babasının Kontesi kızdırmamak için şimdilik evlenme söylentilerini yalanladığını, aslında bu işten vazgeçmediğini duydum. Alyoşa’nın babasını çok sevdiğinden, ona hayranlık duyduğundan, her sözüne körü körüne inandığından önceden de bahsetmiştim.

Genç Prensin gelecekteki nişanlısını övmesine kızan Anna Andreyevna,

— Belki çekici ama Prens soyundan değil ki... diye devam etti. Nataşa, Alyoşa'nın daha dengiydi. Öbürü bir şarapçı kızı; halbuki Nataşa soylu aile evladı, gerçekten kibar kız... Sana söylemeyi unuttum, bizim ihtiyar dün o demir kaplı çekmecesini açtı; karşıma geçip geç zamana kadar ailemize ait belgeleri karıştırdı durdu. Ciddiyetini görmeliydin! Ben çorap örüyordum, korkudan yüzüne baktığım yoktu. Benden ses çıkmayınca kızdı, kendisi konuşmaya başladı. Bütün gece ailemizin soy kütüğünü saydı döktü. Biz İhmenevler, Çar korkunç İvan Vasilyeviç devrinden beri soyluymuşuz. Babamın üyesi olduğu Şumilovlar daha *Aleksey Mihayloviç*[7] zamanından beri tanınırmış. Bunu kanıtlayan kâğıtlar buldu; Karamzin Tarihi'nde de sözü geçiyormuş. İşte böyle oğlum, bu yönden biz de başkalarından aşağı kalmıyoruz.

İhtiyar bunlardan bahsederken kafasından neler geçtiğini hemen anladım: Nataşa'yı hor görmelerine içerliyordu. Bizden tek üstünlükleri servetleri... Ne yapalım, şu eşkıya Piotr Aleksandroviç'in gözü paraya doysun bari! Ne aç gözlü, ne zalim adamın biri olduğunu herkes biliyor zaten. Şimdi bir de laf çıkmış: Varşova'da gizli olarak Cizvitlere yazılmış; bu doğru mu?

— Saçma, dedim, ama ısrarla dolaşan bu söylentiyle ilgilendim. Nikolay Sergeyiç'in aile belgesiyle uğraşması da meraka değerdi. Eskiden soyuyla övünme alışkanlığı yoktu.

Anna Andreyevna devamla,

— Hep kalpsiz canavarlar bunlar! dedi. Zavallı yavrum kim bilir nasıl kan ağlıyor? Gitmelisin oğlum. Matriyona, Matriyona! Haydut kız! Bari ona hakaret etmiyorlar ya, doğru söyle Vanya?

Ne cevap verebilirdim? İhtiyar kadın ağlamaya başladı. Demin bana açmak istediği felaketin ne olduğunu sordum.

— Ah oğlum, belli ki çilemiz dolmamış. Bilmem hatırlar mısın, bir altın madalyonum vardı. İçine Nataşeçka'nın küçüklük resmini koymuştuk. Sekiz yaşındaydı o sıralar; Nikolay Sergeyiç'le gezici bir ressama yaptırmıştık; ama sen unuttun galiba. Çok iyi bir ressamdı. Nataşa'nın aşk tanrıçası şeklinde resmini çizmişti. O zaman saçları altın sarısı, kabarık

kabarıktı. Muslinden incecik bir gömlek giymişti, bütün vücudu belli oluyordu. Öyle güzel bir resimdi ki insan bakmaya doyamıyordu. Ressama bir de kanat ilave etsin diye rica ettim ama razı olmadı. Başımıza gelen bu felaketlerden sonra madalyonu çekmecemden alıp boynumda, istavrozla birlikte taşıyordum. Bir yandan da bizimki farkına varacak diye ödüm kopuyordu. O zamanlar Nataşa'yı hatırlatmasın diye evde ona ait ne varsa kimini evden atmış, kimini yakmıştı. Bu resim tek avuntumdu. Bakıp bakıp ağlar, içim açılırdı. Bazen evde yalnız kalınca karşımda kendisi varmış gibi öpmeye doyamaz, birbirinden tatlı isimlerle onunla konuşurdum. Her gece yatarken istavroz çıkarır, kutsardım onu. Ona sorular sorar, yanıtlarını duyar gibi olurdum. Ah Vanya, olanı anlatmaya dilim varmıyor oğlum. Madalyonu unuttuğuna, farkına varmadığına öyle seviniyordum ki! Ama dün sabah bir de baktım, madalyonun yerinde yeller esiyor, boynumdaki kordon boş... Kopmuş besbelli, madalyon da düşmüş. Bayılacaktım az daha... Aramadığım yer kalmadı, ama yok! Yok oldu, kayboldu. Ne oldu, nereye gitti bilemiyorum. Gece yatakta düşürdüm dedim, yatağı altüst ettim, yok. Kordon kopup bir yerde düştü, biri de buldu desek, ondan ya da Matriyona'dan başka kim olabilir? Matriyona için kötü düşünemem, evimin kilidi küreği... Semaver nerede Matriyona! Ama, ya o bulduysa diyorum, ne olacak şimdi? Canımın sıkıntısından durmadan iki gözüm iki çeşme ağlayıp duruyorum. Halbuki Nikolay Sergeyiç de bana karşı öyle tatlı, öyle candan oldu ki, sanki neden ağladığımı biliyor da bana acıyor mu? Sonra kendi kendime, "Nereden bilecek?" diyorum. Yoksa gerçekten madalyonu bulup attı mı? Kızgınlıkla yapıp şimdi de pişman olmuştur belki. Matriyona ile birlikte dışarı çıktık, pencerenin altını karış karış aradık, yok. İlk kez, yavrumun üstünde istavroz çıkaramadım. Aah, iyiye işaret değil bu İvan Petroviç, iyiye işaret değil! İki gündür durmadan gözyaşı döküyorum, seni beklemekten gözlerim yolda kaldı. Bari biraz içimi dökeyim diyordum.

İhtiyar kadın içli içli ağlamaya başladı. Birden bir şey anımsadığına sevinmiş gibi,

— Az kalsın unutuyordum, dedi. Sana evlatlık edinmek meselesini açtı mı?

— Açtı Anna Andreyevna. Birlikte düşünüp taşındıktan sonra yoksul, yetim bir kızcağızı evlatlık edinmeye karar verdiğinizi söyledi, doğru mu?

— Aklımdan bile geçmedi oğlum. Yetim falan istediğim yoktu. Gelip talihsizliğimizi, sıkıntımızı daha mı çok anımsatsın. Nataşa'dan başka kimseyi istemem. Bir kızım vardı, başkasında gözüm yok. Bu kız meselesini de nereden çıkardı dersin oğlum? Belki ağladığımı görüp avunayım istiyor, belki de öz kızımı yüreğimden silip başkasına bağlanayım diye düşünüyor. Yolda seninle neler konuştu? Durumu nasıldı: Sert miydi, kızgın mıydı? Şştt. Geliyor! Artık sonra anlatırsın. Yarın gelmeyi unutma olur mu?

7 Romanov hanedanının ilk çarlarından biri. (Ç.N.)

XIII

Odaya ihtiyar girdi. Bizi merakla, biraz da utangaç bir halle süzdü, masaya yaklaştı.

— Semaver nerede? Hâlâ hazırlanmadı mı?

Anna Andreyevna telaşlandı:

— Getiriyor canım, getiriyor. Geldi işte...

Matriyona, Nikolay Sergeyiç'i görür görmez, sanki onun gelmesini bekliyormuş gibi elinde semaverle çıkageldi. Emektar kadın İhmenevlere candan bağlı, ama alabildiğine hırçın, dırdırcı, dediğim dedik bir hizmetçiydi. Nikolay Sergeyiç'ten ödü patlar, karşısında ağzını açmazdı. Hıncını Anna Andreyevna'dan çıkarırdı. Nataşa ile onu candan sevdiği halde hanımını adım başında tersler, açıktan açığa ona hükmetmeye kalkışırdı. Ben Matriyona'yı İhmenevka'dan beri tanıyordum.

İhtiyar,

— Sucuk gibi oldum, üstelik çay hazırlamak için zahmet edilmemiş, diye mırıldandı.

Anna Andreyevna hemen bana göz kırptı. İhmenev böyle anlamlı işaretlerden nefret ederdi. Bize bakmamaya gayret ettiği halde yüzünden, Anna Andreyevna'nın göz kırptığının farkında olduğu belliydi.

Ansızın,

— İş için gittim Vanya, diye başladı. Aksilik aksilik üstüne... Sana söylemiş miydim, beni suçlu çıkarıyorlar. Elimde kanıt yokmuş, gerekli belge yokmuş; soruşturma yanlışmış! Yaa!

Prensle arasındaki davadan söz ediyordu. Dava bir türlü bitmek bilmiyor, üstelik Nikolay Sergeyiç'in aleyhine dönüyordu. Ne yanıt vereceğimi kestiremediğim için ses çıkarmadım. Beni kuşkuyla süzdü. Sonra sanki susmama kızmış gibi birdenbire,

— Aman, ne olursa bir an önce olsun, dedi. Tazminata bile mahkûm olsam namusum lekelenmedi ya! Vicdanım rahat, varsın mahkûm etsinler. İşin sonu gelir hiç olmazsa. Tek yakamı bıraksınlar, elimde ne varsa almalarına razıyım. Hepsini bırakıp Sibirya'ya giderim.

Anna Andreyevna dayanamadı:

— Aman Tanrım, gidilir mi dünyanın öbür ucuna?

Karısının yanıtına adeta sevinerek, kaba bir tavırla,

— Burada ne varmış sanki, diye sordu.

— Ne olacak... İnsanlar...

Anna Andreyevna kederli kederli bana baktı. İhmenev kızgın gözlerini kâh ona, kâh bana çevirerek,

— Ne insanları, diye bağırdı. Soyguncular, iftiracılar, hainler mi? Merak etme, böylelerini her yerde bulursun; Sibirya'da da çok... Ama benimle gelmek istemezsen, kendin bilirsin, zorlayacak değilim.

Anna Andreyevna,

— Ne diyorsun Nikolay Sergeyiç, sensiz olabilir miyim ben, diye bağırdı. Senden başka dünyada kimim var... Hiç kim...

Yutkunarak sustu; destek yardım bekliyormuş gibi ürkek ürkek bana baktı. İhtiyar iyice sinirlenmişti. Aklına ne gelirse takılıyordu. O anda ona karşı çıkmamak en iyisiydi.

— Üzülmeyin Anna Andreyevna, dedim. Sibirya dedikleri kadar kötü yer değildir. İşler ters gider İhmenevka'yı satmak zorunda kalırsanız Nikolay Sergeyiç'in düşündüğü gayet yerinde olur. Sibirya'da iyi bir iş bulur; bulunca da...

— Bak aferin, hiç olmazsa sen akıllıca laf ediyorsun. Ben de böyle düşünüyordum. Dediğim gibi hepsini bırakıp giderim.

Anna Andreyevna üzüntüyle,

— Bunu beklemezdim senden Vanya, dedi. Aşk olsun İvan Petroviç, beklemezdim doğrusu... Bildiğim kadar bizden iyilikten başka şey görmedin; ama şimdi...

— Kah-kah-kah! Ne sandın ya! Burada nasıl geçineceğimizi düşündüğün oldu mu hiç? Paramız suyunu çekti, son kopeklerimizi harcıyoruz. Yoksa aklında gidip Piotr Aleksandroviç'den af dilemek mi var?

Prensin sözünü duyan ihtiyar kadın korkudan titremeye başladı. Elindeki çay kaşığı bardağının altlığına çarparak şıngırdıyordu. İhmenev hırçın, inatçı bir sevinçle kendi kendini coşturarak,

— Ciddi söylüyorum, diye devam etti. Prense gitmeli mi dersin Vanya? Sibirya'ya gitmekten kurtulmuş oluruz. Yarın Anna Andreyevna bana yeni bir gömlek hazırlar, süslenir püslenirim. Böyle yüksek kişilerle başka nasıl konuşulur ki?! Dört başı mamur olsun diye bir de eldiven almalı; böylece doğruca beyefendinin huzuruna çıkarım. "Prens Hazretleri, benim koruyucum, anam, babam!" derim. "Ne olursa senden olur. Ben ettim sen etme, bize bir lokma ekmeği çok görme. Çoluk çocuğuma acı..." İyi mi Anna Andrevevna? İstediğin bu mu?

— Bir şey istediğim yok benim canım. Aptallığımdan söyledim, gücendirdimse bağışla, yalnız Tanrı rızası için bağırma!

Anna Andreyevna korkudan zangır zangır titriyordu. Zavallı hayat arkadaşının ürkek halini, gözyaşlarını gören İhmenev'in içinin sızladığına, karısından daha çok acı duyduğuna emindim. Gene de bu şekilde davranmaktan vazgeçmiyordu. Son derece iyi fakat zayıf sinirli kimseler hep böyledir. İyiliklerine rağmen kederlenmek, öfkelenmek onları adeta sarhoş eder, bundan zevk alırlar ve mutlaka başkalarına, çoğunlukla da en yakınlarından birine çatarlar. Sözgelimi kadınlar, ortada incir çekirdeğini dolduracak bir neden yokken kendilerini mutsuz hissetmek gereksinimi duyarlar. Hem ruhça zayıf, hem de kadın yaratılışlı erkekler de vardır ki bu bakımdan kadınlara benzerler. İhtiyar hiç yoktan hır çıkarmak istiyor, bu isteğini yenemediği için üzülüyordu.

Hiç unutmam, o anda, "Yoksa gerçekten Anna Andreyevna'nın tahmin ettiği şeyleri yapmış olmasın?" diye düşünmüştüm. Mesela Nataşa'ya

gitmeye karar verip ya yarı yolda vazgeçmiş veya bir aksilik çıkıvermiştir. Şimdi öfkeli, küçülmüş, deminki istekleriyle duygularından utanç duyarak eve dönünce hıncını çıkaracak birisini arıyordur. Bunun için aynı istek ve duyguları taşıdığından kuşkulandığı kimseden daha uygununu bulamazdı. Kızını bağışlamak isteyişinde zavallı Anna Andreyevna'sının duyacağı sevinç ve heyecanın yüzde yüz büyük payı vardı; ama isteği gerçekleşmeyince elbette ki kabak herkesten önce onun başında patlıyordu.

Gene de karşısında korkudan ezile büzüle titreyen kadının hali ihtiyara dokundu. Öfkesinden utanır gibi oldu, bir an kendine geldi. Hepimiz susuyorduk. İhmenev'e bakmamaya çalışıyordum. Fakat bu iyilik anı kısa sürdü. İçini şöyle veya böyle boşaltması gerekliydi.

— Sana bir şey söyleyeyim Vanya, diye başladı. Doğrusu bundan bahsetmeyi gönlüm hiç istemiyor ama sırası geldi ve dürüst bir adam gibi dolambaçlı yollara sapmadan açıklamayı gerekli görüyorum. Geldiğine çok sevindim; bunun için sana başkalarının da duyabileceği kadar yüksek sesle, bütün bu saçmalıkların, gözyaşlarıyla iç çekmelerin artık sıkıntı verdiğini söylemek istiyorum. Yüreğimden, belki de acıya katlanarak koparıp attığım bir varlığın yeniden oraya girmesine izin veremem. Evet! Bunu böylece söyledim ve dediğimi yapacağım. Altı ay önce olanlardan bahsediyorum, anlıyorsun değil mi Vanya?

Alevlenen bakışını karısından kaçırıp bana döndürerek ekledi:

— Sözlerim yanlış anlaşılmasın diye bu kadar açık, samimi konuşuyorum. Tekrar ediyorum, bunların hepsi benim razı olamayacağım saçmalıklar... En çok herkesin beni aptal yerine koymasına, alçakça bir zayıflığa kapılacak kadar yumuşak olduğuma inanmasına kızıyorum. Kederimden aklımı oynattığımı sanıyorlar. Saçma! Eski duygularımın hepsini gömdüm, silkip attım. Anı diye bir şey yok benim için artık... yok! yok!

Yerinden doğruldu, masaya indirdiği yumruktan bardaklar şıngırdadı.

Kendimi tutamadım. Adeta öfkeyle yüzüne,

— Anna Andreyevna'ya hiç mi acımıyorsunuz Nikolay Sergeyiç, diye bağırdım. Kadını ne hale getirdiğinize bakın bir.

Fakat sözlerim ihtiyarı büsbütün hırçınlaştırdı. Yüzü kireç kesildi; titreyerek,

— Acımam! diye bağırdı. Bana acımadıkları için ben de merhamet tanımıyorum. Acımam; çünkü onuruma çamur atılırken lanetlenmeyi de, her türlü cezayı da hak etmiş ahlaksız kızımı korumak için komplolar hazırlanıyor evimde!

— Nikolay Sergeyiç, ne olursun lanetleme iki gözüm! İstediğini yap, biricik kızımı lanetleme!..

İhtiyar perde perde yükselttiği sesiyle,

— Lanetleyeceğim! diye bağırıyordu. Çünkü ezilen, hakarete uğrayan ben olduğum halde, bu şeytan kızın yanına gidip ondan af dilememi istiyorlar. Öyle ya... Tanrı'nın günü evimde gece gündüz gözyaşlarıyla, göğüs geçirmelerle, anlamsız imalarla azap çekiyorum. Hep acındırmak için...

Titreyen elleriyle acele acele ceketinin yan cebinden birtakım kâğıtlar çıkardı.

— Bak Vanya, bak, dava dosyasından çıkardığım notlar bunlar... Onlara göre ben hırsızım, dalaverecinin biriyim... Velinimetimi soymuşum. Ben ki onun yüzünden namusumu beş paralık ettim, kepaze oldum. Bak işte, bak, bak!

Cebinden çıkardığı kâğıtları bir bir masaya fırlatmaya başladı. Göstermek istediği kâğıdı bunların içinde sabırsızca arıyor, kâğıt da aksi gibi bir türlü çıkmıyordu. Nihayet eline ne geçtiyse hırsla çekti, o anda, birdenbire, masaya şıngırdayarak ağır bir şey düştü. Anna Andreyevna çığlığını tutamadı. Bu, kaybettiği madalyondu.

Gözlerime inanamıyordum. İhtiyarın beynine kan hücum etti; yanakları al al oldu, ürperdi. Anna Andreyevna ayakta, ellerini bitiştirmiş, yalvaran gözlerle ona bakıyordu. Yüzünde sevinçli, ümit dolu bir ifade belirmişti. İhtiyarın kızarıp bozguna uğraması, ona yanılmadığını göstermişti.

Anna Andreyevna kayıp madalyonu kocasının bulduğunu, belki sevinçten titreyerek, herkesten kıskanarak sakladığını anlamıştı. Belki de yalnız kaldığı zamanlar biricik kızının yüzünü sonsuz bir sevgiyle

seyrediyor, bakmaya doyamıyordu. Belki o da zavallı ananın yaptığı gibi biricik Nataşa'sıyla konuşmak için odasına kapanıyor, resme sorular soruyor, kızın ağzından yanıtlar veriyordu. Geceleri, içi derin bir kederle yanarak sevgili resmi öpüyor, yüzünü görmek istemediği, herkesin yanında lanetler okuduğu evladını bağışlıyor, onun için dualar ediyordu. Biraz önce beddua eden haşin babanın karşısında kendini tutamayan Anna Andreyevna,

— Sen de onu hâlâ seviyorsun! diye bağırdı.

İhmenev'in, bu haykırışı duyar duymaz, gözlerinde çılgınca bir öfke yandı. Madalyonu kaptığı gibi yere fırlattı, çiğnemeye başladı. Tıkanarak,

— Kahrolsun... Yerin dibine batsın! diye homurdanıyordu,

— Tanrım! Kızımı... Nataşa'yı... Yüzünü çiğniyor! Ayaklarıyla... Gaddar, duygusuz, katı yürekli, gururlu adam!

Çılgına dönmüş ihtiyar, karısının çığlığını duyunca ne yaptığını fark etti, dehşet içinde durakladı. Madalyonu yerden kaparak kapıya doğruldu. Bir-iki adım ilerledikten sonra diz çöktü, kanepeye tutundu, başı halsizce öne sarktı. Çocuk gibi, kadın gibi hıçkırarak ağlıyordu. Boğuk hıçkırıklar göğsünü parçalıyordu. Korkunç ihtiyar bir anda çocuk kadar güçsüzleşmişti. Beddualari kesilmiş, çekingenliği kalmamıştı. Biraz önce ayağının altına aldığı portreyi şimdi coşkun bir sevgi buhranıyla öpüyor, öpüyordu. Sanki o ana kadar set çekmeye çalıştığı sevgisi, şefkati, yenilmez bir kuvvetle ansızın taşıvermiş; hızı, şiddetiyle bütün varlığını yıkmıştı.

Kocasını kucaklayan Anna Andreyevna hıçkırıklar arasında,

— Bağışla onu, bağışla! diye yalvarıyordu. Geri getir yuvamızı ne olursun! Bu iyiliği bize çok görme...

İhtiyar kısık bir sesle,

— Hayır, asla! diye bağırdı. Asla, asla!

XIV

Nataşa'ya çok geç, ancak akşam saat onda gidebildim. O sıralar Fontanka'da[8] Semyonov köprüsü civarında tüccar Kolotuşkin'a ait pis bir 'apartman'ın dördüncü katında oturuyordu. Evini terk ettikten sonra ilk zamanlar Alyoşa ile beraber Liteynaya Sokağı'nda, üçüncü katta ufak, güzel, rahat bir daireye yerleşmişlerdi. Fakat genç Prensin parası çabuk tükendi. Müzik öğretmenliği işi suya düştü, borç para almaya başladı ve gırtlağına kadar borca battı. Parasını hep evin dekorasyonuna, Nataşa'ya hediye almaya harcıyordu. Nataşa savurganlığı yüzünden onu azarlıyor, hatta bazen ağlıyordu. İnce, duygulu bir çocuk olan Alyoşa sevgilisinin hoşuna gidecek bir hediyeyi haftalarca düşünmekten, sevincini hayal etmekten zevk alıyordu. Bundan söz ederek zevkini benimle paylaşıyordu. Fakat Nataşa'nın kınama ve gözyaşlarıyla karşılaşınca mahzunlaşıyor, acınacak hale geliyordu. Daha sonraları hediyeler keder, sitem, kavga nedeni olmaya başladı. Alyoşa, Nataşa'dan gizli olarak da epey para harcıyordu. Arkadaşlarına uyarak geziyor, Nataşa'yı aldatıyordu. Onu çok sevdiği halde birtakım Jozefinalarla, Minnalarla düşüp kalkıyordu. Nataşa'ya aşkı onun için adeta bir acı kaynağıydı. Kaç kereler bana gelerek keder, üzüntü içinde Nataşa'nın bir tırnağına bile layık olmadığından, kabalığı, hırçınlığı yüzünden ona hiçbir zaman yaklaşamayacağından dert yanmıştı. Hakkı da vardı: Birbirlerine uygun değillerdi. Alyoşa kızın yanında çocuk gibiydi. Nataşa da ona o gözle bakıyordu. Alyoşa bana Jozefin'le macerasını ağlayarak, pişmanlık duyarak anlatıyordu. Bunu

Nataşa'ya sezdirmemem için yalvarıyordu. Bana içini dökünce de kös kös eve yollanıyordu. Ama bu suçlu haliyle tek başına eve gitmeye cesaret edemiyor, beni de peşine takıyordu. Sözde ona cesaret veriyormuşum… Nataşa yüzüne bakar bakmaz durumu anlardı. Çok kıskançtı. Alyoşa'nın çapkınlıklarını bağışlaması garibime gidiyordu. Alyoşa süt dökmüş kedi gibi sevgi dolu gözlerini Nataşa'ya diker, o da sevgilisinin suçlu olduğunu sezmekte gecikmezdi. Ayıbını yüzüne vurmaz, ağzını aramaz, tam tersine şefkatli davranırdı. Hem de bütün bunları kendini zorlamadan, samimi bir tavırla yapardı. Bu kalbi şefkat dolu sevimli kız, başkalarının ve özellikle Alyoşa'nın suçlarını affetmekten, kendine has ince bir zevk duyuyordu. Zaten o günlerde Jozefinlerden başka suç konusu yoktu. Nataşa'yı böyle uysal, merhametli gören Alyoşa'nın dili çözülüyordu; sırf içini boşaltıp, 'eskisi gibi olmak için' kendiliğinden her şeyi olduğu gibi anlatıyordu. Affedilince sevinçten kabına sığamıyor, hatta bazen duygulanarak ağlıyordu. Boynuma atılıp beni şapur şupur öptüğü de oluyordu. Hemen ardından neşelenip, kendine has çocukça bir gevezelikle Jozefin'le macerasını anlatıyordu. Kahkahalarla gülerek Nataşa'yı göklere çıkarıyordu. Gece huzur ve neşe içinde sona eriyordu. Parası tükenince Alyoşa bazı eşyalarını elden çıkarmaya başladı. Nataşa'nın ısrarıyla Fotanka civarında ufak, ucuz bir ev buldular. Eşya satışı da bir yandan devam ediyordu. Nataşa'nın elbiselerinden bir kısmı bile satışa çıkarıldı. Kadın, kendine iş arıyordu. Alyoşa bunu öğrenince taşkın bir kedere kapıldı; kendi kendine lanetler yağdırdı, isminden bile nefret ettiğini bağırdı ama gene de davranışlarını düzeltmedi. Eşyanın satışından sağladıkları gelir kesilince çalışmadan gelen kazanca kaldılar. Ama bu da devede kulaktı.

Birlikte oturmaya başladıkları ilk günlerden beri Alyoşa babasıyla bozuşmuştu. Prensin, oğlunu Kontesin üvey kızı Katerina Fedorovna Filimonova ile evlendirmek niyeti henüz tasarı halinde olduğu halde aklı bu projeye iyice yatmıştı. Alyoşa'yı nişanlı adayının evine götürdü. Kâh sertlikle, kâh kandırmaya çalışarak kendini kıza beğendirmesi için üsteledi. Fakat Prensin planı Kontesin işine gelmediği için iş bozuldu. Prens de oğlunun Nataşa ile ilişkisine aldırmaz oldu. Alyoşa'nın her cahilliğini

bildiği için aşkının çabuk biteceğinden emindi, her şeyi zamana bırakıyordu. İki gencin evlenmeleri olasılığını yakın zamana kadar aklından bile geçirmiyordu. Onlar da henüz kesin bir girişimde bulunmuyor, bir yandan Nataşa'nın babasıyla resmen barışmasını, bir yandan da genel durumda değişiklik olmasını bekliyorlardı. Galiba Nataşa da bu konuya pek yanaşmak istemiyordu. Alyoşa bir gün bana babasının bu serüvenden biraz da memnun olduğunu ağzından kaçırdı. İhmenev'in küçük düşmesi hoşuna gitmiş. Oğluna laf olsun diye kızmış görünüyordu; zaten çok düşük tuttuğu aylığını büsbütün kısmıştı. Oğluna karşı son derece cimriydi, sonraları parayı büsbütün kesmekle tehdit etti. Bir süre sonra Polonya'da işleri olan Kontesle birlikte seyahate çıktı. Ama kafasındaki evlendirme tasarısından gene de büsbütün vazgeçmiş değildi. Alyoşa'yı evlenmek için henüz çok genç gördüğü halde kızı kaçırılmayacak bir fırsat olarak görüyordu. Kulağımıza gelen söylentilere göre, sonunda Prens işi düzenine koydu. Anlattığı olay sırasında Sen-Petersburg'a yeni dönmüştü. Oğluyla karşılaşmaları gayet iyi oldu. Fakat çocuğun Nataşa'ya karşı ilgisindeki gelişme ona hiç de hoş gelmeyen bir sürpriz oldu. Bir yandan da bunu kuşkuyla karşıladı. İlkin sert, kesin bir dille ayrılmalarını istedi ama sonradan daha iyi bir çare buldu. Alyoşa'yı Kontesin evine götürdü. Kontesin üvey kızı kusursuz derecede güzeldi. Genç kızdan daha çok, çocuk sayılırdı; eşine az rastlanır bir açık yürekliliği, tertemiz bir ruhu vardı. Şen, zeki ve şefkatliydi. Prensin hesabına göre, aradan geçen altı ayda Alyoşa'nın Nataşa'ya aşkı hızını kaybedecek, üzerindeki etkisi azalacak, delikanlı nişanlı adayına başka gözle bakmaya başlayacaktı. Prens tahminlerinin bir kısmında haklı çıktı: Alyoşa Kontesin üvey kızına karşı büsbütün ilgisiz kalmadı. Öte yandan prens de ansızın değişmiş, oğlunun üstüne düşmeye başlamıştı. Yalnız para bakımından davranışında hiçbir değişiklik yoktu. Alyoşa babasının sevgisinin kesin bir kararı gizlediğini hissediyor, üzülüyordu; Katerina Fedorovna'yı her gün görmese üzüntüsü daha artacaktı. O sıralar Nataşa'ya ardı ardına beş gün uğramadığını biliyordum. İhmenevlerden ona giderken yolda boyuna, karşılaştığımız zaman bana neler söyleyeceğini merak ediyordum. Uzaktan penceredeki

ışığı fark ettim. Yaptığımız anlaşmaya göre Nataşa beni görmek isteyince pencereye mum koyuyordu. Böylece hemen hemen her akşam evinin önünden geçiyor, penceredeki ışıktan beklendiğimi anlıyordum. Son zamanlarda Nataşa'nın penceresi sık sık aydınlamaya başlamıştı.

8 Sen-Petersburg'dan geçen Neva Nehri'ne ait kanallardan biri. (Ç.N.)

XV

Nataşa'yı yalnız buldum. Kollarını göğsünde bağlamış, düşünceli bir tavırla, ağır adımlarla bir aşağı, bir yukarı dolaşıyordu odada. Masada uzun süredir beni bekleyen semaver neredeyse sönmek üzereydi. Sessizce gülümseyerek elini uzattı. Yüzü solgundu, keyifsiz görünüyordu. Sıcak gülümsemesi acı ve sabır doluydu. Duru mavi gözleri eskisinden de iri, saçları daha da koyulaşmış görünüyordu. Elini uzatarak,

— Artık gelmezsin diye düşündüm, dedi; hatta Mavra'yı evine yollayıp gene hastalanmış olmayasın diye baktıracaktım.

— Yo, hasta değilim, alıkoydular beni; şimdi anlatırım. Senin neyin var Nataşa, bir şey mi oldu?

Hayret ediyormuş gibi,

— Bir şey yok, diye cevap verdi. Neden sordun?

— Mektubunu aldım da... İlle dediğin saatte gelmemi istiyorsun... Her zamanki gibi değil.

— Yaa, öyle! Onu dün bekliyordum.

— Hâlâ gelmedi mi?

Nataşa kısa bir sessizlikten sonra,

— Hayır, dedi. Gelmezse seninle konuşmam gerekeceğini düşünmüştüm.

— Bu gece de bekledin mi?

— Hayır. Bu gece orada olduğunu biliyorum.

— Yoksa hiç gelmeyeceğini mi düşünüyorsun Nataşa?

Bana başka bir tavırla baktı:

— Gelecek elbette.

Onu soruya boğmam hoşuna gitmemişti. Sustuk, odada dolaşmaya devam ettik. Nataşa yeniden gülümseyerek:

— Hep seni bekledim Vanya, dedi. Beklerken ne yapıyordum biliyor musun? Bir yandan böyle aşağı yukarı dolaşıyor, bir yanda da şiir okuyordum. Hatırlar mısın, çıngıraklar, karlı yol? “Meşeden masa üstünde semaverim kaynıyor...” Hani beraber okurduk:

“*Tipi yatıştı, yol aydınlandı.*
Gece binlerce donuk gözden bakıyor.”

— ...

— Ya da şu:

“*Ansızın tutku dolu bir sesin*
Çıngırağa uyarak konuştuğunu duyar gibiyim.
Göğsüme yaslanıp dinlenmek için
Sevgilim ne zaman, ne zaman gelecek!
Tatlı hayat bu! Sabahın ilk güneşi
Penceremin buzlu camında titreşirken
Meşeden masada semaverim kaynıyor,
Sobam çıtırdayarak, köşede renkli perdenin
ardındaki
Yatağımı aydınlatıyor.”

— Ne güzel, değil mi? İnsanın içine işliyor Vanya! Ne geniş bir imgelem gücü. Belli belirsiz bir iki çizgi... Ama düşün düşünebildiğin kadar... Semaver, basma perde, hepsi bize ait şeyler. Hani küçük bir şehrin alt tabakasının evlerinde olduğu gibi, o ev sanki gözümün önünde... Ahşap, henüz kaplamaları tamamlanmamış yeni bir ev. Bak, bu da başka bir tablo:

“*Kâh birdenbire aynı sesin*
Çıngırağa uyarak hazin mırıltısını duyarım,
Eski dostum nerede? Korkarım,
Geri dönüp de bana sokulup sarılmasın!

Bu hayat da ne ki! Dar, karanlık odam
Sıkıntı dolu; pencereden rüzgâr giriyor...
Dışarıdaki tek vişne ağacı bile
Donmuş, camdan görünmez oldu.
Belki çoktan ölmüştür.
Hayat mı bu? Perde soluklaştı;
Odamda hasta dolaşıyor, aileme
gidemiyorum.
Ne azarlayanım, ne sevgilim var.
Yalnız kocakarının dırdırı...”

— “Odamda hasta dolaşıyorum.” Ne güzel değil mi! Ya şu: “Ne azarlayanım, ne sevgilim var”a, ne dersin? Ne tatlı tatlı yanıp yakılıyor! Hayatın ta kendisi...

Boğazı düğümlenmiş gibi sustu. Bir an sonra,

— Canım Vanyacığım, dedi, fakat ya bunu öylece söyleyiverdi, ya da aklındakini unuttuğu için tekrar sustu.

Hâlâ odada gezinmeye devam ediyorduk. İkonun önünde kandil yanıyordu. Nataşa’nın dindarlığı son zamanlarda artmıştı. Fakat bundan söz etmekten hoşlanmıyordu.

— Kandili yakmışşın, yarın yortu mu var?

— Yoo; hem neden oturmuyorsun Vanya? Yorgunsun herhalde. Çay içer misin? Daha içmedin değil mi?

— İçtim. Oturalım.

— Nereden böyle?

— Onlardan... (Nataşa ile evinden hep böyle söz ederdik.)

— Onlardan mı? Nasıl gelebildin? Sen mi gittin, onlar mı çağırdı?

Durmadan soruyordu. Heyecandan yüzü daha da solmuştu. Babasıyla karşılaşmamızı, annesiyle neler konuştuğumuzu, madalyon sahnesini bir bir, en ince ayrıntısına kadar anlattım. Nataşa’dan hiçbir şey saklamazdım. Büyük bir dikkatle, sözcükleri ağzımdan kapmak ister gibi dinliyordu. Gözleri sulandı. Madalyon olayı onu pek sarsmıştı. Sık sık sözümü keserek:

— Dur Vanya, diyordu, dur; daha etraflı, hepsini, her şeyi olduğu gibi anlat. Pek kısa geçiyorsun.

Arkası kesilmeyen sorularına cevap olarak anlattıklarımı ikinci, üçüncü defa tekrarladım.

— Gerçekten bana gelmek istedi mi dersin?

— Bilemem Nataşa. Hiç fikrim yok. Seni özlediği, her şeye rağmen sevdiği gün gibi açık. Ama seni arayıp aramayacağına gelince... Bilemem... Bu... Şey...

— Resmimi öpüyordu, öyle mi? Öperken ne diyordu?

— Kesik kesik, birbirini tutmaz sözler... Sana tatlı tatlı adlar veriyor ve seni çağırıyordu.

— Çağırıyor muydu?

— Evet.

Nataşa sessizce ağlamaya başladı.

— Zavallılar!

Kısa bir sessizlik oldu.

— Her şeyi biliyorsa, doğal olarak Alyoşa'nın babası hakkında da çok şey biliyor demek ki.

Cesaretsizce,

— Gidelim onlara Nataşa, dedim.

Koltuğundan doğruldu,

— Ne zaman, diye sordu. Yüzü kireç kesildi; hemen götüreceğimi düşündü.

Sonra ellerini omuzlarıma dayayarak üzgün üzgün gülümsedi.

— Olmaz canım, olmaz kardeşim. Dönüp dolaşıp hep buna geliyorsun ama bir daha bu lafı açmasan iyi olur.

— Peki ama bu anlaşmazlığın sonu hiç mi gelmeyecek, dedim. Gururun yüzünden ilk adımı atamıyorsun Nataşa. Oysa bu sana düşer. Belki de baban seni bağışlamak için bu hareketini bekliyor. Babandır, incittin adamı... Gururuna saygı göster, haklı, tabii bir gurur bu. Görevini yap. Bir dene, bak göreceksin, nasıl koşulsuz bağışlar seni!

— Koşulsuz mu? Olanaksız. Bunu denemeye kalkışmam babamı büsbütün kızdırır. Temelli kaybettiğimizi yeniden bulmaktan ümidi kesmeliyiz. Neden söz ettiğimi anladın mı? Yanlarında geçirdiğim mutluluk dolu çocukluk yıllarımı söylemek istiyorum. Babam beni bağışlasa bile geçirdiğim değişikliği kabullenemez. O büyük bir bebekten farksız olan kızını seviyordu. Çocukça saflığına hayrandı. Hâlâ yedi yaşında, çocuk şarkılarını söylediği zamanki gibi saçlarını okşayarak seviyordu. Bebekliğimden son güne kadar her gece başucuma gelir, dua ederek beni kutsardı. Felaketimizden bir ay önce gizlice bir çift küpe almış, hediyesiyle beni nasıl sevindireceğini düşünüp çocuk gibi neşeleniyordu. Ona küpeyi aldığını bildiğimi söyleyince hepimize, ama en çok bana kızdı. Gideceğime üç gün kala üzüntümün farkına vardı, kendisi de hastalık derecesinde kederlendi. Beni neşelendirmek için ne yaptı biliyor musun? Gitmiş, tiyatroya bilet almış! Beni böylece mutlu edeceğini sanıyordu, inan ki öyle! Tekrar ediyorum, babam küçük kızını seviyordu; bir gün olgunlaşıp kadınlaşacağını aklından bile geçirmiyordu. Şimdi eve dönsem beni tanımaz, bağışlasa bile karşısına kim çıkacak? Eski çocuksu Nataşa değilim, hayatta çok şey gördüm. İstediğim kadar gönlüme göre hareket edeyim, hep geride kalan mutluluğu özleyecek. Çocukluktaki gibi olmadığıma üzülecek. Zaten geçmiş insana hep hoş görünür. Ben bile eskiyi düşündükçe üzülmekten kendimi alamıyorum.

Heyecanlanmıştı. İçten gelen bir kederle,

— Ya, geçmiş tatlı Vanya, pek tatlı! diye sözlerini bitirdi.

— Doğru Nataşa. Ama baban varlığının aldığı yeni şekli de tanımalı, sevmeli. Tanımalı bir kere... Tanıdıktan sonra sevmemesi mümkün değil. Ondaki yürekle seni anlayacağına emin ol.

— Öyle değil Vanya. Anlayıp anlamamak sorun değil. Baba sevgisinin kıskanç olduğunu bilmez misin? Babam Alyoşa ile aramızda olup bitenin onun haberi olmadan, kaş göz arasında geçivermesine kızıyor. Böyle bir macerayı aklından bile geçirmiyordu. Alyoşa ile aşkımızın acıklı sonucunun, evden kaçmamın doğrudan doğruya 'alçakça ikiyüzlülüğümden' ileri geldiğine inanıyor. Başlangıçta aşkımı ona

açmadım, tam tersine sır olarak sakladım. İşte babamı en çok bu üzüyor. Emin ol Vanya, ona evden kaçmamdan, kendimi âşığıma vermemden çok, samimiyetsizliğim dokundu. Bugün bana kollarını açacağını varsaysak bile kırgınlığı tam olarak silinmeyecek. Yarın, öbür gün sitemler, anlaşmazlıklar başlayacak. Zaten senin dediğin gibi koşulsuz bağışlamayacağını biliyorum. Ona her şeyi olduğu gibi söylesem, onu nasıl kırdığımı anladığımı itiraf etsem, bugünkü mutluluğumun bana neye mal olduğunu, çektiğim ıstırabı anlamazsa çok üzüleceğim. Daha sonra benden karşılık olarak yapamayacağım şeyler isteyecek: Alyoşa'yla ortak geçmişimize beddua etmemi, sevgimi lanetlememi, şu son altı ayı hayatımdan silmemi arzulayacak. Ama ben ne kimseye beddua edebilirim, ne de pişmanlık duyarım. Ne yapalım, olan oldu. Hayır Vanya, dediklerin şimdi olamaz. Henüz vakit gelmedi.

— Ne zaman olur öyleyse?

— Bilmem... İleriki mutluluğumu şimdi acı çekerek hak etmem lazım. Aah Vanya, ıstırabın bir türlü ardı kesilmiyor.

Ses çıkarmadan düşünceli bir tavırla ona bakıyordum.

— Niye öyle bakıyorsun Alyoşa? Şey... Vanya, dedi. Dilinin sürçmesine gülümsedi.

— Tuhaf gülümsedin Nataşa. Eskiden böyle gülmezdin sen...

— Ne var gülüşümde?

— Hoş, o çocukça saflığın henüz gitmemiş ya... Yalnız gülümsediğin zaman sanki kalbin sızıyla doluymuş gibi oluyorsun. Hem zayıflamışsın sen, hem saçların gürleşmiş. Elbisen de yeni. Onlardayken mi yaptın?

Bana şefkatle baktı.

— Beni ne kadar da seviyorsun Vanya. Peki, sen ne âlemdesin bakalım?

— Hep bildiğin gibi. Romanıma çalışıyorum ama ağır gidiyor. Esin perisi gelmiyor; kalemin ucuna geleni yazsam, belki daha iyi olurdu, ama güzel bir konuyu berbat etmekten korkuyorum. Sevdiğim bir konu bu. Bir yandan da dergiye zamanında yetiştirmek zorundayım. Şimdi romanı bırakıp ilkin bir uzun öykü hazırlamayı tasarlıyorum. Şöyle hafif, zarif, iç karartmayan bir şey... özellikle böyle bir şey... Okuyunca herkes neşelenip sevinmeli.

— Zavallı çalışkan Vanya! Peki, Smith ne oldu?

— Öldü.

— Sonradan hayalini görmedin mi? Şakayı bırakalım Vanya. Hastasın. Sinirlerin bozuk, hayal görüyorsun. Daireyi tutuşunu anlatırken fark ettim. Yerin nasıl, pek iyi değil galiba, nem var, değil mi?

— Var. Bu akşam başka bir sorun çıktı. Sonra anlatırım.

Nataşa artık beni dinlemiyor, derin bir düşünce içinde oturuyordu.

— O gün onları bırakıp nasıl gidebildiğini düşünüyorum da bir türlü aklım ermiyor. Hummaya tutulmuş gibiydim.

O anda söyleyeceklerimi duyacak halde değildi. Gayet yavaş,

— Seni bir iş için çağırdım Vanya, dedi.

— Hayrola?

— Ondan ayrılıyorum.

— Ayrıldın mı, yoksa daha ayrılacak mısın?

— Artık bu duruma bir son vermek gerek. Seni içimi dökmek için çağırdım.

Benimle dertleşirken hep böyle başlardı. Ama sırlarını daha önce ağzından kaçırdığı için söyleyeceklerinin çoğunu zaten biliyordum.

— Bundan, daha önce de bahsetmiştin Nataşa. Elbette böyle oturmanız uygun olmuyor. Hem birbirinize uyar tarafınız da yok. Ama bunu yapabilecek misin, sorun orada!

— Önce sadece niyetleniyordum. Artık kesin karara vardım. Alyoşa’yı sonsuz bir aşkla sevdiğim halde sanki baş düşmanıymışım gibi geleceğini mahvediyorum. Onu serbest bırakmam gerekiyor; benimle evlenmesine olanak yok, kimseye karşı gelemez o. Ayağına köstek olmak istemiyorum. Buldukları kıza tutulmasına memnunum bile, benden daha kolay ayrılır. Bunu yapmaya mecburum Vanya. Madem seviyorum, her şeyimi feda ederek aşkımı kanıtlamalıyım, öyle değil mi?

— Seni bırakmaya razı olmaz.

— Bende bir değişiklik sezmeyecek. Beni vicdan azabı çekmeden bırakması için muhakkak bir çare bulmalıyım. Bana yardım et Vanya, bir fikir ver.

— Kolay, dedim. Başkasını seversin. Ama bunun da işe yarayacağını pek sanmam. Huyunu biliyorsun, şimdi beş gündür sana uğramıyor; hatta seni temelli bıraktığını farz et. Ama bir de sen ona ayrılmak istediğini yaz, bak görürsün, nasıl koşa koşa gelir.

— Onu neden sevmiyorsun Vanya?

— Ben mi?

— Sen ya! Ondan kinsiz bahsedemiyorsun. Kaç defa dikkat ettim: Onu küçümsemek, kötülemek sana zevk veriyor. Hele kötülemekten iyice hoşlanıyorsun; yalan değil, doğru söylüyorum!

— Bunu bininci defa tekrarlıyorsun Nataşa. En iyisi bırakalım bu konuyu.

Kısa bir sessizlikten sonra,

— Başka bir eve taşınayım diyorum, dedi. Darılma bana Vanya...

— O eve de gelir. Darılmasına darılmadım zaten.

— Aşkının kuvveti ona engel olabilir. Olsa olsa bana kısa bir zaman için döner. Ne dersin?

— Doğrusu bilmem; onun ipiyle kuyuya inilmez Nataşa. Öbürüyle evlenmeyi kurduğu halde seni seviyor. İki aşkı bir arada nasıl yaşattığını anlayamıyorum.

— Öbürünü yüzde yüz sevdiğini bilsem kesin bir karar verirdim. Benden hiçbir şey saklama Vanya! Yoksa bir şeyler biliyor musun?

Endişeli, içime işlemek isteyen bakışını bana dikti.

— Yoo, hiçbir bildiğim yok Nataşa. Yemin ederim, sana karşı daima samimi davrandım. Bak aklıma ne geliyor: Belki şu Kontesin üvey kızına düşündüğümüz kadar âşık değildir; sadece gelip geçici bir arzudur bu...

— Öyle mi dersin Vanya? Buna bir inanabilsem! Şu anda onu, sırf yüzüne bakabilmek için görmeyi isterdim. Yüzünden her şeyi anlardım. Halbuki yok işte, gelmiyor.

— Onu bekliyor muydun?

— Hayır, ötekinde olduğunu biliyorum. Haber aldım. O kızı görmeyi de pek isterdim. Bak Vanya, söyleyeceğimi belki saçma bulacaksın ama gene

de söyleyeceğim: Onu hiç göremez miyim, hiçbir yerde karşılaşamaz mıyım?

Yanıtımı merakla bekliyordu.

— Görmesine görürsün ama bu sana ne kazandırır sanki?

— Yeter bana, üst tarafını anlardım. Biliyor musun, pek aptal oldum; hep yapayalnız, bütün gün böyle beş aşağı beş yukarı dolaşıp duruyorum. Durmadan düşünüyorum. Kafamın içi karmakarışık. Dayanmak mümkün değil. Bak aklıma ne geldi Vanya: Onunla tanışamaz mısın sen? Bana bir kere Kontesin romanını övdüğünü söylemiştin. Bazen Prens R.'nin toplantılarına gidiyormuşsun; Kontes de oraya gidermiş. Bir çaresini bulup tanışamaz mısın? Bunu Alyoşa da yapabilir. O zaman kız hakkında her şeyi anlatırdın bana.

— Bunları sonra konuşuruz Nataşacığım. Sen bana ayrılığa gerçekten dayanabilir misin, bunu yürekten istiyor musun, onu söyle. İyi düşün, tamamen hazır mısın?

Duyulur duyulmaz bir sesle,

— Dayanırım dedi. Onun için her şeye katlanırım, hayatımı bile veririm. Yalnız şimdi orada, öbürünün yanında olmasına dayanamıyorum. Vanya. Beni düşünmüyor elbette... Burada bizimle olduğu zamanlardaki gibi şundan bundan konuşarak gülüyor, o kendine özgü haliyle ötekinin gözlerinin içine bakıyor. Bu anlarda ben onun için yokum. Halbuki ben burada... Seninle...

Sözünü tamamlamadı, acı bir ümitsizlikle yüzüme baktı.

— Peki ama Nataşa, demin söylediklerin...

— Ayrılma kararımızı birlikte verelim, diye sözümü kesti. Onu candan uğurlarım. Fakat beni hiç ciddiye almazsa o gücüme gider Vanya. Zaten artık kendi kendimi bile anlayamıyorum. Aklın hesabı başka, uygulama başka!

— Sakin ol Nataşa, kendini bu kadar hırpalama.

— Beş gündür hep bu haldeyim. Her saat, her dakika... Uykuda bile hep onunla uğraşıyorum. Beni oraya götür Vanya!

— Ama Nataşa...

— Yok yok gidelim. Seni bunun için bekliyordum. Üç gündür aklıma koydum zaten. Mektupta söz ettiğim iş buydu. Beni oraya kadar götür, ne olursun kırma Vanya, seni bekliyordum. Üç gündür... Bu gece toplantıları var. Alyoşa orada; hadi gidelim!

Sayıklar gibiydi. Antrede birdenbire gürültüler duyuldu. Mavra'nın birisiyle kavga eder gibi konuştuğu duyuluyordu.

— Dur Nataşa, birisi geldi. Dinle!

Tereddüt içinde gülümseyerek kulak verdi, yüzü birdenbire sarardı. Duyulur duyulmaz bir sesle,

— Kim acaba, diye kekeledi.

Beni tutmak istediği halde antreye, Mavra'nın yanına fırladım. Tahminim doğru çıktı. Gelen Alyoşa'ydı. Mavra'ya bir şeyler soruyor, kadın onu içeri almak istemiyordu. Evin efendisi gibi çıkışarak konuşuyordu. Nereden böyle? Nerelerde sürttün? Hadi gir bari, gir. Beni acındıramazsın, boşuna! Git de içerde hesap ver.

Alyoşa oldukça bozularak,

— Kimseden korkum yok, geldim işte, diye horozlanıyordu.

— Hadi oradan yalancı pehlivan sen de!

— Gidiyorum işte. (Beni gördü) A, siz burada mısınız, isabet! Geldim işte, ama ne yapacağımı bilemiyorum.

— Dosdoğru içeri girin, korkacak bir şey mi var?

— Yoo, korktuğum yok. Siz beni suçlu mu buluyorsunuz? Suçsuz olduğumu kanıtlayabilirim. Göreceksiniz!

Alyoşa kapalı kapının önünde durarak, zoraki bir cesaretle:

— Girebilir miyim Nataşa, diye seslendi.

Yanıt yoktu. Merakla bana baktı.

— Bu da ne demek?

— Hiç. Kendisi içerde.

Alyoşa kapıyı dikkatle araladı, ürkek bir bakışla odayı süzdü. İçerde kimse yoktu.

Birdenbire Nataşa'yı pencereyle dolabın arasındaki köşede gördü. Saklanmış gibi hareketsiz duruyordu. Bunu hatırladıkça şimdi bile

gülmekten kendimi alamıyorum. Alyoşa ona yavaşça, sakına sakına yaklaştı, adeta korkuyla bakarak çekingen bir tavırla,

— Ne oldu Nataşa, dedi. Merhaba canım!

Nataşa, sanki suçlu kendisiymiş gibi fena halde bozuldu.

— Hiç... Hiçbir şey yok! diye cevap verdi. Şey... Çay ister misin?

Alyoşa büsbütün şaşırdı.

— Beni dinle Nataşa: Galiba suçlu olduğumu sanıyorsun. Ama suçsuzum ben, hiç suçum yok! diye cevap verdi. Bak, şimdi sana hepsini anlatacağım.

— Ne gerek var! İstemez, istemez. Ver elini, her zamanki gibi bitsin.

Durduğu köşeden çıktı, yanakları pembeleşmeye başladı. Alyoşa'ya bakmaya çekiniyormuş gibi başı hep öndeydi. Genç adam heyecanla,

— Suçlu olsam yüzüne bakabilir miydim, diye bağırdı. (Bana döndü.) Bakın bakın, yüzde yüz beni suçlu sanıyor. Gerçi her şey aleyhimde: Beş gündür görünmedim, nişanlımın yanında olduğumu söylemişler ama sen beni bağışlıyor, "Elini ver, hepsi bitsin!" diyorsun. Canım Nataşam benim! Suçum yok, emin ol! Şu kadarcık bile yok! Hatta tam tersine...

— İyi ama sen orada... Seni oraya çağırmışlar... Nasıl oldu da buraya geldin? Sa... saat kaç?

— On buçuk. Oraya da gittim. Ama rahatsızlığımı bahane ederek kaçtım. Şu beş gündür ilk kez özgürüm, onları bırakıp sana geldim Nataşa. Daha önce de gelebilirdim ama bilerek gelmedim. Neden olduğunu şimdi öğrenirsin, anlatacağım. Sana her şeyi olduğu gibi anlatmak için geldim. Fakat inan ki ilk olarak tamamıyla suçsuzum, tam anlamıyla suçsuz.

Nataşa başını kaldırarak yüzüne baktı. Alyoşa'nın bakışı açık, samimiydi. Yüzü öyle sevinçli, saf ve neşeliydi ki inanmamak mümkün değildi. Eski barışmalarında olduğu gibi bir çığlıkla birbirlerinin kollarına atılmalarını bekledim. Fakat Nataşa sanki duyduğu mutluluktan ezilmiş gibi başını göğsüne eğdi, sessiz sessiz ağlamaya başladı. Bu sefer Alyoşa dayanamadı. Yere çöktü, kızın ellerini, ayaklarını öpüyordu, çılgın gibiydi. Nataşa'ya bir koltuk getirdim. Oturdu. Ayakta duracak durumda değildi.

İKİNCİ BÖLÜM

I

Bir dakika sonra hepimiz deliler gibi gülüyorduk. Alyoşa'nın çınlayan sesi hepimizi bastırarak,

— Durun, bırakın da anlatayım! diye bağırıyordu. Beni hep eskisi gibi sanıyorlar. Boş boş gevezelik edeceğimi sanıyorsunuz değil mi? İlginç haberlerim var, dedim ya! Peki ama, siz susmayacak mısınız artık!

Bize bir şeyler anlatmak istiyordu. Önemli haberler getirdiği halinden belliydi. Fakat bundan duyduğu çocukça gurur, yapmacık azamet Nataşa'yı güldürdü. Ben de gülmeden edemedim. Alyoşa bize hırslandıkça gülmekten katılıyorduk. Alyoşa'nın çocukça hırçınlığı bizi o hale getirdi ki, birisi parmağını gösterse kahkahadan kırılacaktık. Mavra mutfaktan çıkmış, eşikten öfkeli öfkeli bizi süzüyordu. Alyoşa'nın Nataşa'dan azar işitmemesine fena halde içerlemişti. Bunu beş gündür beklediği halde şimdi taşkın bir neşe içinde oluşumuza kızıyordu.

Sonunda Alyoşa'nın gücendiğinin farkına varan Nataşa gülmeyi kesti.

— Peki, ne anlatacaksın? diye sordu.

Alyoşa'ya hiç saygı göstermeyen Mavra lafı ağzına tıkadı.

— Semaver kaynatayım mı?

Kadını bir an önce sepetlemeye bakan Alyoşa ellerini sallayarak,

— Tanrı aşkına git Mavra! Git! diye bağırdı. Dinleyin, size şimdiye kadar olmuş ve olacak şeyleri anlatacağım. Hepsini öğrendim artık. Fakat aziz

dostlarım görüyorum ki, önce şu beş gün içinde nerede olduğumu öğrenmek istiyorsunuz. Bunu anlatacağım. Yalnız baştan söyleyeyim ki seni hep aldatıyordum Nataşa, hem bugünlerde hem de daha önceleri... En önemlisi bu.

— Aldatıyor muydun?

— Evet bir aydan beri, babam gelmeden önce başladım. Ama artık açık konuşmak zamanı geldi. O buraya gelmeden bir ay önce kendisinden uzun bir mektup aldım; bunu ikinizden de gizledim. Mektubunda gayet açık, sade, hem de beni korkutacak ölçüde ciddi bir biçimde evlenme işinin tamamlandığını bildiriyordu. Nişanlımın bir harika olduğunu, beni ona layık görmediğini, gene de onunla evlenmem gerektiğini yazıyordu. Bunun için kafamdaki bütün saçmalıkları çıkarıp hazırlanmaya bakmalıymışım. Saçmalık dediği de malum... Bu mektubu sizden sakladım.

Nataşa sözünü kesti:

— Hiç de saklamadın. Övündüğün şeye bak! Daha o zaman hepsini olduğu gibi anlatmıştın. O günlerde nasıl durup dururken uysallaşıp yumuşadığın hatırımda. Üstünde suç işlemiş gibi bir hal vardı. Benden ayrılmaz olmuştun, mektubu da kısım kısım anlattın.

— Olanaksız, herhalde en önemli kısımları söylememişimdir. Belki o zaman bir şeyler sezdin ama ben söylemedim. Mektubu titizlikle saklıyordum ve müthiş üzülüyordum.

— Ben de hatırlıyorum. Alyoşa, dedim. O günlerde durmadan bana akıl danışıyor, hepsini kısım kısım açıklıyordun.

Nataşa beni destekledi:

— Anlattın, anlattın! Böbürlenme artık. Zaten sen neyi saklayabilirsin! Adam kandırmak nerede, sen nerede! Mavra bile olup biteni öğrendi, değil mi Mavra?

Mavra kafasını içeri uzatarak,

— Öğrenmez olur muyum, diye homurdandı. Daha ilk gününden anladım. Kurnazlık senin için değil.

— Aman, sizinle konuşulmaz. Kızdığın için bilerek yapıyorsun Nataşa. O zamanlar deli gibiydim, değil mi Mavra?

— Zaten şimdi de deli gibisin.

— Onu demek istemiyorum. Anımsar mısın, o günlerde paramız kalmamıştı, sen gümüş tabakamı rehine götürmüştün. Şunu da söyleyeyim, bana karşı pek saygısızsın Mavra. Ama seni Nataşa böyle alıştırdı. Size o zaman her şeyi bölüm bölüm anlattım diyelim. Bunu ben de hatırlar gibi oldum zaten. Gene de mektubun yazılış tarzını bilmiyorsunuz. Halbuki mektuptaki en önemli nokta, tarzının farklılığıydı. Ben asıl bunu kastediyorum.

Nataşa,

— Nasıldı? diye sordu.

— Şaka eder gibisin Nataşa. Ne olursun eğlenme! Emin ol önemliydi. Öyle bir yazış tarzı ki, ağzım açık kaldı. Babam şimdiye kadar benimle hiç bu şekilde konuşmamıştı. Dünya yıkılsa, isteğini yerine getireceğini belirtir bir biçimde yazıyordu.

— Peki bunu ne diye sakladın benden?

— Ulu Tanrım! Elbette seni korkutmamak için... Her şeyi kendi başıma yoluna koymak istiyordum. Babam gelince son derece canım sıkıldı. Onunla kesin, açık bir şekilde konuşmaya hazırlandım. Gel gelelim buna bir türlü olanak bulamıyordum. Kurnaz davranıyor, hiç oralı olmuyordu. Hatta tam tersine, sanki her türlü karar verilmiş, bütün işler yola girmiş, hiçbir tartışma veya anlaşmazlık konusu kalmamış gibi hareket ediyordu. Dikkat ediyor musunuz? Bütün bunları imkânsız görüyordu. Kendinden emin çünkü: Bana karşı öyle şeker, öyle candan oldu ki, o kadar olur! Şaştım kaldım! Babamın ne zeki adam olduğunu bilemezsiniz İvan Petroviç. Okumadığı, bilmediği yoktur. Yüzünüze bir bakışta, içinizdekini olduğu gibi okur. Besbelli ona bu yüzden Cizvit diye ad takmışlar. Nataşa babamı övmemden hiç hoşlanmaz, darılma Nataşa. İşte böyle... Şey... Bir zaman için paramı kısmıştı, dün verdi. Oh Nataşa, meleğim! Sıkıntımız bitti artık. Bak, altı aydır ceza olarak kestiği bütün paramı birden verdi. Öyle çok ki daha sayamadım. Şu paraya bak Mavra! Artık gümüş kaşıklarımızı, kol düğmelerimizi rehine vermeyeceğiz.

Alyoşa cebinden beş bin ruble kadar kalın bir banknot destesini çıkarıp masaya bıraktı. Mavra paraya memnun memnun bakıyordu, Alyoşa'yı tebrik etti. Nataşa hikâyenin devamı için sabırsızlanıyordu.

— Kendi kendime, "Ne yapayım, nasıl mücadele edeyim?" diye düşünüyordum. Size yemin ederim, bana karşı bu derece iyi olmasa, beni hırpalayıp kırsaydı hiç umursamazdım. Doğrudan doğruya, "Yeter artık, büyüdüm, ben de adam oldum!" diye kestirip atardım. Hem de emin olun, dediğimden dönmezdim. Halbuki bu durumda ne diyeceğimi bilemiyordum. Beni ayıplamayın. Galiba pek memnun değilsin Nataşa. Niye öyle bakışıyorsunuz? Herhalde, "Hemen kanıvermiş, hiç iradesi yok!" diye düşünüyorsunuz ama öyle değil; iradem var benim, hem de düşündüğünüzden fazla. Bulunduğum duruma rağmen, "Görevimdir, babama her şeyi söylemeliyim," dedim ve her şeyi olduğu gibi anlattım. O da beni dinledi.

Nataşa merakla,

— Neler söyledin? diye sordu.

— Başka bir kız istemediğimi, bir nişanlım olduğunu anlattım. Daha doğrusu tam böyle söylemedim ama onu iyice hazırladım; yarın açıkça söyleyeceğim, buna karar verdim. İlkin para için evlenmenin ayıp, soylu olmayan bir hareket olduğunu söyledim. Kendimizi aristokrat, kalburüstü insanlar tabakasından saymamız düpedüz saçmalıktır, dedim. Babamla değil de kardeşimle konuşur gibi gayet açık, serbest konuştum. Daha sonra tiers état'tan[9] olduğumu söyledim, 'Tiers état c'est I'essentiel,[10] dedim, herkes gibi olmakla gurur duyduğumu, kimseden farklı olmak istemediğimi söyledim. Kısacası adamcağızı fikir yağmuruna tuttum. Öyle coşkun, öyle güzel konuştum ki, kendim bile şaştım. Onun düşünüş tarzındaki sakatlığı da kanıtladım. "Şu prensliğimizin ne değeri var?" dedim. "Prens sülalesindeniz, o kadar. Aslında prensliğe özgü neyimiz var; en başta varlığımız yok. Oysa bu Rotschild'dir. Sonra adımız soylu aileler arasında uzun süredir anılmaz oldu. Büyük amcam Semyon Valkovski ancak Moskova çevresinde tanınıyordu, şöhretini de üç yüz canlık son çiftliğini

satıp yemesine borçluydu.” Kısacası içimde ne varsa sayıp döktüm. Heyecandan bazı başka şeyler de söylemiştim. Hiç karşılık vermeden dinledi, yalnız Kont Nainski’nin evinden ayrıldığım için azarladı. Sonra vaftiz annem Prenses K.’ya gidip gönlünü almam gerektiğini anımsattı. Prenses K. beni iyi karşılarsa bütün kapılar açılacak, geleceğim sağlanmış olacakmış. Bütün bunları saydı döktü. Nataşa ile birleştiğimden beri çevremden uzaklaştığıma, onun etkisi altında kaldığıma değindi. Doğrusu şimdiye kadar, senden açıkça bahsetmemişti Nataşa; hatta bu konuyu açmaktan çekinir gibiydi. Şimdi onunla karşılıklı pusudayız, bakalım kim kimi tuzağa düşürecek? Hiç üzülme Nataşa, şans elbette bize gülecek.

— Peki peki anladık, sonunda ne oldu, neye karar verildi, en önemlisi bu? Pek gevezesin Alyoşa...

— Ne bileyim ben, ne karar verdiği anlaşılmıyor ki! Hem ben geveze değilim, ciddi ciddi anlatıyorum. Zaten babamın bir kararı yoktu. Söylediklerime sadece gülümsemekle yetiniyordu. Bana acır gibi bir gülümsemesi vardı. Küçük düştüğümün farkındaydım ama utanmıyordum. “Sana tamamıyla hak veriyorum,” dedi. “Şimdi Kont Nainski’ye gideceğiz. Orada sakın böyle şeylerden bahsedeyim deme. Ben seni anlıyorum, ama oradakiler hoş görmezler.” Galiba ona da pek önem verdikleri yok. Zaten bu aralık babamın sosyetedeki durumu pek sarsılmış görünüyor. Kont beni ilkin çok soğuk ve küçümseyerek karşıladı. Adeta evinde büyüdüğümü unutmuştu; kim olduğumu hatırlamaya çalışıyor gibiydi. Nankörlüğüme kızdığı belliydi.

Oysa ben nankörlük sayılacak ne yaptım? Sıkıntıdan patladığım için evinden ayrıldım, o kadar. Hele babamı karşılayışı büsbütün görülmeye değerdi; hiç adam yerine koymadı. Oraya ne diye gittiğine şaşıyorum. İçerledim doğrusu. Zavallı babam Kontun karşısında kavuk sallamak zorunda kalıyor. Bunu benim için yaptığını biliyorum ama ondan bir şey istediğim yok ki. Babama içimi açmak istedim, sonra vazgeçtim. Zaten neye yarar! Yargılarını değiştiremem, üstelik kızar. Düşünüp taşındım, oradakileri kurnazlıkla avlamaya karar verdim; kendimi ağır satayım, dedim. Nasıl başardığımı görmeliydiniz! Durum hemen değişti. Kont

Nainski beni yere göğe koyamaz oldu. Hep kurnazlığım sayesinde... Babam buna çok şaşırdı.

Sabrı tükenen Nataşa:

— Aman Alyoşa, ben de bize ait bir şeyler anlatacaksın sandım. Halbuki sen Kont Nainskilerdeki marifetlerinden söz ediyorsun! diye bağırdı. Sizin kontunuzdan bana ne!

— “Bana ne!” olur mu? Bakın şuna İvan Petroviç, ona neymiş! İşin bütün inceliği burada. Sabret, sonunda her şeyi anlayacaksın. Hem bırakın da rahat rahat konuşayım. Şunu sana da, İvan Petroviç’e de açıkça söyleyebilirim ki, ben bazen pek akıllı değilim, hatta hiç değilim. Zaman zaman büsbütün aptallaştığım olur. Fakat bu defa, inanın, kurnazca, akıllıca davrandım. Bu yüzden... Her zaman akılsız olmadığımı anlayarak siz de sevineceksiniz sanıyorum.

— İlahi Alyoşa ne biçim konuşuyorsun!

Nataşa, Alyoşa’nın pek zeki olmadığının konuşulmasına hiç dayanamazdı. Alyoşa’nın kırdığı potlara ne zaman dikkatini çeksem açıkça söylemediği halde alınırdı. Delikanlının zekâdan yana gerice oluşu Nataşa’nın en hassas noktasıydı; sevdiği erkeğin küçük görülmesine son derece üzülüyordu. Onun gururunun koruyuculuğunu yaparak, fikir tartışmalarına pek yanaşmıyordu. Bu gibi durumlarda pek duygulu olan Alyoşa, Nataşa’nın düşüncelerini seziyordu; Nataşa da bunu anladığı için gönlünü alayım diye ne yapacağını bilemiyordu. Bu sefer de Alyoşa’nın kendi hakkındaki değerlendirmesi yüreğini sızlattı.

— Biraz zıpırsın, hepsi o kadar. Kendini bu kadar küçültmene gerek yok.

— Pekâlâ öyleyse, şimdi bırakın da sözümü bitireyim. Kontu ziyaretten sonra babam kızdı bana. İçimden, “Hele dur!” diye mırıldanıyordum. Oradan Prensese gittik. Kocakarının artık iyice bunadığını, üstelik kulaklarının işitmediğini ve köpek delisi olduğunu öteden beri duyardım. Ordu gibi köpek besliyor. Yüksek çevrelerde önemli bir etkisi var. Şu muhteşem Kont Nainski bile onun tarafından lütfen kabul edilmeyi şeref sayıyor. Babamla Prensese giderken yolda bir plan kurdum. Köpekler genellikle beni pek severler; planım buna dayanıyordu. Şaka etmiyorum,

buna çok kereler dikkat ettim. Ya bende garip bir güç olmalı, ya da hayvanları çok sevdiğim için onlar da benden hoşlanıyor. Garip güç dedim de, galiba sana anlatmamıştım Nataşa! Geçen gün bir yerde ruh çağırdık. Bu konuda uzman olan bir yakınımdaydık, ne kadar meraklı bilemezsin. Ağzım açık kaldı doğrusu İvan Petroviç. Ben Jül Sezar'ı çağırdım.

Nataşa kahkahayı bastı.

— Ömürsün Alyoşa, Jül Sezar senin neyine? Bir bu eksikti!

— Jül Sezar'ı niye çağırmayacakmışım? Bir şeyi mi eksilir? Bak, şimdi de gülüyorsun...

— Olur elbette, niye olmasın... ilahi Alyoşa! Ee, ne dedi Jül Sezar?

— Hiç. Ben sadece kalemi tutuyordum, kalem kendiliğinden kâğıdın üzerinde hareket ederek yazıyordu. Oradakiler, "Jül Sezar yazıyor," diyordu ama ben böyle şeylere inanmıyorum.

— Neler yazdı?

— Gogol'daki gibi, 'ıslansana' gibi bir şey... Ama gülmesene sen!

— Hadi Prensese gel artık.

— Nasıl geleyim, adamı konuşturmuyorsun ki... Neyse, Prensese geldik. İçeri adım atar atmaz Mimi ile ahbap oldum. Mimi yaşlı, çirkin, son derece itici, inatçı, üstelik insana saldırmaya çalışan bir köpek. Ama Prensesin gözbebeği, laf söyletmiyor. Galiba ikisi yaşıt. İlkin Mimi'ye şeker tıkıştırmaya başladım, on dakika geçmeden patisini vermeyi öğrettim. Bunun için Prenses de önceleri epey uğraşmış ama bir türlü başaramamış. Bayıldı, sevincinden ağlamaklı oldu. "Mimi, Mimi patisini vermeyi öğrendi!" Gelen misafirlere, "Mimi patisini veriyor, vaftiz oğlum öğretti!" diye müjdeliyordu. Kont Nainski gelince ona da haber verdi. Gözlerini benden ayıramıyordu. Hoş kadıncağız doğrusu, acıdım bile. Bir yandan da fırsatı kaçırmıyor, yüzüne gülüyordum. Kapağında resmi bulunan bir enfiye kutusu var; resim altmış yıl önce nişanlıyken yapılmış. Bir aralık kutuyu elinden düşürdü, hemen eğilip kaldırdım. Bilmezlikten gelerek "Quelle charmante peinture!"[11] dedim. Tam bir ideal güzellik örneği! Bizim Prensesin nasıl ağzı kulaklarına vardı görmeliydiniz; benimle iyiden iyiye

ilgilenmeye başladı. Nerede okuduğumu, kimlerle görüştüğümü sordu, saçlarımın güzelliğinden söz ederek beni övdü. Ben de coştum, ona açık saçık bir hikâye anlatarak güldürdüm. Hoşlanıyor bundan. Beni eleştirerek parmağını salladı, ama epey güldü. Ayrılırken öptü, istavroz çıkarıp kutsadı; kendisini eğlendirmem için her gün gelmemi istedi. Kont da gözlerini süze süze elimi sıktı. Şu babam dünyanın en iyi, en dürüst, en soylu adamıdır; eve giderken sevinçten neredeyse ağlayacaktı. Boynuma sarıldı, bana sır vermeye başladı. Geleceğe, nüfuzlu ahbaplara, paraya, evlenmeye dair çoğunu anlamadığım bir sürü gizemli laf etti. Parayı da bana o sırada verdi. Dün oldu bunlar. Yarın Prensese gene gideceğim. Ne derseniz deyin babam gene de son derece soylu bir insan. Beni senden uzaklaştırmaya çalışması da, sırf servet gözlerini kamaştırdığı, Katya'nın milyonları aklını çeldiği için. Bunları sende bulamaz ki Nataşa... Parayı da benim için istiyor, oysa sana karşı haksız davrandığının hiç farkında değil.

Hangi baba oğlunun mutluluğunu istemez? Mutluluğun milyonlarda olduğuna inandığı için de onu kınayamayız. Herkesi olduğu gibi kabul etmek gerek. Sana babamın bu tarafını söylemek için bilerek acele acele anlattım Nataşa. Onu sevmediğini biliyorum, bu yüzden suçlu da sayılmazsın.

— Prensesin evindeki başarıların bu mu? Bahsettiğin kurnazca planlar bundan mı ibaret?

— Yoo, hepsi bu değil! Ne diyorsun sen Nataşa, bu daha işin başı... Prensesten, onun aracılığıyla babamı nasıl avucuma alacağımı anlatmak için söz ettim. Daha asıl hikâyeye gelmedim.

— Anlat artık!

Alyoşa, devamla,

— Hâlâ bugün başımdan geçenlerin şaşkınlığı içindeyim, dedi. Önce şunu söyleyeyim ki evlenme işi babamla Kontes arasında kararlaştırılmış olduğu halde henüz tamamen resmileşmedi. Yani bu iş bugün bozulsa hiç de gürültü kopmaz. Meseleyi yalnız Kont Nainski biliyor; onunla hem akraba oluruz, hem koruyucumuz sayılır. Öte yanda bu iki hafta içinde Katya ile birbirimize iyice yakınlaştık ama bu akşama kadar ne gelecekten, yani

evlenme işinden, ne de... şey... aşktan söz ettik. Evlenme için bizimkiler her türlü koruma ve torbalarca altın umdukları Prenses K.'dan izin istemeyi uygun buluyorlar. Kadının dehşetli nüfuzu var; herkes onun ağzına bakıyor, bir dediğini iki etmiyorlar. Bizimkiler ise sosyeteye girmem, yükselmem için uğraşıyor, bunda en çok Katya'nın analığı ısrar ediyor. Avrupa'daki marifetleri yüzünden Prensesin onu evine kabul edeceği şüpheli; Prenses kabul etmeyince de kimse ona kapısını açmaz. Katya ile evlenmem onun için bulunmaz fırsat. Bu yüzden başlangıçta evlenmemize hiç razı değilken bugün Prensesin salonundaki başarılarıma pek sevindi. Ama neyse, bunları geçelim de biz asıl konuya gelelim: Katerina Fedorovna'yı tanıyalı bir yıl oluyor. Ama o sıralar çok küçüktüm, henüz bir şeye aklım ermiyordu, onun değerini bilemedim.

Nataşa,

— Beni daha çok seviyordun da ondan, diye sözünü kesti. Oysa şimdi...

— Rica ederim sus Nataşa! Hem tamamıyla yanılıyorsun, hem bana hakaret ediyorsun. Sonuna kadar dinle de ondan sonra hüküm ver. Ah. Şu Katya'yı bir de sen tanısan! Ne temiz, ne şefkat dolu ruhu var! Zaten sonuna kadar dinlersen anlayacaksın. İki hafta önce üvey annesiyle Varşova dönüşlerinde babamla birlikte onlara gitmiştik. Katya'yı iyice inceledim. Onun da benimle ilgilendiği gözümden kaçmadı. Bu durum merakımı büsbütün artırdı. Zaten babamın mektubundan sonra onu daha iyi tanımaya karar vermiştim. Şimdi ondan uzun uzun söz edip övecek değilim. Yalnız şu kadarını söyleyeyim, Katya çevresinde ender rastlanır insanlardan biri... Kendine özgü bir varlık; o derece sağlam, dürüst ruhu var ki henüz on yedi yaşında olduğu halde ben yanında kendimi küçük kardeşiymişim gibi hissettim. Bir özelliği de daima hüzünlü, sanki bir sırrı varmış gibi durgun oluşu... Konuşkan değil, evde çoğu zaman hiç sesi çıkmıyor. Ürkmüş, derin düşüncelere dalmış bir hali var. Bana babamdan korkuyor gibi geliyor; analığını da sevmiyor. Oysa ki Kontes, kim bilir hangi amaçla sağa sola üvey kızının onu çok sevdiğini söyleyip duruyor. Bence Katya sadece, aralarında anlaşma varmış gibi Kontese itirazsız boyun eğiyor, o kadar... Bütün o incelemelerden sonra kendi kafama göre hareket etmeye karar

verdim ve bu akşam istediğimi yaptım. Niyetim, Katya'ya durumu anlatarak her şeyi açıkça söylemek, bizimle birlik olması için kandırmaktı. Böylece iş kökünden çözümlenmiş olacaktı.

Nataşa endişeyle,

— Ne anlatıp neyi itiraf edecektin, diye sordu.

— Başından sonuna kadar her şeyi... Bu fikir nasıl olup da aklıma geldi diye Tanrı'ya şükrediyorum. Dinleyin çocuklar. Dört gün önce sizden uzaklaşıp soruna bir çözüm bulmaya karar vermiştim. Kendi başıma kalmadıkça kararsızlıktan kurtulamayacağımı ve bir türlü harekete geçemeyeceğimi anlıyordum. Kendi kendime her an, bu işi halletmem gerektiğini, bunu yapmak zorunda olduğumu tekrarlıyordum. Sonunda gayret ettim, işi bitirdim. Yanınıza çözmeden dönmemeyi kararlaştırmıştım. Dilediğim gibi yaptım.

— Ne yaptığını anlatsana? Meraktan ölüyorum.

— Her şeyi açık, mertçe, hiçbir şey saklamadan konuştum. Yalnız önce bir şey anlatacağım. Katya'ya gideceğim gün babam bir mektup aldı. Nedense mektup onu çok mutlu etmişti. Odada kendi kendine konuşup gülüyordu, benim kapıda beklediğimi görmedi. Ben de içeriye hemen giremedim, kapıda biraz oyalandım. Onu çok az bu kadar mutlu görmüştüm. İçeriye girdiğimde benimle tuhaf tuhaf konuştu, sonra birden sustu. Erken olduğu halde dışarıya çıkmak için hazırlanmamı söyledi. Bugün Katyalarda kimse yoktu, sana yanlış anlatmışlar Nataşa.

— Lütfen Alyoşa, devam et, Katya'ya neler söylediğini anlat.

— Şanslıymışım, iki saat baş başa kaldık. Onunla evlenmemizin olanaksız olduğunu söyledim. Onun hakkında çok iyi şeyler düşündüğümü, bize yardım etmesini ekledim. Her şeyi olduğu gibi anlattım. Düşün bir kere Nataşa, ilişkimizden hiç haberi yokmuş! Nasıl duygulandığını anlatamam! Önce sarsılır gibi oldu, sarardı. Hikâyemizi baştan sona anlattım. Benim yüzümden aileni nasıl bıraktığını, nasıl beraber yaşadığımızı, şimdi ne sıkıntılar içinde olduğumuzu bir bir söyledim. Senin adına da konuşarak bizden yana olmasını, üvey annesine benimle evlenmek istemediğini söylemesini rica ettim. Bu konuyu ancak onun sayesinde çözebileceğimizi

anlattım. Çok içten ve merakla dinliyordu. Bakışları çok derindi o anda. Zaten masmavi ve çok güzel gözleri var. Ona güvendiğim için çok sevindiğini, elinden geleni yapacağını ve seni merak ettiğini söyledi.

— Bunun gibi önemli şeyler anlatacağına, tutmuş sağır prensesteki başarılarını anlatıyorsun! Peki, Katya'nın seni gönderirken hali nasıldı, neşeli miydi?

— Bize yardımcı olacağı için seviniyordu ama birden, çoktandır benden hoşlandığını söyledi. Çevresindeki o kadar yalancı, kıskanç, ikiyüzlü insanlar arasında, benim gibi saf ve temiz biriyle karşılaşmak onu çok etkilemiş. "Tanrı sizi korusun Aleksey Petroviç!" dedi. "Ben de neler umuyordum..." sözünü bitirmeden ağlamaya başladı, dışarı kaçtı. Üvey annesine hemen, benimle evlenmeyeceğini söyleyecek. Ben de babama her şeyi çekinmeden, kesin olarak bildireceğim. Babama daha önce söylemediğim için bana çok kızdı. "Dürüst insan hiçbir şeyden çekinmemeli!" diyor. Çok soylu bir kız! Paragöz ve yalancı olduğu için babamı da sevmediğini söyledi, savunamadım bile. Katya'ya göre babama seninle evlenmek istediğimi kabul ettiremeyeceğim. O zaman Prenses K.'ya başvurmamı söyledi. Ona hiç kimsenin karşı koyamayacağını biliyor. Dost olmaya karar verdik. Zavallıcık öyle mutsuz ki, üvey annesiyle yaşadığı hayattan, etrafta dönenlerden nefret ediyor. Ah Nataşacığım! Tanısan öyle çok seversin ki! Çok, çok iyi kalpli... Onunla konuşurken kendimi çok iyi hissediyorum, tıpkı seninle olduğu gibi Nataşa. Ondan söz ettiğim için lütfen bana kızma. Kimseyi senin kadar sevemem, sen benim her şeyimsin…

Nataşa tatlı bir hüzünle, sessiz sessiz bakıyordu. Alyoşa'nın sözleri ona hem hoş geliyor, hem üzülüyordu.

— Katya'yı iki hafta önceden beğenmeye başladım. Her gece gidiyordum onlara. Eve dönünce ikinizi düşünerek kıyaslamalar yapıyordum.

Nataşa gülümsedi:

— Hangimizi daha iyi buluyordun?

— Bazen seni. Bazen onu... Fakat sonunda hep sen üstün çıkıyordun. Onunla konuşurken de kendimi daha iyi, daha akıllı, adeta daha soylu

hissediyordum. Eh artık yarın, yarın her şey belli olacak!

— Ona acımıyor musun Alyoşa? Seni seviyor; sevdiğini demin kendin söylüyordun.

— Acıyorum Nataşa, acımasına acıyorum. Fakat üçümüz de birbirimizi seveceğiz. O zaman...

Nataşa mırıldanır gibi, yavaşça,

— O zaman elveda! dedi.

Alyoşa ona şaşkın şaşkın baktı. Konuşmamız hiç beklenmedik bir şekilde kesildi. Aynı zamanda mutfak olan antreden hafif bir gürültü duyuldu. Mavra kapıdan görünerek Alyoşa'yı çağırdı. Şaşırarak birbirimize baktık. Mavra da şaşkın görünüyordu.

— Biri seni görmek istiyor.

Alyoşa hayretle bize döndü:

— Kim acaba? Gidip bakayım.

Gelen, babasının resmi elbiseli uşağıydı. Prens geçerken, Alyoşa'nın Nataşa'nın yanında olup olmadığını öğrenmek istemişti. Uşak, haber vermek için aşağıya indi. Alyoşa bize dönerek:

— Çok ilginç, böyle bir şeyi ilk kez yapıyor.

Nataşa ne olacağını biraz korkarak izliyordu. Mavra tekrar geldi. Telaşla,

— Kendisi geliyor, diye fısıldadı. Prens geliyor!

Nataşa sarardı, ayağa kalktı, birden gözleri parladı. Masaya hafifçe yaslanarak duruyor, beklenmedik misafirin gireceği kapıya heyecanla bakıyordu. Biraz bozulduğu halde metin görünen Alyoşa,

— Korkma Nataşa, yanında ben varım, dedi. Sana hakaret etmesine izin vermem.

Kapı açıldı, eşikte Prens Valkovski göründü.

9 (Fr.): Bir zamanlar Fransa'da rahipler ve soylular dışındaki halk. (Ç.N.)

10 (Fr.): 'Önemli olan üçüncü tabakadır.' (Ç.N.)

11 (Fr.): Ne hoş bir resim. (Ç.N.)

II

Hepimizi çok çabuk süzdü. Ne düşündüğünü anlamak kolay değildi. Neden geldiğini çok merak ediyorduk. Ama daha önce Prensin halini bütün ayrıntılarıyla anlatmak gerek. Üzerimizde bıraktığı etki çok büyüktü.

Prensi daha önceleri de görmüştüm. Yaşından daha genç gösteriyordu. Vücut yapısı çok düzgündü. Teni esmerdi. İncecik ağzı, bembeyaz ve düzgün dişleri, biraz uzun burnu, gri gözleri vardı. Henüz hiç kırışığı yoktu. Tam bir erkek güzeliydi. Yüz ifadesi sık sık değişir, ne düşündüğünü belli etmezdi. Yüzünde, ona karşı nefret uyandıran, yapmacık bir ifade vardı. Bu yüzün gerçek ifadesini hiçbir zaman anlayamayacağınıza inanıyordunuz. İyice baktığınızda yüzünden, hileci, yalancı ve düzenbaz biri olduğu anlaşılıyordu. En çok, Prensin görünüşte oldukça güzel, içten bakışlı gri gözleri dikkati çekiyordu. Fakat bunlar Prensin iradesine pek uymuyordu. İstediği kadar bakışlarına yumuşak bir anlam vermeye çalışsa da, gözlerindeki ışıltılar kısa sürede kendini ele veriyor, içinizi acıtan, soğuk bir ışık seçiliyordu. Çok uzun boyluydu, kendine yakışan bir zayıflığı vardı. Saçlarına hiç ak düşmemişti. Kulakları, elleri ve ayakları kusursuz güzellikteydi. Görüntüsünden, soylu olduğu rahatlıkla anlaşılıyordu. Tiril tiril, son derece zarif giyinmişti. Giysileri daha genç işiydi ama ona çok yakışmıştı. Alyoşa’nın ağabeyi gibi görünüyordu. Hiç kimse onun o kadar büyük yaşta çocuğu olduğuna inanmazdı.

Doğruca Nataşa’nın yanına gitti. Yüzüne dikkatle bakarak,

— Bu saatte haber vermeden gelişim hem tuhaf, hem de görgü kurallarına aykırı düşüyor, dedi. Hareketimin uygunsuzluğunu kabul ettiğime inanacağınızı umarım. Ben de sizin anlayışlı, iyi kalpli olduğunuzu biliyorum. Bana sadece on dakikanızı ayırmanızı dilerim. Beni anlayacağınıza, haklı bulacağınıza eminim.

Prens bunu saygıyla fakat tok bir ses ve ısrarlı bir tonla söyledi. Henüz ilk şaşkınlığından, ürkekliğinden kurtulamayan Nataşa,

— Buyurun oturun, dedi.

Prens başını hafifçe eğerek teşekkür etti, oturdu. Alyoşa'yı gösterdi.

— Önce ona birkaç söz söylememe izin verin. Alyoşa, beni beklemeden, hatta kimseyle vedalaşmadan gidince hemen arkasından Katerina Fedorovna'nın fenalık geçirdiğini haber verdiler. Kontes, kızının yanına gitmeye hazırlanırken Katerina Fedorovna ansızın yanımıza geldi. Üzgündü, son derece heyecanlanmıştı. Doğrudan doğruya, karın olamayacağını, manastıra gitmeye karar verdiğini söyledi. Alyoşa'nın kendisinden yardım istediğini, Natalya Nikolayevna'yı sevdiğini itiraf ettiğini de açıkladı. Katerina Fedorovna'nın böyle bir karar vermesinin nedeni, sanırım ona söylediklerindir. Kendinde değildi. Nasıl şaşırıp endişelendiğimi anlıyorsun değil mi?

Prens, Nataşa'ya dönerek devam etti:

— Az önce pencerenizde ışık gördüm. Uzun zamandır aklıma takılan bir şey yüzünden, size uğramadan edemedim. Şimdi size açıklayacağım, ama önce konuşmamın netliği sizi şaşırtmasın.

Nataşa dikkatlice,

— Anlamaya çalışacağımı umarım, dedi.

Prens bakışlarıyla Nataşa'nın içini okumak istiyor gibiydi.

— Ben de anlayışınıza güvenerek geldim zaten. Size haksızlık ettiğim için suçlu olduğumu kabul ediyorum. Beni dinleyin: Siz de biliyorsunuz ki babanızla aramızda yaşadığımız ve hâlâ devam eden bazı tatsız olaylar var. Kendimi haklı çıkarmaya kalkışacak değilim; belki ona karşı düşündüğümden de çok suçluyum. Durum böyle olduğuna göre, benim de aldatılmış olmam olasılığı var. Pireyi deve yaparım, bunu gizlemiyorum.

Daima iyiden önce kötüyü görmek doğamda vardır. Katı yürekli kimselere özgü kötü bir özellik... Yalnız kusurlarımı gizlemek gibi bir alışkanlığım yok. Ailenizi terk ettiğiniz zaman arkanızdan söylenenlere inandım; Alyoşa için korktum. Ama o zamanlar sizi tanımıyordum. Yaptığım soruşturmalar bana kaygılarımın yersiz olduğunu gösterdi. Ailenizle bozuştuğunuzu, babanızın oğlumla evlenmenizi aklından bile geçirmediğini de öğrendim. Alyoşa üzerinde bu kadar etkiniz, daha doğrusu hâkimiyetiniz olduğu halde onu nikâhla bağlamak için çalışmamanız da onurlu bir davranış. Açık söylüyorum, bunu yapsaydınız engel olmak için elimden geleni yapardım. Gereğinden fazla açık konuştuğumun farkındayım ama şu anda her şeyi konuşmak zorundayım; beni sonuna kadar dinleyince siz de hak vereceksiniz. Ailenizi bıraktıktan az sonra ben Sen-Petersburg’dan ayrıldım. Giderken Alyoşa için gözüm arkada kalmadı. Onurunuza güvenim vardı. Ailenizle sorunlarınız çözülmedikçe evlenmek istemeyeceğinizi biliyordum. Aynı zamanda Alyoşa ile aranızın açılmasına neden olmak da istemiyordum; çünkü sizinle evlenmesini asla bağışlamayacaktım. Kimseye, bir prens koca aradığınızı, ailemize zorla girmek istediğinizi söyletemeyecektiniz. Tam tersine, ailemize önem vermediniz, herhalde sizi oğluma istemek için ayağınıza gelmemi istiyordunuz. Ben gene de size düşman kalmakta ısrar ediyorum. Kendimi haklı göstermeye kalkışacak değilim, ama ne unvanınız ne de zenginliğiniz var, bu nedenle evlenmenize karşıyım. Gerçi biz de parasız sayılmayız ama bu bize yetmez. Ailemiz maddi sarsıntılar geçiriyor, paraya ihtiyacımız var. Kontes Zinaida Fedorovna’nın kızı bize saygınlık bakımından bir şey sağlayamaz ama son derece zengindir. İşi uzatacak olursak başkaları kızı elimizden alabilir. Alyoşa henüz çok genç olduğu halde böyle bir fırsatı kaçırması doğru değil. Sizinle ne kadar açık konuştuğumun farkındasınız ya... Beni, çıkarları ve gururu yüzünden, oğlumu kötü bir davranışa zorladığım için hor görebilirsiniz. Her şeyini feda etmiş asil ruhlu bir kızı terk etmekle ona karşı tepeden tırnağa suçluyuz. Zaten kendimi temize çıkarmaya da çalışmıyorum. Oğlumu Kontes Zinaida Fedorovna’nın üvey kızıyla evlendirmek isteyişimin ikinci nedeni de, bu kızın sevgi ve saygıyı

gerçekten hak etmiş olmasıdır. Çok güzel bir kız, son derece iyi bir eğitim almış; yaşı küçük olduğu halde çok akıllı ve iyi huylu. Ama Alyoşa iradesiz, uçarı, son derece düşüncesizdir; yirmi iki yaşına rağmen tam anlamıyla çocuk kalmıştır. Tek özelliği iyi yürekli oluşu ama bu, diğer kusurları yanında onun için bir tehlike oluşturuyor. Üzerindeki etkimin azaldığının uzun süredir farkındayım: Heyecan, gençlik taşkınlığı ağır basıyor; hatta bazen ona görevlerini de unutturuyor. Belki oğlumu gereğinden fazla seviyorum, ama yalnız benim rehberliğimin ona yetmediğini de görüyorum. Onun daima iyi etkiler altında kalmaya ihtiyacı var. Karakter olarak zayıf, sevgiye düşkündür; buyurmaktansa sevmeyi ve itaat etmeyi tercih eder. Ömrünün sonuna kadar hep öyle kalacak. Oğlum için ideal bir hayat arkadaşı olarak düşündüğüm Katerina Fedorovna'ya rastlayınca nasıl sevindiğimi tahmin edemezsiniz. Fakat sevincim boşunaymış. Alyoşa'nın sizin etkinizden kurtulmasına olanak yok. Bir ay önce Sen-Petersburg dönüşünde onda iyiliğe doğru değişiklikleri görerek hayret ettim. Eski hafifliği, çocuksu hali büsbütün gitmemişti ama iyi telkinlerin etkisi belli oluyordu. Eğlence düşkünlüğünden vazgeçmiş, kafasında olumlu, yüksek düşünceler yer etmeye başlamıştı. Bu düşünceler zaman zaman tuhaf, kararsız, hatta bazen anlamsızdı ama manevi varlığına temel olan arzular, ruh hamleleri hep iyi yola girmişti. Bunlar hiç kuşkusuz hep sizin eserinizdi. Alyoşa'ya adeta yepyeni bir biçim vermişsiniz. Ne yalan söyleyeyim, daha o zaman, hiçbir kızın onu sizin kadar mutlu edemeyeceğini düşündüm. Düşündüm ama gene de bu fikri kafamdan çıkarıp attım. Onu ne pahasına olursa olsun sizden ayırmam gerekiyordu. Bunun üzerine harekete geçtim ve başardığımı sandım. Daha bir saat öncesine kadar zaferimden emindim. Fakat Kontesin evinde olanlar, tahminlerimi altüst etti. Her şeyden önce Alyoşa'daki o tuhaf, yepyeni ciddiyet, size karşı sarsılmaz bağlılık, beni umulmadık bir şekilde yenilgiye uğrattı. Tekrar ediyorum, Alyoşa'yı bambaşka bir insan yapmışsınız. Bugün, onda bugüne kadar hiç fark etmediğim bir zekâ, bir incelik vardı. İçinde bulunduğu zor durumdan kurtulmak için emin yolu seçmesini bildi. İnsan yüreğinin en soylu özelliğinden... bağışlamak ve kötülüğe iyilikle

karşılık vermek özelliğinden faydalandı. İncittiği insanın iyi yürekliliğine sığınarak yardımını diledi. Kendisini sevmeye başlayan kadına, bir rakibesi olduğunu açıklayarak kadınlık gururunu incitti, ama onda rakibesine karşı sevgi uyandırarak kendisini bağışlatmayı ve çıkar gözetmeyen kardeşçe bir dostluk vaadi sağlamayı bildi. Böyle nazik bir durumdan tereyağından kıl çeker gibi kurtuluvermek en becerikli, en kafalı kimselerin bile harcı değildir. Ancak genç, temiz yürekli, iyiye yönelmiş insanlar başarabilir bunu. Alyoşa'nın bugün yaptıklarında hiç parmağınız olmadığından yüzde yüz eminim Natalya Nikolayevna. Belki de bütün bunları biraz önce kendisinden öğrendiniz. Doğru değil mi?

Nataşa,

— Doğru, yanılmadınız, diye mırıldandı. Yüzü, gözleri garip bir heyecanla parlıyordu. Prensin konuşmasının etkisi altında kaldığı belliydi.

— Alyoşa'yı beş gündür görmüyordum. Hepsini kendi başına başarmış.

— Evet, evet, bundan hiç kuşkum yok. Ama gene de ondan umulmayan ince görüşü, kesinliği, görev duygusu ve soylu kararlılık hep sizin eserinizdir. Eve dönerken sürekli bunları düşünüyordum; ansızın kendimde karar vermek için güç buldum. Artık Kontesin ailesiyle birleşmemize olanak kalmadı; durum hiçbir şekilde onarılmaz. Onarılsa bile bu yola gitmemek lazım. Oğlumu gerçekten mutlu edecek, ona yol gösterecek tek kız sizsiniz; mutluluğunun temelini siz kurdunuz, buna iyice inandım. Sizden hiçbir şey saklayacak değilim: Mevki, para, unvan, rütbe gibi şeylerin gözümde büyük değeri vardı. Bilinçli olarak düşününce bütün bunlara değer vermenin eski kafalılık olduğunu anlıyorum ama gene de onlardan vazgeçemiyorum. Yalnız zaman zaman insan düşüncelerinden fedakârlık ederek başka ölçülere ayak uydurmak zorunda kalıyor. Öte yandan oğlumu çok severim ben. Sözün kısası Alyoşa sizden ayrılmamalı; sizden ayrılmak onu çok sarsar. Şunu da söyleyeyim ki, ben bu karara varalı belki bir ay oluyor, ama kararımdaki haklılığı henüz anlayabildim. Bütün bunları anlatmak için neden gece yarısını seçip sizi rahatsız ettiğimi, neden yarına kadar beklemediğimi merak edeceksiniz. Gösterdiğim aceleciliğin, işi ne kadar ciddiye aldığıma ve ona candan sarıldığıma bir kanıt olacağını

düşündüm. Çiçeği burnunda bir delikanlı değilim; benim yaşımda bir insan hesap kitap yapmadan, aklına estiği gibi hareket edemez. Buraya gelirken her şeyi ölçmüş biçmiş, kararlaştırmıştım. Ama sizi içtenliğime inandırabilmem hayli zaman alacak galiba... Eh, biz gene konumuza gelelim. Bilmem, buraya neden geldiğimi açıklamaya gerek kaldı mı? Size karşı görevimi yapmak, saygılarımı bildirerek oğlumu mutlu etmek için onunla evlenmenizi ricaya geldim. Yalnız sakın beni çocuklarının suçunu bağışlayarak, mutlulukları için lütfen izin veren huysuz baba durumunda görmeyin! Asla! Böyle düşünürseniz beni küçültmüş olursunuz. Ayrıca oğlum için şimdiye kadar gösterdiğiniz fedakârlık yüzünden yüzde yüz olumlu yanıtınızı beklediğimi de sanmayın. Onun size layık olmadığını herkesten önce ben söyleyeceğim! İyi, dürüst bir çocuk olduğu için kendisi de bunu kabul eder. Buraya, bu saatte yalnız bunlar için gelmedim; dahası var... (Prens saygıyla, adeta resmi bir tavırla yerinde kalktı.) Ben buraya dostluğunuzu istemek için geldim. Buna hakkım olmadığını, hatta tamamen zıttı bir konumda bulunduğumu biliyorum. Fakat hiç olmazsa bana böyle bir söz vereceğinizi ümit etmeme izin verin.

Nataşa’nın önünde saygıyla eğilerek yanıtını bekledi. Prens konuşurken bir an bile gözlerimi ondan ayırmadım. Kendisi bunun farkındaydı.

Konuşmasını oldukça rahat bir şekilde, kimi zaman hatipliğe özenerek, kimi zaman sözlerine önem vermiyormuş gibi tamamladı. Nataşa ile ilişkileri düşünülürse zamansız ziyaretinin ısrarla üstünde duran Prensin konuşma şekli hiç de inandırıcı değildi. Sözlerindeki sahtelik yer yer göze batıyordu. Garip derecede uzayan konuşmasında arada bir sanki duygulandığını saklamak amacıyla şaklaban, babacan adam tavırları takınıyordu. Bunların gerçek anlamını sonraları anlayabildim. Prens son sözlerini öyle candan, Nataşa’ya karşı o kadar içten bir sevgiyle söyledi ki hepimizi kazandı. Hatta kirpikleri nemlenmiş gibiydi. Nataşa tamamen teslim olmuştu. Prensin arkasından o da ayağa kalktı, derin bir heyecanla elini uzattı. Prens uzatılan eli duygulu bir şekilde öptü. Alyoşa sevincinden kabına sığamıyordu.

— Demiyor muydum Nataşa! diye bağırdı. Bana inanmıyordun... Babamın dünyanın en asil ruhlu adamı olduğuna inanmıyordun! Şimdi kendi gözlerinle gördün işte.

Babasının boynuna atılarak hararetle kucakladı. Prens, duygulanmak ona utanç veriyormuş gibi bu duygulu sahneyi kısa kesmek istedi. Şapkasını aldı:

— Ee, yeter bu kadar, gideyim ben artık.

Gülümseyerek:

— Güya on dakika için izin istemiştim, diye ekledi. Tam bir saat oturdum. Ama şimdi sizle bir an önce tekrar buluşmak üzere ayrılıyorum. Size sık sık gelebilir miyim?

Nataşa,

— Hem de mümkün olduğu kadar sık gelin! diye yanıtladı. Sizi bir an önce... Sevmek isterdim.

Son sözlerini adeta utanarak söyledi. Prens gülümsedi.

— Çok mert ve içtensiniz. Saygı göstermek için beylik sözlere gerek duymuyorsunuz. Bu benim için yapmacık saygıdan bin kat değerli. Sevginizi kazanmanın daha çok zaman istediğini ben de biliyorum.

Nataşa utangaç bir tavırla,

— Yoo, bu kadar övmeyin beni, diye mırıldandı.

Bunları söylerken son derece güzelleşmişti.

— Peki, öyle olsun. Yalnız asıl konu hakkında söyleyeceğim birkaç şey daha var. Bunu için üzülüyorum ama size ne yarın, ne de öbür gün gelebileceğim. Bu akşam önemli bir iş mektubu aldım. Yarın sabah Sen-Petersburg'dan ayrılmak zorundayım. Yalnız sakın sizi bu saatte ziyaret edişimin yarın ve öbür gün gelemeyeceğimden kaynaklandığını sanmayın. Hoş, bu zaten aklınıza gelmez ama ne yaparsınız, kuşkuculuğumdan kurtulamıyorum. Nereden de hatırladım şimdi bunu... Doğrusu şu kuşkulu yapımdan ötürü hayatta epey zarar gördüm. Ailenizle bozuşmamıza da en çok bu neden olmuştur. Bugün salı. Çarşamba, perşembe ve cuma günleri Sen-Petersburg'da olmayacağım. Cumartesi yüzde yüz dönmek istiyorum; hemen o gün gelirim size. Gece oturmaya gelebilir miyim?

Nataşa heyecanla,

— Elbette, efendim! diye bağırdı. Mutlaka gelin. Cumartesi akşamı sizi bekleyeceğim. Sabırsızlıkla bekleyeceğim.

— Çok memnun oldum. Sizi daha iyi tanıyabileceğim. Eh... artık gideyim.

Prens ansızın bana döndü,

— Elinizi sıkayım. Kusura bakmayın. Hep birden konuşuluyor da... Sizinle daha önce de birkaç kere karşılaşmıştık. Hatta birbirimize tanıştırıldık da... Gitmeden önce buluştuğumuza ne kadar memnun olduğumu tekrarlamayı borç biliyorum.

Prensin elini sıkarak:

— Karşılaştığımızı ben de anımsıyorum, dedim. Yalnız özür dilerim, tanıştığımızdan pek emin değilim.

— Geçen yıl Prens R.'de tanışmıştık.

— Kusura bakmayın, unutmuşum. Artık bu defa unutmayacağıma emin olabilirsiniz. Bu gece aklımda kalacak.

— Haklısınız, benim için de öyle... Natalya Nikolayevna ile oğluma gerçek dost olduğunuzu öteden beri biliyordum. Umarım üçünüzün arasına ben de dördüncü kişi olarak katılırım...

Nataşa'ya dönerek,

— Ne dersiniz, diye sordu.

Nataşa duygulandı.

— Evet, Vanya bizim en yakın dostumuzdur. Ondan hiç ayrılmayacağız.

Prensin beni de unutmadığını görünce Nataşa'nın gözleri sevinçten parlamıştı. Beni çok seviyordu.

Prens,

— Eserlerinizin birçok hayranını tanırım, diye devam etti. Hele onların içinde en samimi olanlardan iki hanım var ki sizinle tanışmayı çok arzu ediyorlar. Bunlar, samimi dostum Kontesle üvey kızı Katerina Fedorovna Filimonova'dır. Sizi onlarla tanıştırma zevkinden beni yoksun bırakmayacağınızı umarım.

— Onur duyarım. Gerçi su sıralar pek az kimseyle görüşüyorum ama...

— Bana ev adresinizi verirsiniz, değil mi? Nerede oturuyorsunuz? Ziyaretinize gelmek...

— Evimde konuk kabul etmiyorum Prens; şimdilik öyle.

— Peki ama hak etmediğim halde benim için bir ayrıcalık yapamaz mısınız?

— Olur. Bu kadar arzu ediyorsanız, memnun olurum. M. Sokağında Kluger'in evinde oturuyorum...

Prens şaşırmış gibiydi:

— Kluger'in evinde mi, diye bağırdı. Ne diyorsunuz! Ne zamandan beri oradasınız?

İster istemez tavrına dikkat ettim.

— Çok olmuyor. 44 numarada oturuyorum.

— 44 numara mı? Şey... Yalnız mısınız?

— Tamamıyla.

— Ev-veet... şey... Bu evi biliyorum galiba... Daha iyi, yüzde yüz geleceğim. Mutlaka. Sizinle bazı konular hakkında görüşmek istiyorum. Hem görüşmemizden çok umutluyum. Bana epey iyiliğiniz dokunabilir. Görüyorsunuz ya, daha başlangıçta angarya peşindeyim. Şimdilik hoşça kalın! Elinizi bir kere daha sıkmama izin verin lütfen.

Alyoşa'yla ve benimle yeniden el sıkıştıktan sonra Nataşa'nın elini bir daha öptü ve çıktı. Alyoşa'ya, birlikte gelmesi için hiçbir sey söylemedi.

Üçümüz de şaşırdık kaldık. Hepsi o kadar ani, o kadar beklenmedik bir şekilde olmuştu ki, bir anda her şeyin değiştiğini, yepyeni, hiç bilmediğimiz bir yola girdiğimizi hissediyorduk. Alyoşa Nataşa'nın yanına oturmuş sessizce elini öpüyordu. Arada bir, ne söyleyeceğini bekliyor gibi kızın yüzüne bakıyordu. Sonunda Nataşa,

— Alyoşa, sevgilim yarından tezi yok Katerina Fedorovna'ya git, dedi.

— Ben de bunu düşünüyordum. Yarın giderim.

— Ya sizi görmek ona acı gelirse, diye söze karıştım.

— Bilmem ki. Bu da aklımdan geçmedi değil. Neyse... Durumu görür ona göre hareket ederim. Artık her şey değişti değil mi Nataşa?

Nataşa gülümsedi, Alyoşa'yı sevgi dolu bir bakışla uzun uzun süzdü.

— Babam ne kadar kibar adam: Evin yoksulluğunun farkına vardığı halde en ufak bir imada bulunmadı.

— Ne konuda?

— Şey... Başka eve çıkmak, ya da bir şeyler yapmak için...

Alyoşa son sözleri söylerken kızardı.

— Neler saçmalıyorsun Alyoşa!

— Ben de onun ne kadar incelik gösterdiğini söylüyorum zaten. Sana nasıl iltifat etti! Böyle olduğunu hep söylerdim... Ne dersen de anlayışlı, duygulu bir insandır o! Benden de çocukmuşum gibi söz etti; herkes beni öyle tanır. Hoş zaten öyleyim ya...

— Çocuksun ama hepimizden derin görüşlüsün Alyoşa, altın gibi bir yüreğin var.

— Ama babam iyi yüreklilikten zarar gördüğümü söyledi. Neden acaba? Anlayamadım doğrusu. Şey, Nataşa, ben de hemen eve gitsem mi dersin? Yarın sabah erkenden gelirim.

— Git canım, git. İyi düşündün. Evde ona görün, anladın mı? Yarın da olabildiğince erken gel.

Alyoşa'yı bakışıyla okşayarak,

— Artık bundan sonra benden beş gün için kaçmayacaksın değil mi, diye takıldı.

Hepimiz sakin, olgun bir sevinç içindeydik. Alyoşa odadan çıkarken bana:

— Sen de geliyor musun Vanya, diye seslendi.

Nataşa benden önce cevap verdi:

— Hayır o kalacak. Konuşalım biraz Vanya. Hadi Alyoşa, yarın şafakla gel, emi?

— Şafakla! Hoşça kal Mavra!

Mavra pek heyecanlıydı. Prensin konuşmasını kapıdan dinlemişti, çoğunu anlayamadığından sormak için sabırsızlanıyordu. Fakat önce gayet ciddi, gururlu bir tavır takındı. Bir hayli değişiklik olduğunun o da farkındaydı.

Yalnız kaldık. Nataşa elimi eline alarak bir süre sessizce durdu. Sonra güçsüz bir halde,

— Yoruldum! dedi. Beni dinle Vanya: Yarın bizimkilere gidecek misin?

— Elbette!

— Anneme hepsini anlat, ama ona hiçbirinden söz etme.

— Zaten onunla senden söz etmiyoruz.

— En iyisi bu, nasıl olsa öğrenecek. Fakat annemin sözlerine, haberi nasıl karşılayacağına dikkat et. Tanrım ya evlendiğim için bana gerçekten beddua ederse? Hayır, olanaksız bu!

— Prensin her şeyi yola koyması gerek. Babanla mutlaka barışması gerek; o zaman hepsi düzelir.

— Ah Tanrım! Keşke, keşke olsa! diye bağırdı.

— Üzülme Nataşa, düzelir bunlar. İşler yoluna girmeye başladı bile.

Bana dikkatle baktı.

— Prens hakkında ne düşünüyorsun Vanya?

— Konuştuklarının hepsinde içtense onurlu bir insan olması gerekir.

— O da ne demek? İçten gelmeden öyle konuşabilir mi?

— Bana öyle geliyor.

“İçi kurtlu galiba, tuhaf!” diye düşündüm.

— Gözünü ondan ayırmıyordun.

— Biraz garibime gitti de...

— Bana da öyle geldi. Konuşması bir hoş... Yorgunum Vanyacığım. İstersen sen de eve git. Yarın bizimkilere uğradıktan sonra elinden geldiği kadar çabuk dön. Ama dur, onu hemen sevmek istediğimi söylemem ayıp olmadı mı?

— Yoo... Neden ayıp olsun?

— Bana budalaca bir söz gibi geldi. Böylece onu henüz sevmediğimi apaçık söylemiş oldum.

— Tam tersine, hareketin çok güzel, çok saf ve içtendi. Bir sosyete adamı olarak bunu anlayamazsa ahmaklığına vermek gerek.

— Ona kızgın gibisin Vanya! Ben de amma kötü, kuşkucu, kendini beğenmiş kızım! Gülme, senden hiçbir şey saklamıyorum. Ah Vanya, canım

kardeşim benim! Bir daha mutsuz olursam, felaket bir kere daha kapımı çalarsa eminim sen gene burada, yanımda olacaksın. Belki de senden başkası bulunmayacak. Hakkını nasıl ödeyeceğimi bilemiyorum. Bana hiçbir zaman beddua etme Vanya!

Eve döner dönmez soyunup yattım. Odam mahzen gibi nemli ve karanlıktı. İçim birtakım garip düşüncelerle, duygularla doluydu. Uzun zaman uyuyamadım.

O anda bir başkası, rahat yatağında uyumak üzereyken bize nasıl gülmüştü kim bilir? Elbette bizi gülmeye değer bulduysa! Bulmamıştır herhalde...

III

Ertesi sabah saat ona doğru Vasilyevski Ostrov'dan İhmenevlere, oradan da Nataşa'ya gitmek için acele ederken kapıda, ansızın dünkü konuğum, Smith'in küçük torunuyla burun buruna geldim. İçeri girmek üzereydi. Gelişinin beni nedense pek sevindirdiği aklımda kaldı. Bir gün önce küçüğü iyice görememiştim, gündüz gözüyle daha da garip buldum. Hiç olmazsa dış görünüşü bakımından bu kızdan daha garip, daha orijinal bir insana rastlamak gerçekten güçtü. Ufak tefekti, Ruslarda pek görülmeyen pırıl pırıl kara gözleri, son derece gür, darmadağınık, kuzguni siyah saçları ve sessiz, inatçı, sır dolu bakışıyla sokaktan geçenlerin ilgisini çekiyordu. Zaten en dikkate değer tarafı bakışıydı; zekâ, kuşku, güvensizlik okunuyordu. Sırtındaki eski ve kirli elbise dünkünden de perişandı. Kız, üzerimde, vücudu sinsice kemiren amansız bir hastalığa tutulmuş bir insan etkisi uyandırdı. Zayıf, doğal olmayacak ölçüde esmer yüzü, safralı hastalıklardaki gibi balmumu sarılığı almıştı. Hastalık ve yoksulluğun yıpratıcı etkisine rağmen yüzü gene de çirkin sayılmazdı. Yay gibi ince kaşları vardı; hele yüksek olmamakla beraber geniş alnı ve gayet biçimli, renksiz denecek kadar soluk, gururlu, pervasızca kıvrılmış dudakları muhteşemdi.

— Oo, gene mi geldin küçük, diye seslendim. Geleceğini biliyordum zaten. Girsene.

Ağır adımlarla, dünkü gibi etrafını kuşkuyla süzerek odaya girdi. Dedesinin oturduğu odanın, başkası yerleşince ne kadar değiştiğini anlamak

ister gibi her tarafı dikkatle inceledi. “Tam dedesinin torunu...” diye düşündüm. “Deli mi ne?” Kız hâlâ konuşmuyordu, ben de karşısında bekliyordum. Sonunda yere bakarak,

— Kitapları almak için geldim... diye fısıldadı.

— Ha evet. İşte kitapların, al! Gelirsin diye sakladım.

Yüzüme merakla baktı, inanmadığını göstermek ister gibi dudaklarını çarpıtarak tuhaf tuhaf gülümsedi. Fakat gülümsemesi çabucak silinip yüzü eski, sert, esrarlı halini aldı.

Beni alayla yukarıdan aşağı süzdü.

— Yoksa dedem size benden söz etmiş miydi?

— Hayır, senden söz etmedi ama...

— O halde geleceğimi nereden biliyordunuz? Kim söyledi?

— Dedenin yalnız olmadığını düşünmüştüm. Öyle ihtiyar ve yorgundu ki ona nasıl olsa birisinin gelip baktığını tahmin ediyordum. Al kitaplarını. Bunlar ders kitapların, değil mi?

— Hayır.

— Ne öyleyse?

— Dedeme geldiğim zaman bunlarla ders verirdi.

— Her zaman gelmez miydin?

— Bir aralık gelmedim.

Sonra gerekçesini söylemek ister gibi:

— Hastalanmıştım da... diye ekledi.

— Ailen, annen baban var mı?

Kız birdenbire kaşlarını çattı, yüzüme adeta korkuyla baktı. Gözlerini yere indirerek bana sırtını çevirdi. Sonra dünkü gibi yanıt vermeye gerek duymadan yavaşça kapıya yürüdü. Hayretle arkasından bakakaldım. Fakat eşikte durdu. Dün odadan çıkarken Azorka’yı sorduğu zamanki gibi, yüzü kapıya dönük, başı hafifçe bana çevrilmişti. Ansızın,

— Neden öldü, diye sordu.

Yanına yaklaşarak acele acele anlatmaya başladım. Hâlâ sırtı dönük, başı yerde, dikkat kesilmiş beni dinliyordu. İhtiyarın ölürken Altıncı Sokak’tan söz ettiğini de söyledim.

— O sokakta sevdikleri oturduğu için onları beklediğini anladım, diye ekledim. Son dakikalarında hatırladığına göre seni çok seviyor olmalı...

— Hayır... diye fısıldadı. Sevmezdi.

Son derece heyecanlanmıştı. Anlatırken hep yere bakıyordu. Gururuna yediremediği için heyecanını benden saklamak gayretiyle nasıl kendi kendisiyle mücadele ettiğinin farkındaydım. Yüzü gittikçe sararıyordu. Dişleriyle alt dudağını ısırdı. En çok, yüreğinin duyulacak derecede hızlı hızlı atışı tuhafıma gidiyordu. Sesini iki-üç adım öteden duymak mümkündü. Gene hüngür hüngür ağlayacağını sandım ama kendini tuttu.

— Nerede o duvar?

— Hangi duvar?

— Dibinde öldüğü duvar.

— Gösteririm. Sokağa çıkınca gösteririm. Şey... Adın ne senin?

— Ne olacak?

— Ne olacak da ne demek?

— Hiç... Hiçbir şey... Adım falan yok benim.

Kesik kesik, öfkeli konuşuyor gibiydi. Gitmeye davrandı, bırakmadım.

— Dur bakayım, ne garip çocuksun sen. Ben senin iyiliğini istiyorum kızım. Dün merdivende ağlarken yüreğimi parçaladın. Deden ölürken yanındaydım; Altıncı Sokak'tan söz ederken o anda herhalde aklında sen vardın. Seni bana emanet ediyor gibiydi. Hep rüyama giriyor. Kitaplarını sakladım; ama sen pek vahşisin. Yoksa benden korkuyor musun? Galiba yoksul ve öksüzsün, belki de başkalarının yanında kalıyorsun; değil mi?

Bütün çabamla güvenini kazanmaya çalışıyordum. Bu çocuğun beni nasıl olup da bu kadar kendine çektiğini anlayamıyordum. İçimdeki duygu sadece acıma değildi. Belki havanın esrarengiz oluşu, belki de Smith'in üzerimde bıraktığı etki veya içinde bulunduğum garip ruh hali yüzünden, beni bu kıza çeken bir kuvvete kapılmaktan kendimi alamıyordum. Sözlerim ona dokunmuş olmalıydı, yüzüme garip garip ama bu sefer sert değil de uzun, yumuşak bir bakışla baktı. Sonra tekrar bir düşünceye dalmış gibi başını öne eğdi.

Ansızın, duyulur duyulmaz bir sesle,

— Elena, diye fısıldadı.

— Adın Elena mı?

— Evet.

— Peki. Bundan sonra gelecek misin Elena?

— Hayır... Bilmem... Gelirim...

Düşünüyor, kendi kendisiyle mücadele ediyor gibiydi. O anda dışardan duvar saatinin vurduğu duyuldu. Elena titredi. Bana anlatılmaz bir acıyla baktı.

— Kaçtı? diye sordu.

— On buçuk galiba.

Korkudan bir çığlık atarak:

— Aman Tanrım! dedi, koşmaya başladı.

Antrede yakaladım.

— Dur, seni bırakmam böyle. Neden korkuyorsun? Geç mi kaldın?

— Evet, habersiz çıkmıştım. Bırakın da gideyim. Döver şimdi beni...

Son sözleri besbelli ağzından kaçırmıştı. Ellerimden kurtulmaya çabalıyordu.

— Dur, debelenme. Ben de Vasilyevski Ostrov'da Onüçüncü Sokağa gideceğim. Ben de geç kaldım; seni arabayla götürürüm. Gelirsin değil mi? Yürümektense...

Elena büsbütün ürktü.

— Olmaz, benimle gelemezsiniz, olmaz!

Evine gitmem düşüncesi bile onu allak bullak etmişti.

— Kızım, sana Onüçüncü Sokak'ta işim var, diyorum. Seninle beraber gelmeyeceğim, korkma. Arabayla daha çabuk gidersin, haydi.

Koşa koşa aşağı indik. İlk karşılaştığımız, hem de çok kötü bir arabaya atladık. Elena'nın benimle arabaya binmeye razı oluşu telaşının derecesini gösteriyordu. İşin garibi ona soru sormaya cesaret edemiyordum. Bir aralık evde kimden bu kadar korktuğunu sormaya kalkışınca ellerini sallayarak arabadan atlamak istedi. "Pek esrarlı bir çocuk..." diye düşündüm.

Arabada pek iğreti oturuyordu. Her sarsılışta tutunmak için kirli, ufak, çatlak içinde sol eliyle paltomu yakalıyordu. Öbür eliyle kitaplarını sımsıkı

tutuyordu. Halinden bu kitapların onun için çok değerli olduğu anlaşılıyordu.

Eteğini dizleri üzerine çekerken açılan bacağını görünce şaşırdım. Kızın ayağında çorap yoktu, yırtık ayakkabılarını öylece giymişti. Hiçbir şey sormamaya karar verdiğim halde dayanamadım:

— Çorabın yok mu senin? Böyle nemli, soğuk havada çorapsız gezilir mi?

— Yok çorabım...

— Herhalde birisinin yanındasın. Sokağa çıkarken çorap istemedin mi?

— Kendim böyle istiyorum.

— Ama hastalanıp ölürsün.

— Ölürsem öleyim.

Yanıt vermek istemediği, sorulara kızdığı belliydi.

İhtiyarın, önünde öldüğü evi göstererek,

— İşte burada öldü, dedim.

Elena o yana baktı, sonra bana dönerek yalvaran bir sesle,

— Ne olur benimle gelmeyin, dedi. Ben size gelirim, muhakkak gelirim. Zaman bulur bulmaz gelirim.

— Peki yavrum, sana gelmeyeceğimi söylemiştim. Niye bu kadar korkuyorsun? Pek mutsuzsun galiba...

Sesi hırçınlaşarak,

— Kimseden korktuğum yok benim, dedi.

— Ama demin, “Beni dövecek,” diyordun.

— Varsın dövsün!

Gözleri parladı:

— Dövsün, dövsün... diye küçümsemeyle tekrarlıyor, yukarı kalkan üst dudağı titriyordu. Nihayet Vasilyevski’ye geldik. Elena arabacıyı Altıncı Sokağın başında durdurarak atladı, etrafına kaygıyla baktı.

— Gidin buradan; size geleceğim, geleceğim!

Derin bir üzüntüyle bunları tekrarlayarak peşinden gelmemem için yalvarıyordu.

— Hadi çabuk gidin, çabuk!

Dediğini yaptım. Fakat rıhtımdan birkaç adım ilerledikten sonra arabayı gönderdim, tekrar Altıncı Sokağa dönüp koşa koşa karşıya geçtim. Elena çok hızlı yürüdüğü halde henüz pek uzaklaşmamıştı. İkide bir arkaya bakıyordu; onu izleyip izlemediğimi iyice anlamak için bir aralık durdu. Fakat ben ilk evin kapı boşluğuna saklandığım için fark edemedi. Yoluna devam etti, ben de hep karşı taraftan peşindeydim.

Son derece merak içindeydim. Evine giremesem bile hiç olmazsa gittiği evi öğrenmek istiyordum. Garip bir duygunun etkisi altındaydım. Azorka öldüğü zaman dedesinin hali de bende aynı etkiyi bırakmıştı.

IV

Maliy Caddesi’ne kadar yürüdük. Elena adeta koşuyordu; sonunda bir dükkâna girdi. Onu beklemek için durdum. “Dükkânda oturacak değil ya,” diye düşünüyordum. Gerçekten az sonra çıktı; kitaplarını orada bırakmıştı. Kitapların yerine, elinde toprak bir kâse vardı. Birkaç adım yürüdükten sonra gösterişsiz bir evin avlusuna girdi. Ev ufak olduğu halde kâgirdi. Eski bir yapıydı; iki katlı, kirli sarı boyalıydı. Alt kattaki üç pencereden birinde küçük, kırmızı bir tabut görünüyordu: Pek tanınmamış bir tabutçuya vitrin görevini yapıyordu. Üç katın kare biçimindeki pencereleri gayet ufaktı, camları donuk, yeşilimtırak renkte ve çatlaktı; içeriden pembe patiskadan perdeler görünüyordu. O yana geçip evin kapısında ‘Bayan Bubnova’nın Evi’ yazılı demir levhayı okudum.

Yazıyı söktüğüm anda Bubnova’nın avlusundan tiz bir kadın çığlığı, arkasından bir yığın küfür duyuldu. Kapıdan avluya baktım: Evin kapısının önünde alt basamakta şişman bir kadın duruyordu. Giysileri şehirli olduğunu gösteriyordu; başında tepelik, omuzlarında yeşil bir atkı vardı. Yüzü iğrenç şekilde mora bakan bir kırmızılıktaydı. Ufak, şişkin, kanlanmış gözleri öfke saçıyordu. Henüz öğle olmadığı halde çakırkeyif oluşu göze çarpıyordu. Karşısında, elindeki kâse ile taş kesilmiş duran zavallı Elena’ya bağırıyordu. Merdivenden, mor suratlı kadının arkasından; yarı çıplak, boyalı, allıklı bir yaratık bakıyordu. Az sonra bodrum katına inen merdivenin kapısı açıldı. Besbelli haykırmayı duyan orta yaşlı, yoksul kılıklı, kendi halinde, sevimli bir kadın basamakta göründü. Aralanmış

kapıdan alt katın öbür kiracıları, çok ihtiyar bir adamla bir genç kız bakıyordu. Görünüşe göre evin kapıcısı olan iriyarı, güçlü kuvvetli bir adam avlunun ortasında, süpürgenin uzun sapına dayanmış, bu sahneyi kayıtsızlıkla izliyordu.

Kadın, noktasına virgülüne aldırmadan tiz bir sesle kesik kesik durmadan küfrediyordu.

— Lanet olası, sülük, bitin piçi! Sana baktığım için böyle mi karşılık veriyorsun uyuz! Turşu almaya gönderdik, fırsatı ganimet bildi. Zaten gönderirken kaçacağını içim söylüyordu. Yüreğime doğdu. Daha dün akşam saçlarını yoldum, bugün gene kaçtı. Nerelere gidiyorsun orospu, nerelere? Kime gidiyorsun lanet kâfir, patlak gözlü engerek zehir, kime gidiyorsun? Söyle, yoksa şuracıkta boğarım seni bataklık leşi!

Kudurmuş kadın, kızın üstüne saldıracak oldu, ama merdivenin başından bakarak alt kat kiracısını görünce birden durdu. Sonra kadına dönerek eskisinden daha cırlak bir sesle, kollarını sallayarak, kurbanının işlediği büyük suça ötekini tanık göstermek ister gibi bağırmaya başladı:

— Annesi öldükten sonra dünyada sipsivri kaldı komşucuğum. Yoksulluğunuzu, karnınızı doyuramadığınızı bildiğim için “Aziz Nikola’nın ruhuna bir sevap işleyeyim, dedim. Alayım öksüzü yanıma...” Hay almaz olaydım keşke! İki ayda kanımı kuruttu, etimi yiyip bitirdi. Sülük! Çıngıraklı yılan! İnatçı şeytan! Öldürsen de, taşa çarpsan da susar; dilini yutmuş gibi susar. Yüreğimin yağını eritiyor susmasıyla. Kendini ne sanıyorsun dümbelek, suratsız maymun? Ben olmasam açlıktan sokaklarda ölür giderdin. Ayaklarımı yıkadığım suyu iç canavar, kara maşa! Ölürdün bensiz!

Kudurmuş cadının zehrini dökmesini saygıyla dinleyen kadın,

— Niye bu kadar kendinizi üzüyorsunuz Anna Trifonovna; gene ne yaptı, diye sordu.

— Daha ne yapacak anacığım, daha ne yapacak! Bana karşı gelmesini çekemiyorum! Kafasına göre hareket ettikten sonra yerin dibine batsın! Ne söylediysem kötü de olsa yapılmalı; ben öyleyim! Bu kaltak beni mezara götürecek. Bakkala hıyar turşusu almaya gönderdim; üç saat sonra geldi.

Ama gönderirken içime doğmuştu: Kim bilir gene kimlere, nerelere gitti? Ben bakmadım mı ona dostlar! Kaltak anasının on dört ruble borcunu bağışladım, cenaze masrafını üzerime aldım, domuz piçini bağrıma bastım. Sen hepsini biliyorsun komşucuğum, hepsini biliyorsun! Bunlardan sonra üzerinde hakkım olmasın mı? Minnet duyacak yerde bana karşı geliyor! Tek eksiklik çekmesin diye mendebura muslin elbiseler, Gostini’den bir çift ayakkabı aldım, prensesler gibi süsledim. Haline baktıkça koltuklarım kabarıyordu. İki günde elbiseyi paralayıp, didik didik etmesin mi komşucuğum! İşte şimdi böyle geziyor! Hem düşünün dostlar, bilerek parçaladı; yalanım yok, gözetledim de gördüm. Hani, “Muslin elbiselerinizi istemem, partal gezmek isterim!” gibilerden... Ama ben de öfkemi çıkardım: Bir dayak attım önce, sonra para verip doktor çağırdım. Oysa ki tahtakurusu gibi ezseydim topu topu bir hafta sütten olurdum (dini perhiz cezasını kastediyor); değerin bu kadar, anladın mı! Ceza olsun diye tahta sildirdim; inanır mısınız, sildi kaltak, hem de yerleri gıcır gıcır etti. Beni kızdırmak için sildi! Kendi kendime, “Kaçar artık,” dedim, “durmaz bende!” dedim. Dediğim gibi, dün kaçtı. Kendiniz duydunuz ya dostlar, döve döve elceğizlerim şişti! Çoraplarını, kunduralarını sakladım, “Yalınayak gidemez ya!” dedim. Halbuki bugün de kaçtı. Neredeydin söylesene! Kime fitledin beni uğursuz dölü! Söyle, çabuk söyle Çingene, apukarya maskarası söyle!

Kendinden geçmiş halde, korkudan çılgına dönen Elena’ya çullandı, saçlarına yapışarak yere devirdi. Turşu kabı bir yana fırlayıp parçalandı; sarhoş kadın büsbütün kudurdu. Kızın yüzünü, kafasını yumrukluyor, fakat Elena bütün bunlara rağmen ses çıkarmıyordu. Öfkemden tedbiri elden bırakarak avluya daldım, sarhoş karıya atıldım. Kolundan yakalayıp,

— Ne yapıyorsunuz! Zavallı bir öksüz bu kadar hırpalanır mı, diye bağırdım.

Cadı, Elena’yı bırakarak ellerini kalçalarına dayadı, tiz bir sesle bana bağırmaya başladı:

— Bu da nesi? Kim oluyorsun sen? Evimde ne işin var?

— Acımasız kadın, çocuğa bu kadar eziyet edilir mi? Senin değil ya; zavallı bir öksüz olduğunu kendin söyledin.

Cadı,

— Aman Tanrım, bu da nereden başıma geldi! diye bağırmaya devam etti. Beraber mi geldiniz yoksa? Şimdi komisere gideyim de görürsün! Andron Timofeyiç karakolda bana kibar hanımefendiler gibi saygı gösteriyor... Yoksa sana mı gidip geliyor bu yezit? Kimin nesisin, ne hakla başkasının evinde çıngar çıkarmaya kalkışıyorsun? İmdaat!

Yumruklarını sıkarak üzerime yürüdü. O anda, birdenbire, insan sesine benzemeyen bir haykırış duyuldu. O tarafa baktım: Hareketsiz duran Elena birdenbire korkunç, doğal olmayan bir çığlıkla kendini yere attı, çırpınmaya başladı. Yüzü çarpılmıştı; sara nöbeti geçiriyordu. Saçı başı dağınık, boyalı kızla alt kattaki kadın koşarak çocuğu kaldırdılar, yukarıya götürdüler.

Azılı karı arkasından,

— Lanet olsun, şeytan! diye bağırıyordu. Bir ayda üçüncü bayılması bu...

Sonra tekrar bana saldırdı.

— Def ol buradan madrabaz! Ulan kapıcı, ne duruyorsun? Aylığını bedavaya mı alıyorsun be herif!

Kapıcı, laf olsun diye, kalın bir sesle, tembel tembel,

— Hadi bas bakalım, yürü! diye geveledi. Ensene iki şaplak indireyim diye mi bekliyorsun? İki kişi kavga ederken üçüncüsü burnunu sokmaz. Bas!

Hareketimin faydasızlığını görerek çaresizlik içinde avludan çıktım. Fakat öfkemi bir türlü yenemiyordum. Yaya kaldırımında kapının karşısında durarak içeriye bakmayı sürdürdüm. Ben gidince yaşlı karı yukarıya koştu, işini bitiren kapıcı da ortadan kayboldu. Bir dakika sonra Elena'yı yukarıya çıkarmaya yardım eden kadın göründü. Acele acele kendi katına iniyordu. Beri görünce durdu, merakla süzdü. Sevimli, sakin yüzünden cesaret aldım. Tekrar avluya girerek ona yaklaştım.

— Size bir şey sormak istiyorum, dedim. Küçük kızın buradaki durumu nedir, bu iğrenç karı ne yapıyor ona? Bunu boş bir merak yüzünden

sorduğumu sanmayın. Küçük kızla daha önce karşılaştım; bu nedenle ilgileniyorum.

Kadın adeta istemeyerek,

— İlgileniyorsanız ya yanınıza alın, ya da bir yer bulun da buradan kurtulsun, dedi, gitmeye davrandı.

— Bana yol göstermezseniz elimden ne gelir? Size dedim ya, hiçbir şeyden haberim yok benim. Bu kadın herhalde ev sahibi Bubnova olacak.

— Ta kendisi.

— Peki kızcağız nasıl düştü eline? Annesi burada mı öldü?

— Nasıl düştüyse düştü. Üstünüze vazife mi?

Kadın gene gitmeye hazırlandı.

— Çok rica ederim, merak içindeyim. Belki elimden gelir de kızcağız için bir şeyler yaparım. Kimin nesi oluyor? Annesi kimdi beni aydınlatamaz mısınız?

— Yabancıydı galiba; dışardan gelmişler... Alt katta bizde otururlardı. Kadın hastaydı, veremden öldü.

— Bodrum köşesinde oturduğuna göre pek yoksulmuşlar.

— Ah ah, pek fakirdi. Yürekler acısıydı... Hoş biz neyiz ki, yarı aç yarı tok yaşıyoruz; yanımızda otururken bize bile beş ayda altı ruble borçlandı. Biz kaldırdık; tabutunu kocam yaptı.

— Ama Bubnova, cenazeyi ben kaldırdım diyordu.

— Öyle... kaldırdı!

— Adı neydi o kadının?

— Beceremem bey, garip bir isim; Almanca besbelli.

— Smith olmasın?

— Yo, başka bir şey. Anna Trifonovna öksüzü yanına aldı; evlatlık sözde... Ama iyi etmiyor.

— Onu almakta herhalde bir amacı vardı, değil mi?

Kadın, ‘söylemeli mi, söylememeli mi,’ gibilerden düşünceli bir tavırla,

— Kötülük ediyor... dedi. Hoş bize ne, biz yabancıyız... Birden arkamızda bir erkek sesi duyuldu:

— Sen de çeneni tutsan fena olmaz!

Konuşan yaşlıca, sabahlığının üzerine kaftan giymiş, usta, esnaf kılıklı bir adamdı. Bana yan yan baktı.

— Size söylenecek sözü yok onun beyim, dedi. Bu işler bizi ilgilendirmez. (Kadına döndü.) Hadi içeri! Hoşça kalın beyim. Biz tabutçuyuz, işimizle ilgili bir gereksiniminiz olursa memnuniyetle... Onun dışında görüşemeyiz.

Evden düşünceli, derin bir heyecan içinde ayrıldım. Elimden bir şey gelmiyordu. Öte yandan çocuğu göz göre göre bu halde bırakmaya da gönlüm razı olmuyordu. Özellikle tabutçunun karısının bazı sözleri midemi bulandırdı. Bu işte bir karışıklık olduğuna inandım.

Başım yerde, düşünceye dalmış yürürken kısık bir sesin beni soyadımla çağırdığını duydum. Başımı kaldırdım. Karşımda sallana sallana, çakırkeyif biri duruyordu. Üstü başı oldukça temizdi, yalnız paltosuyla kasketi hayli yağlanmış, hırpalanmıştı. Tanıdığım bir yüzdü bu; hatırlamaya çalıştım. Adam göz kırparak alayla gülümsedi:

— Tanımadın mı?

— Oo, sen misin Masloboyev? Ne rastlantı böyle!

Eski lise arkadaşımı tanımamıştım.

— Ya, altı yıldır karşılaşmadık. Daha doğrusu karşılaştık ama Ekselans bizi görmek istemedi. Generalsiniz değil mi efendim, yani edebiyat generallerinden?

Bunu söylerken alaylı alaylı gülümsüyordu.

— Yoo, doğru değil Masloboyev. Öncelikle edebiyat generalleri dış görünüş bakımından bile benden farklıdır. İkincisi; sana gerçekten bir-iki kere sokakta rastladım ama, izninle kaçan sendin; benden kaçan adamın yanına nasıl sokulurum? Hem ne düşündüğümü biliyor musun? Şu dakikada kafan biraz dumanlı olmasa gene seslenmezdin bana, öyle değil mi? Merhaba, seni gördüğüme gerçekten çok sevindim.

— Sahi mi? Şey... Benim şu uygunsuz halimden utanmıyor musun? Neyse, bunun sözünü etmeye değmez; esas mesele bunda değil. Senin ne hoş çocuk olduğunu hiç unutmadım Vanya. Bir kere benim yüzümden nasıl dayak yediğini hatırlar mısın? Sustun, beni ele vermedin. Ben de teşekkür

edecek yerde bir hafta seninle eğlenmiştim. Melek ruhlusun! Merhaba canım, merhaba! (Öpüştük.) Yıllardır tek başıma günümü gün etmeye bakarak yuvarlanıp gidiyorum; ama gene de iyi günlerimizi unutamadım. Unutulmuyor! Ee, sen ne âlemdesin bakalım?

— Ne olsun, ben de tek başıma sürüklenip duruyorum...

Şarabın verdiği duygulanmayla bana uzun uzun baktı. Aslında babacan, iyi yürekli bir adamdı. Sonunda, hüzünlü bir sesle,

— Yoo Vanya, sen benim gibi değilsin, dedi. Okudum; okudum Vanya, okudum... Bana bak, gel seninle birazcık sohbet edelim. Acele işin var mı?

— Var. Hem sana söyleyeyim, bir konuya çok üzüldüm. Bak ne yapalım, evin nerede?

— Söyleyeyim ama işinize yaramaz bu. Ben daha iyisini buldum.

— Neymiş o?

— Bak!

Masloboyev bana durduğumuz yerin on adım ötesinde bir tabelayı gösterdi.

— Bak: Pastane ve lokanta; daha doğrusu sadece lokanta ama iyi yerdir. Çok temiz. Hele votkasına diyecek yok. Kaç kere içtim, denedim. Zaten bana kötü bir şey vermek hadlerine mi düşmüş! Filip Filipiç'i tanırlar. Filip Filipiç'i, beni yani! Ne oldu? Niye yüzünü buruşturuyorsun öyle? Dur, sözümü kesme. Şimdi on biri çeyrek geçiyor, saate bakmıştım. Seni tam on bir buçuğu beş geçe gönderirim. Bu arada birkaç kadehçik patlatırız. Eski dosta yirmi dakikayı çok görmezsin herhalde. Kabul mü?

— Yirmi dakika ise olur, çünkü inan ki canım, işim...

— Oldu demektir. Yalnız önce sana şunu söyleyeyim: Suratını beğenmiyorum. Birisi canını mı sıktı yoksa? Öyle mi?

— Evet.

— Gördün mü, nasıl hemen anladım. Ben şimdi yüz çizgilerini okumak merakına düştüm kardeş; bu da bir uğraş! Hadi gidelim de iki çift laf edelim. Yirmi dakikaya neler sığdırmam ben! Bir semaver kurdurturum, arkasından kayın, yabankerevizi, turunç, parfait-amour likörlerinden birer kadeh yuvarlarım; bil ki başka şeyler de bulurum... İçiyorum dostum. Bir

bayram günleri, bir de kiliseye gittiğim zamanlar ayığım. Sen istemezsen içmezsin. Yanımda bulunman bana yeter. Ama içersen soyluluğunu göstermiş olursun. Hadi gidelim. Biraz çene çalarız, sonra gene birbirimizi on yıl görmeyiz. Zaten ben senin dengin değilim Vanya, dengin değilim!

— Gevezeliği bırak da çabuk gidelim. Yirmi dakika beraberiz; sonra bana izin verirsin.

Lokanta ikinci kattaydı. Yukarıya dönemeçli bir tahta merdivenden çıkılıyordu. Merdivende irikıyım iki kişiyle karşılaştık. Bizi görünce sallanarak çekildiler, yol verdiler.

II

O günlerde, henüz dergilerde çalışıyor, öyküler yazarken büyük, gerçekçi bir yapıt meydana getireceğime içten inanıyordum. O zaman büyük bir roman üzerinde çalışıyordum; sonunda hastaneye düştüm, sanırım yakında ölürüm... Öleceksem anılarımı yazmama ne gerek var!

Hayatımın şu acı dolu son yılını bir türlü aklımdan çıkaramıyorum. Hepsini kâğıda dökmek istiyorum; bu da olmasa can sıkıntısından ölecektim.

Başımdan geçenleri hatırlamak beni, acı verecek derecede heyecanlandırıyor. Oysa yazılınca daha sakin, daha uyumlu şekiller alarak daha az saçma gelecek veya kâbusa daha az benzeyecekler. Bana öyle geliyor. Yalnız yazı yazma işi bile yeter: İnsanı sakinleştirir, soğukkanlı yapar; yazarlık damarını kabartır; anılarını, acı hayallerini bir işe, bir uğraşa dönüştürür. Evet, bunu iyi akıl ettim. Hem sağlık memuruna bir miras bırakmış olurum: Anılarımla kışın pencereleri kâğıtlasın bari...

Öyküme nedense ortadan başladım. Madem yazmaya karar verdim; baştan başlamak lazım. Öyle yapalım. Zaten kendimi tanıtmam pek uzun olmayacak:

Ben burada değil, X vilayetinde doğdum. Annemle babam büyük bir olasılıkla iyi insanlardı ama beni küçükken yetim bıraktılar. Nikolay Sergeyiç İhmenev adında, şöyle böyle varlıklı bir derebeyi sevabına beni evine alıp büyüttü. Nataşa biricik kızıydı, benden üç yaş küçüktü. İki kardeş

gibi geçiniyorduk. Ah o tatlı çocukluk çağım, nerdesin! Hayatımın yirmi beşinci yılında senin özlemini çekip aramak, seni anmak ne anlamsız.

O zamanlar güneş Sen-Petersburg'dakine hiç benzemeyen, pırıl pırıl bir güneşti; küçük kalplerimiz neşeyle atıyordu. Çevremizde buradaki gibi kupkuru taş yığınları değil; tarlalar, ormanlar vardı. Hele Nikolay Sergeyiç'in yönettiği Vasilyevski çiftliğinin bahçesinin ve parkının güzelliğine doyum olmazdı! Nataşa ile birlikte bahçeye gezmeye giderdik. Bahçenin gerisinde geniş, loş bir orman vardı; iki kere kaybolmuştuk orada... Ah o altın, unutulmaz çağ! Önümüzde esrarlı, çekici bir hayat vardı; onu tanımanın zevkine doyulmuyordu. O sıralar sanki her ağacın, her çalı kümesinin arkasında bilmediğimiz, esrarengiz birisi gizlenirdi. Masal dünyasıyla gerçek birbirine karışıyordu. Bazen vadilerin derinliklerinde akşamın koyu sis bulutu kırçıl, kıvır kıvır saç tutamları şeklinde deremizin çakıllı kıyılarına yapışıp, fışkırmış çalılardan sarkarken biz Nataşa ile kıyıda el ele tutuşarak çevreyi seyrediyorduk.

Ürkek bir merakla sulara bakarak o anda karşımıza birisinin çıkmasını veya derenin dibindeki sis bulutundan seslenmesini beklerdik. Böylece dadımızın masalları elle tutulur, katıksız bir gerçek olurdu. Bundan çok sonraları, bir gün Nataşa'ya, bir keresinde masal kitabının elimize geçtiğini, kitabı kaptığımız gibi soluğu bahçede aldığımızı hatırlattım. Havuz kenarında yaşlı, gür meşe ağacının altındaki sevdiğimiz yeşil banka oturarak hemen 'Alphonse ile Dalinde' adındaki öyküyü okumaya koyulduk. Bu hikâyeyi hatırladıkça içimde hâlâ garip bir heyecan duyarım. Hatta geçen yıl Nataşa'ya ilk satırını, ezbere okuduğum zaman da ağlamamak için güç tutmuştum kendimi: "Hikâyemin kahramanı Alphonse Portekiz'de doğmuştu; Don-Ramiro'dur babasının adı..." Belki budalaca bir şeydi bu, kim bilir; Nataşa'nın coşan heyecanımı garip bir gülümsemeyle karşılamasına başka bir anlam verilemezdi. Ama hemen toparlandı –bu da belleğimde– beni teselli etmek için kendisi de eskileri hatırlamaya başladı. Az sonra o da duygulandı. Hoş bir akşam geçirdik; bütün unutulmuş anılarımızı yeniden yaşadık. Benim il merkezine, yatılı okula gidişime ne çok ağlamıştı o zaman! Vasilyevski'den bir daha dönmemek üzere

ayrılışımı hatırladık. Okulumu bitirmiş, üniversiteye hazırlanmak için Sen-Petersburg’a gidiyordum. Ben on yedi yaşındaydım; Nataşa da on beş... Nataşa’nın dediğine göre, öylesine uzun boylu, öylesine sıskaymışım ki bana bakınca gülmemek elde değilmiş. Son ayrılık anında önemli bir şey söylemek için onu bir kenara çektim, fakat birdenbire dilim dolaştı, ağzımdan tek sözcük çıkmadı. Nataşa da o anda çok heyecanlı olduğunu hatırlıyordu. Elbette bu durumda konuşamadık. Ben ne söyleyeceğimi bilemiyordum; belki o da beni anlayacak durumda değildi. Sürekli ağlayarak hiçbir şey konuşmadan yola çıktım. Uzun zaman sonra, bundan iki yıl önce Sen-Petesburg’da karşılaştık. İhtiyar İhmenev, buraya davasını takip etmek için gelmişti. Ben de edebiyat dünyasına henüz ilk adımımı atıyordum.

V

Biri henüz çok genç, sakalsız, bıyıkları yeni terlemiş, yüz ifadesi son derece ahmakça bir delikanlıydı. Pek şık, fakat bir o kadar da rüküş giyinmişti. Elbisesi başkasından emanet alınmış gibi üstünde eğreti duruyordu. Parmaklarındaki yüzüklerle kravat iğnesinin pahalı şeyler olduğu belliydi. Alnında horoz ibiği gibi kabarmış saçlarının görünüşü de pek anlamsızdı. Durmadan sırıtıyor, yavaştan, tıslar gibi gülüyordu. Arkadaşı elli yaşlarında, şişman, göbekli bir kişiydi. Özensiz giyinmişti; onun da kravatında iri taşlı bir iğne vardı. Saçları dökülmüş, başı dazlaktı; sarkık, çiçekbozuğu, sarhoş yüzünde bir düğmeyi andıran küçük burnuna bir gözlük oturtulmuştu. Hırçın, şehvetli bir yüzü vardı. Yağ tabakası içinde birer noktacık kadar kalmış haşin, çirkin gözleri kuşkuyla bakıyordu. Anladığım kadarıyla ikisi de Masloboyev'i tanıyordu. Fakat şişko, karşılaşır karşılaşmaz suratını ekşitti. Delikanlı yılışık yılışık sırıttı, hatta kasketini bile çıkardı; şapka değil, kasket giyiyordu.

— Özür dilerim Filip Filipiç; diye mırıldandı.

— Hayrola!

— Kusurumuz var... Biraz şey olduk... (Yakasına bir fiske vurdu.) Mitroşka da burada... Namussuzun biri o Filip Filipiç.

— Ne demek istiyorsun?

— Öyle ya... (Başıyla arkadaşını gösterdi.) Mitroşka'nın yüzünden geçen hafta, adı lazım olmayan bir yerde bunun suratına yoğurt atmışlar... khi-khi...

Arkadaşı öfkelenerek dirsek vurdu.

— Bizimle beş-altı şişecik içemez misiniz Filip Filipiç?

— Yok bu mümkün değil, şimdi olmaz. İşim var.

— Khi! Benim de sizden bir isteğim olacak...

Arkadaşı onu bir daha dirsekledi.

— Sonra, sonra!

Masloboyev'de onların yüzüne bakmak istemiyormuş gibi bir hal vardı. Ama bir duvardan öbürüne uzanan ve çeşitli mezelerle börekler, renk renk içki şişeleriyle donatılmış tezgâhın bulunduğu ilk salona girdiğimiz zaman Masloboyev beni bir kenara çekip,

— Delikanlı, ölen meşhur buğday tüccarı Sizobrühov'un oğludur, dedi. Babasından kalan yarım milyonu yiyip tüketmeye çalışıyor. Paris'e gitmiş, orada yediği paranın hesabını kendi de bilmiyor. Belki de hepsini bitirmiştir... Ama bu sefer de amcasından bir mirasa konmuş, Paris'ten döndükten sonra avuç açıp dilenecek, farkında değil. Kaz kafalı herif, hep birinci sınıf lokantalarda, bodrum meyhanelerinde, aktrislerle... Geçenlerde dilekçe vermiş; süvari olmak istiyormuş. Yaşlı olanın adı Arhipov; o da tüccar mı, bir yerde kâhya mı ne... Bir ara şarapçılıkla uğraşmış düzenbazın biri; şimdilik Sizobrühov'a arkadaşlık ediyor. Hem *Yahuda*,[12] hem *Falstaff*'dır.[13] İki kere iflas etmiş, iğrenç derecede şehvet düşkünü bir adam, kendine göre birtakım sapıklıkları var. Böyle bir işten dolayı ceza mahkemesine düştüğünü duydum, ama sonunda paçayı kurtarmış. Onu burada gördüğüme bir bakıma sevindim; bekliyordum zaten. Arhipov Sizobrühov'dan yararlanıyor. Birtakım gizli köşe bucakların ustası olduğu için böyle toy delikanlılar onu el üstünde tutar. Uzun süredir diş biliyordum bu herife. Mitroşka da onlardan aşağı kalmaz; hani şu pencerenin önünde duran Çingene suratlı delikanlı, sırtında şatafatlı bir hırka var... At cambazıdır; buranın bütün süvarileri tanır onu. Onun gibi hilebaz herifi ömrümde görmedim. Gözünün önünde sahte parayı basar, sen de bunu bile bile alır bozarsın. Sırtındaki hırka kadife ama köylü kıyafeti... Tıpkı Slav milliyetçilerine benziyor (Slav milliyetçilerinin Rus ulusal giysileri),

yakışıyor da kerataya... Bir de ona şöyle güzel bir frak giydir; İngiliz kulubüne Barabanov diye takdim et, oradakilere bir-iki saat içinde kontluğunu kabul ettirmezse adımı inkâr ederim! Vist oynar, kontlar gibi laf eder, kafeslemediği insan bırakmaz, sonu kötü bu herifin. Şişkoyla kanlı bıçaklı... Bu aralık işleri iyi gitmiyor, şişko da Mitroşka'nın kaz gibi yolduğu Sizobrühov'u elinden aldı... Şimdi burada karşılaşmalarında mutlaka bir iş var. Hatta ne olduğunu da tahmin ediyorum. Bana Arhipov'la Sizobrühov'un buraya gelip bu çevrede karanlık bir iş peşinde dolaştıklarını ihbar edenin Mitroşka'dan başkası olmadığına eminim. Ben de Mitroşka'nın Arhipov'a karşı kininden faydalanmak istiyorum; benim de kendime göre hesaplarım var. Zaten buraya aşağı yukarı bu yüzden geldim ama Mitroşka'ya belli etmek istemiyorum; sen de pek bakma ona. Buradan çıkarken nasıl olsa o kendisi yanımıza gelip ağzından baklayı çıkarır... Hadi öbür odaya geçelim Vanya.

Garsona dönerek,

— Ne istediğimi biliyorsun, değil mi Stepan, dedi.

— Evet efendim.

— Uygun olsun ha!

— Baş üstüne efendim.

— Hadi bakalım. Otur Vanya. Bana neden öyle bakıyorsun? Gözlerini benden ayırmadığının farkındayım. Şaşıyor musun? Şaşma, insanın başına neler gelmez. Rüyasında görmediği şeyler... Nerede... Nerede o seninle Cornellius Nepos'u ezberlediğimiz günler! Yalnız bir şeye inan Vanya: Masloboyev yolunu sapıttı ama içi yine eskisi gibi, değişen sadece davranışları. Yüzüm kara da olsa herkesinkinden daha kara değil. Doktor olacaktım, edebiyat öğretmenliğine hazırlandım; hatta Gogol'e dair bir yazı da yazdım. Altın arayıcılığına kalkıştım, evlenmek istedim; dört başı mamur mutluluğu kim istemez? O da razı oldu, oysa evim tam takırdı... Düğünün şerefine birisinden sağlam bir çift ayakkabı almak üzereydim. Çünkü bir buçuk yıldır delik deşik bir pabuçla geziyordum. Sonunda evlenemedim. O bir öğretmene vardı, ben de bir büroya, hani öyle ahım şahım bir ticari kuruluşa falan değil, yazıhanenin birine kâtip olarak girdim.

Bu sefer de işin şekli değişti. Yıllar geçti. Memuriyetten ayrıldım ama rahat rahat para kazanıyorum. Hem rüşvet yiyor, hem hak yolundan ayrılmıyorum. Kuzulara karşı kurt, kurtlara karşı kuzuyum. Kendime göre ilkelerim var; bir kişinin orduyla baş edemeyeceğini bilir, işimi ona göre tutarım. İşlerimin çoğu da özel gizli şeyler... Anlıyor musun?

— Dedektif misin yoksa?

— Tam değilim ama bazen resmi işlerle de uğraştığım olur, bazen gönüllü olarak çalışırım. Bir de votka içerim Vanya. Ama ne kadar içsem aklım meyhanede değildir; bu yüzden de yarınımı biliyorum. Zamanım geçti; Arap'ı istediğin kadar yıka, beyaz olur mu? Yalnız şunu söyleyeceğim: İçimdeki insani taraf körelmiş olsaydı bugün karşına çıkmazdım Vanya. Doğru söyledin demin: Sana daha önceden de rastladım, birkaç kere konuşmak istedim ama cesaret edemedim, geriye attım hep. Denk değiliz. Şimdi de sarhoş olduğum için yaklaştım, dediğin doğru Vanya. Ama bırakalım bu saçmalıkları... En iyisi senden söz edelim. Okudum ruhum, okudum; ben de okudum. Senin ilk romanından söz ediyorum dostum. Okuyunca az kalsın adam oluyordum. Az kalmıştı; sonra düşündüm taşındım, namussuz kalmayı yeğledim... Böyle işte...

Masloboyev uzun uzun konuştu durdu. (Gitgide duygusallaşıyor, gözleri hüzünlü bir ifade alıyordu.) Öteden beri hoş fakat içten pazarlıklı bir çocuktu. Zeki sayılmazdı; daha çok uyanık, kurnaz, girişken ve okul sıralarında bile entrikacıydı. Kötü yürekli olmadığı halde harcanmış bir adamdı. Ruslarda böylelerine sık sık rastlanır. Çoğu yetenekli, becerikli, fakat içleri karmakarışık insanlardır. Belirli noktalarda kendilerini zayıflıklarına kaptırır, bilinçli olarak, vicdanlarına aykırı davranabilirler. Sonunda mahvolurlar, üstelik bunun böyle olacağını önceden de bilirler. İşte Masloboyev; şarap içinde boğuluyordu.

— Bir şunu söyleyeyim dostum, diye devam etti. Birdenbire parladığını işittim, eserlerin hakkında pek çok eleştiri okudum. (İnan okurum; beni okumaz sanma!) Sonra bir gün seni eski kundurayla, çamurlu havada lastiksiz, buruşuk bir şapkayla gezerken görünce durumu anladım. Dergilerde mi çalışıyorsun?

— Evet Masloboyev.

— Yani yük beygiri oldun.

— Onun gibi bir şey...

— Böyle olunca içmek en iyisi kardeş! Ben kafayı çekerek divanıma uzandım mı dünyalar benim oluyor. (Yaylı bir divanım var, görmelisin!) Hayalimde kendimi Homer, Dante, ya da Barbaros olarak canlandırıyorum. Keyif benim değil mi; dilediğim gibi hayaller kurarım. Fakat sen bunları kuramazsın, çünkü her şeyden önce kendi kendine bir şeyler olmak istersin. Sonra bütün arzular sana yasaktır, yük beygirisin çünkü... Bende hayal, sende gerçek. Beni dinle Vanya. Açıkça, kardeşçe konuşuyorum. Kabul etmezsen bana on yılda unutamayacağım bir hakarette bulunmuş olursun! Paraya ihtiyacın var mı? Param var. Suratını ekşitme. Parayı al, seni çalıştıranlarla kes hesabını... Boyunduruğu atar atmaz sana bir yıllık geçimini sağlayacak büyük bir esere başla. Ne dersin?

— Kardeşçe önerinin değerini anlıyorum Masloboyev, fakat şimdilik yanıt veremeyeceğim. Nedenini anlatmak uzun sürer. Bazı sıkıntılar var... Gene de ilerde, sana her şeyi kardeşçe anlatmayı vaat ediyorum. Önerine teşekkürler. Sana bir gün geleceğim. Hem bundan sonra sık sık gelirim. Şimdi sana aklımı neye taktığımı da anlatacağım. Benimle bu kadar açık konuştuğuna göre ben de sana akıl danışayım. Zaten bu işlerin uzmanısın galiba?

Smith'le torununun hikâyesini pastanedeki olaydan başlayarak anlattım. İşin tuhafı anlatırken Masloboyev'in gözlerinden bu hikâye hakkında bazı şeyler bildiğini sezer gibi oldum. Sordum:

— Yok, tanımıyorum onu, dedi. Gene de konunun büsbütün yabancısı değilim; geçenlerde, bir ihtiyarın pastanede öldüğünü duydum. Yalnız Madam Bubnova hakkında gerçekten bazı şeyler biliyorum. Bu bayandan iki ay önce rüşvet almıştım. *Je prends mon ou bien je le trouve*.[14] Molière'le benzerliğimiz bu bakımdan... Kadından yüz rubleyi sızdırdım ama daha o zaman, gelecek sefere bir beş yüzünü kesmeye karar vermiştim. Berbat karı! Hep kötü işler peşinde... Varsın dolabını döndürsün ama bazen sınırını

aşıyor. Sakın beni Don Kişot sanma, rica ederim. Bu işten benim de çıkarım olur da ondan ilgileniyorum. Onun için demin Sizobrühov'a rastlayınca sevindim doğrusu. Anlaşılan Sizobrühov'u buraya birisi getirmiş; getiren de şişkodur. O herifin burnunu bu gibi işlere soktuğunu bildiğim için... Neyse, bir punduna getirip onu da enselerim. Küçük kızın hikâyesini anlattığına sevindim. Ondan da bir ipucu elde ettim. Dedim ya, herkesin girdisi çıktısıyla ilgiliyim. Öyle kimselerle tanışıyorum ki! Geçen gün bir Prensin işine burnumu soktum. Bir iş ki aklın şaşar! O Prensten umulmazdı doğrusu. İstersen sana kocalı bir kadının hikâyesini anlatayım. Sen gel de beni dinle kardeşim, bende öyle konular var ki yazsan kimsecikler inanmaz.

Bir önseziyle sözünü keserek,

— Adı neydi o Prensin, diye sordum.

— Neden sordun? Söyleyeyim: Valkovski

— Piotr mu?

— Ta kendisi. Tanır mısın?

— Eh şöyle böyle. (Ayağa kalkarak) Sana bu kişi hakkında bir şeyler öğrenmek için ara sıra uğrayacağım Masloboyev, dedim. Merak ettim doğrusu.

— Hay hay, eski dostum. İstediğin zaman buyur. Masal anlatmasını bilirim ama her şeyin bir kararı var. Ne demek istediğimi anlıyorsun değil mi? Yoksa kredimizi, saygınlığımızı, yani ticari saygınlığımızı kaybederiz.

— Canım, olabildiği kadar...

Heyecanlanmıştım. Masloboyev farkına vardı. Ona:

— Peki, sana şimdi anlattığım konu hakkında ne dersin? İçinde işe yarar bir şey buldun mu?

— O konu hakkında mı? Bir dakika bekle, gidip hesabı göreyim.

Büfeye doğruldu. Orada, rastlantıymış gibi kadife hırkalı, herkesin Mitroşka diye senli benli olduğu delikanlıyla karşılaştı. Hallerinden, birbirlerine pek yabancı olmadıkları anlaşılıyordu. Mitroşka görünüşte oldukça dikkati çeken bir gençti. Kolsuz hırkası, kırmızı ipekli mintanı, hatları keskin olduğu halde sevimli yüzüyle hem garip, hem olumlu bir etki bırakıyordu. Oldukça genç ve esmerdi; bakışları cesur, ışıl ışıldı.

Hareketlerinde yabancı bir kabadayılık vardı. Gene de o anda, kendini toplamış, ağırbaşlı, gururlu bir işadamı tavrı takınmaya çalıştığı belli oluyordu.

Yanıma dönen Masloboyev,

— Bana bak Vanya, dedi; bu akşamüstü, yediye doğru evime uğrarsan sana bir haber verebilirim belki... Tek başıma işe yaramam ben. Eskiden öyle değildim ama şimdi ayyaşın biri oldum çıktım. İşlerden de hayli uzaklaştım. Gene de bu sahada pek usta birkaç yakınım var. Onlarla görüşüp bazı bilgiler edinebilirim. Yapabileceğim de bu kadar. Gerçi ayıkken kendim de çalışırım ama gene yakınlarımla işbirliği içinde... Daha çok şunun bunun araştırmasını yaparım. Neyse... Bu kadarı yeter. İşte adresim: Şestilavoçnaya. Üstüme ağırlık basmaya başladı. Bir tane daha parlatıp doğru eve... Biraz uzanırım. Gelirsen seni Aleksandra Semyonovna ile tanıştırırım. Zaman bulursak şiirden filan söz ederiz.

— Ya o mesele?

— Eh, belki onun hakkında da konuşuruz.

— Gelirim, mutlaka gelirim.

12 İsa'yı ihbar eden. (Ç.N.)

13 Ahlaksız ve korkak. (Ç.N.)

14 Molière'in çok kullandığı bir söz: "Elime geçen fırsatı kaçırmam." (Ç.N.)

VI

Anna Andreyevna beni çoktandır bekliyordu. Dün Nataşa’nın mektubu için söyledikleri onu iyice meraklandırmıştı.

Beni çok daha erken, sabahtan, hiç olmazsa saat onda bekliyordu. Öğleden sonra ikiye doğru geldiğim zaman kadını dokuz doğururken buldum. Bir yandan dünden beri içinde doğan yeni ümitlerden; bir yandan da rahatsızlandığı için somurtan, ama ona karşı eskisinden çok daha şefkatli davranmaya başlayan Nikolay Sergeyiç’den söz etmek istiyordu.

Anna Andreyevna beni soğuk, asık bir yüzle karşıladı. Dişleri arasından konuşuyor, en ufak bir ilgi göstermiyordu. Neredeyse, “Niye geldin? Her gün kapımızı aşındırmaktan başka işin yok mu senin?” demek istiyordu. Aslında geç kaldığıma kızıyordu. Fakat acele ettiğim için sözü hiç uzatmadan Nataşa’nın evindeki dünkü olayı anlattım. Baba Prensin ziyaretiyle, oğlu adına resmi evlenme önerisi haberini duyar duymaz, kadıncağızın eğreti soğukluğu o anda dağılıverdi. Sevincini anlatacak söz bulamıyorum, adeta şaşkınlıktan kendinden geçti. İstavroz çıkartıyor, ağlayıp ikonun önünde diz çökerek yere kapanıyordu. Kâh boynuma sarılıyor, kâh Nikolay Sergeyiç’e koşup sevincini müjdelemek istiyordu.

— Ne diyorsun oğlum, onun bütün huzursuzluğu hakaretten doğuyordu. Altında eziliyordu; Nataşa’nın şerefinin kurtulduğunu duyunca o anda her şeyi unutur.

Güçlükle onu bu fikirden vazgeçirdim. Temiz yürekli kadın yirmi beş yıllık ortak hayatlarına rağmen kocasını hâlâ iyice tanımıyordu. Bu arada,

benimle birlikte hemen Nataşa'ya gitmek istedi. Ona, Nikolay Sergeyiç'in olanları hoş görmek şöyle dursun, belki bütün işi bozacak kadar öfkeleneceğini söyledim. Sonunda aklı başına geldi, niyetinden vazgeçti, ama beni de yanında yarım saat daha fazla alıkoydu. Hep o konuşuyor, "Ne yapayım, kime içimi dökeyim; böyle bir sevinci senden başka kiminle paylaşayım?" diye tekrarlayıp duruyordu.

Sonunda Nataşa'nın da beni sabırsızlıkla beklediğini hatırlattım, böyle kandırarak izin istedim. İhtiyar kadın beni uğurlarken birkaç defa istavroz çıkararak kutsadı. Nataşa'ya özel bir kutsama duası götürmemi sıkı sıkı tembih etti. Nataşa da olağanüstü bir durum ortaya çıkmazsa o gece onlara ikinci defa gelmeyeceğimi kesin olarak söyleyince, Anna Andreyevna ağlamaklı oldu. Nikolay Sergeyiç'i göremedim; geceyi uykusuz geçirmiş, odasında yatıyormuş. Nataşa, bütün sabah beni beklemişti. Onu her zamanki gibi kollarını kavuşturmuş, düşünceli bir tavırla odada beş aşağı, beş yukarı gezinirken buldum, şimdi bile onu her anımsayışımda hep böyle kendi haline bırakılmış, kollarını göğsünde kavuşturmuş, gözleri yerde, yoksul odacığında bir duvardan öbürüne amaçsızca dolaşırken canlandırıyorum.

Dolaşmasına devam ederek, yavaşça, neden bu kadar geciktiğimi sordu. Olayı kısaca anlattım ama bana pek kulak vermiyordu. Canının sıkkın olduğu belliydi.

— Ne haber, dedim

— Hiç, diye cevap verdi. Halinden bir şey olduğunu, anlatmak için beni beklediğini o an sezdim. Huyunu biliyordum: Her zamanki gibi baştan söylemeyecek, gitmeme yakın boşanacaktı. Hep öyle yapardı. Buna alıştığım için bekliyordum.

Konuşmayı bir gün önceki olaylarla açtık. Beni en çok hayrete düşüren, ihtiyar prens hakkındaki fikirlerimizin tamamen benzeşmesiydi: Nataşa onu hiç beğenmiyor, hatta o gün, bir gün öncekinden daha çok soğumuş görünüyordu. Ziyaretini en ufak noktasına kadar anımsadıktan sonra birdenbire:

— Dikkat ettim Vanya, dedi. Bir adam baştan hoşa gitmezse genellikle sonradan beğenilir. Benim için hep böyle olmuştur.

— Umarım öyle olur Nataşa. Ben de sana kesin fikrimi söyleyeyim: İnceden inceye ölçtüm, biçtim, Prensin Cizvitlik yapmış olsa bile evlenmenize gerçekten, ciddi bir şekilde razı olduğuna inandım.

Nataşa odanın ortasında durdu, bana sert sert baktı. Yüzü değişti, dudakları hafifçe titredi. Gurur, kuşku belirten bir tavırla,

— Böyle bir durumda başka şekilde hareket edip... yalan söyleyebilir miydi, dedi.

Onun gibi düşündüğümü göstermek için acele ederek,

— Elbette canım, elbette, diye onayladım.

— Söyledikleri yalan değildi; bunun üzerinde durmak bile saçma. Herhangi bir yalana, hileye ne bahane uydurabilirdi? Hem bu kadar alaya almak için beni ne gözle görmesi lazım! İnsan, bir kimseye bu derece hakaret edebilir mi?

— İmkânsız elbette!

Öte yandan kendi kendime, “Zavallı yavrum, odanı arşınlarken hep bunları düşünüyor, benden çok kuşkuya kapılıyorsun!” diyordum.

— Bir an önce yolculuktan dönüp bize gelmesini öyle istiyorum ki! dedi. Gece oturmaya geleceğini söyledi. Artık o zaman... Şey, böyle ansızın gittiğine göre önemli bir işi çıkmış olmalı, ne dersin Vanya? Bir şeyler duymadın mı?

— Yo... Hep para peşinde. Duyduğuma göre burada, Sen-Petersburg’da, büyük bir ihaleye katılacakmış. Dünyasıyla ilgilendiğimiz yok ki Nataşa.

— Doğru canım, anlamayız. Alyoşa dün bir mektuptan söz ediyordu.

— Bir haber falan olmalı. Alyoşa geldi mi?

— Geldi.

— Ne zaman?

— Tam on ikide. Geç kalkar o. Biraz oturdu. Katerina Padorovna’ya yolladım; başka türlü yapamazdım Vanya.

— Yo, gidecekti.

Nataşa bir şey daha söylemek istedi ama sustu. Yüzüne bakarak bekliyordum. Sormak isterdim ama bazen sorudan hoşlanmadığını bildiğim için ses çıkarmadım. Sonra dudaklarını hafifçe büktü, yüzüme bakmamaya çalışarak:

— Garip çocuk, dedi.

— Neden? Aranızda bir şey mi geçti?

— Yo... Hatta hoş bir hali vardı. Yalnızca...

— Eh! O da kederlerinden, kaygılarından kurtuldu.

Nataşa, yüzüme dikkatle, içime girmek istiyormuş gibi baktı. Belki de, “Kederlenip, kaygılandığı yoktu ki zaten,” demek istedi ama bende de aynı düşünceyi sezerek kırıldı.

Gene de arkasından nazik, yumuşak bir hal takındı. Bu defa uysallığı üstündeydi. Bir saatten fazla yanında kaldım, kaygılıydı. Prens onu ürkütüyordu. Bazı sorularından, Prensin üzerinde nasıl etki bıraktığını öğrenmek istediğini fark ettim. Nasıl duruyordu? Fazla sevinçli, ya da alıngan görünmüyor muydu? Prens onu küçümsemiş olabilir miydi? Nataşa bunları düşündükçe yanakları alev alev yanıyordu.

— Kötü bir adamın senin için ne düşündüğünü bu kadar merak etmeye değer mi, dedim. Ne isterse düşünsün.

— Niçin kötü olsun?

Nataşa kuşkucu ama açık yürekli, içi temiz bir kızdı.

Kuşkulu oluşu da saflığından, temizliğinden geliyordu. Gururluydu, soyluydu; ama hiçbir zaman kibirli değildi.

Yüceleştirdiği bir varlığın alaya alınmasına dayanamıyordu. Kendine yöneltilen hakarete aynen karşılık verebilirdi. Ama kutsal saydığı değerlerle alay edilirse çok acı çekiyordu. Bu hal ruhunun yeteri kadar güçlü olmayışından ileri gelmiyordu. Toplum hayatından, insanlardan uzak, kendi âleminde yaşayanların çoğu böyle olur zaten. Nataşa’nın belki babasından geçmiş, bütün iyi yürekli insanlara özgü bir özelliği vardı: Karşısındakini olduğundan iyi görür, daha ilk bakışta büyük bir heyecanla özelliklerini gözünde büyütürdü. Bu çeşit insanların hayal kırıklığına, hele nedenin kendileri olduğunu bilerek uğraması çok acı olur. Ne diye, onlara

verilebilecekten fazlasını umarlar sanki? Böylelerinin, her an hayal kırıklığı tehlikesiyle karşılaşmaktansa köşelerine çekilip dünyayla ilişkiyi kesmesi, en iyisi... Dikkat ettim: Köşelerini öyle severler ki zamanla büsbütün yabanileşirler. Üstelik Nataşa birçok felaket, acı, hakaret görmüştü. Bu bakımdan onu sağlam yapılı saymaya olanak yoktu. Onun için yukarda saydığımız bakımlardan bir kusuru varsa, hoş görülmeliydi.

Acele ettiğim için gitmeye hazırlandım. Nataşa şaşırdı. Oturduğum sırada benimle fazla ilgilenmemişti; hatta her zamankinden soğuk bir tavır takınmıştı. Kalktığımı görünce ağlamaklı oldu. Beni çok içten öptü, gözlerimin içine uzun uzun bakarak,

— Şey, dedi. Alyoşa'nın bugün tuhaflığı üstündeydi; adeta şaşırttı beni. Görünüşte gayet hoş, mutluydu, fakat pek zıpırca bir hali vardı: Durmadan aynanın karşısında kırıttı. Gereğinden fazla havalandı gibi... Hem çok az oturdu. Bana bir kutu şeker getirdi.

— Şeker mi getirmiş? İyi ya, yerinde, içten bir hareket. Doğrusu ikiniz de pek tuhafsınız! Her şey bitti, şimdi de birbirinizi adeta göz hapsine alarak yüzlerinizi, hayallerinizi incelemekle zaman geçiriyor, içinizdekileri keşfetmeye çalışıyorsunuz. (Bari keşfedecek şey olsa!) Alyoşa gene bir dereceye kadar; çoğu zaman eskisi gibi şen şakrak... Fakat sen Nataşa, ah sen yok musun?

Nataşa'nın bu hali aklımdan çıkmaz. Bazen Alyoşa'dan dert yanarken veya dokunaklı bir konu açınca ya da ilk sözünden anlamam gereken bir sırrını anlatırken sesi başkalaşır, dişlerini gösteren gülümsemesinde, gözlerinde bir yalvarış okunurdu. Benden yardım uman, sıkıntının çözümünü bekleyen bir bakıştı bu. Bu gibi durumlarda hemen sert, haşin bir sesle, azarlar gibi konuşmaya başlardım. Bunu bile bile yapmadığım halde her zaman iyi sonuç alırdım. Sert, ciddi halim ona son derece iyi gelirdi. İnsanlar bazen, azarlanmaya, hırpalanmaya gereksinim duyar. Nataşa da böylece teselli bularak benden rahatlamış bir şekilde ayrılırdı.

Bir eli omzumda, öbür eliyle elimi sıkarak gözlerimin içine baktı.

— Biliyor musun Vanya, diye devam etti. Bana çok duygusuz göründü. Üstünde pek *mari*[15] hali vardı... Hani eskidiği halde karısına karşı hâlâ nazik davranan kocalar vardır ya... Çok erken değil mi? Gülüyor, yerinde duramıyor ama gene de eski hali yok! Adeta bütün varlığını bana veremiyormuşsun gibi bir duyguya kapıldım. Katerina Padorovna'ya gitmek için pek acele ediyordu... Söylediklerimi dinlemiyor, ya da yüksek sosyete adamlarına özgü o bir türlü vazgeçiremediğim kötü alışkanlıklarıyla kesip sözü değiştiriyordu. Garip... Adeta soğuk bir hali vardı. Hoş ben de pek iyiyim ya! Hemen sızlanmaya başladım. Zaten hep öyleyiz; memnun olmasını bilmeyen bencilleriz. Erkeğin yüzünde en ufak bir değişikliği bile bağışlamayız. Bu değişikliğin nedenine aldırmayız bile... Demin beni haklı olarak azarladın Vanya! Ben suçluyum. Hem kendi kendimize üzüntü yaratır, hem bundan şikâyet ederiz. Sağ ol Vanya, beni iyi teselli ettin. Ah ne olur bugün gelse! Ama nerede... Belki demin kırılmıştır.

Hayretle,

— Ne, hemen kavga mı ettiniz, diye sordum.

— Yok canım. Yalnız beni birden hüzün bastı, onun da neşesi kaçtı. Hatta ayrılırken benimle pek soğuk vedalaştı; bana öyle geldi... Onu çağırtacağım. Sen de bugün bir daha uğra Vanya.

— Elbette. Bir iş veya engel çıkmazsa...

— Ne işi?

— Bir angaryam var... Ama yine de gelmeye çalışırım.

15 (Fr.): Koca. (Ç.N.)

VII

Tam saat yedide Masloboyev'deydim. Şestilavoçnaya'da ufak bir evin bir bölümünde oturuyordu. Üç odalı, pek temiz olmayan dairenin döşenişi yoksul değildi, hatta oturanların durumunun varlıklı olduğunu gösteriyordu. Gene de etrafa dikkatle bakınca, bir dağınıklık göze çarpıyordu. Kapıyı, yaşı on dokuzu geçmeyen çok güzel bir kız açtı. Son derece sade, pek hoş giyinmişti. Üstü başı temizlikten parıldıyordu. Neşeli, gülen gözleri vardı. Kızın, Masloboyev'in demin laf arasında tanıştırmayı vaat ettiği Aleksandra Semyonovna olduğunu anladım. Kim olduğumu öğrenince Masloboyev'in beni beklediğini, ama şu sırada odasında uyuduğunu söyledi. Beni yanına götürdü.

Masloboyev yumuşak bir divana uzanmış; başını eski, soluk bir deri yastığa dayayarak, kirli paltosuyla örtünmüş uyuyordu. Uykusu pek hafifti; biz içeri girer girmez hemen uyandı, bana adımla seslendi:

— Sen misin? Bekliyordum. Şimdi rüyamda, gelip beni uyandırdığını gördüm. Demek vakti geldi. Gidelim öyleyse.

— Nereye?

— Bayana.

— Hangi bayana? Niçin?

— Madam Bubnova'ya; baskın yapacağız.

Aleksandra Semyonovna'ya bakarak, uzata uzata,

— Ne dilber bir kadındır o görsen, dedi, zevkle hatırlıyormuş gibi parmak uçlarını öptü.

Aleksandra Semyonovna, onun bu haline biraz sitem etmek yerinde olurmuş gibilerden,

— Ee, başlama gene! diye çıkıştı.

Masloboyev:

— Tanışmıyorsunuz değil mi, dedi. Tanıştırayım sizi: Aleksandra Semyonovna, bu edebiyat generalimiz. Yılda bir kez görebilirsin; başka zamanlar parayla...

— Buldun budalayı, eğlen bakalım. İşi gücü benimle alay etmek. Ne generali beyefendi!

— Dedim ya bambaşka bir general. Sen de bizi aptal yerine koyma ekselans, göründüğümüzden daha çok akıllıyız.

— Aman dinlemeyin onu beyefendi. Hep böyle çevreye rezil eder beni. Bir kerecik olsun tiyatroya götürse bari!

— Aleksandra Semyonovna, evinizde bir şeyi sevmeliydiniz. Neydi o sevilmesi gereken şey? Unuttunuz mu o sözcüğü? Hani öğretmiştim ya!

— Unutur muyum? Saçmanın büyüğüydü...

— Neydi o kelime?

— Konuğun yanında rezil mi olayım! Belki de ayıp bir şey bu... Söylersem dilim tutulsun.

— Demek unuttun.

— Hiç de unutmadım; “*Penatlarınızı*[16] sevin!” Belki de aslında böyle bir kelime yoktur, sen uydurdun. Hem ne diye sevecekmişim bunları? Durmadan yalan söyler!

— Ama Madam Bubnova’da...

— Yerin dibine batsın senin Bubnovan!

Aleksandra Semyonovna fena halde öfkelenerek odadan kaçtı.

— Vakit geldi. Hadi... Hoşça kalın Aleksandra Semyonovna!

Sokağa çıktık.

— Önce şu arabaya binelim Vanya. Ha şöyle. İkincisi, demin senden ayrıldıktan sonra birkaç şey daha öğrendim; hem bu sefer tahminler üzerine değil, kesin olarak öğrendim. Vasilyevski’de bir saat daha kaldım. O şişko

yok mu; ahlaksız, namussuz çirkefin biridir o; birtakım sapıklıkları da var. Bubnova olacak karı bu işlerde çok mimli... Geçen gün temiz bir aile kızı yüzünden az kalsın enseleniyordu. Anlattığım öksüz kıza giydirdiği muslin elbiseler epey kafamı kurcaladı; çünkü önceden de kulağıma bazı söylentiler gelmişti. Demin de, gerçi tamamen rastlantıyla, ama galiba, doğru olarak bir şeyler öğrendim. Kızın yaşı kaç?

— On iki-on üç gösteriyor.

— Ama kavruk değil mi? İşini uydurur: Yerine göre on bir, işine gelince de on beş der. Zavallıyı koruyacak kimsesi olmadığı için...

— Ne diyorsun Moslobiyen!

— Ne sandın ya? Madam Bubnova öksüz bir kıza acımaktan anlamaz. Hele şişko herif oraya dadandıysa iş tamam. Bu sabah görüşmüşler, salak Sizobruhov'a bu gece yüksek rütbeli bir kurmayın dünya güzeli karısı sunuluyor. Akılsız tüccar oğulları böyle şeylere pek düşkün olur; ille rütbe isterler... Latince gramerindeki gibi, hatırlar mısın: Anlam eklerden önde gelir. Sarhoşluğum hâlâ geçmedi galiba. Ne diyordum. Evet, Bubnova da polisleri kandıracakmış... Yağma vardı! Ödünü patlatacağım, beni eskiden bilir o! Anlarsın ya!

Şaşkınlık içindeydim. Öğrendiklerim beni allak bullak etmişti. Geç kalacağız diye korkuyor, durmadan arabacıyı acele etmesi için uyarıyordum.

Masloboyev,

— Merak etme önlemlerimizi aldık. Mitroşka orada. Sizobrühov parasıyla, şişko teres de gövdesiyle cezasını çekecek. Demin öyle kararlaştırdık. Bubnova benim payıma düşüyor. Ona ben haddini bildireceğim.

Yolun sonuna geldik; araba lokantanın önünde durdu. Ama Mitroşka dedikleri adam görünürlerde yoktu. Arabacıya bizi lokantanın önünde beklemesini söyledikten sonra Bubnova'ya gittik. Mitroşka evin kapısındaydı. Pencereler iyi aydınlanmıştı. İçeriden Sizobrühov'un sarhoş, yayvan kahkahaları geliyordu.

Mitroşka,

— Bir çeyrek oldu; hepsi toplandı, diye haber verdi. Tam zamanında geldiniz.

— Nasıl gireceğiz, diye sordum.

Masloboyev,

— Konuk olarak, dedi. Mitroşka ile beraber olduğumuz için kadın bizi alır. Gerçi her taraf kilitli ama bizim için değil.

Kapıyı yavaşça tıklattı, kapı o anda açıldı. Kapıcı çıktı. Mitroşka ile birbirlerine işaret ettiler. Sessizce avluya daldık; içerden geldiğimizi duyan olmadı. Kapıcı bizi merdivenden yukarı çıkarıp kapıyı vurdu. İçerden seslendiler, kapıcı yalnız geldiğini, bir diyeceği olduğunu söyledi. Kapı açıldı, hep birlikte içeri daldık. Kapıcı ortadan yok oldu. Küçük antrede, elinde mum, sarhoş, üstü başı perişan Bubnova,

— Ayy! Kim o, diye bağırdı.

Masloboyev atıldı:

— Kimmiş! Aşk olsun Anna Trifonovna, sevgili konuklarını tanıyamadın demek! Bizden başka kim olur? Benim, Fillip Filipiç!

— Fillip Filipiç mi? Demek sizsiniz! Aman aziz konuklarım... Nasıl öyle... Ben de şey... Buyurun, şöyle buyrun.

Büsbütün şaşkına döndü.

— Burası neresi? Bu bölmeye mi geçeceğiz? Yoo, bizi adamakıllı ağırlayacaksınız. Şampanya içeceğiz; ‘*macher*’ler[17] yok mu?

Ev sahibi o anda toparlandı.

— Böyle değerli konuklar için yoktan var ederim.

— Sana bir şey soracağım canım Anna Trifonovna: Sizobrühov burada mı?

— Bu... Burada...

— Onu arıyordum da... Namussuz, kerata bensiz âlem yapıyor demek!

— Sizi unuttuğunu sanmam Fillip Filipiç. Hep birisini bekliyordu; herhalde sizdiniz.

Masloboyev kapıyı itti, iki pencereli ufak bir odaya girdik. İçerde sardunyalar, hasır sandalye ve berbat bir piyano vardı, dekor tam gerektiği

gibiydi. Fakat içeri girmeden önce, daha antrede konuşurken Mitroşka birdenbire yok oldu. Sonradan öğrendiğimize göre hiç içeri girmemiş, kapıda beklemiş. Ona kapıyı açacak birisi bulunmuş; sabah Bubnova'nın omzu üstünden bakan, saçı başı dağınık, boyalı kadın Mitroşka'nın ahbabıymış.

Sizobrühov, maun taklidi, zayıf yapılı bir kanepede, yuvarlak bir masaya kurulmuş sofranın önünde oturuyordu. Sofrada iki şişe ılık şampanya ile kötü cinsten bir şişe rom, birkaç tabak şeker, baharlı çörek, üç çeşit fındık fıstık vardı.

Sizobrühov'un karşısında kırk yaşlarında, çiçekbozuğu, siyah tafta elbise giymiş, bakır bilezikleriyle iğneler takıp takıştırmış, pek iğrenç bir yaratık oturuyordu. Sahte kurmay karısı bu olmalıydı. Sarhoş Sizobrühov hayatından memnundu. Göbekli arkadaşı yanında yoktu.

Masloboyev olanca sesiyle:

— Kalleşlik bu! diye bağırdı. Bir de *Düso*'ya[18] götürecekmiş.

Sizobrühov, ağzı kulaklarında, bizi karşılamak için ayağa kalktı.

— Fillip Filipiç... Ne mutluluk diye kekeledi.

— İçiyor musun?

— Kusura bakmayın.

— Ne özür diliyorsun, konukları buyur et. Biz de seninle eğlenmeye geldik. Bir arkadaşımı da getirdim.

Masloboyev beni gösterdi.

— Çok memnun olduk, onur verdiniz efendim... Khi!

— Bunu şampanya diye mi içiyorsun! Ekşi lahana çorbasından farksız.

— Bizi kırıyorsunuz!

— Anlaşılan sen Düso'nun kapısından içeri adım atamazsın kardeş, bir de davet ediyor!

Kurmay karısı söze katılarak:

— Demin Paris'e gittiğinizi anlattı, dedi. Yalan besbelli.

— Hakaret ediyorsunuz Pedosya Titişna! Gittik. Yolculuk ettik biz.

— Senin gibi köylünün Paris'te işi ne?

— Gittik. Becerdik. Karp Vasilyiç'le birlikte neler yapmadık. Karp Vasilyiç'i tanır mısınız?

— Senin Karp Vasilyiç'inden bana ne!

— Öyle işte... Siyaset için. Bir gece onunla Paris'te, Madam Joubert dedikleri kadının evinde bir İngiliz *trümosu*'nu[19] hakladık.

— Neyi hakladınız?

— Trümo'yu hakladık. Duvarda tavana kadar bir trümo vardı. Karp Vasilyiç öyle sarhoştu ki Madam Joubert'le Rusça konuşmaya başladı. Sallanmamak için trümo'ya yaslanıyordu. Juberta karı, kendi dilinde, "Trümo'nun fiyatı yedi yüz frank; dikkat et, kırarsın!" diye bağırıyor, Karp Vasilyiç de sırıtıp bana bakıyordu. Ben kanepeye yayıldım, yanımda da enfes bir kadın; bunun gibi suratsızın biri değil, süslü püslü bir şeydi. Bizimki, "Stepan Terentyiç, Stepan Terentyiç! Yarı yarıya var mısın?" diye seslendi."Varım!" dedim. Koca yumruğunu trümo'nun ortasına indirdiği gibi 'şangırr!' Koca ayna tuzla buz oldu. Juberta karı, "Haydut herif, burayı neresi sandın!" diye üstüne atıldı. Elbette kendi dilinde... Bizimki de, "Madam Joubert, diyor; al parayı, keyfimi kaçırma!" Kadına tıkır tıkır beş yüz elli frank sayıldı; ellisini pazarlıkla düşürdük.

Birdenbire korkunç, tiz bir çığlık duyuldu; bulunduğumuz odanın iki-üç oda ötesinden geliyordu. Elimde olmadan ben de bağırdım. Bu çığlığı tanımıştım: Elena'nın sesiydi. Bu acıklı bağırmanın hemen arkasından başka bağırmalar, küfürler, didişme, sonra bir elin indirdiği tok, kuvvetli bir şaplak sesi duyuldu. Mitroşka'nın birisiyle hesaplaştığını tahmin ettim.

O anda kapı hızla açıldı. Odaya beti benzi uçmuş, bakışı donuklaşmış, beyaz muslinden bumburuşuk, yırtık elbisesiyle Elena daldı. Özenle taranmış saçları dövüşten çıkmış gibi karmakarışık olmuştu. Kapının tam karşısında duruyordum; doğruca bana koştu, ellerime saldırdı. Odadakilerin hepsi telaşla fırladı. Elena'nın arkasında, üstü başı perişan halde, göbekli düşmanını saçından sürükleyen Mitroşka göründü. Adamı kapının eşiğine kadar sürükleyip odaya fırlattı. Sevinçle,

— Buyurun, alın bunu, dedi.

Masloboyev sakin bir tavırla bana yaklaştı. Omzuma vurdu.

— Şimdi beni dinle. Arabamızı al, çocukla doğru evine dön. Artık burada yapacağın bir şey kalmadı. Yarın işleri yoluna koruz.

Sözlerini tekrarlamasını beklemedim. Elena'yı elinden tutarak batakhaneden çıktık. Oradaki sahnenin sonunu bilmiyorum. Bize kimse engel olmadı; ev sahibi dehşet içindeydi. Zaten her şey o kadar çabuk oldu ki istese bile bizi tutamazdı. Dışarıda bekleyen arabaya atlayarak yirmi dakika sonra evimize vardık.

Elena sanki kendinden geçmiş gibiydi. Elbisesini çözerek üzerine su serptim, kanepeye yatırdım. Kıza ateş bastı, sayıklamaya başladı. Solmuş yüzüyle, renksiz dudaklarını; taranmış, pomatlanmış siyah saçlarını, süslü elbisesiyle üzerinde tek tük kalmış pembe fiyonkları seyrederken iğrenç olayı tamamen anladım. Talihsiz yavru! Gittikçe kötüleşiyordu. Yalnız bırakamayacağım için o akşam Nataşa'ya gitmemeye karar verdim. Elena arada bir uzun kirpiklerini aralayarak beni tanır gibi oluyor, durgun bakışıyla bir süre süzüyordu. Çok geç vakit, saat bire doğru uyudu. O geceyi yanında yere uzanarak geçirdim.

16 Eski Romalılarda evi koruyan tanrılar. (Ç.N.)

17 (Fr.) Ma chére: Cicim. (Ç.N.)

18 O zamanlar Petersburg'un en lüks bir lokantası. (Ç.N.)

19 İki pencere arasına duvara konulan boy aynası. (Ç.N.)

VIII

Sabah erkenden kalktım. Bütün gece hemen hemen yarım saatte bir uyanarak küçük konuğumu yokladım. Ateşi düşmemişti, arada bir sayıklıyordu. Sabaha karşı deliksiz bir uykuya daldı. “İyiye işaret bu!” dedim. Gene de kız uyanmadan önce bir koşu doktora gitmeye karar verdim. Yıllanmış bekârlardan babacan bir doktor tanıdığım vardı. Uzun zamandır Vladimirskaya Sokağı’nda, evin kâhyalığını yapan bir Alman kadınıyla birlikte oturuyordu. Ona gittim. Saat onda geleceğini söyledi. Doktora giderken saat sekizdi. Yolda içimden Masloboyev’e uğramak geçti ama vazgeçtim: Dün geceden sonra herhalde uyuyor olmalıydı. Elena da uyanıp yalnız olduğunu görünce korkardı. Belki dünkü haliyle evime nasıl geldiğini hatırlayamazdı.

Tam odaya girdiğim anda uyandı. Yanına gidip sessizce hatırını sordum. Yanıt vermedi, sadece o siyah, anlamlı gözleriyle bana uzun uzun baktı. Bakışından her şeyi anladığını, tamamıyla kendinde olduğunu sezdim. Yanıt vermeyişi belki her zamanki huyuydu. Dün ve önceki gün buraya geldiği zaman da bazı sorularımı cevapsız bırakıyor, yalnızca gözlerini birdenbire gözlerime dikerek kendine özgü uzun, ısrarlı bir bakışla bakıyordu. Bu bakışta şaşkınlık, vahşi bir merak, garip bir gurur vardı. Şimdi de gözleri sert, hatta güvensizlik belirten bir anlamla bakıyordu; ateşine bakmak için elimi alnına koyunca, Elena küçük eliyle elimi sessizce itti, yüzünü duvara çevirdi. Rahatsız etmemek için çekildim.

Büyük bir bakır çaydanlığım vardı. Bunu uzun zamandır semaver yerine kullanıp içinde su kaynatıyordum. Odunum da vardı: Kapıcı bir defada dört-beş günlük birden getiriyordu. Sobayı yakıp su doldurdum, çaydanlığı sobanın üstüne koyduktan sonra masaya çay takımını dizdim. Elena bana dönmüş, yaptıklarımı merakla izliyordu. Bir isteği olup olmadığını sordum. Gene başını öteye çevirerek yanıt vermedi.

"Bana neden kızıyor acaba?" diye düşündüm. "Garip kız!"

Bizim ihtiyar doktor söylediği gibi saat onda geldi. Hastayı tam bir Alman titizliğiyle muayene etti, bana ümit verici sözler söyledi. Ateşi tehlikeli değildi; yalnız hastanın kalp çalışmasında düzensizlik gibi başka bir kalıcı hastalık olasılığından söz etti. "Fakat bunu ayrıca incelemek gerekir; şimdilik bu bakımdan henüz tehlike yok," diye ekledi. Gereksinimden çok, âdet yerini bulsun diye bir reçeteye şurupla bir toz yazdı ve hemen kızın evime nasıl geldiğiyle ilgilendi. Bir yandan da hayret dolu bakışlarla evimi gözden geçiriyordu. İhtiyar doktor pek gevezeydi.

Hele Elena'nın haline pek şaşırmıştı: Kız, doktor nabzına bakarken elini çekti, bir türlü dilini göstermek istemedi. Sorularının hiçbirine yanıt vermedi, sadece adamın boynundaki kocaman Stanislav nişanına gözlerini dikip öylece durdu.

Doktor,

— Herhalde başı çok ağrıyor, dedi. Şu gözlere bakın!

Elena'nın hikâyesini ona anlatmaya gerek görmedim, 'uzun hikâye' diyerek sözü kestim.

İhtiyar doktor çıkarken,

— Bir şey olursa haber verin, dedi. Şimdilik söylediğim gibi tehlike yok.

O gece Elena'nın yanında kalmaya ve iyileşinceye kadar elimden geldiğince yalnız bırakmamaya karar verdim. Fakat Nataşa ile Anna Andreyevna'nın beni nasıl beklediklerini bildiğim için hiç olmazsa Nataşa'ya o gün gelemeyeceğimi postayla bildirmeyi düşündüm. Ama Anna Andreyevna'ya mektup yazamadım. Nataşa'nın hastalığı sırasında gönderdiğim mektuptan sonra, bir daha yazmamamı rica etmişti. "Bizimki mektubu görünce surat asıyor," diyordu. "Zavallıcık, mektupta ne olduğunu

hem öğrenmek istiyor, hem bir türlü soramıyordu. Bütün gün kendi kendini yiyor. Beni de mektupla boşuna heyecanlandırırsın. On satıra ne sığdırılır ki!..” Bunun için yalnız Nataşa’ya yazdım, eczaneye giderken mektubu postaya verdim.

Elena o aralık tekrar uyudu. Uykuda hafif inleyip titriyordu. Doktor iyi anlamıştı: Kızda şiddetli bir baş ağrısı vardı. Hatta zaman zaman bağırarak uyanıyordu. Bana öfkeyle bakıyor, sanki ilgimden, ona bakmamdan sıkılıyordu. Doğrusu buna çok içerlemiştim.

Saat on birde Masloboyev geldi. Kaygılı, biraz da dalgındı. Kapıdan uğramıştı, bir yere gitmek için acele ediyordu. Etrafa bakarak,

— Kardeş, dedi, evinin ahım şahım olmadığını tahmin ediyordum ama böylesini de beklemiyordum doğrusu. Ev değil, sandık! Bunun da önemi yok diyelim, ama böyle türlü türlü dert, sıkıntı arasında çalışmak da zor. Bunu daha dün, Bubnova’ya giderken düşünüyordum. Ben kişilik olarak da, sosyal durumum açısından da kendisine hayrı dokunmayıp başkalarına akıl öğreten insanlardanım. Şimdi dinle beni: Belki yarın, belki öbür gün sana tekrar uğrarım. Sen de bu pazar sabahı bana mutlaka gel. O zamana kadar umarım ki kızcağızın işi de biter. Hem ciddi konuşalım seninle; seni bu konuda sıkıştırmalıyım. Böyle yaşanmaz. Dün sadece hafiften dokundurdum sana, ama şimdi mantık yoluyla kanıtlamaya çalışacağım. Hem rica ederim, benden bir süre için para almayı onursuzluk mu sanıyorsun?

— Dur canım, kavgayı bırak da dünkü konuyu orada nasıl bağladığınızı anlat.

— Ne olacak, her şey gayet iyi bitti. İstediğimiz gibi oldu; anlıyorsun değil mi? Eh, izin isteyeyim artık, zamanım yok çünkü. Sadece kapıdan uğrayıp meşgul olduğumu, seninle uğraşacak halde olmadığımı söylemek istedim. Gelmişken şunu da sorayım: Çocuğu bir yere mi bırakacaksın, yoksa yanında kalmasını mı istiyorsun? Düşün ve bir karar ver.

— Bunu henüz kararlaştırmadım. Açık söyleyeyim, bana yol gösteresin diye seni bekliyordum. Ona burada nasıl bakabilirim?

— Bu da mı sorun? Hizmetçi diye kalsın işte.

— Lütfen biraz yavaş konuş Masloboyev. Hasta olduğu halde aklı yerinde. Seni görünce nasıl ürperdiğinin farkına vardım. Dün olanları anımsadı belki.

Elena'nın huyundan, ilgimi çeken özelliklerinden söz ettim. Masloboyev ilgilendi. Çocuğu bir aile yanına vermenin daha iyi olacağını –ihtiyarları kastederek– tanıdığım böyle bir aile olduğunu ekledim. İşin garibi, Masloboyev Nataşa'nın hikâyesinin bir bölümünü biliyordu, nereden bildiğini sorunca:

— Duydum bir kere; bir işi araştırırken kulağıma geldi. Prens Valkovski'yi tanıdığımı söylemiştim ya. Evet, kızı o ihtiyarlara gönderşen iyi edersin, çünkü sana yük olur. Ha, bir de şu var: Kıza nüfus cüzdanı gerekir. Ben bu işi çözerim, hiç merak etme. Hoşça kal Vanya; bize sık sık uğra emi? Uyuyor mu?

— Galiba.

Masloboyev gider gitmez Elena bana seslendi:

— Kimdi o adam?

Sesi titrekti; o sabit, biraz da gururlu bakışı üzerime dikilmişti.

Masloboyev'in adını söyledim; onu Bubnova'nın elinden bu adamın yardımıyla kurtardığımı, Bubnova'nın ondan ödü patladığını da ekledim. Hatırladığı şeylerden olmalı, yanakları birden alev yalamış gibi kızardı. Dikkatle bana bakarak,

— Bubnova buraya gelmez mi dersiniz? diye sordu.

Elena'yı bunun imkânsız olduğuna inandırdım. Sustu. Ateş gibi parmaklarıyla elimi kavradı. Sonra birden aklına bir şey gelmiş gibi elini geri çekti. "Neden acaba? Benden bir derece nefret etmesinin nedeni ne olabilir ki?" diye düşündüm. Huyu mu böyleydi; çektiği acılar yüzünden kimseye güvenemez hale mi gelmişti?

İlaçların hazır olacağı saatte hem eczaneye, hem arada bir yemek yediğim lokantaya gittim. Beni tanıdıkları için veresiye alabilirdim. Evden getirdiğim sefertasına Elena için bir porsiyon tavuk suyu koydurdum. İçmedi. Çorbayı sobanın üstüne bırakmıştı.

İlacını verdikten sonra çalışmaya oturdum. Uyuduğunu sanmıştım. Bir aralık o yana bakınca Elena'nın, başını kaldırarak beni seyrettiğini fark ettim, ama bunu ona belli etmedim.

Sonunda uyudu, hem beni sevindiren tarafı, sakin sakin sayıklamadan, inlemeden uyuyordu. Düşünmeye daldım: Nataşa o gün, ona neden uğramadığımı bilmediği için hem darılacak, hem de bana en çok gereksinimi olduğu zaman onu aramadığıma üzülecekti... Belki bana vereceği bazı işler vardı; aksi gibi yardımına koşamıyordum!

Anna Andreyevna'ya gelince; yarın karşısına ne yüzle çıkacağımı bilemiyordum. Düşünüp taşındıktan sonra birdenbire, bir koşu gidip her ikisine de uğramaya karar verdim. İki saatte gidip gelirdim. Elena uyuyordu, farkına varmazdı. Kalkıp paltomla şapkamı aldım. Tam çıkmaya hazırlanırken Elena, birdenbire seslendi. Şaşırdım: Acaba bilerek mi uyumuş görünüyordu?

Şunu da söyleyeyim: Elena benimle konuşmak istemiyor gibi göründüğü halde bir yandan da ikide bir sesleniyor, şunu bunu soruyordu. Buna çok sevindiğimi itiraf etmeliyim.

Yanına gelince,

— Beni nereye göndereceksiniz? diye sordu.

Genellikle sorularını birdenbire soruyordu. Bunu ilk anda anlayamadım bile.

— Demin dostunuza, beni başka bir eve götüreceğinizi söylüyordunuz. Hiçbir yere gitmek istemiyorum.

Üzerine eğilip baktım; gene ateşi vardı. Bir nöbet geçiriyordu. Onu avutmaya, yatıştırmaya çalıştım. Yanımda kalmak istiyorsa hiçbir yere göndermeyeceğimi söyledim; bir yandan da şapkamla paltomu çıkardım. Bu haldeyken onu tek başına bırakmaya cesaret edemiyordum. Kalmak istediğimi hemen anladı.

— Hayır hayır, siz gidin dedi. Uykum var, hemen uyuyacağım.

— Ama seni nasıl yalnız bırakayım? Gerçi iki saate kalmaz dönerim. Ama...

— İyi işte, gidin. Ben bir yıl hasta yatsam, her gün beni evde mi bekleyeceksiniz?

Gülümser gibi oldu. İçinden gelen iyi bir duyguyla savaşır gibi garip bir bakışla beni süzdü. Bütün tersliğine, sert görünüşüne rağmen iyi, şefkatli bir yüreği olduğu belliydi.

Önce Anna Andreyevna'ya koştum. Kadıncağız sabırsızlıktan çatlayacaktı. Beni görür görmez azarlamaya başladı. Nikolay Sergeyiç yemeği yer yemez sokağa çıkmış, nereye gittiğini haber vermemişti... İçimde, ihtiyar kadının her zamanki gibi imalarıyla kocasına her şeyi açıkladığı duygusu uyandı. Kendisi de, böyle bir sevinci onunla paylaşmadan yapamayacağını ağzından kaçırır gibi oldu. Ama Nikolay Sergeyiç'in yüzünden, onun söylediğine göre kara bir bulut geçer gibi olmuş; hiç ses çıkarmamış. Yemekten sonra ansızın sokağa çıkmış...

Anna Andreyevna bunları anlatırken bile korkudan titriyordu. Nikolay Sergeyiç gelinceye kadar gitmemem için yalvarıyordu. Bunun olanaksız olduğunu, kesin olarak söyledim; hatta belki yarın da uğrayamayacağımı, bunu söylemek için geldiğimi ekledim. Adeta kavga edecek olduk. Anna Andreyevna ağlamaya başladı, acı acı sitem etti. Ancak ben kapıya doğrulurken birdenbire boynuma atıldı, onun gibi 'kimsesiz'e, 'öksüz'e darılmamamı, sözlerini kötüye yormamamı diledi.

Nataşa'yı ummadığım halde gene yalnız buldum. Garibime giden şey, dün ve her zaman olduğu gibi, gelişime sevinmiş görünmemesiydi. Sanki onu kızdırmış ya da vakitsiz gelmiş gibiydim. Alyoşa'nın gelip gelmediğini sorunca, elbette geldiğini, yalnız çok oturmadığını söyledi. Düşünceli bir tavırla,

— Bu gece gelmeye söz verdi; diye ekledi.

— Dün gece gelmiş miydi?

— H... hayır...

Sonra çabuk çabuk konuşarak,

— Bir engel çıkmıştı da... Ya sen ne yaptın Vanya, diye sordu.

Konuyu değiştirmek istediğini anladım. Dikkat ettim, üzgün görünüyordu. Kendisini incelediğimi fark edince bakışları öfkelendi.

“Gene bir üzüntüsü var ama söylemek istemiyor...” diye düşündüm. Elena’nın hikâyesini bütün ayrıntısıyla anlattım. Şaşkınlığını gösterecek kadar ilgilendi, sonra,

— Aman Tanrım, hasta haliyle onu tek başına nasıl bıraktın! diye bağırdı.

Gelmeye niyetim olmadığı halde, sırf onu gücendirmemek, bir işi varsa yardım etmek için geldiğimi söyledim.

Biraz düşündü:

— İş mi? Evet sana gereksinimim var Vanya; var ama artık başka sefere kalsın. Bizimkilere uğradın mı?

Uğradığımı söyledim ve olanları anlattım.

— Evet, babamın bütün bu haberleri nasıl karşılayacağını Tanrı bilir. Hoş ortada haber denecek ne var?

— Daha ne olsun! Böyle büyük bir değişiklik...

— Evet, öyle... Nereye gitti acaba? Geçen sefer, bana geldiğini sanmıştınız. Bana bak Vanya, mümkünse yarın bana uğra, belki söyleyeceklerim olur... Seni fazla rahatsız etmeye de çekiniyorum. Şimdi eve, konuğunun yanına git artık. Evden çıkalı iki saat olmuştur herhalde.

— Oldu. Hoşça kal Nataşa. Alyoşa bugün sana karşı nasıldı?

— Nasıl olsun, iyiydi... Bunu merak etmene şaştım doğrusu.

— Hoşça kal dostum.

— Güle güle.

Bana isteksizce el uzattı, veda eden bakışımla karşılaşmamak için başını çevirdi. Ondan şaşkınlık içinde ayrıldım. Kendi kendime, “Düşünceli olmakta haklı; durumu iç açıcı değil... Yarın kendisi hepsini bir bir anlatır bana,” diye düşünüyordum.

Eve dönerken pek üzgündüm. İçeri girer girmez şaşkınlık içinde kalakaldım. Elena sedire oturmuş, derin bir düşünceye dalmış gibi başını göğsüne bırakmıştı. Sanki dalgınlıktan fark etmeyerek girişime aldırış etmedi. Yanına gelince bir şeyler mırıldandığını duydum. “Sayıklıyor mu?” diye düşündüm. Yanına oturarak kolumla sardım.

— Elena, ne var kızım?

— Gideceğim buradan... Ona gitsem daha iyi.

Şaşırdım.

— Nereye, kime gideceksin?

— Ona, Bubnova'ya. Ona çok borcumuz olduğunu, annemin cenazesini kendi parasıyla kaldırdığını söylüyor... Anneme küfretmesini istemem. Orada çalışır, hepsini öderim. O zaman kendim çıkarım. Şimdi ona gitmem gerek.

— Kendine gel Elena, oraya gidilir mi! O kadın canını çıkarır senin, öldürür!

Elena heyecanla atıldı:

— Öldürsün, çıkarsın canımı! Yalnız ben değilim ya; benden çok daha iyi kimseler de azap çekiyor. Bunu sokakta dilenen bir kadından duydum. Ben yoksulum, yoksul kalmak istiyorum. Ömrümün sonuna kadar yoksul kalacağım. Annem ölürken bunu bana emretti. Çalışacağım... Hem bu elbiseyi giymek istemem!

— Yarın sana çarşıdan başka bir elbise alırım. Kitaplarını da getiririm. Bende kalırsın. Kendin istemezsen kimseye vermem seni, üzülme.

— Hizmetçi olarak bir eve giderim.

— Peki kızım, nasıl istersen. Şimdilik yat ve uyu.

Fakat hasta kızcağız bu sefer ağlamaya başladı. Ağlaması hıçkırıklarla kesiliyordu. Ne yapacağımı şaşırdım. Su getirip şakaklarını, başını ıslattım. Sonunda Elena bitkin bir halde sedire yığıldı, yeni bir titreme nöbeti başladı. Elime ne geçtiyse üzerine örtüp bastırdım. Nihayet uyudu ama kuşkulu bir uykuyla; her an ürperip uyanıyor, yeniden dalıyordu. O gün çok dolaşmadığım halde çok yorgundum; erken yatmaya karar verdim. Kafam çeşitli düşüncelerle doluydu. Bu kızla başımın derde gireceğini şimdiden anlıyordum. Fakat en çok Nataşa ve işleri için üzülüyordum. Kısacası, o uğursuz gecedeki kadar berbat hale nadiren düştüğümü hatırlarım.

IX

Hayli geç, saat ona doğru, hasta olarak uyandım. Başım dönüyor, ağrıyordu. Elena'nın yatağına baktım, boştu. O anda kulağıma sağdaki küçük odamdan, süpürge hışırtısına benzer birtakım sesler geldi. Dışarıya baktım, Elena bir elinde süpürge, öbür eliyle geceden beri üstünden çıkarmadığı süslü entarisinin eteğini toplamış, odayı süpürüyordu. Soba için hazırlanmış odunları bir köşeye istiflemiş, masayı silmiş, çaydanlığı pırıl pırıl etmişti. Kızcağız iyice işe girişmişti.

— Aşk olsun Elena, sana ortalık süpür diyen mi var! diye söylendim. Hastasın kızım. Buraya hizmetçilik etmeye mi geldin?

Elena doğrularak gözlerini bana dikti.

— Burayı kim süpürecek öyleyse? Artık hasta değilim.

— Seni çalıştırmak için getirmedim Elena. Yoksa Bubnova gibi bedavadan oturmanı, başına kakacağımdan mı korkuyorsun?

Sonra, şaşkınlıkla:

— Hem şu pis süpürgeyi de nereden buldun? Benim değil bu... diye ekledim.

— Benim. Ben getirdim. Dedemin evini ben süpürüyordum. Süpürge o zamandan sobanın arkasında kalmış.

Odama düşünceli bir halle döndüm. Belki yanılıyordum ama bana, evimde kalmak Elena'nın ağrına gidiyor, yaptığım iyiliğin altında kalmak istemiyor gibi geldi. "Eğer doğruysa pek çetin bir çocuk," diye düşündüm.

Bir-iki dakika sonra Elena içeri girip sedire, dünkü yerine sessizce oturdu. Zaman zaman inceleyen bakışıyla beni süzüyordu. O aralık çayımızı hatırladım; bir bardak çayla bir dilim beyaz ekmek verdim. Ses çıkarmadan aldı. Yirmi dört saatten beri ağzına bir lokma koymamıştı.

Eteğinin kenarının çamurlandığını fark edince,

— Gördün mü, dedim; şu pis süpürgeyle güzel elbiseni kirlettin.

Elena üstünü başını çabucak gözden geçirdi, sonra beni şaşkınlığa uğratan bir şey yaptı. Görünüşte soğukkanlılığını hiç bozmadan çay fincanını masaya bıraktı, aşağıdan yukarıya yırtarak giysisini ikiye ayırdı. Sonra alev saçan gözlerini bana dikti. Yüzü kireç kesilmişti. Kızın deli olduğuna iyice inanmıştım.

— Ne yapıyorsun Elena! diye bağırdım.

Heyecandan tıkanarak,

— Kötü bir elbiseydi bu! dedi. Niçin güzel dediniz?

Yerinden fırlayarak:

— İstemem onu, yırtacağım, parça parça edeceğim! diye haykırıyordu. Ondan süs filan istemiyordum! Kendisi, zorla giydirdi. Zaten bir elbisesini yırtmıştım, bunu da yırtacağım, yırtacağım... Yırtacağım!

Elbiseyi olanca öfkesiyle didik didik etti. İşini bitirdiği zaman ayakta duracak hali kalmamıştı; sapsarıydı. Elena’nın hırçınlığını şaşkınlıkla seyrediyordum. O da, sanki kendisine karşı suç işlemişim gibi bana hışımla bakıyordu. Artık bundan sonra ne yapmam gerektiğini biliyordum. Zaman kaybetmeden hemen o sabah, ona yeni bir elbise almaya karar verdim. Bu vahşi, kalbi katılaşmış küçük yaratığı ancak iyilik etkileyebilirdi. Ömründe iyi insanlarla karşılaşmamış gibi bir hali vardı. Bu iş için çok ağır bir ceza gördüğü halde yeniden elbisesini yırtmıştı.

Bitpazarından oldukça iyi, sade bir elbise, ucuza alınabilirdi. Ama aksi gibi, o sırada tamamıyla parasızdım. Gece yatarken, bir miktar para alabileceğim bir yere uğramaya karar verdim. Bitpazarı yolumun üzerindeydi. Şapkamı aldım; Elena, bir şey bekliyormuş gibi gözlerini benden ayırmadan bakıyordu.

Dün ve önceki günkü gibi kapıyı kilitlemek için anahtarı alırken,

— Beni gene kilitleyecek misiniz? diye sordu.

— Buna gücenme yavrum. Ben yokken birisi gelebilir, onun için kilitliyorum. Hastasın, korkabilirsin. Belli olmaz, bakarsın Bubnova gelir...

Bunu bilerek söyledim. Ona güvenmediğim, kaçacağından kuşkulandığım için kilitliyordum; bir süre tedbirli davranmaya karar vermiştim. Elena ses çıkarmadı; kapıyı kilitleyerek çıktım.

Tanıdığım bir yayımevi sahibi vardı, üç yıldır cilt cilt romanlar çıkarıyordu. Zor durumda kaldıkça ona başvuruyordum. Hiç bekletmeden avans verirdi. Bu defa da ona gittim, yirmi beş ruble alabildim. Karşılık olarak bir hafta içinde derleme bir yazı hazırlayacaktım. Romanımdan vakit çalarak çalışacaktım. Sıkıştığım zamanlar hep böyle yapardım.

Parayı bulur bulmaz doğru bitpazarına gittim. Orada tanıdığım ihtiyar bir eskici kadını buldum. Elena'nın aşağı yukarı boy ölçüsünü verdim. Kadın hemen açık renk bir basma elbise buldu. Belki ancak bir defa suya girmiş, sapasağlam ve çok ucuz bir elbiseydi. Yanına bir de boyun atkısı aldım. Hesap yapılırken, Elena'nın manto gibi bir şeye de gereksinimi olduğunu düşündüm. Hava soğuktu, çocuğun dışarıda giyebileceği bir giysisi yoktu. Fakat bunu başka bir sefere bıraktım: Elena alıngan, gururlu bir kızdı. Aldığım elbiseyi bile nasıl karşılayacağını bilmiyordum. Halbuki gördüklerim içinde en sade, en göze çarpmayanını seçmiştim. Gene de biri pamuklu, öbürü yün, iki çift çorap almadan yapamadım. Bunları, hastalığını, odanın soğukluğunu bahane ederek kabul ettirecektim. İç çamaşırlarına da gereksinimi vardı, ama bunu daha sonraya, Elena'nın bana daha çok alıştığı zamana bırakmaya karar verdim. Bu arada Elena'yı sevindirecek bir şey, yatağının önüne germek için eski bir perde de aldım.

Aldığım eşyayla birlikte öğleyin, bir buçukta eve geldim. Sokak kapısının kilidi oldukça sessiz açıldığı için Elena girdiğimi duymadı. Masanın önünde kitaplarımla kâğıtlarıma baktığının farkına vardım. Ayak sesimi duyunca okuduğu kitabı hızla kapayarak masadan ayrıldı, yüzü kızarmıştı. Kitaba göz attım. Bu, ayrı bir cilt halinde çıkan ilk romanımdı; kitabın kapağında adım da yazıyordu.

'Beni niye kapattın sanki!' gibilerinden,

— Siz yokken birisi kapıyı çaldı, dedi

— Doktor olmasın? Hiç seslenmedin mi Elena?

— Hayır.

Paketi açarak aldığım elbiseyi çıkardım.

— Al şunu Elena, üstün başın pek dağınık. Bu sana gündelik olur... Çok para vermedim, bunun için üzülme, topu topu bir ruble yirmi kopek tuttu. Güle güle giy.

Elbiseyi yanına bıraktım. Kıpkırmızı oldu, bir süre gözlerini açarak bana baktı. Bakışında hem şaşkınlık hem de sanki utanç vardı. Gene de gözlerinde tatlı, yumuşak pırıltılar belirdi. Ses çıkarmadığını görünce tekrar masaya döndüm. Davranışımın onu ne kadar şaşırttığı halinden belliydi. Yere bakarak sessizce oturuyor ama güçlükle kendini tutuyordu.

Başımın dönmesi ve ağrısı gittikçe artıyordu. Temiz havanın da faydası dokunmamıştı. Halbuki Nataşa'ya gitmem gerekiyordu. Dünden beri merakım azalacak yerde büsbütün artmıştı. Bir aralık kulağıma, Elena beni çağırıyormuş gibi geldi. O yana baktım.

Başını öbür yana çevirmiş, sedirin örtüsünü çekiştiriyordu.

— Artık sokağa çıkarken kilitlemeyin beni, dedi. Sizden bir yere gitmem.

— Peki öyle olsun. Yalnız yabancı biri gelirse?

— Öyleyse anahtarı bana bırakın, içeriden kilitlerim. Kapıyı çalana evde yok derim.

'Bundan kolay ne var!' demek ister gibi bana muziplik dolu gözlerle baktı. Sonra, yanıt vermeme vakit bırakmadan, birdenbire,

— Çamaşırınızı kim yıkıyor, diye sordu.

— Binada bir kadın var, ona veriyorum.

— Ben çamaşır yıkamasını bilirim. Dün yemeği nereden aldınız?

— Bir lokantadan...

— Yemek de yapabilirim. Bundan sonra yemeğinizi ben yapacağım.

— Daha neler! Ne yemek yapabilirsin ki sen! Hem bunu ne diye konuşuyoruz sanki!

Elena sustu, gözlerini yere indirdi. Sözlerimin onu üzdüğü belliydi. On dakika kadar ikimiz de konuşmadan durduk. Elena başını kaldırmadan,

birdenbire:

— Çorba, dedi.

Şaşırdım:

— Ne çorbası?

— Çorba yapmasını bilirim. Annem hastayken ben yapardım. Çarşıya giderdim.

Yanına oturarak:

— Ne kadar gururlusun Elena, dedim. Ben içimden gelerek hareket ediyorum. Yalnızsın, kimsesiz ve mutsuzsun. Gücüm yettiği kadar sana yardım etmek istiyorum. Kötü durumda olsam sen de bana aynı şeyi yapardın. Ama benim gibi düşünmek istemediğin için ufak hediyemi kabul etmek bile gururunu incitiyor. Hemen karşılığını vermek, çalışarak ödemek istiyorsun. Sanki karşında Bubnova gibi yaptıklarını başına kakacak birisi var... Ayıp ediyorsun Elena.

Yanıt vermedi, dudakları titriyordu. Konuşmak istiyor ama kendini tutuyordu. Nataşa'ya gitmek için kalktım. Bu defa anahtarı Elena'ya bıraktım. Birisi kapıyı çalarsa, kim olduğunu sormasını öğütledim.

Nataşa'ya bir şey olduğunu, bunu daha önce birkaç kere yaptığı gibi benden sakladığına yüzde yüz emindim. Ne olursa olsun, sırnaşıklığımla kızdırmamak için sadece kapıdan uğrayıp sormaya karar verdim.

Tahminim doğru çıktı. Beni, hoşnutsuzluğunu gösteren sert bir bakışla karşıladı. Bu durumda hemen gitmem gerekiyordu ama gene de olduğum yerden ayrılamıyordum.

— Bir dakika için uğradım Nataşa. Sana akıl danışmaya geldim, şu konuğumu ne yapayım?

Telaşla Elena'dan söz etmeye başladım. Nataşa sessizce dinledi. Sonra,

— Ne fikir vereyim bilmem ki Vanya, dedi. Tuhaf bir yaratık olduğu anlaşılıyor. Belki çok ezilmiş, ürkütülmüştür. Şimdilik evinde kalsın, hiç olmaza sağlığı düzelsin. Bizimkilere mi götürmek istiyorsun?

— Benden başka bir yere gitmeyeceğini söylüyor. Hem orada onu nasıl karşılayacaklarını Tanrı bilir. Doğrusu ben de ne yapacağımı şaşırdım. Sen nasılsın canım? Dün biraz rahatsızdın galiba, değil mi?

Dalgın bir halde,

— Öyle... Hâlâ başım ağrıyor, dedi. Bizimkilerden kimseyi gördüğün var mı?

— Hayır. Onlara yarın gideceğim. Yarın cumartesi ya...

— E, ne olacak?

— Akşam Prens gelecekti...

— Biliyorum. Sonra?

— Hiç... Öyle söyledim işte.

Nataşa karşımda durdu, sabit bir bakışla gözlerimin içine uzun uzun baktı. Bakışında kesinlik, inatçılık, aynı zamanda ateşli parıltılar vardı.

— Sana bir şey söyleyeyim mi Vanya, dedi; ne olursun git, beni son derece rahatsız ediyorsun...

Doğrularak derin bir hayretle ona baktım... Sonra adeta korkuyla,

— Nataşa, yavrum, ne oldu sana, neyin var! diye bağırdım.

— Hiç. Yarın hepsini öğrenirsin, ama şimdi yalnız kalmak istiyorum... Anladın mı Vanya? Hemen git, seni görmeye dayanamıyorum, acı geliyor bana.

— Hiç olmazsa şu kadarını söyle...

— Yarın, hepsini yarın öğrenirsin! Aman Tanrım, gitmeyecek misin sen!?

Odasından çıktım. Neye uğradığımı bilemiyordum. Mavra arkamdan antreye koştu.

— Ne oldu, kızdı mı? Korkudan yanına giremiyorum.

— Ne oldu ona?

— Ne olacak, bizimkinin üçüncü gündür eve adım attığı yok...

Hayretle,

— Nasıl olur, dedim. Dün bana sabah geldiğini, akşam ayrıca gelmek istediğini söylemişti.

— Yok canım! Ne sabah ne akşam geldi. Dedim ya, üç gündür ortalarda yok. Demek, dün sabah geldiğini söyledi…

— Evet, öyle.

— Herifin gelmediğini sana bile açıklamaktan çekindiğine göre pek yüreğine oturmuş. Yaman herif doğrusu!

— Peki, ne olacak şimdi, diye bağırdım.

Mavra kollarını iki yana açarak:

— Ben de ne yapacağımı bilemiyorum, dedi. Dün beni iki kere ötekinin evine göndermek istedi, ama sonunda vazgeçti. Bugün benimle de konuşmaz oldu. Bari sen öbürüne git, görüş. Ben Nataşa'yı yalnız bırakmaya korkuyorum.

Heyecandan aklımı kaybedecek hale geldim. Koşa koşa aşağı indim. Mavra, arkamdan,

— Akşama gelecek misin, diye seslendi.

İnerken,

— Bakalım, dedim. O zamana kadar başıma bir hal gelmez sağ kalırsam, belki haber almak için yalnız sana uğrarım.

Gerçekten adeta yüreğimin tam ortasında bir bıçak hissediyordum.

X

Doğruca Alyoşa’ya gittim. Küçük Morskaya Sokağı’nda babasının evinde oturuyordu. Prens yalnız olduğu halde hayli geniş bu dairede kalıyordu. Alyoşa’nın çok güzel iki odası vardı. O güne kadar ona pek az, hatta galiba yalnız bir kere uğramıştım. Oysa o, hele Nataşa ile yaşamaya başladığı ilk sıralar bana sık sık uğrardı.

Onu evde bulamadım. Odasına geçerek bir mektup bıraktım:

“Siz galiba aklınızı kaybettiniz Alyoşa. Salı akşamı, babanız Nataşa’ya sizin adınıza evlenme teklifi yaparken buna ne derece sevindiğinize tanıktım. Şu halde şimdiki halinizin hayli tuhaf olduğunu kabul edersiniz. Nataşa’nın ne durumda olduğundan haberiniz var mı? Bu mektubumun gelecekteki karınıza karşı davranışınızın son derece yakışıksız, patavatsız olduğunu size hatırlatacağını umarım. Size akıl hocalığı etmeye hakkım olmadığını bildiğim halde kendimi tutamıyorum. Nataşa’nın bu mektuptan haberi yok. Bana sizden söz eden o değil.”

Zarfı kapatarak masaya bıraktım. Uşaktan, Aleksey Petroviç’in şu sıralar hemen hemen hiç evde durmadığını, ancak sabaha karşı döndüğünü öğrendim.

Güçlükle eve kadar yürüyebildim. Başım dönüyor, dizlerim kesiliyordu. Kapıyı açık buldum. Nikolay Sergeyiç İhmenev beni bekliyordu. Masanın önüne oturmuş, sessiz bir hayretle Elena’yı süzüyordu. Kız da aynı sessizlik içinde, hayret dolu bakışlarını ona dikmişti. İhtiyarın bu çocuğu ne kadar tuhaf bulacağını düşündüm.

Nikolay Sergeyiç etrafa bakınarak,

— Bir saattir seni bekliyorum, dedi. Doğrusu böyle bir durumla karşılaşacağım aklımdan geçmemişti.

Elena'yı göstererek belirsizce göz kırptı. Bakışında kaygılı şaşkınlık vardı. Fakat biraz dikkat edince adamcağızın, kederli olduğunu fark ettim. Her zamankinden daha solgun görünüyordu. Hep o kaygılı, telaşlı haliyle:

— Hadi otur şuraya, otur; dedi. Bir iş için acele acele geldim. Neyin var senin? Nedir o yüzünün hali?

— Biraz keyifsizim. Sabahtan beri başım dönüyor.

— Aman dikkat et Vanya, savsaklamaya gelmez böyle şeyler. Üşüttün herhalde.

— Hayır, sinirsel. Olur bazen. Siz de pek iyi görünmüyorsunuz Nikolay Sergeyiç.

— Bir şeyim yok. Biraz acele yürüdüm. Bir sorun var da... Otur.

Sandalyeyi çekip tam karşısına oturdum. İhtiyar bana doğru biraz eğilerek,

— Kıza bakmadan, başka şeyden söz ediyormuşuz gibi konuş, diye fısıldadı. Kim bu misafir?

— Sonra anlatırım Nikolay Sergeyiç. Zavallı bir öksüz. Buranın eski kiracısı, pastanede ölen Smith'in torunu.

— Yaa, demek adamın torunu da varmış! Tuhaf çocuk... Gözlerini dikip hiç ayırmadan bakıyor. İnan, beş-on dakika daha gelmeseydin dayanamaz giderdim. Kapıyı açmak istemiyordu. Gelişimden şu ana kadar bir kelime bile etmedi, bambaşka bir yaratık. Ürktüm doğrusu... Peki, burada ne işi var onun? Herhalde dedesinin öldüğünü bilmeden geldi, değil mi?

— Evet. Çok mutsuz. Ölürken ihtiyarın dilindeydi.

— Hımm! Dedesinin torunu bu... Neyse bunu sonra anlatırsın. Talihsiz kıza belki biraz yardım ederiz... Şimdilik onu bir yere yollasak nasıl olur oğlum? Seninle konuşacağım önemli şeyler var.

— Gidecek yeri yok ki. Burada oturuyor.

İhtiyara durumu kısaca anlattım. Elena'nın henüz çocuk olduğunu, serbestçe konuşabileceğini ekledim.

— Orası öyle... Çocuk elbet... Ama şaştım bu işe oğlum. Demek burada kalıyor... Aman Tanrım!

İhtiyar, Elena'yı yeniden şaşkınlıkla süzdü. Kendisinden söz edildiğini hisseden Elena başını eğmiş, parmakları arasındaki sedir örtüsünü çekiştiriyordu. Üzerine tam uymuş olan elbisesini giymişti. Belki yeni elbisesinin şerefine saçları da her zamankinden daha özenli taranmıştı. Bakışlarında o garip vahşilik olmasa çok sevimli bir kızcağız sayılırdı.

İhtiyar tekrar başladı:

— Kısa ve açık olarak söyleyeyim oğlum: Önemli, karışık bir sorunla karşı karşıyayım.

Yere bakarak, vakur, düşünceli bir tavırla oturuyordu. Acele etmesine, 'kısa ve açık' konuşacağını söylemesine rağmen nereden başlayacağını bir türlü kestiremiyordu. "Bakalım ne çıkacak?" diye düşündüm.

Öksürerek yan gözle bana baktı, kızardı; kızarınca beceriksizliğine kızdı, sonra da başlamaya karar verdi:

— Zaten uzun boylu anlatacak bir şey yok. Sen de biliyorsun... Kısacası, Prensi düelloya davet ediyorum. Sana da bu işle uğraşıp tanıklığımı yapman için ricaya geldim. İskemlenin arkalığına kendimi hızla bırakarak İhmenev'e şaşkın şaşkın baktım.

— Ne bakıyorsun öyle? Deli değilim.

— İyi ama izin verin Nikolay Sergeyiç, amacınız ne? Hem de nasıl olur?

— Amacım, ha... İşte bu çok güzel!

— Peki peki; ne söyleyeceğinizi biliyorum ama bundan elinize ne geçecek sanki? Doğrusu kafama yatmadı.

— Kafana yatmayacağını biliyordum zaten, dinle: Davamız bitti. (Yani bugünlerde bitiyor; ufak tefek formaliteler kaldı...) Suçlu bulundum. On bin ruble ceza vereceğim. İhmenevka'yı satıp ödeyeceğim. Böylece o namussuz herif alacağını alır, ben de borcumu çiftliğimle ödeyip onunla bütün ilgimi keserim. O zaman başım doğrulacak. "Saygıdeğer Prensim, iki senedir bana etmediğiniz hakaret kalmadı; adımı, aile şerefimi lekelediniz. Hepsine katlanmak zorundaydım. O zaman size düello teklif edemezdim. Yüzüme karşı, "Yağma yok, bana er geç vermek zorunda olacağın borcundan

kurtulmak için beni vurmak istiyorsun! Olmaz, önce davanın sonucunu bekleyelim, sonra görüşürüz," derdiniz. "Şimdi saygıdeğer Prensim, dava lehinize sonuçlandı, böylece hiçbir engel kalmadı. Hadi buyurun dövüşe!" diyorum. Olay bundan ibaret Vanya. Sence, benim her şey, her şey için öç almaya hakkım yok mu?

Bakışı alevlendi. Ses çıkarmadan onu izliyordum. Gizlediği düşüncelerini anlamak istiyordum.

— Beni dinleyin Nikolay Sergeyiç, dedim. Benimle tamamıyla açık konuşabilir misiniz?

— Elbette.

— Açık söyleyin, düelloyu sadece öç almak için mi istiyorsunuz yoksa başka bir amacınız da var mı?

— Bilirsin Vanya, bazı konuları açtırmam, fakat bu konuşmamız farklı... Zaten sen de zekânla, bu konuya değinmeden olmayacağını anlamışsın... Evet, başka bir amacım da var: Düşmüş kızımı bulunduğu kötü yoldan çıkarmak istiyorum.

— Düellonuzla bunu nasıl yapabileceksiniz, sorun bunda.

— Kurulan planlara engel olacağım. Ama bak, sakın böyle hareket ederken babalık sevgisi veya buna benzer zaaflara kapıldığımı sanma. Bunların hepsi saçma! İçimdekileri kimseye açmam ben. Sen de bilemezsin. Kızım beni, evimizi bıraktı, âşığına gitti. Ben de onu yüreğimden koparıp sonsuza dek attım. O akşamı anımsıyorsun, değil mi? Resminin karşısında ağladığımı görerek, bundan onu bağışlamak istediğim anlamını çıkarma. Onu o zaman bile bağışlamadım. Onun için, hele bugünkü haline ağlamıyordum; kaybettiğim mutluluğa, boş hayallerime ağlıyordum. Sık sık da ağlıyorum belki... Nasıl evladımı dünyadaki her şeyden çok sevdiğimi itiraf etmekten çekinmiyorsam, bunu da açık söylerim. Herhalde bunlar şimdiki halimle taban tabana zıt düşüyor. Bana, kızını evladın saymadığına, geleceğiyle ilgilenmediğine göre onun için kurulan tasarılara, ne diye karışıyorsun, diyebilirsin. Yanıtlayayım: Öncelikle, alçak, düzenbaz bir adamın zaferine engel olmak istiyorum. Ayrıca, bunu yapmakla insanlık adına hareket ettiğime inanıyorum. Ortada, kızım olmasa bile zayıf,

savunmasız, aldatılmış ve her gün biraz daha uçuruma sürüklenen bir insan var. Bu işe doğrudan doğruya karışamam ama, düello yoluyla girebilirim. Beni vururlarsa, ya da kanımı dökerlerse, bunu hiçe sayar, cesedimi çiğneyip katilimin oğluyla nikâhlanmaya gider mi dersin? Hatırlar mısın, sen okuma öğrenirken, bir kitapta kralın kızının babasının ölüsü üstünden arabasıyla geçtiğini okumuştuk... Zaten düello meselesi ortaya çıkınca bizim prensler evlenmekten kendileri vazgeçerler. Kısacası bu evlenmeyi istemiyorum, bozmak için elimden ne gelirse yapacağım. Şimdi ne istediğimi anladın mı?

— Hayır. Nataşa'nın iyiliğini istiyorsanız evlenmesine, yani onurunun kurtarılmasına nasıl engel olabilirsiniz? Önünde uzun bir hayat var; temiz bir isimle yaşamalı...

— Sosyetenin düşündüklerine metelik vermesin, öyle yapması gerekir. Onun için bu evlenmede en büyük onursuzluk, o adi topluluğa karışmak... Bunu anlamalı. Soylu gururu, topluma vereceği en iyi yanıt olur. O zaman belki elimi uzatırım ona. Ondan sonra evladıma çamur sıçratmaya kalkışsınlar da göreyim!

Bu çılgınca idealizm beni iyice şaşırtmıştı. Daha sonra İhmenev'in coşup kendine hâkim olamayarak böyle konuştuğunu anladım.

— Düşünceniz fazla teorik, bu yüzden de acımasız, dedim. Belki de kızınızdan, onu dünyaya getirirken kendisine vermediğiniz bir güç bekliyorsunuz. Evlenmeye prenseslik için mi razı oluyor? Hayır, seviyor; aşk bu, tutku bu... Sonra, Nataşa'nın, çevresindekilerin onun hakkında düşündüklerini hiçe saymasını istiyorsunuz; oysa kendiniz buna pekâlâ önem veriyorsunuz. Prens size hakaret etti, daha doğrusu, sizi aşağılık bir oyunla ailesine girmek istemekle, kızınıza prenses unvanı sağlamak için dolaplar çevirmekle suçladı. Şimdi Nataşa'nın evlenme teklifini reddederek bu iftiraları yalanlanmasını istiyorsunuz. Evet, istediğiniz bu... Baksanıza, Prensin düşündüklerine önem veriyor, hatasını kabul ettirmek istiyorsunuz. Onunla alay etmek, öç almak isteğine kızınızın mutluluğunu feda ediyorsunuz. Buna bencillik değil de ne denir? İhtiyar somurtmuş, kaşlarını çatarak yanıt vermiyordu. Sonunda,

— Haksızlık ediyorsun Vanya, dedi, kirpikleri ıslandı. Yemin ediyorum, haksızsın! Ama bırakalım bunu, kalbimi tersyüz edemem burada!

Kalkarak şapkasını aldı.

— Ben bu mutluluğa asla inanamam; diye ekledi. Kaldı ki araya girmesem de onların evleneceği yok...

— O da ne demek? Neden öyle düşünüyorsunuz? Yoksa bir bildiğiniz mi var?

— Yo, ayrıca bir bildiğim yok. Fakat bu lanet olası tilki durup dururken böyle bir karar vermezdi. Hep dolaptır bunlar... Dediğim çıkacak, unutma bunu... Bir de evlenme işinin gerçekleştiğini düşün. Yani o adi herif bunda kendine göre esrarlı, kimsenin bilmediği bir hesapla bir çıkar buldu diyelim; hoş buna da aklım yatmıyor ya, o zaman sen hak ver, kalbine sor: Nataşa bu şartlar içinde mutlu olabilir mi? Başına kakmalar, hakaretler... Çocuk, ondan daha evlenmeden soğumaya başladı. Evlenince büsbütün sırt çevirir, hırpalar, ezer onu. Erkek soğudukça öbür tarafın aşkı hararetlenir... Kıskançlık hayatlarını cehenneme çevirir. Bunun ayrılmaya, hatta cinayete kadar yolu var... Olmaz Vanya! Bunları tasarlamışsanız, sen de bu işin içindeysen, şimdiden söyleyeyim: Tanrı’ya hesap vereceksin ama iş işten geçtikten sonra... Hadi hoşça kalın.

Durdurdum:

— Beni dinleyin Nikolay Sergeyiç, gelin şöyle bir karar verelim: Bekleyelim. Emin olun, bu işle yakından ilgilenen yalnız ben değilim. Belki her şey, düello gibi zora dayanan tedbirlere başvurmadan, kendiliğinden iyiye gidecektir. Zaman her şeyi yoluna koyar. Hem de izninizle, planınızın uygulanmasının çok zor olduğunu da söyleyeyim. Prensin düello teklifinizi kabul edeceğini nasıl düşünebilirsiniz?

— Neden kabul etmeyecekmiş? Ne söylediğinin farkında mısın?

— Yemin ederim ki kabul etmez. Ayrıca ustalıkla bir bahane de bulur; bunu ukalaca bir gururla yaparak sizi gülünç konuma düşürür.

— Kolumu kanadımı kırma benim Vanya! Teklifimi neden kabul etmesin? Yoo, sen düpedüz şairsin, tam anlamıyla şairsin oğlum. Sana göre, onun benimle dövüşmesi ayıp mı? Ondan aşağı mıyım yani? İhtiyar bir

adamım, hakarete uğramış bir babayım; sen, hem bir Rus edebiyatçısı, hem de onurlu bir kişi olarak bu işte tanık olabilirsin... Daha ne söyleyeyim... İnan ne demek istediğini anlamadım.

— Bakın, görürsünüz... O öyle bahaneler bulur ki onunla dövüşmenin olanaksızlığını, herkesten önce siz kendiniz kabul edersiniz.

— Hımm... Pekâlâ, dediğin gibi olsun. O halde bir süre için bekleyeyim. Zaman ne gösterecek bakalım. Fakat bana söz ver oğlum: Konuştuklarımızdan Anna Andreyevna'ya asla söz etmeyeceksin.

— Söz veriyorum.

— İkinci olarak da, senden bu konuyu bana bir kere daha açmamanı rica ediyorum.

— Hay hay, o da olur.

— Son ricam da şu: Biliyorum, bize gelmek belki canını sıkıyor, ama gene de elinden geldiği kadar sık uğra. Bizim zavallı Anna Andreyevna seni öyle seviyor ki ve... şey... Seni çok arıyor; anlıyorsun değil mi Vanya?

Kuvvetle elimi sıktı. İsteklerini yapacağıma içten söz verdim.

— Nazik bir mesele daha kaldı, paran var mı?

Şaşırdım.

— Para mı, diye tekrarladım.

— Evet. (İhtiyar kızardı, gözlerini yere indirdi.) Oturduğun eve, durumuna bakıyorum da ya hesapta olmayan bir masraf çıkarsa diye düşünüyorum. Şu sıralar olabilir de... Bunun için oğlum, şimdilik her duruma karşı, şu yüz elli rubleyi al.

— Davanızı kaybettiğiniz sırada, hem de şimdilik kaydıyla bu kadar parayı nasıl verebiliyorsunuz?

— Anlamıyor musun Vanya? Hesapta olmayan gereksinimlerden söz ediyorum. Para birçok durumda insana karar verme özgürlüğü sağlar. Belki şu anda gereksinimin yok ama ileride lazım olmayacağını kim bilir? Her ne olursa olsun sana bu parayı bırakıyorum. Bu kadarını toplayabildim. Harcamazsan geri verirsin. Şimdilik hoşça kal! Aman Tanrım, ne kadar sararmışsın! İyice hastasın sen...

Karşı çıkmadım, parayı aldım. Ne amaçla verdiği açıktı.

— Ayakta duramıyorum, diye yanıtladım.

— Kendine dikkat et oğlum, dikkat et. Bugün hiçbir yere çıkma. Anna Andreyevna’ya ne halde olduğunu söylerim. Doktor çağırayım mı, ister misin? Yarın gelip sana bakarım, daha doğrusu kendim ayakta olursam gelmeye çalışırım. Hemen yat bari... Hadi hoşça kal kızım! Bak oğlum, bu beş ruble de kız için. Ama benim verdiğimi söyleme; ne gerekiyorsa, pabuç, çamaşır gibi al. Eh, gidiyorum artık.

Kapıya kadar geçirdim. Kapıcıyla yemek de getirtecektim. Elena o saate kadar açtı.

XI

Yukarı çıkar çıkmaz, birdenbire başım döndü, odanın ortasına yığılıverdim. Elena’nın çığlığını hatırlıyorum; ellerini birbirine vurarak düşmeme engel olmak için bana doğru atıldı. Sonrasını hatırlamıyorum.

Elena’nın sonradan anlattığına göre, tam o sırada yemeğimizi getiren kapıcıyla birlikte beni sedire yatırmışlardı. Her uyanışımda Elena’nın üzerime eğilmiş sevgi, kaygı dolu yüzünü görüyordum. Bunları hep rüyadaymışım gibi, bulutlar arasında hatırlıyorum. Zavallı çocuğun sevimli gölgesi önümden bir hayal, bir resim gibi gelip geçiyordu. Bana su içiriyor, yatağımı düzeltiyor ya da karşımda kederli, korkmuş bir halde oturup küçük parmaklarıyla saçlarımı düzeltiyordu. Bir kere yüzümde ürkek öpücüğünü hissettim. Başka sefer sedirin yanındaki küçük masada bitmekte olan mumun ışığında Elena’ya baktım. Kız, yüzünü yastığıma dayamış, elini yanağına koyarak solgun dudakları yarı açık, tetikte uyuyordu.

Ancak sabahın ilk saatlerinde kendime gelebildim. Mum sonuna kadar yanmıştı. Şafağın pembe ışıkları duvarda titreşiyordu. Elena masanın üstünde, başını sol koluna dayayarak uyumuştu. Çocukça olmayan bir hüzünle dolu, garip, sanki hastalıklı güzellik taşıyan uykulu yüzünü nasıl uzun uzun izlediğimi anımsıyorum. Uzun kirpikleri, çökük yanaklarını gölgeliyordu. Özensiz bağlanmış gür, kuzguni siyah saçları bir yana sarkmış, solgun yüzünü çevrelemişti. Öbür eli yastığımdaydı. Zayıf elini yavaşça öptüm. Zavallı yavrucak uyanamadı, sadece renksiz dudaklarında gülümsemeye benzer bir kımıldanma oldu. Ona bakarken sakin, şifalı bir

uykuya daldım ve bu defa aşağı yukarı öğleye kadar uyudum. Uyandığım zaman kendimi iyice canlanmış hissediyordum. Geçirdiğim rahatsızlıktan yalnız üstümdeki halsizlik, ağırlık kalmıştı. Böyle ani gelen sinir nöbetlerini eskiden de geçirirdim, alışıktım. Hastalığım genellikle yirmi dört saatten fazla sürmediği halde beni pek sarsardı.

Elini tutarak,

— Bütün gece bana baktın yavrum, dedim. Bu kadar iyi yürekli olduğunu bilmiyordum.

Bana utangaç ve şakacı bir sevimlilikle baktı.

— Size baktığımı nereden biliyorsunuz; belki de bütün gece uyudum?

Sözlerinden utanarak kızardı.

— Arada bir uyanıp görüyordum. Ancak sabaha karşı daldın.

Övülmekten çekinen bütün temiz, mert yürekli insanlar gibi sözlerimden sıkıldı:

— Çay ister misiniz, diye sözü değiştirdi.

— İçerim. Sen dün öğle yemeği yedin mi?

— Öğle ile akşam yemeğini birden yedim. Kapıcı o zaman getirmişti. Ama siz konuşmayın, rahat yatın, daha tamamen iyileşemediniz.

Elena çayımı getirdi, yatağımın kenarına oturdu.

— Ben mi yatacağım! Ama gene de hava kararıncaya kadar yatabilirim; sonra sokağa çıkacağım. Bir yere gitmem gerek Lenoçka.

— Nereye gideceksiniz? Dün gelen adama mı?

— Hayır, ona değil.

— İyi öyleyse... Sizi o üzdü böyle. O halde kızına gideceksiniz. Değil mi?

Elena başını eğdi.

— Dün hepsini duydum.

Yüzü kızardı, kaşları çatıldı.

— Kötü bir ihtiyar o, diye ekledi.

— Onu tanımıyorsun ki. Tam tersine, gayet iyi bir adam.

Elena heyecanla:

— Hayır, hayır, kötü adam; her şeyi duydum! diye karşılık verdi.

— Peki, ne duydun?

— Kızını bağışlamak istemiyor...

— Ama onu seviyor. Kızı ona karşı suçlu olduğu halde onu düşünüp üzülüyor.

— Niçin bağışlamıyor? Ama şimdi bağışlasa bile kızı gitmesin ona.

— Neden?

— Kızının sevgisine layık değil o... Ondan tamamen uzaklaşsın, sokakta dilensin, ihtiyar da kızının dilendiğini görerek azap çeksin.

Gözleri parladı, yanakları alevlendi. Altından bir şey çıkacağını anladım. Kısa bir sessizlikten sonra,

— Beni o ihtiyarın evine mi götürecektiniz, diye sordu.

— Evet çocuğum.

— Bir yere hizmetçiliğe girerim daha iyi.

— Ne biçim konuşuyorsun Lenoçka; pek saçma bunlar. Kim alır seni?

— Rastgele bir köylü.

Başını büsbütün eğmiş, sorularımı sabırsızlıkla yanıtlıyordu. Hırçınlaştığı belliydi.

Gülümsedim.

— Köylü adam senin gibi hizmetçiyi ne yapar?

— Öyleyse beylere giderim.

— Bu karakterinle beylerin yanında kalabilir misin?

— Kalırım.

Kızdıkça yanıtları kısalıyor, kesinleşiyordu.

— Dayanamazsın ki.

— Dayanırım. Beni azarlarlarsa inadına ses çıkarmam. Döverlerse ağzımı açmam. Varsın dövsünler, dünyada ağlamam! Onlar da ağlamadığım için hırstan çatlarlar!

— İlahi Elena, hem hırçın, hem gururlusun. Az çekmemişsin anlaşılan...

Kalkıp büyük masanın yanına yaklaştım. Elena hâlâ sedirde oturuyor, düşünceli bir tavırla yere bakarak örtünün saçaklarıyla oynuyordu. Susuyordu. “Sözlerime alındı mı acaba?” diye düşündüm.

Masanın önünde duruyor, derleme yazımı hazırlamak için dün getirdiğim kitaplara dalgın dalgın göz gezdiriyordum. Az sonra iyice daldım. Bunu sık sık yaparım; sırf bakmak için açtığım bir kitaba, unutacak kadar kendimi kaptırdığım olur.

Elena yavaşça masaya sokularak, ürkek bir gülümsemeyle,

— Neler yazıyorsunuz, diye sordu.

— Çeşitli şeyler Lenoçka. Bana yazdıklarım için para veriyorlar.

— Dilekçe filan mı yazıyorsunuz?

— Yo, dilekçe değil.

Ona, dilim döndüğü kadar, birtakım insanlara ait çeşitli öyküler yazdığımı, bunların bir araya toplanarak roman adıyla kitap halinde basıldığını anlattım. Derin bir merakla dinledi.

— Yazdıklarınız gerçek mi?

— Yo, uyduruyorum.

— Neden yalan yazıyorsunuz?

— Şu kitabı al, oku; zaten bir kere bakmıştın. Okuma biliyorsun, değil mi?

— Biliyorum.

— Oku, o zaman anlarsın. Bu kitabı ben yazdım.

— Siz mi? Öyleyse okurum.

Pek heyecanlıydı. Bana bir şey söylemek istiyordu ama çekiniyordu galiba. Nihayet ağzındaki baklayı çıkardı:

— Bunlar için çok para veriyorlar mı, diye sordu.

— Belli olmaz. Bazen çok, bazen elim kalem tutmayınca hiçbir şey alamam... Güç iş Lenoçka.

— Demek zengin değilsiniz?

— Değilim.

— Öyleyse ben de çalışıp size yardım edeceğim.

Birdenbire yüzüme bakıp kızardı, gözlerini yere indirdi. Sonra bana doğru bir-iki adım atarak birdenbire kollarıyla sardı, yüzünü göğsüme sımsıkı bastırdı. Şaşkınlıkla ona bakıyordum.

— Sizi çok seviyorum... Gururlu değilim, dedi. Dün, gururlu olduğumu söylemiştiniz. Değilim... Öyle değilim... Sizi seviyorum. Çünkü beni yalnız siz seviyorsunuz.

Gözyaşlarıyla boğuluyordu. Bir an sonra dünkü gibi hıçkırıklarla sarsılmaya başladı. Diz çökmüş, ellerimi, ayaklarımı öpüyordu.

— Beni seviyorsunuz... Yalnız siz! Yalnız siz seviyorsunuz beni... diye tekrarlıyordu.

Bunca zamandır bastırmaya çalıştığı duygular sel halinde ansızın boşanıvermişti. Utangaçlığı ağır basarak bu zamana kadar kendini tutmayı başaran kalbini, bütün açıklığıyla görüyordum. İçini boşaltmak gereksinimine rağmen kendini tutmuş, sonuna kadar dayanmıştı. Sonra bütün varlığını karşı konulamaz bir duyguya kaptırarak, susadığı sevgiye, fedakârlığa, şefkate, ağlama ihtiyacına bırakıvermişti.

Bir isteri nöbeti başlayıncaya kadar hıçkırdı. Dizlerimi saran kollarını güçlükle çözebildim, yerden kaldırarak sedire yatırdım. Daha uzun zaman benden utanıyormuş gibi, yüzünü yastıklara gömerek hıçkırdı durdu. Küçücük eliyle sımsıkı kavradığı elimi yüreğine bastırıyordu.

Yavaş yavaş sakinleştiği halde hâlâ yüzünü bana çevirmemişti. Kaçamak bir-iki bakışla beni süzdü. Gözlerinin içi tatlı, ürkek, çekingen bir duyguyla doluydu. Sonunda kızardı, gülümsedi.

— Nasılsın Lenoçka, açıldın mı benim duygulu hasta çocuğum?

Yüzünü hâlâ benden saklayarak,

— Bana Lenoçka demeyin... diye fısıldadı.

— Lenoçka demeyeyim mi? Ne diyeyim?

— Nelly.

— Nelly mi? Niye? Hoş Nelly de güzel isim. Peki madem istiyorsun seni öyle çağırırım.

— Annem bana Nelly derdi. Ondan başka kimse beni bu isimle çağırmadı. Annemden başka kimsenin bu ismi söylemesini istemiyordum... Ama siz söyleyin. Sizi her zaman seveceğim, her zaman...

“Ne duygulu, gururlu yürek!” diye düşündüm. “Benim için Nelly olmaya hazır olana kadar epey zaman geçti...” Artık bana tam anlamıyla

bağlandığını biliyordum. İyice yatışmasını bekledim.

— Seni annenden başka kimsenin sevmediğini söylüyorsun Nelly; deden sevmiyor muydu, diye sordum.

— Sevmiyordu...

— Ama onun için ağlamıştın merdivende... Hatırlıyor musun?

Bir an düşündü.

— Evet; ama sevmiyordu... Kötü adamdı.

Yüzünde acı belirdi.

— Hoş görmeliydin kızım. Adamcağızın aklı yerinde değildi galiba. Ölürken deli gibiydi. Nasıl öldüğünü anlatmıştım sana.

— Evet, ama aklını son aylarda kaybetmeye başlamıştı. Bazen bütün gün burada oturur, ben gelmezsem iki-üç gün yemeden içmeden otururdu. Eskiden çok daha iyiydi.

— Ne zamanlar yani?

— Annem ölmeden önce...

— Şu halde onun yiyeceğini, içeceğini sen getiriyordun, öyle mi?

— Evet.

— Nereden alıyordun, Bubnova'dan mı?

— Hayır. Bubnova'dan hiçbir şey almadım.

Nelly'nin sesi titriyordu.

— Peki, parasız bunları nasıl sağlıyordun?

Ses çıkarmadı, sapsarı kesildi. Beni uzun uzun süzdü.

— Sokakta dileniyordum... Beş kopek toplar, ona ekmekle enfiye alırdım...

— Buna izin veriyor muydu?! Aman Nelly... Nelly!

— Önce ona söylemeden kendim gittim. Sonra öğrenince beni zorla göndermeye başladı. Ben köprüde durup geçenlerden sadaka isterken köprü başında beklerdi. Birisinin para verdiğini görür görmez hemen üstüme atılır, elimden alırdı... Sanki parayı ondan gizleyecekmişim, onun için toplamıyormuşum gibi...

Acı acı gülümsedi.

— Ama bu annem öldükten sonra böyle oldu. Çılgına döndü.

— Demek anneni çok severdi. Neden birlikte oturmadınız?

— Yo, onu da sevmezdi. Kötü huyluydu, annemi bağışlamıyordu, dünkü ihtiyar gibi...

Elena bunları bir fısıltı halinde söyledi, yüzü büsbütün soldu. İçim ürperdi. Hayalimde birdenbire bir roman başlangıcı canlandı. Tabutçunun bodrumunda ölen zavallı bir kadın, kızına beddua eden dedesini ara sıra yoklayan küçük öksüz kız, pastanede köpeğiyle birlikte can veren bunak ihtiyar...

Nelly bir şeyler hatırlayarak gülümsedi.

— Azorka önceleri annemindi, dedi. Dedem eskiden annemi çok severdi. Annem ayrılınca Azorka onda kaldı: Köpek ölünce kendisi de öldü.

Nelly bunu sert, haşin bir tavırla söyledi, yüzündeki gülümseme silindi. Kısa bir sessizlik oldu.

— Deden eskiden ne iş yapardı Nelly?

— Zengindi... Ne işle uğraştığını bilmiyorum. Fabrikası mı vardı, ne... Annem anlatırdı. Önceleri beni küçük gördüğü için bir şey söylemezdi. Yalnız sevip öper, "Zamanı gelince her şeyi öğrenirsin şanssız yavrum!" derdi. Geceleri uyuduğumu sanır –oysa ben bilerek uyur gibi yapardım– üzerime eğilip öper, "Zavallı şanssız kızım!" derdi.

— Annen neden öldü?

— Veremdi... Bugünlerde altıncı haftası doluyor.

— Dedenin zengin halini hatırlar mısın?

— O zaman daha dünyada yoktum. Annem ben doğmadan dedemin evinden ayrıldı.

— Kime gitti?

Nelly yavaşça, bir şey düşünür gibi:

— Bilmem, dedi. Avrupa'ya gitmiş. Ben orada doğdum.

— Avrupa'da mı? Neresinde?

— İsviçre'de. Ben her yere gittim: İtalya'ya, Paris'e...

Çok şaşırmıştım.

— Bunları anımsıyor musun Nelly?

— Çoğunu anımsıyorum.

— Rusça’yı nasıl bu kadar iyi öğrenebildin?

— Annem orada bile Rusça öğretirdi. Anneannem Rus’tu. Dedem İngiliz’di, ama Rus gibiydi. Bir buçuk yıl önce annemle buraya geldiğimiz zaman Rusça’yı iyice öğrendim. Annem o sırada hastaydı artık. Gittikçe fakirleştik. Annem hep ağlardı. Önce burada, Sen-Petersburg’da, dedemi aradı. Hep ona karşı suçlu olduğunu söyleyerek gözyaşı döküyordu... Hem de nasıl ağlıyordu! Dedemin de yoksul olduğunu öğrenince büsbütün kederlendi. Sık sık mektup yazardı ama dedem yanıt vermezdi.

— Annen neden geldi buraya? Yalnız babasını bulmak için mi?

— Bilmem. Oralarda çok iyi yaşıyorduk! (Nelly’nin gözleri parladı.) Annemin, sizin gibi yürekli bir arkadaşı vardı... Annemi buradan tanıyordu; fakat orada öldü, biz de annemle buraya geldik.

— Annen dedenin evinden o arkadaşıyla mı gitmişti?

— Hayır, onunla değil. Başkasıyla. Ama adam onu bıraktı...

— Kimdi o adam Nelly?

Nelly ses çıkarmadı. Annesinin kiminle gittiğini, babası olan adamın adını biliyordu herhalde. Ama bunu bana bile söylemek ona acı geliyordu.

Sorularımla onu fazla hırpalamak istemedim. Nelly’nin garip, sinirli, çabuk parlayan ama heyecanını yenmesini bilen bir yapısı vardı; hemen sevimli fakat kesin bir gurura bürünüyordu.

Zamanla, beni bütün yüreğiyle, hemen hemen ölen annesi kadar sevdiği halde, içindekileri pek az açardı. O günden sonra geçmişinden söz etme gereksinimini pek seyrek duydu. Fakat o gün birkaç saat süren keder buhranında sık sık hıçkırıklarla kesilen hikâyesinde anılarının en acı, ruhunu en çok sarsan kısımlarını anlattı. Dinlediklerimden nasıl dehşet duyduğumu hiç unutmayacağım. Ama asıl öykü daha sonraları gelecekti.

Evet, dehşet veren bir öyküydü bu. Aldatılmış, mutluluğunu kaybetmiş, hasta, bitkin, herkesin terk ettiği, en son ümidi olan ve

zamanında kalbini kırdığı babasından da yüz bulamayan bir kadının hikâyesi... Henüz bebek denecek kadar küçücük kızıyla soğuk, çamurlu Sen-Petersburg sokaklarında dilenmiş; aylarca, nemli bodrumda can çekişmiş; babasının bağışlamasına ancak gözlerini dünyaya kapadıktan sonra erişebilmişti. Bu; çeşitli hakaretler altında ezilmiş, aklını kaybetmiş bunak bir dedeyle, huzur içinde yaşamış yaşlı bir insandan daha çok şey görmüş küçük kız torununa, aralarındaki esrarlı, güç anlaşılır ilişkilere ait bir öyküydü. Karanlık, hüzünlü bir öykü... Kasvetli Sen-Petersburg göğü altında; büyük şehrin karanlık, izbe köşelerinde sürüp giden karmaşada; azgın bencillikler, çarpışan çıkarlar, korkunç sefahat âlemleri ve gizlice işlenen cinayetler arasında yaşanmış yüzlerce öyküden biri...

Fakat bunun henüz sırası gelmedi.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

I

Hava çoktan kararmış, akşam olmuştu. Korkunç kâbustan ancak o zaman ayılarak durumu düşünebildim.

— Nelly, seni bu hasta, üzgün halinle bırakmak zorundayım, dedim. Beni bağışla yavrum. Burada da çok sevilen, bağışlanmamış, üzüntülü, hakarete uğramış, terk edilmiş birisi var. Beni bekliyor. Şimdi bana anlattıklarından sonra onu mutlaka görmem lazım. Hemen, şimdi görmezsem yapamayacağım.

Nelly'nin, söylediklerimin hepsini anlayıp anlamadığını bilmiyorum. Hem hikâyesinin, hem henüz geçirdiğim rahatsızlığın heyecanı içindeydim. Zaman kaybetmeden Nataşa'ya koştum. Geldiğim zaman saat sekizi geçiyordu.

Daha sokaktan, evinin önünde bir araba durduğunu fark ettim, Prensin arabasına benzettim. Merdivende, üst kattan birisinin çıktığını duydum. El yordamıyla, tedbirli yürümesinden evin yabancısı olduğu anlaşılıyordu. Önce aklıma Prens geldi, fakat az sonra yanıldığımı anladım. Yukarıya çıkan adam durmadan kötü kötü söyleniyordu. Her basamakta küfürleri daha şiddetli, daha sunturlu oluyordu. Merdiven gerçekten dardı; kirli ve zindan gibiydi. Üçüncü kattan sonraki küfürler, bir Prensin ağzından değil, ancak bir arabacınınkinden çıkabilirdi. Bereket üçüncü katta ışık vardı. Nataşa'nın kapısı önünde ufak bir fener yanıyordu. Kapının önünde

bilinmeyen adama yetiştim, Prensin olduğunu görünce şaşkınlıktan ağzım açık kaldı. Galiba o da bu beklenmedik karşılaşmaya pek sevinmemişti. İlk anda beni tanıyamadı, sonra yüzü birden değişti. Az önceki öfkeli, sert bakışı tatlılaştı, neşelendi. Aşırı bir sevinçle iki elini uzattı.

— Oo, siz misiniz! Ben de diz çöküp Tanrı'dan yardım dilemek üzereydim. Duydunuz mu nasıl küfrediyordum?

İçten bir kahkaha attı. Sonra yüzünde birdenbire ciddi, üzüntülü bir anlam belirdi. Başını sallayarak:

— Aşkolsun Alyoşa'ya; Natalya Nikolayevna'yı böyle bir yerde nasıl oturtuyor, dedi. İşte ayrıntı sayılan bu gibi şeyler insanları olduğu gibi gösterir. Korkuyorum onun için. İyi çocuk, soylu bir yüreği var ama bu bir örnek işte; deli gibi sevdiği kadını böyle bir çöplüğe yerleştirmiş.

Çıngırağın kolunu ararken fısıldayarak,

— Ekmeksiz kaldığı günler olduğunu duydum, diye ekledi. Bu çocuğun, hele karısı olunca Anna Nikolayevna'nın geleceğini düşündükçe kafam çatlayacak gibi oluyor.

Çıngırağı bir türlü bulamayışının verdiği öfke içinde Nataşa'nın adını yanlış söylediğini fark etmedi. Zil yoktu zaten. Kapının tokmağını oynattım. Mavra hemen açıp bizi telaşlı bir biçimde karşıladı. Ufacık antreye girince tahta bölmeyle ayrılmış mutfak kapısının aralığından bazı hazırlıklar sezdim. Her şeyde bir başkalık vardı; ortalık pırıl pırıldı, ocak yanıyordu; masaya yeni yemek takımları konulmuştu. Bizi bekledikleri belliydi. Mavra paltolarımızı çıkarmaya koştu.

— Alyoşa geldi mi, diye sordum.

Esrarlı bir tavırla:

— Gelmedi, diye fısıldadı.

Nataşa'nın yanına girdik. Odasında bir özellik yoktu, her zamanki gibiydi. Zaten orası daima derli toplu, sevimliydi, ayrı bir temizliğe gerek yoktu.

Nataşa bizi kapıda, ayakta karşıladı. Solgun yanakları bir an için pembeleştiği halde hastalık derecesinde zayıflığı ve renksizliği dikkatimi çekti. Gözlerinde ateşli parıltılar vardı. Sessizce, acele ederek elini Prense

uzattı. Belli edecek kadar şaşırmış, telaşlı görünüyordu. Bana bakmadı bile. Durduğum yerde ses çıkarmadan bekliyordum.

Prens dostça, neşeli bir tavırla:

— İşte geldik! dedi. Henüz birkaç saat önce döndüm. Hep aklımdaydınız. (Şefkatle elini öptü.) Hep sizi düşündüm. Size neler söyleyeceğimi, nasıl anlatacağımı hazırladım. Neyse, bol bol konuşuruz artık! Önce, anladığıma göre burada olmayan uçarı çapkın oğlum...

Nataşa kızarıp bozularak,

— İzninizle Prens, diye sözünü kesti. İvan Petroviç'e bazı söyleyeceklerim var. Gel Vanya... Bir şey söyleyeceğim.

Kolumdan tutarak paravanın arkasına çekti. En karanlık köşeye gidince çok alçak bir sesle,

— Vanya, dedi; beni bağışlayacak mısın?

— Rica ederim Nataşa!

— Hayır Vanya, hayır! Beni o kadar çok bağışladın ki... Ama her sabrın bir sonu var. Beni kalbinden asla çıkarmayacağını biliyorum ama nankörlükle suçlayacaksın. Önceki gün sana karşı gerçekten nankör, bencil, bir zalim gibi davrandım.

Birdenbire ağlamaya başladı, yüzünü omzumda sakladı. Onu yatıştırmaya çalıştım:

— Yapma Nataşa; boşuna üzüyorsun kendini. Bu gece çok hastaydım, şimdi bile ayakta duracak halim yok. Sırf bu yüzden sana ne dün ne bugün uğrayabildim. Sen de kırıldığımı sandın. Canım benim, ne halde olduğunu bilmediğimi mi sanıyorsun?

— İyi öyleyse... Demek her zamanki gibi bağışladın.

Gözyaşları arasında gülümseyerek acıtıncaya kadar elimi sıktı.

— Kalanını sonra... Sana anlatacak çok şeyim var Vanya. Hadi şimdi onun yanına gidelim.

— Hemen gidelim Nataşa; adamı birdenbire yalnız bıraktık.

— Bak neler olacak, göreceksin neler! diye telaşla fısıldadı. Artık hepsini biliyorum, hepsini anladım. Bu akşam çok şey çözüme kavuşacak. Haydi!

Söylediklerini anlamadım ama sormama vakit kalmadı. Nataşa Prensin yanına güler yüzle döndü. Prens hâlâ elinde şapkası, ayakta duruyordu. Nataşa gayet neşeli bir biçimde özür diledi, şapkasını aldı, sandalye gösterdi. Üçümüz masanın çevresine oturduk.

Prens,

— Bizim çapkından söz ediyordum, dedi. Sadece bir dakika, o da sokakta, Kontes Zinaida Fedorovna'ya gitmek için arabaya binerken gördüm onu. Dört gündür birbirimizi görmediğimiz halde arabadan inip yanıma gelmediğine göre pek acelesi vardı. Ama şimdiki gecikmesinde suçlu benim galiba. Bugün Kontese gidemeyeceğim için Alyoşa'ya bazı şeyler havale ettim. Elbette, gelir neredeyse...

Nataşa gayet saf bir eda ile Prense bakarak,

— Geleceğini size söyledi herhalde, dedi.

Prens Nataşa'yı şaşkınlıkla süzdü.

— Aman efendim, bir de gelmeyecek mi! Anladım, ona gücenmişsiniz. Haklısınız, herkesten sonra gelmesi hiç hoş olmuyor. Fakat tekrar ediyorum, suç bende. Ona darılmayın. Evet, oğlum uçarı, delişmen bir çocuk; onu savunacak değilim ama bazı nedenlerden dolayı bugünlerde Kontesin eviyle ve birkaç yakınımızla ilişkisini kesmemesi, hatta daha sık görüşmesi gerekiyor. Elbette bizim Alyoşa postu buraya sermiş, dünyayı umursadığı yok. Bunun için onu ara sıra sizden kaçırırsam kusura bakmayın. Eminim, çapkın, o geceden sonra Prenses K'ya bir daha ayak basmamıştır. Biraz önce sormadığım için kızıyorum kendi kendime!

Nataşa'ya baktım. Prensi ince, yarı alaylı bir gülümsemeyle dinliyordu. Fakat adamın konuşması pek sade, doğaldı. Kuşku duyulacak bir durumu yok gibiydi.

Nataşa,

— Demek, bugünlerde bana hiç uğramadığından haberiniz yok öyle mi, diye sordu.

— Ne, hiç mi gelmedi? Ne diyorsunuz!

Prens içten bir hayret gösterdi.

— Evet. Siz geçen salı, geç vakit gelmiştiniz; ertesi sabah ayaküstü uğradı, bir daha da yüzünü görmedim.

— Olur şey değil! (Prensin şaşkınlığı gittikçe artıyordu.) Oysa ben, evinizden çıkmadığını sanıyordum. Özür dilerim, çok garip bu... Olanaksız.

— Ama gerçek. Yazık... Oysa ben, Alyoşa'nın nerede olduğunu öğrenmek için sizi bekliyordum.

— Çok garip! Ama neredeyse gelir, şimdi gelir. Doğrusu söyledikleriniz beni öyle şaşırttı ki... Alyoşa'dan her şeyi beklerdim ama bunu... bunu..

— Ne kadar da şaştınız! Oysa ben hayret etmeyeceğinizi, bunun böyle olduğunu önceden bildiğinizi sanıyordum.

— Biliyor muydum! Ben mi? Tanrı sizi inandırsın Natalya Nikolayevna, Alyoşa'yı bugün sadece bir dakika gördüm ve onun hakkında kimseyle konuşmadım.

İkimizi süzerek,

— Garip, bana inanmıyor gibi bir haliniz var, diye devam etti.

— Tanrı korusun, doğruyu söylediğinize eminim.

Nataşa, Prensin gözlerinin içine bakarak öyle garip bir şekilde güldü ki adam ürperdi, bozuldu.

— Bunu açıklayabilir misiniz?

— Gerek var mı? Her şey gün gibi açık. Alyoşa'nın ne kadar uçarı, delişmen olduğunu bilirsiniz. Biraz boş kalınca kendini kaptırıverdi.

— Böyle kapılmak mı olur canım! Bunda başka bir iş var. Hele gelsin, hesap soracağım. Fakat en çok, bugünlerde burada bulunmadığım halde, onun yaptıklarından beni sorumlu tutmanız şaşırtıyor. Alyoşa'ya ne kadar kızdığınızı görüyorum. Bunda yerden göğe kadar da haklısınız. Ben de... herhalde karşınıza ilk çıkan olduğum için suçluyum, öyle değil mi?

Prens, yüzünde sinirli bir gülümsemeyle bana döndü. Nataşa kızardı. Prens gururla devam etti:

— İzin verin, Natalya Nikolayevna. Suçumu kabul ediyorum ama yalnız tanışmamızın hemen ertesi günü yolculuğa çıkmam bakımından... Bu yüzden, karakterinizde sezdiğim kuşkuculuğa bazı olaylar da yardım edince, hakkımdaki fikrinizi hemen hemen değiştirdiniz. Gitmeseydim, siz

beni daha iyi tanırdınız; Alyoşa da, ben başında olunca dışarıda dalga geçmezdi. Bugün ona söyleyeceklerimi kendi kulaklarınızla duyacaksınız.

— Yani söyleye söyleye onu benden bıktıracaksınız. Ama sizin aklınızla böyle bir önlemin faydalı olacağına inanmak kolay değil.

— Galiba, onu sizden kasten soğutmak istediğimi ima ediyorsunuz Natalya Nikolayevna. Bu açıkça bir hakaret.

— Karşımda kim olursa olsun imalı konuşmamaya dikkat ederim. Tersine, olabildiğince açık konuşmak isterim. Belki bugün bunu anlayacaksınız. Çünkü hakaret etmek niyetinde de değilim, buna gerek de yok, nasıl olsa sözlerimden alınmazsınız. Bundan hiç kuşkum yok; çünkü karşılıklı ilişkilerimizin anlamını gayet iyi anlıyorum. Bunları hiç ciddiye almıyorsunuz değil mi? Ama gerçekten sizi incittimse, ev sahipliği görevimi yerine getirmek için sizden özür dilemeye hazırım.

Nataşa hafiften, hatta şakacı bir sesle, gülümseyerek konuştuğu halde, onu bugüne kadar bu derece sinirli görmemiştim. Ancak o anda, son üç gündür içinde kabaran acıyı anlayabildim. Her şeyi bildiğine, anladığına dair sözleri beni korkuttu: Bunlarla doğrudan doğruya Prensi kastediyordu herhalde. Fikrini temelden değiştirmişti, onu düşman olarak gördüğü gayet açıktı. Alyoşa ile ilişkilerinin Prensin etkisiyle bozulduğunu sezmişti; belki bu konuda kendine göre kanıtları da vardı. Aralarında ani bir çatışmadan korktum. Nataşa’nın eğlenir gibi konuşma tarzı ve amacı açıktı. Prensin, oğluyla ilişkilerini ciddiye almadığına, ev sahibi olarak özür dilemek niyetine dair sözleri, o gece dobra dobra konuşmak tehdidi hiç maskelenmemişti. Prensin bunları anlamamasına olanak yoktu. Yüzünün nasıl değiştiğinin farkına vardım. Fakat kendine hâkim olmasını biliyordu, hemen pişkinliğe vurdu. Nataşa’nın sözlerini duymazlıktan geldi, daha doğrusu gerçek anlamını kavramamış göründü, işi şakaya vurdu. Gülerek,

— Özür dilemenizi istemek mi, Tanrı korusun! diye bağırdı. Hiç de böyle bir niyetim yok. Zaten kadınların özür dilemelerini istemek gibi bir alışkanlığım yoktur. Daha ilk görüşmemizde size karakterimden biraz söz etmiştim; bunun için şimdi söyleyeceklerime herhalde darılmazsınız. (Zaten genellikle kadınlar hakkında konuşuyorum.)

Nazik bir tavırla bana dönerek,

— Herhalde siz de düşüncemi kabul edersiniz, diye devam etti. Kadın karakterinde bir özelliğe dikkat ettim: Suçüstü yakalanan bir kadın, o anda suçunu itiraf edip özür dilemektense, ilerde bin kere gönlünüzü alarak kendini bağışlatmayı tercih eder. Bunun için şimdi beni kırdığınızı varsaysak bile hemen, şu anda özür dilemenizi istemiyorum. İlerde, hatanızı kabul edince, bin kere gönlümü alarak bunu bağışlatmaya çalışmanız daha kârlı olacak. O kadar iyi, temiz, körpe ve içtensiniz ki pişmanlık anınızın bütün güzelliğini şimdiden görür gibi oluyorum. Özür dilemenize gerek yok; yalnız sizi, düşündüğünüzden daha içten olduğuma inandırmak için ne yapayım, bana onu söyleyin.

Nataşa kızardı. Prensin cevabında fazlaca hafiflik, hatta sesinin tonunda saygı kıtlığı, laubaliliğe kaçan bir şakacılık sezdim

Nataşa küçümsemeyle bakarak,

— Bana karşı samimi, dürüst olduğunuzu mu kanıtlamak istiyorsunuz, diye sordu.

— Evet.

— Şu halde ricamı kabul edin.

— Şimdiden söz veriyorum.

— İstediğim şu, Alyoşa'ya hakkımda ne bugün, ne yarın, en ufak bir söz söylemeyeceksiniz. Beni unuttu diye ne sitem edeceksiniz, ne azarlayacaksınız. Onunla, hiçbir şey olmamış gibi karşılaşmak istiyorum, farkına varmasın. Bunu yapacağınıza söz veriyor musunuz?

— Memnuniyetle! Şunu da ekleyeyim, böyle işlerde bu derece akıllıca, hoşgörülü bir davranışa pek az rastladım... Hah, galiba Alyoşa geldi!

Gerçekten, antrede bir gürültü duyuldu. Nataşa ürperdi, bir şeye hazırlanıyormuş gibi tavır aldı. Prens ciddi bir tavırla oturmuş, ne olacağını bekliyor; bakışını Nataşa'dan ayırmıyordu. Kapı açıldı, Alyoşa içeri daldı.

II

Neşeden, sevinçten parlayan yüzüyle tam anlamıyla bir dalıştı bu. Dört gününü gayet hoş, mutlu geçirdiği belliydi. Halinden bir haber vermek için sabırsızlandığı anlaşılıyordu. Odayı çınlatan bir sesle,

— Geldim işte! dedi. Halbuki herkesten önce, burada benim bulunmam gerekiyordu! Ama şimdi size hepsini bir bir anlatacağım. Baba, demin seninle iki laf edemedik, oysa sana neler neler anlatacağım!

Alyoşa bana dönerek,

— Babam onunla ancak iyi zamanında senli benli konuşmama izin verir. Başka zamanlarda inanın yasak. Hem de nasıl bir taktik kullanır bilir misiniz; bana siz diye hitap etmeye başlar. Ama bugünden sonra daima iyi zamanında olmasını dilerim ve bunu da sağlayacağım. Zaten şu dört gün içinde yepyeni bir adam oldum, kökten değiştim. Size hepsini anlatacağım; ama biraz sonra... Şimdi en önemlisi o! Gene o! Nataşa ruhum, meleğim, nasılsın?

Nataşa'nın yanına oturarak hasretle ellerini öpmeye başladı.

— Seni bugünlerde nasıl özlediğimi bilsen! Fakat ne yapayım, gelemedim. Yetişemedim... Canım benim. Biraz süzülmüşsün, rengin soluk...

Coşkun bir heyecanla Nataşa'nın ellerini öpüyor, güzel gözlerini, bakmaya doyamıyormuş gibi ondan ayırmıyordu.

Nataşa'ya baktım, yüzünden, ikimizin de aynı şeyi düşündüğünü anladım. Alyoşa'nın hiç suçu yoktu. Zaten bu saf insan nasıl suçlu

olabilirdi! Yüreğindeki bütün kan hücum etmiş gibi Nataşa'nın solgun yanakları aniden kızarıverdi. Gözleri parladı, Prense gururla baktı. Tutuk, kesik bir sesle,

— Kaç gündür neredeydin Alyoşa, diye mırıldandı.

Güçlükle, düzensiz nefes alıyordu. Tanrım, ne kadar seviyordu bu çocuğu!

— Görünüşte sana karşı gerçekten suçlu gibiyim; hoş, gibisi de ne oluyor, düpedüz suçluyum! Bunu biliyorum, bile bile geldim. Zaten Katya dün de bugün de hiçbir kadının böyle bir ihmali bağışlamayacağını söyledi durdu. Salı günü aramızda olanları biliyor; ertesi gün anlattım ona. Tartıştım, kanıtlar gösterdim; söz konusu kadının adının Nataşa olduğunu, dünyada Katya'dan başka eşi bulunmadığını söyledim. Buraya iddiayı kazandığıma emin olarak geldim. Senin gibi bir melek bağışlamasın, bu mümkün mü? "Alyoşa gelmedi; ama bu beni sevmediğinden değildir, yüzde yüz bir engel çıkmıştır." Benim Nataşam böyle düşünür. Seni sevmemeye imkân var mı? Aklım fikrim sendeydi. Ama gene de tamamen suçsuz değilim! Yalnız olup biteni öğrenince, benden önce kendin beni haklı çıkaracaksın. Hemen anlatayım da içim rahatlasın, buraya bunun için geldim zaten. Bugün gündüz, uğrayıp seni bir kerecik öpeyim, dedim; (biraz boş zamanım vardı) ama gene de olmadı. Katya gayet önemli işler için çağırmıştı. Babam beni arabada gördüğü zaman değil, daha önce... Bu sefer Katya'nın mektubunu bir yere götürüyordum. Böyle işte, bütün gün evden eve koşturup duruyoruz. (Bana dönerek) Mektubunuzu ancak dün gece okuyabildim İvan Petroviç. Yazdıklarınız hep doğru ama ne yapayım, maddi olanaksızlık. "Yarın akşam gider hepsini açıklarım," diye düşünüyordum. O akşam oraya gitmemem olanaksızdı.

Nataşa,

— Ne mektubuymuş o? diye sordu.

— İvan Petroviç dün bana uğramış, evde bulamayınca bir mektup bırakarak, sana gelmiyorum diye beni bir güzel haşlamış. Hakkı var elbette... Dün oldu bu.

Nataşa yüzüme baktı.

Prens,

— İyi ama sabahtan akşama kadar Katerina Fedorovna'da, diye başladı, Alyoşa sözünü kesti:

— Biliyorum biliyorum: "Katya'ya gidebildiğine göre buraya gelmeye iki kat borçluydun," diyeceksin. Yerden göğe kadar haklısın baba! Hatta ben, iki kat değil, milyon kat borçluyum, diyeceğim. Fakat hayatta bazen tuhaf, beklenmedik, bütün planları altüst eden olaylar vardır. Başıma böyle bir şey geldi. Söyledim ya size, bugünlerde tepeden tırnağa kadar değiştim; başımdan pek önemli olaylar geçmese olur muydu bu?

Alyoşa'nın heyecanlanmasına gülümseyen Nataşa,

— Aman üzme artık, anlat şu başına gelenleri! diye bağırdı.

Gerçekten Alyoşa'nın hali biraz gülünçtü. Aceleyle konuşuyor, sözcükler ağzından hızla, ardı ardına, bir gürültü halinde dökülüyordu. Ne varsa hepsini birden söylemek, anlatmak istiyordu. Bir yandan da Nataşa'nın elini bırakmıyor, ikide bir, dudaklarına götürerek öpüyordu.

— Bakın neler oldu. Aah dostlarım, neler gördüm, neler yaptım, nasıl insanlarla tanıştım bir bilseniz! Önce Katya, tepeden tırnağa bir mükemmellik örneği! Meğer o zamana kadar onu hiç tanımıyormuşum. Hatta salı günü Nataşa, sana ondan o kadar hayranlıkla söz ederken bile hemen hemen tanımıyormuşum. Son zamana kadar bana hiç açılmadı. Fakat artık birbirimizi iyice tanıdık. Senli benli konuşuyoruz. Durun, baştan anlatayım. Ertesi günü, yani çarşamba günü aramızda olanları ona anlatınca senin için söylediklerini duymalıydın. Bak, aklıma geldi: Çarşamba sabahı sana geldiğim zaman ne kadar ahmakça davrandığımı anımsadım şimdi! Beni sevinç içinde karşıladın; yeni durumumuzun etkisindeydin, bundan söz etmek istiyordun. Hüzünlüydün ama içinden bana takılmak geliyordu. Oysa ben, nereden esmişse esmiş, bir ağırbaşlılık taslıyordum... Be hey aptal, budala! İnan gösteriş yapıyordum; hani yakında koca, ağırbaşlı bir adam olacağım diye övünmek istiyordum. Ama bunu kime yapıyordum, sana! Kim bilir, o zaman benimle nasıl alay ettin; alayı hak ettim doğrusu.

Prens ses çıkarmadan oturuyor, Alyoşa'yı zafer kazanmış, alaycı bir gülümsemeyle süzüyordu. Oğlunun kendisini bu kadar boş kafalı, hatta

gülünç göstermesine adeta seviniyordu.

O gece hep onu inceledim, sonunda, ikide bir taşkın baba sevgisinin sözünü ettiği halde oğlunu hiç de sevmediğine inandım.

— Senden sonra Katya'ya gittim. Dediğin gibi, ancak o gün birbirimizi iyice tanıdık; öyle de tuhaf oldu ki! Nasıl olduğunu hatırlayamıyorum bile. Birkaç heyecanlı söz, açıkça ifade edilen birkaç duygu, fikir, bunlar bizi birbirimize ebediyen yaklaştırdı. Onunla mutlaka tanışmalısın Nataşa, muhakkak! O seni bana nasıl anlattı, nasıl çözümledi, bilemezsin... Benim için nasıl bir hazine olduğunu açıkladı. Daha sonra hayat üzerine genel görüşlerini, fikirlerini de anlattı. Çok ciddi, çok duygulu bir kız. Görevlerimizden, amacımızdan, insanlığa hizmet borcumuzdan söz etti. Bu beş-altı saatlik konuşmamız bizi o derece yakınlaştırdı ki sonunda, ölünceye kadar dost olup her konuda beraberce hareket etmeye yemin ettik.

Prens şaşkınlıkla,

— Ne demekmiş bu, diye sordu.

— Ben baştan aşağı değiştim baba; daha çok şaşıracaksın sen. Hatta karşı çıkışlarını şimdiden tahmin ediyorum. Siz hepiniz maddi insanlarsınız; bir sürü eskimiş, ciddi, sert ilkeleriniz var. Yeni, genç olan her şeye güvensizlikle, düşmanca, küçümseyerek bakıyorsunuz. Fakat ben birkaç gün önce bildiğin Alyoşa değilim. Bambaşka bir insan oldum! Herkese ve her şeye cesaretle karşı koyabilirim. Düşüncelerimizin doğruluğuna inandığıma göre bunları sonuna kadar savunacağım, yolumu şaşırmazsam, dürüst bir insanım demektir. Bu kadarı bana yeter. Bundan sonra istediğinizi söyleyin, ben kendimden eminim.

Prens oğlunun sözlerine alaylı bir "Yaa!" ile karşılık verdi. Nataşa hepimize kaygıyla baktı. Alyoşa hesabına korkuyordu. Çok defa bu coşkun konuşmalar onun aleyhine oluyordu; Nataşa bunu bilirdi. Alyoşa'nın karşımızda, hele babasının önünde gülünç düşmesini istemiyordu.

— Aman, nereden çıkardın bunları Alyoşa, bayağı felsefe yapıyorsun, dedi. Birisinden duydun herhalde. Sözüne devam etsen daha iyi olur.

Alyoşa:

— Anlatıyorum işte! diye bağırdı. Dinle bak, Katya'nın iki uzak akrabası var, kuzenleri mi ne oluyor... Levinka ile Borinka. Biri üniversiteli, öteki de böyle bir delikanlı işte... Katya onlarla görüşüyor; çok iyi insanlar. Kontesin evine, ilkelerine aykırılığı yüzünden gitmiyorlar. Katya, insan hayatındaki amaçlardan, görevlerden söz ederken, o iki gençten de söz açtı. Tanışmak için bana bir mektup verdi; evlerine koştum, hemen o gece çok samimi olduk. Onlarda da on iki kişi kadar bir kalabalık vardı. Üniversiteliler, subaylar, ressamlar; bir de yazar... Hepsi sizi tanıyorlar İvan Petroviç, yani eserlerinizi okumuşlar; ilerisi için sizden çok şey bekliyorlar. Öyle dediler. Yakın olduğumuzu söyledim ve sizi onlara tanıştırmayı vaat ettim. Hepsi beni tam anlamıyla kardeşçe, kollarını açarak karşıladılar. Gelir gelmez, pek yakında çoluğa çocuğa karışacağımı anlattım. Bana evli barklı bir adammışım gibi davrandılar. Beşinci katın tavan arasında oturuyorlar. Levinka ile Borinka'da sık sık, genellikle çarşamba günleri toplanıyorlar. Hepsi insanlara karşı en sıcak sevgiyle dolu, körpe ruhlu gençler! Oturduk; bugünümüzden, yarınımızdan, bilimden, edebiyattan söz ettik. Öyle güzel, sade, candan konuşuyorduk ki! Aralarında bir de liseli var. Konuşmalarını görseniz, ne soylu insanlar! Şimdiye kadar böyle insanlara hiç rastlamamıştım. Zaten nereye gittim, ne gördüm ki? Yalnız sen buna benzer şeylerden söz ederdin Nataşa. Onlarla mutlaka tanışmalısın; Katya hepsiyle tanışıyor artık. Onlar da Katya'dan saygıyla söz ediyorlar. Katya, Levinka ile Borinka'ya, servetini kullanma hakkını kazanır kazanmaz toplum için bir milyon sarf edeceğine söz verdi.

Prens:

— Elbette bu milyon, Levinka, Borinka ve işbirlikçilerinin yönetimine geçecek, değil mi, diye sordu.

Alyoşa heyecanlandı:

— Hiç de değil! Ayıp ediyorsun baba! Ne düşündüğünü tahmin ediyorum. Bu para konusunu aramızda konuştuk, bunu nasıl kullanacağımızı uzun uzun tartıştık. Sonunda, önceliği eğitim davasına vermeye karar verdik.

Prens hep aynı alaylı gülümsemesiyle kendi kendine konuşuyormuş gibi,

— Gerçekten Katerina Fedorovna’yı hiç tanımıyormuşum, dedi. Ondan çok şey bekliyordum ama bu kadarı...

— Bu kadarı ne? Bunun gariplik neresinde? Alıştığınız hayat kurallarına biraz aykırı gelmesi mi? Şimdiye kadar kimse bir milyonluk bağışta bulunmadığı için Katya’nın davranışı garibinize gidiyor. O, başkasının sırtından geçinmek istemiyor; bu milyonlarla yaşamanın, başkasının sırtından geçinmek olduğunu da yeni öğrendim. Katya vatanına yararlı olmak, gücüne göre topluma bir şeyler vermek istiyor. Çorbada onun da bir tutam tuzu olsun istiyor. Elbette bu tuz bir milyon olunca olay değişiyor, değil mi? Şu halde, bu kadar inandığım sağduyuyu ayakta tutan ne? Bana neden öyle bakıyorsun baba, sanki karşında bir aptal varmış gibi? Pekâlâ, aptal olayım! Ah Nataşa, sen bu konuda Katya’nın söylediklerini bir duysaydın: “En önemlisi akıl değil, onu yönetendir, doğadır, yürektir, soyluluktur, kültürdür.” Bezmigin’in de gerçekten dâhiyane bir sözü var: Bezmigin, Levinka ve Borinka’nın arkadaşı, aramızda kalsın, gerçek bir deha. Dün söz arasında, “Aptal olduğunun bilincinde olan aptal değildir,” dedi... Ne söz, değil mi! Ağzını açar açmaz birbiri ardınca buna benzer vecizeler sıralıyor.

Prens,

— Gerçekten dâhi, dedi.

— Sen işin alayındasın baba. Ama böyle bir sözü senden bir kerecik olsun duymadım; ne senden, ne de çevrendekilerden. Sizde tam tersine, herkes bu gibi duyguları saklar, hepsi büzülüp yerle bir olmak ister; boyları, burunları hep aynı ölçüden, aynı kalıptan çıkmış olsun diye uğraşırlar, sanki buna olanak varmış gibi! Sanki bu, söyleyip düşündüklerimizden bin kat daha olanaksız değilmiş gibi... Bir de bize hayalci derler. Dün bana söylediklerini dinleseydin.

Nataşa,

— Peki, orada konuştuklarınız, düşündükleriniz neyle ilgiliydi, diye sordu. Anlatsana Alyoşa, ben hâlâ kavrayamıyorum.

— İlerlemeye, iyiliğe, sevgiye yol açan her şeyden söz ettik. Bunlardan, günlük konulara bağlı olarak söz açılıyor... Basından, yeni akımlardan,

hümanizmden, toplum için çalışanlardan söz ediliyor; çeşitli çözümlemeler yapıyoruz. En önemlisi, aramızda verdiğimiz söz var; daima içten davranacağız, birbirimize hiç çekinmeden her şeyi açıkça söyleyeceğiz. Yalnız içtenlikle, dürüstlükle amaca ulaşılabilir. Bunda en çok Bezmigin gayret gösteriyor. Katya bu fikirlere tamamıyla katılıyor. Hepimiz Bezmigin'e uyarak ölünceye kadar namuslu olmaya, dürüst hareket etmeye söz verdik. Hakkımızda kim ne isterse söyleyebilir, istedikleri hükmü verebilirler. Biz gene heyecanlarımızdan, taşkınlığımızdan vazgeçmeden, hatalarımızdan çekinmeden, doğruluk yolundan yürümeye devam edeceğiz. Başkasından saygı görmek istersen, kendi kendine saygı duymayı öğren; en önemlisi bu, ancak bu şekilde kendini saydırabilirsin. Bezmigin böyle söylüyor. Katya da öyle düşünüyor. Bir araya toplanıp iç dünyalarımızın çözümlemelerini yapmaya karar verdik.

Prens kaygıyla,

— Saçma! diye söylendi. Kimmiş bu Bezmigin? Böyle saçmalıkları yasaklamak en iyisi...

— Niye yasaklamalıymış? Bunları bilerek senin yanında açtım baba: Seni de aramızda görmek istiyorum. Senin adına söz verdim bile. Gülüyorsun... Zaten güleceğini biliyordum! Dinle beni! İyi yüreklisin, soylu ruhlusun; onları anlayacaksın. Bu çevreyi tanımıyorsun, o adamları ömründe görmedin, konuşmalarını dinlemedin. Elbette, bununla ilgili bazı şeyler duymuş, incelemiş olabilirsin; zaten senin bilmediğin yoktur. Ama kendilerini görüp ilişki kurmadın; bunun için haklarında fikir sahibi olmana olanak yok. Bildiğini sanıyorsun o kadar. Ama hele bir aralarına gir, konuşmalarını dinle, o zaman, senin hesabına söz veriyorum, bizden olacaksın! En çok, seni şu yapışıp kaldığın çevreden, yargılardan kurtarmak istiyorum.

Prens, Alyoşa'yı ses çıkarmadan, zehir gibi alaylı bir gülümsemeyle dinledi; yüzünden nefret akıyordu. Nataşa ona gizlemediği bir tiksintiyle bakıyordu. Prens bunu gördüğü halde farkında değilmiş gibi bir tavır takınmıştı. Alyoşa sözünü bitirir bitirmez bir kahkaha attı. Gülmekten katılıyormuş gibi kendini sandalyenin arkalığına bıraktı. Fakat gülüşü

tamamen yapmacıktı. Sadece oğlunu bozmak, küçük düşürmek için güldüğü ortadaydı. Alyoşa gerçekten kırıldı; yüzünü hüzün kapladı. Babasının coşkun neşe buhranının geçmesini sabırla bekledi. Sonra üzgün bir sesle,

— Niçin benimle alay ediyorsun baba, dedi. Sana tam bir açık yüreklilikle geldim. Senin düşünce biçimine göre saçmalıyorsam, bana akıl öğret, alay etme. Hem alay edilecek ne var? Peki, bütün bu kutsal, yüksek saydığım şeylerde yanıldığımı varsayalım; ben de birkaç kere tekrarladığın gibi aptalın biri olayım. Yanılmak bana onurumdan, soyluluğumdan zerre kadar kaybettirmez. Ne yapayım, yüksek fikirlere karşı yenilmez bir hayranlık duyuyorum. Varsın yanlış olsun, gene de temelinde kutsallık var. Demin söyledim ya; ne sen ne yakınların bana yol gösterecek, beni peşinden sürükleyecek bir söz söylediniz. Bana, onların dediklerini yalanla, daha iyi, daha güçlü sözler söyle, seve seve izinizden geleyim. Yalnız alay etme benimle, buna çok üzülüyorum.

Alyoşa bunu son derece gururlu, adeta ağırbaşlı bir adam gibi söyledi. Nataşa ona derin bir ilgiyle bakıyordu. Prens, Alyoşa’yı hayretle dinledikten sonra hemen konuşma tarzını değiştirdi.

— Seni kırmak aklımdan geçmedi oğlum, dedi. Tersine, sana acıyorum. Yeni bir hayatın eşiğindeyken çocukça uçarılığını bırakman lazım. Düşündüğüm bu. Kendime hâkim olamayıp güldüm, ama amacım seni kırmak değildi.

Alyoşa acıyla,

— Bana neden öyle geldi acaba, diye devam etti. Neden uzun zamandır bana bir babanın oğluna baktığı gibi değil de düşmanca, soğuk bir alayla bakıyormuşsun gibi geliyor? Neden, senin yerinde olsam, bana yaptığın gibi, böyle hakaret ederek oğlumla alay etmezdim, diye geçiyor aklımdan? Dinle; bir kere olsun aramızda hiçbir anlaşmazlık kalmasın diye açık konuşalım. Demin buraya geldiğim zaman havada bir huzursuzluk sezdim. Sizleri bu şekilde bulacağımı ummuyordum. Doğru mu söylüyorum, yanlış mı? Doğruysa bunu açıkça söyleyin. Açık yüreklilikle nice kötülük yok edilebilir!

Prens,

— Söyle Alyoşa, söyle! dedi. Akıllıca bir öneride bulundun.

Sonra Nataşa'ya bakarak,

— Belki zaten böyle başlamak lazımdı, diye ekledi.

— Ama tamamen açık konuşacağım, darılmak gücenmek yok baba. Bunu sen istedin, kendin davet ettin. Dinle: Nataşa ile evlenmeme razı oldun. Bize mutluluğu bağışladın, kendi kendini yenerek yaptın bunu. Yüce gönüllülük gösterdin, biz de soylu davranışını takdir ettik. Öyleyse neden şimdi bana, durmadan adeta zevkle, gülünç bir çocuk olduğumu, koca olamayacağımı ima etmek istiyorsun? Bu yetmezmiş gibi Nataşa'nın önünde beni gülünç düşürmeye, küçültmeye, hatta kötülemeye çalışıyorsun? Beni gülünç düşürme fırsatı çıkınca seviniyorsun; bunun şimdi değil, uzun süredir farkındaydım. Sanki kim bilir ne amaçla evlenmemizin gülünç, anlamsız olduğunu, bizim birbirimize denk sayılamayacağımızı kanıtlamaya hazırlanıyorsun. Razı olduğun geleceğimize hiç inanmıyor, şaka yapıyor ya da eğlenceli bir vodvil seyrediyormuş gibi bir halin var... Bunu sadece bugünkü sözlerinden çıkardığımı sanma. Daha salı gecesi buradan eve dönünce garip, beni şaşırtan, hatta üzen birkaç söz söyledin. Çarşamba yola çıkarken, bugünkü durumumuza şöyle bir dokundun, Nataşa hakkında bir şeyler mırıldandın. Sözlerinde hakaret yoktu, hatta tam tersiydi. Fakat senden duymak istemediğim bir şekilde, pek kayıtsız, sevgisiz, saygısız konuşuyordun. Bunu anlatmak güç; ama sesinin tonundan hissetmemek olanaksızdı. Yanıldımsa söyle, kaygılarımı gider, içimi rahatlat... Hem benim hem de onun... Çünkü onu da üzdün. Bunu gelir gelmez, ilk bakışta anladım.

Alyoşa hararetle, kesin konuşuyordu. Nataşa gayet ciddi dinliyordu; heyecanlanmıştı, yanakları kızardı. Alyoşa konuşurken birkaç kere kendi kendine söylüyormuş gibi, "Doğru... öyle!" diye mırıldandı.

Prens bozuldu.

— Sana söylediklerimin hepsini hatırlıyorum yavrum. Fakat sözlerimden böyle bir anlam çıkarmanı garip buluyorum. Yanlış anlam verdiğini neyle istersen kanıtlarım. Deminki gülüşümü de açıklayayım: Gülerken içimde kabaran acı bir duyguyu bastırmak istiyordum. Yakında evlenmeye

hazırlandığını hatırlayarak, bunu olmayacak, anlamsız, hatta kusura bakma, gülünç bir iş olarak gördüm. Gülmeme sitem ediyorsun ama buna sebep sen oldun. Benim de suçum var; belki son zamanlarda seni pek başıboş bıraktığım için neler yapabileceğini ancak bugün öğrenebildim. Şimdi Natalya Nikolayevna ile ortak hayatınızı düşünürken adeta ürperiyorum; herhalde acele etmiş olacağım, çünkü kişilikleriniz birbirine hiç uymuyor. Her aşk geçicidir ama karakterlerin bağdaşmaması kalıcıdır. Senin geleceğinden söz etmiyorum, yalnız söylediklerinde ciddiysen, Natalya Nikolayevna'yı da felakete sürüklüyorsun! Tam bir saattir insanlığa sevgiden, soylu fikirlerden, tanıştığın yüce insanlardan söz ettin durdun. Sen, bu evin iğrenç merdivenlerinden dördüncü kata tırmanırken kapınızı güçlükle bulup Tanrı'ya şükrettikten sonra neler söylediğimi İvan Petroviç'den sor bir kere. İçimden o an neler geçtiğini bilmeni isterdim. Natalya Nikolayevna'yı bu derece sevdiğin halde böyle bir yerde oturmasına gönlünün nasıl razı olduğuna şaştım. Durumun uygun değilse, görevini yapmaktan acizsen evlenmeye, üzerine sorumluluk almaya hakkın olmadığına nasıl akıl erdiremedin? Yalnız lafla aşk olmaz, bunu davranışlarınla da kanıtlayacaksın. Sana göre, “Yanımda olsun, geri kalanı bana vız gelir!” değil mi? Bu efendice bir düşünce değil. Durup insanlığa sevgiden, hümanizmden söz edip coşarken, diğer yandan aşkı katlettiğinin farkına varmamak garibime gidiyor doğrusu! Sözümü kesmeyin Natalya Nikolayevna, izin verin, bitireyim... Çok doluyum, içimi dökmeden yapamam. Bugünlerde soylu, güzel, dürüst şeylere hayranlığından söz etti oğlum. Çevremizin böyle zevkleri tanımadığından, sırf kuru akıllarla yönetildiğimizden şiddetle yakındı. Oysa yükseğe, güzele tapınırken salı günü burada geçenlerden sonra senin için dünyada en kıymetli varlık olması gereken bu kadını dört gündür bekletiyorsun. Bu yetmezmiş gibi Katerina Fedorovna'ya, Natalya Nikolayevna'nın seni her yaptığını bağışlayacak kadar sevdiğini söylediğini itiraf ettin. Ama böyle bir bağışlanma beklemeye, bunun üzerine iddiaya girmeye ne hakkın var? Bugünlerde Natalya Nikolayevna'ya çektirdiğin azabı, kaygıyı, şüpheyi hiç mi aklına getirmedin? Bilmem ne çeşit yeni fikirler peşinde koşarken asıl görevini

nasıl unutabildin? Sözümü tutamadığım için beni affedin Natalya Nikolayevna. Fakat önümüzde o sözün de üstünde bir mesele var; bunu birazdan siz de anlayacaksınız... Alyoşa, Natalya Nikolayevna'yı bugün öyle ıstırap içinde buldum ki bu dört günü ona nasıl zehir ettiğini o an anladım. Oysa bugünler onun hayatının en tatlı günleri olmalıydı... Bir yandan bunları yapıyorsun, bir yandan da bir sürü laf! Haklı değil miyim? Tepeden tırnağa kadar suçluyken beni nasıl suçlayabiliyorsun?

Prens sözünü bitirdi. Konuşmasını pek beğenmişti; memnunluğunu bizden saklamıyordu. Söz Nataşa'nın ıstırabına gelince Alyoşa acı bir kederle genç kadına baktı. Nataşa da kararını vermişti:

— Üzülme Alyoşa, dedi; başkalarının senden çok suçu var. Otur, babana söyleyeceklerimi dinle. Bu duruma son vermek zamanı geldi artık.

Prens,

— Buyurun, sizi dinliyorum Natalya Nikolayevna, diye atıldı. Çok rica ederim iki saattir bazı üstü kapalı sözler dinliyorum. Çekilmez bir duruma geldi. Doğrusu, başka şekilde karşılanacağımı beklerdim.

— Çünkü bizi tatlı dilinizle büyülediğinizi, gizli amaçlarınızı fark etmediğimizi sanıyordunuz. Açıklamaya ne gerek var, hepsini kendiniz biliyor, anlıyorsunuz. Alyoşa'nın hakkı var; en büyük arzunuz bizi ayırmak. Salı akşamından sonra, bugün burada ne olacağını iyice hesaplamıştınız, adeta ezbere biliyordunuz. Zaten demin, ne beni, ne çıkardığınız evlenme işini ciddiye almadığınızı size söyledim. Bizimle eğlenip oynuyorsunuz, kendinize göre bir amacınız var. Oyununuz sağlam. Alyoşa bu işe bir vodvil gözüyle baktığınızı söylerken haklıydı. Bilmeyerek, isteğinizi fazlasıyla yerine getirdiği için oğlunuzu azarlayacak yerde memnun olmalısınız.

Şaşkınlıktan taş kesildim. Bu gece bir gürültü kopacağını anlamıştım zaten. Fakat Nataşa'nın bu kadar haşin bir serbestlikle konuşması, sesinde gizlemediği küçümseme beni iyice şaşırttı. "Böyle ani karar vermek için mutlaka bir şeyler bilmesi lazım," diye düşündüm. "Belki Prensi bu kadar sabırsızlıkla beklemesi de, her şeyi bir an önce yüzüne vurmak içindi."

Prens hafifçe sarardı. Alyoşa'nın yüzünde saf bir korku, üzüntülü bir bekleyiş okunuyordu.

Prens,

— Beni neyle suçladığınızın farkında mısınız, diye bağırdı. Biraz düşünerek konuşun. Ne demek istediğinizi anlamıyorum doğrusu.

— Yaa! Demek bu kadarı, anlamanız için yetmedi. Halbuki Alyoşa bile, tıpkı benim gibi sizi anlamış, hem de birbirimizi görmediğimiz halde! Bize çirkin, adice bir oyun oynadığınızdan o da kuşkulanmış; sizi seven, size Tanrı gibi inanan Alyoşa! Ona karşı daha dikkatli, daha kurnazca davranmaya gerek görmediniz, anlamayacağını sandınız... Fakat Alyoşa hassas, ince ruhlu, sevecen bir insandır; sözleriniz, hatta demin söylediği gibi, sesinizin tonu onu üzmeye yetti.

Prens büyük bir hayretle, şahitliğe davet eder gibi bana baktı.

— Hiç anlamıyorum! Sonra gittikçe artan bir kızgınlıkla Nataşa'ya,

— Kuşkucusunuz, dedi. Daha doğrusu, Katerina Fedorovna'yı kıskanıyorsunuz. Bunun için de bütün dünyayı ve elbette herkesten önce beni suçlamak istiyorsunuz. Şimdi izin verin de ben de her şeyi... yani içimdekileri söyleyeyim: İnsanda karakteriniz hakkında oldukça garip bir izlenim uyanıyor. Doğrusu bu çeşit sahnelere alışık değilim. Ortada oğlumun çıkarı olmasa burada bir dakika fazla durmazdım. Ama hâlâ bekliyorum. Lütfen sorunu açıklar mısınız?

— Demek her şeyi tamamen bildiğiniz halde sırf inadınızdan kısa, kapalı sözlerimi anlamazlıktan geliyorsunuz?

— Evet.

Nataşa, gözlerinde öfke parıltılarıyla:

— Peki, dinleyin öyleyse! diye bağırdı. Olduğu gibi anlatacağım.

III

Nataşa doğruldu, heyecanından farkında olmayarak ayakta konuşuyordu. Prens önce onu oturduğu yerden dinledi, sonra o da ayağa kalktı. Durum gereğinden fazla resmileşti.

Nataşa,

— Salı akşamı burada söylediklerinizi hatırlayın; diye başladı. “Bana para, geniş bir ilişki ağı, parlak mevki gerek,” dediniz. Hatırlıyor musunuz?

— Evet.

— İşte, sırf elinizden kaçan parayla öbür nimetlere kavuşmak için salı günü gelerek bu evlenme işini uydurdunuz. Böyle bir oyunun, bozulan planlarınızın düzelmesine yardım edeceğini sandınız.

— Nataşa, sözlerine dikkat et! diye bağırdım.

Prens, gururu yaralanmış bir tavırla,

— Oyun... çıkar! diye tekrarlıyordu.

Alyoşa kederinden ezilmiş, adeta konuşulanları anlamıyormuş gibi bakıyordu. Nataşa iyice öfkelenmişti.

— Rica ederim, sözümü kesmeyin, hepsini söylemeye yemin ettim. Alyoşa sizi dinlemeye başladı. Onu benden soğutmak için tam altı ay uğraştınız. Bir türlü boyun eğmiyordu... Bir yandan da durumunuz gittikçe kötüleşiyordu. Oğlunuzun sizden uzaklaşmasıyla, üç milyonluk drahomasıyla hayal ettiğiniz gelini kaybediyordunuz. Tek çare, seçtiğiniz kızı Alyoşa’nın sevmesiydi. Onu sevince beni bırakacağını düşündünüz.

Alyoşa, acıyla,

— Ne diyorsun Nataşa! diye bağırdı. Ne söylüyorsun!

— Ama umduğunuzun tersine durum pek değişmiyordu. Ben olmasam her şey yolunda gidecekti. Deneyimli, kurnaz adam olduğunuz için Alyoşa'nın eski aşkından bıkmasını beklemeye başladınız. Bunun böyle olduğunu arada bir seziyordunuz da... Beni savsaklamaya başladığının, sıkıldığının, beşer gün arayla uğradığının gözünüzden kaçması olanaksızdı. Belki tamamen bıkar, bırakır diye ümitlenirken, Alyoşa'nın salı günkü kesin hareket tarzı sizi iyice şaşırttı. Ne yapmanız gerekiyordu?

— Rica ederim... Tam tersine... Bu hal...

Nataşa, Prensin karşı çıkışını ısrarla kesti:

— Evet, dediğim gibi, o gece, kendi kendinize, "Şimdi ne yapmalı?" diye sordunuz. Sonra, oğlunuza benimle evlenmesi için izin vermeye karar verdiniz. Ama bu sadece çocuğu oyalamak, yatıştırmak için bir vaatti. Evlenme tarihini işinize geldiği gibi uzatabilirdiniz. Öte yandan yeni bir aşkın tomurcuklanması gözünüzden kaçmamıştı. Planınızın temelini bu aşk başlangıcına kurdunuz.

Prens yavaşça, kendi kendine konuşur gibi,

— Romanlar... diye mırıldandı... Hep yalnızlığın, hayallerin, romanların sonucu bu!

Prensin sözlerine kulak vermeyen Nataşa gittikçe heyecanlanarak,

— Evet, bu yeni aşkı hareket noktası aldınız, diye devam etti. İşin gidişi tamamen bu aşktan yanaydı. Alyoşa henüz o kızın bütün özelliklerini bilmeden ona âşık olmaya başlamıştı. O gece; ona, başka birisine sevgi ve görevle bağlı olduğunu açıkladığı zaman kızın gösterdiği yüksek kalplilik, onu yüreğinden vuran bağışlaması, güzelliğine hayranlık duyan Alyoşa'yı bu sefer iç güzelliği bakımından büyülemişti. Dönüşte hep Katerina Fedorovna'dan, bıraktığı derin etkiden söz etti durdu. Elbette ertesi gün şükran borcunu ödemek amacıyla bu harikulade genç kıza gitmek için dayanılmaz bir arzu duydu. Gitmemesi için neden de yoktu. Eski sevgilisinin üzüntüsü geçmiş; geleceği garantilenmişti: Nasıl olsa bütün ömrü onunla geçecekti. Oysa orada felekten birkaç dakika çalıyordu, o kadar... Nataşa bu dakikaları kıskanırsa haksızlık olurdu doğrusu. Böylece,

belirsiz bir şekilde, Nataşa'nın elinden dakikalar, saatler, sonra bir, iki, üç gün gitti... Öte yandan öbür genç kız Alyoşa'nın gözlerinin önünde bambaşka, yepyeni bir varlık olarak canlanıyordu. Soylu ruhlu, heyecanlı, ama çocuk kadar saftı; bu bakımdan birbirlerine pek benziyorlardı! Ebedi dostluk ve kardeşlik yemini ederek ölünceye kadar ayrılmamaya karar verdiler. Kendi kendinize, "Bir gün nasıl olsa çocuk, eski aşkını, bu yeni, taze duyguyla kıyaslayacak, geride hep eskittiği, alıştığı şeyler var; çevre ciddi, kıskançlık, azarlama, gözyaşları bol bol... Şakalaşıp eğlenirken bile ona akran değil de çocuk gibi davranılıyor. En önemlisi de her şeyde bir eskilik var!" diye düşünürsünüz.

Nataşa'nın sesi gözyaşlarıyla boğuldu, fakat bir an daha kendini tuttu.

— Sonra ne oldu? Sonra hepsi zamana bırakıldı; nasıl olsa Alyoşa Nataşa ile hemen evlenecek değildi; daha zaman vardı, evlenmelerine kadar neler olmazdı. Dokunaklı sözlerinizi, imalarınızı, yorumlarınızı ve güzel konuşmanızı da hesaba katmalı. Daha sonra da, münasebetsiz Nataşa'ya iftira etmek, onu hiç de lehinde olmayan bir şekilde göstermek faydalı olurdu... Bütün bunların nasıl bir sonuca bağlanacağı henüz belli değilse de partiyi sizin kazanacağınız yüzde yüzdü. Alyoşa, beni suçlama, sevgini anlamadığımı, yeter derecede takdir etmediğimi sanma canım! Belki beni hâlâ seviyor, şu andaki şikâyetlerimi anlamıyorsun. Bütün bunları böyle açıkça söylemekle iyi yapmadığımı biliyorum. Ama ne yapayım ki her şeyi anlıyor ve seni daha çok, çok daha fazla seviyorum... Deliler gibi...

Yüzünü elleriyle örterek koltuğa çöktü, çocuk gibi hıçkırıklarla ağlamaya başladı. Alyoşa bir çığlıkla ona atıldı. Nataşa'nın gözyaşlarına hiç dayanamazdı.

Nataşa'nın ağlaması Prensin işine yaradı. Bu uzun, taşkınca konuşma boyunca hedef olduğu ve yalandan bile olsa gücenmiş görünmesini gerektiren sert hücumlara çılgınca bir kıskançlık, hakarete uğrayan aşkın isyanı, hatta bir hastalık buhranı olarak açıklama getirilmişti. Bu durumda kıza yakınlık göstermesi yerinde olurdu.

— Lütfen toparlanın Natalya Nikolayevna; diye teselliye başladı. Bunların hepsi heyecanlı yapınızdan, yalnızlığınızdan kaynaklanıyor.

Alyoşa’nın uçarılığı sinirlerinizi iyice bozmuş. Ama bunu onun düşüncesizliğine veriniz. Salı günkü olay Alyoşa’nın size ne derece bağlı olduğunu kanıtlamaya yetmeliydi; oysa siz tam tersine...

Nataşa için için ağlayarak,

— Rica ederim böyle konuşarak beni üzmeyin, diye onu susturdu. Her şeyi bütün açıklığıyla anlayabiliyorum artık. Alyoşa’nın bana olan sevgisinin azaldığını anlamadığımı mı sanıyorsunuz? Beni bu odada, tek başıma bırakıp unuttuğu zaman... Hepsini yeniden yaşadım, bir bir düşündüm... Başka ne yapabilirdim zaten! Seni suçluyorum Alyoşa... Ne diye beni kandırmaya çalışıyorsunuz? Kendimi hep kandırmak istedim. Hem de kaç defa! Sesindeki en ufak değişiklikten, yüzünden, gözlerinden, içindekileri okumaya çalıştım. Ama hepsi bitti, mahvoldu artık... Çok üzgünüm, çok…

Alyoşa önünde diz çökmüş hıçkırarak ağlıyordu;

— Evet, evet, suçlu benim! Hepsi benim yüzümden oldu, diye tekrarlıyordu.

— Yoo, kendini suçlama Alyoşa! Başkaları, düşmanlarımız... Onların yüzünden!

Prens sabırsızlıkla:

— İzin verin, diye başladı. Bütün suçu neye dayanarak bana yüklüyorsunuz? Söylediğiniz her şey yalnızca sizin tahmin ettikleriniz. Hiçbirinin kanıtı yok.

— Kanıt mı? Ne yüzle kanıt isteyebiliyorsunuz? Buraya beni oğlunuza istemeye geldiğiniz gün zaten başka türlü hareket edemezdiniz ki. Alyoşa Katya’ya bağlandığı için suçluluk duymaya başlamıştı. Siz de onu avutmak için böyle bir oyun oynadınız. Yoksa Alyoşa beni bu kadar kolay ihmal etmez, arzunuza boyun eğmezdi. Siz de beklemekten sıkılmıştınız... Nasıl, doğru değil mi söylediklerim?

Prens alaylı bir gülümsemeyle:

— Gerçekten sizi kandırmaya çalışsaydım; haklısınız, öyle yapardım. Doğrusu çok ince bir zekânız var. Fakat önce söylediklerinizi kanıtlamalı, ondan sonra karşınızdakini bu şekilde suçlamalısınız.

— Kanıt mı? Oğlunuzu benden soğutmaya çalıştığınız gün gibi açık değil mi? Sevdiği kadından ün, para uğruna yüz çevirmeyi, ona olan görevlerini yerine getirmemeyi öğreten bir baba, oğlunun ahlakını bozmamış mıdır? Demin, oturduğum evi, merdiveni kötülediniz. Bizi zor durumda bırakmak için Alyoşa'ya verdiğiniz aylığı kesmediniz mi? Böyle bir evde sizin yüzünüzden oturduğumuz halde bir de kalkmış Alyoşa'yı suçluyorsunuz! O geceki coşkunluğunuz, yepyeni, size hiç uymayan o fikirler nereden çıkıvermişti? Neden birdenbire bana bu kadar ihtiyaç duymuştunuz? Bu dört gün boyunca odamda bir aşağı bir yukarı dolaşırken hepsini düşündüm, her sözünüzü, yüzünüzdeki en ufak değişikliği ölçüp inceledim: Baştan aşağı yapmacık, eğlenme, hakaret dolu, adi, çirkin bir komedi olduğuna karar verdim. Sizi artık iyice anladım, iyice... Alyoşa'nın tavırlarından, ona neler söyleyip aşıladığınızı bir bir anlıyorum. Onda yarattığınız etkilerin her çeşidini öğrendim. Yoo, beni aldatamazsınız Prens! Belki başka bazı hesaplarınız da var; belki ben en önemlilerini gözden kaçırdım; ama olsun! Beni aldatıyordunuz, en önemlisi bu. Bunu yüzünüze karşı söylemem gerekirdi!

— Bu kadar mı? Bütün kanıtlarınız bunlar mıydı? Ama çılgınca düşünceler; salı günü, komedi dediğiniz, oğlum adına yaptığım evlenme teklifiyle kendimi nasıl bağladığımı fark etmiyor musunuz? Bu kadar düşüncesiz hareket edebilir miyim ben?

— Neymiş o sizi bağlayan? Beni aldatmak sizin için büyük bir iş mi sanki? Bir kızı aldatmışsınız, ne çıkar bundan! Alt tarafı evden kaçmış, babasının reddettiği, aciz, lekelenmiş, ahlaksız bir kızcağız! Mademki böyle bir oyunla az da olsa bir fayda sağlanabilir, bakmamalı gözünün yaşına!

— Natalya Nikolayevna, kendinizi ne duruma düşürdüğünüzün farkında mısınız? Özellikle, size hakaret ettiğimi kabul ettirmeye çabalıyorsunuz. Fakat bu o kadar ağır, aşağılayıcı bir hareket ki bunu nasıl düşünebildiğinize bir türlü aklım ermiyor. Bağışlayın ama, bunu bu kadar kolay kabul edebilmek için pek pişkin olmak lazım. Size haklı olarak sitem ediyorum, çünkü oğlumu bana karşı kışkırtıyorsunuz. Şu anda sizi savunmak için açıktan açığa değilse bile içinden bana isyan ediyor.

— Hayır baba, hayır! Sana karşı isyan duymuyorum. Zaten böyle hareket edeceğine de inanmıyorum.

Prens, Nataşa’ya bakarak,

— Duydunuz mu! diye bağırdı.

Alyoşa, Nataşa’ya dönerek,

— Suç yalnız benim Nataşa, dedi. Babama kabahat bulma. Hem günah, hem korkunç bir şey bu!

Nataşa yüzüme baktı.

— Görüyorsun ya Vanya, şimdiden bana yüz çevirmeye başladı.

Prens söze karıştı:

— Yeter artık! Bu sahneye son verelim. Şu her sınırı aşan, körü körüne kıskançlık sahnesi bana karakteriniz hakkında bambaşka bir fikir verdi. Uyardı beni... Acele ettik, gerçekten acele ettik. Beni nasıl aşağıladığınızın galiba farkında değilsiniz. Evet, acele ettik... acele ettik. Verdiğim sözü tutmayabilirim, ama ne de olsa... babayım, oğlumun mesut olmasını isterim.

Nataşa kendinden geçerek,

— İşte sözünüzü geri almak için bir fırsat da çıktı! diye bağırdı. Ama şunu bilin ki, daha iki gün önce, burada tek başıma düşünüp dururken, Alyoşa’ya vazgeçtiğimi söyleme kararına varmıştım. Şimdi bunu hepinizin huzurunda söylüyorum: Teklifinizi kabul etmiyorum!

— Yani, böylece oğlumda bütün eski üzüntülerini tekrar canlandırmak istiyorsunuz. Size göre bunun böyle olması lazım. Şimdilik bırakalım bu konuyu; zaman her şeyi gösterir. Sizinle bir daha görüşmek için sakin olduğunuz bir zamanı bekleyeceğim. Ümit ederim ki ilişkimiz henüz tamamıyla kesilmemiştir. İlerde beni nasıl olsa takdir edeceğinizi umuyorum. Bugün ailenizle ilgili bazı tasarılarımdan söz edecektim. Görecektiniz ki... Ama neyse, kalsın.

Prens bana yaklaştı:

— İvan Petroviç, şimdi sizinle daha yakından tanışmayı her zamankinden çok istiyorum. Beni anladığınızı umarım. İzin verirseniz bugünlerde ziyaretinize geleceğim.

Başımı eğerek kabul ettim. Bu defa Prensle karşılaşmaktan kaçamayacağımı anlamıştım.

Prens elimi sıktı, Nataşa'nın önünde sessizce eğilerek onuru kırılmış bir adam tavrıyla odadan çıktı.

III

Nikolay Sergeyiç saygıdeğer, ama servetini kaybetmiş, toprak sahibi, köylü bir aileden geliyordu. Gene de kendisine içinde yüz elli can bulunan iyi bir çiftlik kalmıştı. Yaşı yirmiye gelince süvari subayı oldu. İşleri oldukça iyi gidiyordu; ama altıncı hizmet yılında uğursuz bir günde tüm mal varlığını kumarda kaybetti. Sabaha kadar uyuyamadı. Ertesi gece tekrar oyun masasına oturdu, elinde son kalan tek mal varlığını, atını ortaya koydu. Kazandı. Bir el daha, bir daha derken yarım saat içinde köylerinden birini geri alabildi. Son sayıma göre İhmenevka köyünde altmış can vardı. Nikolay Sergeyiç oyuna ‘paydos’ etti. Ertesi gün istifasını verdi. Yüz can, bir daha geri gelmemek üzere elinden gitmişti... İki ay sonra teğmen rütbesiyle emekliye ayrıldı ve köyüne döndü. O günden sonra kumarda kaybettiklerini bir daha hiç konu etmedi. Cana yakınlığıyla bilindiği halde, ona bu olayı hatırlatan kim olursa olsun dostluğu bozulurdu. Köye yerleşince kendini bütün varlığıyla çiftçiliğe verdi. Otuz beş yaşındayken yoksul, ama soylu bir ailenin kızıyla evlendi. Anna Adreyevna Şumilova drahomasız, çeyizsiz evlenmişti, ama göçmen Madam Mont-Reveche’in soylu kızların devam ettiği yatılı okulunda okuduğu için ömrünün sonuna kadar bununla övündü durdu. Oysa onun orada neler okuyup öğrendiğini anlayan tek kişi yoktu. Nikolay Sergeyiç çiftçilikte dev adımlarla ilerledi. Yöredeki komşu toprak sahipleri ondan ders alıyordu. Birkaç yıl sonra yüz canlık Vasilyevskiye köyünün sahibi Prens Piotr Aleksandroviç Valkovski

ansızın Sen-Petersburg'dan geldi. Gelişi bölgede büyük heyecan yarattı. Prens, ilk gençliğini geride bırakmıştı ama gene de oldukça genç sayılırdı.

Nüfuzlu kimselerle olan yakınlığı, rütbe sahibi, yakışıklı ve bekâr oluşuyla bölgenin bütün genç kız ve kadınlarının ilgisini üzerinde topladı. Akraba oldukları valinin, Prens için konağında düzenlediği parlak karşılama törenini anlata anlata bitiremiyorlardı: Prensin cana yakınlığı, kentin bütün kadınlarını 'deli etmişti' vb... Kısaca, Prens, taşrada pek seyrek görünüp etrafın gözlerini kamaştıran Sen-Petersburg sosyetesine mensup, seçkin bir kişiydi. Bununla beraber Prens, genellikle, çıkarı olmadığı kimselerle, kendisinden aşağı bulduklarıyla pek fazla ilgilenmiyordu. Çiftlik komşularıyla tanışmaya gerek duymadı ve bu nedenle de epey düşman kazandı. Böylece, durup dururken Nikolay Sergeyiç'i ziyaret etmesi herkesi şaşırttı. Ama aslına bakılırsa, Nikolay Sergeyiç Prensin en yakın komşusuydu. İhmenev'in evinde herkes Prensin etkisi altında kaldı. Karı koca onu ilk gördükleri andan itibaren onun cazibesine kapıldılar; özellikle Anna Adreyevna, Prense bayılıyordu. Çok geçmeden Prens resmiyeti tamamen kaldırdı, her gün evlerine girip çıkıyor, İhmenevlerin kötü piyanosunun başına geçerek hem çalıyor, hem şarkı söylüyordu. İhmenevler; böyle sevimli, cana yakın bir adam için bütün komşuların gururlu, kendini beğenmiş, duygusuz bir egoist olduğunu söylemelerine şaşıyorlardı. Prens, özü sözü doğru, çıkar gözetmeyen Nikolay Sergeyiç'den hoşlanmış olmalıydı. Az sonra işin aslı ortaya çıktı. Prens, Vasilyevskiye'ye çiftliğin kâhyasını işten atmak için gelmişti. Kâhya hilekâr, madrabaz, aç gözlü bir Alman tarım uzmanıydı. Saygı uyandıran beyaz saçlarıyla gözlüklerine, kemerli burnuna rağmen hiç çekinmeden çalıyordu. Ayrıca birkaç köylüye işkence ederek ölümlerine sebep olmuştu. Sonunda İvan Karloviç suçüstü yakalandı, buna çok kırıldı, yüzsüzce Alman şerefinden bahsetti durdu ama, gene de işinden, hem de oldukça yüz kızartıcı biçimde kovuldu. Prensin yeni bir kâhyaya gereksinimi vardı. Örnek bir yönetici, yüzde yüz namus simgesi olan Nikolay Sergeyiç'i seçti. Galiba Prens, bu işi üzerine almak için Nikolay Sergeyiç'den öneri bekliyordu, ama istediği gibi olmadı. Bunun üzerine Prens günün birinde önerisini hem dostça, hem de

çok saygılı bir biçimde yaptı. İhmenev önce kabul etmedi, fakat oldukça yüklü olan aylık Anna Andreyevna'yı kandırmaya yetti. Prensin, her seferinde artırdığı iltifatlar işi büsbütün perçinledi. Prens amacına ulaştı. Anlaşılan insan sarrafıydı. İhmenevlerle tanıştıktan kısa bir süre sonra karşısında nasıl bir adam olduğunu kavradı. İhmenev'in ancak gönlünü kazanarak onu elde edebileceğini, aksi halde paranın pek bir işe yaramayacağını anladı. Oysa ona gözleri kapalı güvenebileceği bir çiftlik kâhyası gerekiyordu. Vasilyevskiye'yi böyle bir adama teslim ederek bir daha oraya uğramamayı tasarlıyordu. İhmenev'i adeta büyülemişti; adamcağız Prensin dostluğuna içten inanıyordu. Nikolay Sergeyiç; haklarında kim ne derse desin, Rusya'nın has, candan, saflık derecesinde romantik adamlarından biriydi. Tanrı bilir neden, onlar bir kimseyi sevdiler mi gülünç derecede bir dostlukla bağlanıp canlarını vermeye hazırdırlar.

Yıllar geçti. Prensin çiftliği bereket, bolluk içinde geliştikçe gelişiyordu. Vasilyevskiye'nin sahibiyle kâhyası arasındaki ilişkiler oldukça iyiydi; birbirleriyle resmi iş yazışmalarıyla haberleşiyorlardı. Prens çiftliği yönetme biçimine karışmamakla beraber, bazen, Nikolay Sergeyiç'i hayrete düşüren pratik, tam bir işadamına uygun öğütler veriyordu. Har vurup harman savurmaktan hoşlanmadığı, hatta kazanmasını bildiği belliydi. Vasilyevskiye'ye gelişinden aşağı yukarı beş yıl sonra Nikolay Sergeyiç'e aynı eyalette, dört yüz canlı, oldukça büyük bir malikâne satın alması için vekâletname göndermişti. Nikolay Sergeyiç içten sevindi. Zaten Prensin başarısı, işinde ilerleme ve yükselmesine ait haberlerle öz kardeşiymiş gibi ilgileniyordu. Özellikle Prens ona aşırı bir güven gösterince Nikolay Sergeyiç pek duygulandı. Durum şöyleydi... Ama başlamadan önce hikâyemin önemli kahramanlarından biri olan Prens Valkovski'nin hayatına ait bazı özelliklerden söz etmeyi gerekli görüyorum.

IV

Bir süre hepimiz sessiz kaldık. Nataşa düşünceli, hüzünlü, yaşamaktan bıkmış bir halde oturuyordu. Bütün taşkınlığı bir anda sönüvermişti. Görmeyen bakışını önüne dikmiş, dalgın bir tavırla Alyoşa'nın elini elinden bırakmıyordu. Çocuk, sessiz sessiz ağlayarak kederini boşaltmaya çalışıyor, arada bir ürkek bir merakla Nataşa'yı süzüyordu. Sonunda çekinerek onu teselli etmeye, darılmaması için yalvarmaya başladı; hep kendini suçluyordu. Bütün gayretiyle babasının bir suçu olmadığını kanıtlamaya çalışıyordu. Birkaç defa bunun hakkında söz edecek oldu ama Nataşa'yı yeniden kızdırmak korkusuyla ses çıkarmadı.

Nataşa'ya sarsılmaz aşkı üzerine yeminler yağdırırken bir yandan da Katya'ya yakınlığını haklı göstermeye çalışıyordu. Katya'yı sadece kardeşi, sevimli, iyi kalpli bir öz kardeşi gibi sevdiğini, durup dururken ondan yüz çevirmenin kaba, haşin bir hareket olacağını söylüyordu. Nataşa ile Katya tanışacak olurlarsa bir daha birbirlerinden ayrılmayacak, bütün anlaşmazlıklar ortadan kalkacaktı.

Alyoşa, bu düşünceye yürekten bağlanmıştı. Nataşa'nın endişelerini anlamadığı gibi babasının söylediklerini de iyice kavrayamamıştı. Anladığı tek şey, ikisinin bozuşmuş olduğuydu; buna son derece üzülüyordu.

Nataşa,

— Babanın yüzünden beni suçlu buluyorsun, değil mi, diye sordu.

— Bütün suç bende olduktan sonra seni nasıl suçlayabilirim Nataşa! Öfkelenmene ben sebep oldum; kızdıktan sonra da beni temize çıkarmak

için bütün suçu babama yükledin. Oysa onun olanlardan haberi bile yok.

Alyoşa iyice heyecanlanmıştı:

— Adamcağız buraya ne için geldi, ne buldu! Aklından bile geçirmediği şeyler oldu...

Nataşa'nın üzülerek, sitemle baktığını görünce yutkundu.

— Peki peki, söylemeyeceğim, bir daha söylemeyeceğim; bağışla beni! Sebep hep benim...

— Evet Alyoşa, baban aramıza girerek huzurumuzu kaçırdı. Sen eskiden en çok bana inanırdın; baban kalbine şüphe, güvensizlik soktu. Aramıza kara kedi gibi girip kalbinin yarısını benden aldı...

— Öyle deme Nataşa! Onu kara kediye benzettiğini duysa kim bilir nasıl alınırdı!

— Seni yalancı büyüklüğüyle, sahte iyilikleriyle büyüledi. Zamanla aramızı daha çok açacak.

Alyoşa, artan bir heyecanla,

— Yemin ederim ki hayır! diye bağırdı. "Acele ettik," dediğine bakma; kızdı da ondan söyledi. Göreceksin, ya yarın ya öbür gün geçer. Ama evlenmemize engel olmayı düşünecek kadar kızmışsa söz veriyorum, onu dinlemeyeceğim! Bunu yapacak kadar kuvvetliyim.

Birdenbire, aklına gelen harika fikre sevinerek,

— Hem bize bu işte kimin yardımı dokunacağını biliyor musun, diye bağırdı: Katya'nın! Göreceksin, ne eşsiz bir insan olduğunu göreceksin! O zaman, sana rakip olarak, bizi birbirimizden ayırmak isteği olup olmadığını da anlarsın. Hele demin benim için, evliliğinin ikinci günü karısından soğuyan erkeklerden olduğumu söylerken çok haksızdın! Bu sözüne üzüldüm doğrusu. Öyle değilim ben! Katya'ya sık sık gittimse...

— Aman, istediğin kadar git Alyoşa. Ben bunu söylemek istemedim. İyice anlayamamışsın. Kiminle istersen mutlu ol. İçinden gelenden fazlasını isteyemem.

Odaya Mavra girdi.

— Çay getireyim mi? Semaver iki saattir kaynayıp duruyor; saat on bir oldu.

Kaba kaba, çıkışır gibi konuşuyordu. Mavra'nın neşesiz, Nataşa'ya kızgın olduğu belliydi. Salıdan beri, pek sevdiği küçükhanımı evleneceği için sevincinden kabına sığamıyordu. Hayırlı haberi bütün apartmana, mahalleye; bakkalına, kapıcısına kadar yaymıştı. Övüne övüne, çok zengin, ayrıca general rütbesine sahip olan Prensin, küçükhanımı oğluna istemek için nasıl geldiğini, neler konuştuklarını kendi kulaklarıyla duyduğunu anlatıp duruyordu. Halbuki şimdi her şey bitmişti. Prens öfkelenerek gitmişti, çay isteyen yoktu. Elbette bütün kabahat küçükhanımdaydı... Mavra, onun Prensle nasıl saygısızca konuştuğunu da duymuştu.

Nataşa,

— Peki, getir, dedi.

— Kahvaltılıkları da getireyim mi?

— Onları da getir...

Nataşa bozuldu. Mavra hırçın bir tavırla,

— Dünden beri hazırlanmaktan bir hal olduk; diye söyleniyordu. Şarabı almak için Nevski'ye gittim. Şimdi de...

Hırsla kapıyı vurarak çıktı. Nataşa kızardı, bana garip garip baktı. Mavra o sırada çayla yiyecekleri getirdi; av eti, birkaç çeşit balık. Yeliseyev'den iki şişe nefis şarap getirerek masaya dizdi. "Bu hazırlık neden acaba?" diye düşündüm.

Nataşa mahçup bir tavırla masaya yaklaştı. Benden utanmışa benziyordu.

— Ben öyleyim Vanya! dedi. Böyle olacağını önceden hissettiğim halde gene de, "Belki sonu böyle gelmez," diye düşündüm. Alyoşa gelir, gönlümü alır, barışırız, şüphelerim haksız çıkar, siz beni ikna edersiniz... diyordum. Her olasılığa karşı ufak tefek hazırlık yaptım. Belki geç vakte kadar oturup konuşacağımızı düşündüm.

Zavallı Nataşa! Bunları söylerken yanakları kızarıyordu. Alyoşa son derece memnun göründü.

— Aşkolsun Nataşa! diye bağırdı. Demek daha iki saat öncesine kadar bütün şüphelerine inanmıyordun. Yoo, her şeyi düzeltmeliyiz. Mademki bütün bu tatsızlığın sebebi benim, olanları düzeltmek de bana düşer. İzin ver Nataşa, hemen babama gideyim. Onu mutlaka görmem lazım, alınmış,

kırılmıştır... Teselli etmeliyim. Her şeyi söyleyeceğim ama seni karıştırmadan, yalnız kendi hesabıma konuşacağım. Durumu düzelteceğim, görürsün. Seni bırakarak ona gitmek isteyişime darılmıyorsun ya? Aklına bir şey gelmesin, ona da acıyorum... Göreceksin, suçsuz olduğunu kanıtlayacak. Ben yarın şafakla buradayım, bütün gün yanından ayrılmayacağım, Katya'ya da gitmeyeceğim.

Nataşa engel olmadı, hatta gitmesinin iyi olacağını söyledi. Şimdi içinde başka bir endişe uyanmıştı: Alyoşa, kendini zorlayarak sabahtan akşama kadar oturmaya başlarsa yüzde yüz ondan bıkacaktı. Babasıyla konuşurken onun adına bir şey söylememesi konusunda uyardı. Onu uğurlarken neşeli görünmeye çalıştı. Alyoşa çıkmak üzereyken birdenbire döndü. Nataşa'yı ellerinden tutarak yanına oturdu. Derin bir sevgiyle yüzüne bakıyordu.

— Nataşa canım, meleğim, kızma bana! Artık hiç kavga etmeyelim olur mu? Hem bana bundan sonra mutlak olarak inanacağına söz ver. Ben de öyle yapacağım. Bak, şimdi aklıma ne geldi. Seninle bir kere, bilmem ne yüzünden kavga etmiştik; suçlu bendim. Özür dilemek istemiyordum ama içim içimi yiyordu. Şehirde sokak sokak dolaştım, arkadaşlarıma uğradım gene avunamadım. Aklımdan, "Ya birdenbire hastalanıp ölürse," diye geçiyordu. Bunu düşünür düşünmez seni gerçekten ebediyen kaybetmiş gibi sonsuz bir kedere kapıldım. Gözümün önünde birbirinden kötü sahneler canlanıyordu. Mezarına gelip nasıl üzerine kapandığımı düşünüyordum. Mezarını öperken seni bir an olsun, bir daha görmek için, Tanrı'dan bir mucize gerçekleştirmesi için yalvarıyorum... O anda dirilip karşıma çıksan, seni bir an eskisi gibi kollarımda tutabildiğim için mutluluktan ölecektim belki... Bunları aklımdan geçirirken birdenbire şöyle düşündüm: "Tanrı'ya sadece bir anlık kavuşma için böyle yalvarıyordum. Oysa altı aydır birbirimizle ne çok kavga etmiş, küsmüştük. Dargın durduğumuz her gün mutluluğumuzdan bir parça kaybetmiştik. Şimdi, bir an mezardan çıkman için hayatımı vermeye razıydım..." Bunları düşündükçe dayanamadım, sana koştum. Geldiğim zaman beni bekliyordun. O kavgadan sonra nasıl kucaklaştığımız, gerçekten kaybedecekmişim gibi sana nasıl sarıldığım hâlâ hatırımda... Hiç kavga etmeyelim Nataşa! Her kavgadan sonra sonsuz bir

üzüntü duyuyorum. Aman Tanrım, seni bırakabileceğimi nasıl düşünebiliyorsun!

Nataşa ağlıyordu. Sımsıkı sarıldılar. Alyoşa bir kere daha, ondan asla ayrılmayacağına yemin etti. Sonra acele acele babasına koştu. Her şeyi yoluna koyacağına kesin olarak emindi.

Nataşa elimi sımsıkı kavrayarak,

— Her şey bitti! Her şey mahvoldu! dedi. Beni seviyor, bu sevgiden asla vazgeçmeyecek; fakat Katya'yı da seviyor, bir süre sonra benden daha çok sevecek. Bu yılan Prens de fırsat kollayarak...

— Dur Nataşa; Prensin dürüst hareket etmediğine ben de inanıyorum ama...

— Söylediklerimin hepsini doğru bulmuyorsun değil mi? Bunu yüzünden anladım. Biraz bekle, haklı olup olmadığımı göreceksin. Ben genel olarak konuştum; onun içinden neler geçirdiğini Tanrı bilir! Korkunç adam... Bu dört gün odamda mekik dokuyup dururken her şeyi anladım. Alyoşa'yı içinde bulunduğu manevi üzüntüden, bana olan sevgisinin verdiği sorumluluktan sıyırmak istiyordu. Evlenme masalını da bu amaçla uydurmuştu. Aramıza sokulup nüfuz etmek, ruh asaletiyle, cömertliğiyle Alyoşa'nın gözünü boyamak için fırsattı bu. Böyle bu Vanya, böyle! Durum düzelmeye başlayınca Alyoşa'nın bana dair üzüntüsü, merakı da yatışır. Kendi kendine, "Bundan sonra nasıl olsa karım olacak; ölünceye kadar benim..." diyecek, elinde olmadan Katya ile daha çok ilgilenecek. Prens, galiba Katya'yı iyice incelemiş; oğlunu benden çok sarabileceğini anlamış. Oh Vanya, şimdi bütün ümitlerim sende, nedense sana yaklaşmak istiyor... Reddetme, hem bir an önce Kontesin evine gitmeye gayret et, ne olur Vanyacığım! Şu Katya ile tanış, iyice incele; nasıl bir kız olduğunu haber ver bana... Beni senin kadar kimse anlayamaz. Nelerle ilgilendiğimi bilirsin. Alyoşa ile arkadaşlığının derecesini, neler konuştuklarını anlamaya çalış. Ama en önemlisi Katya'yı, şu Katya'yı iyice incele... Bana bir kere daha arkadaşlığını ispat et sevgili Vanyacığım! Bu işte yalnız sana güveniyorum.

Eve döndüğüm zaman saat bire geliyordu. Nelly uykulu bir yüzle kapıyı açtı. Bana neşeyle gülümseyerek baktı. Zavallı, uyuduğu için kendi kendine

kızıyordu; beni beklemesi gerekirmiş. Birisinin gelip beni sorduğunu, biraz oturduktan sonra bir mektup bırakarak gittiğini anlattı. Mektup Masloboyev'dendi. Beni yarın öğleden sonra, saat bire doğru çağırıyordu. Nelly'ye daha fazla soracaktım ama bunları yarına bırakıp onu yatmaya yolladım. Çocukçağız zaten beni beklemekten yorulmuş, ancak yarım saat kadar uyuyabilmişti.

V

Ertesi sabah Nelly bir gün önceki ziyaret hakkında hayli garip şeyler anlattı. Aslında Masloboyev'in akşam gelişi garipti; evde olmadığımı kesin olarak biliyordu. Bunu son buluşmamızda söylemiştim. Nelly, önce korktuğu için kapıyı açmak istememiş, geldiği zaman saat sekize geliyormuş. Fakat Masloboyev çok yalvarmış, mektup bırakmasa başıma bir kötülük geleceğini söylemiş. Nelly onu içeri alınca hemen mektubu yazmış, sonra kızın yanına kanepeye oturmuş.

Nelly,

— Kalktım, konuşmak istemedim; diye anlatmaya devam etti. Korktum ondan. Bana, Bubnova'dan, kadının ona nasıl kızdığından, beni bundan sonra alamayacağından söz etti. Sonra sizi övmeye başladı. Çok iyi bir arkadaş olduğunuzu, çocukluğunuzdan beri sizi tanıdığını anlattı. Alıştım ona. Cebinden şeker çıkardı; ısrarla bana vermek istedi. Almadım. O zaman iyi bir adam olduğunu, şarkı, oyun bildiğini söyledi. Bir de yerinden fırlayıp oynamaya başlamaz mı! Çok güleceğim geldi. Sonra, "Biraz daha oturayım; belki Vanya şimdi gelir!" dedi, ondan korkmamamı, yanına oturmamı rica etti. Oturdum ama konuşmadım. Annemle dedemi tanıdığını söyleyince konuşmaya başladım. Çok oturdu.

— Neler konuştunuz!

— Annemden... Bubnova'dan... Dedemden. İki saat kadar oturdu.

Neler konuştuklarını anlatmak istemiyor gibiydi. Masloboyev'den öğrenebileceğim için üstelemedim. Masloboyev'in ben yokken gelişinden

Nelly’yi yalnız görmek istediğini anladım. Fakat sebebini kavrayamadım.

Nelly, verilen üç şekeri gösterdi: Kırmızı yeşil kâğıtlı, herhalde herhangi bir bakkaldan alınmış, adi meyveli şekerlerdi. Nelly bunları gösterirken güldü.

— Niye yemedin, diye sordum.

Kaşlarını çattı.

— İstemem; dedi. Zaten almak istemiyordum, sedirin üstüne bıraktı.

O gece dolaşacak epey yerim vardı. Nelly ile vedalaştım. Çıkarken:

— Yalnız sıkılmıyor musun, diye sordum.

— Hem sıkılıyorum, hem sıkılmıyorum... Geç geldiğiniz için sıkılıyorum.

Sevgi dolu gözleriyle bana baktı. O sabah neşeliydi, bakışları tatlıydı; hem sokulgan, hem utangaç, hatta ürkek bir hali vardı. Sanki beni üzmekten, sevgimi kaybetmekten ve ağzından bir şey kaçırmaktan korkuyor gibiydi.

— Peki, sıkılmayışının sebebi ne? “Hem sıkılıyor, hem sıkılmıyorum,” diyordun...

Elimde olmadan gülümsedim, bu çocuğa gittikçe daha çok ısınıyordum.

— Bunu ben bilirim.

Nelly tekrar mahçup mahçup gülümsedi. Eşikte, açık kapının önünde konuşuyorduk. Nelly karşımda durmuş, yere bakarak bir eliyle omzuma tutunuyor, öbürüyle ceketimin kolunu çekiştiriyordu.

— Sır mı bu?

— Yoo... Sır değil... Ben... Siz yokken kitabınızı okumaya başladım...

Bunu yavaşça, tatlı, içime işleyen bakışını gözlerime dikerek söyledi, kıpkırmızı kesildi.

— Ya öyle mi? E, nasıl, beğendin mi?

Yüzüne karşı övülen yazarın mahçupluğunu duyuyordum. O anda onu öpmek istiyordum. Fakat yakışık almazdı. Nelly bir zaman sustu. Sonra, derin bir kederle beni süzerek,

— Neden öldü, diye sorup gözlerini yere indirdi.

— Kim öldü?

— O genç, veremli... Hani kitaptaki...

— Ne yapalım, öyle gerekti Nelly.

— Hiç de gerekli değildi.

Bunu fısıltı halinde, adeta kızar gibi, sertçe söyledi, somurtarak yere bakmaya devam etti.

Bir dakika geçti. Kolumu hırsla çekiştirmeye devam ederek,

— Peki o... Şey onlar... O kızla ihtiyar ne olacak, diye fısıldadı; beraber oturacaklar mı? Yoksulluktan kurtulacaklar mı?

— Hayır Nelly, kız uzaklara gidip bir derebeyiyle evlenecek; ihtiyar yalnız kalacak.

Üzüntüyle konuşuyordum. Teselli verici bir şey söyleyemediğim için gerçekten üzülmüştüm.

— Aa... demek öyle... Öf, ne hainsiniz! Artık okumayacağım kitabınızı.

Hırçınlıkla kolumu itti, hışımla sırtını çevirerek masaya gitti; duvara dönmüş, gözleri yerde duruyordu. Kızarmıştı, büyük bir kedere kapılmış gibi hızlı hızlı nefes alıyordu.

— Niçin darıldın kızım? Kitaptakiler doğru değil, uydurma hep; bunda darılacak üzülecek ne var! Ne kadar içli çocuksun sen!

Işıldayan, sevgi dolu bakışını yüzüme çevirerek, ürkek ürkek,

— Darılmadım; dedi, birdenbire elimi kaparak yüzünü omzuma dayadı, nedense ağlamaya başladı.

Ama hemen o anda gülüverdi, hem ağlıyor, hem gülüyordu. İçimi tatlı bir his kapladı. Nelly bir türlü başını kaldırmak istemiyordu; ben, yüzünü omzumdan ayırmaya çalışırken o daha çok sokuluyor, daha hızlı gülüyordu. Bu hisli sahne bitince vedalaştık; acele ediyordum. Nelly, yanakları pembeleşmiş, yıldız gibi parlayan gözleri ve hep o utangaç haliyle arkamdan merdivene kadar koştu, erken dönmemi rica etti. Çabuk geleceğimi, hatta belki yemeğe yetişeceğimi söyledim.

Önce ihtiyarlara gittim. İkisi de keyifsizdi. Hele Anna Andreyevna iyice hastaydı. Nikolay Sergeviç odasına kapanmıştı. Geldiğimi duymuştu ama konuşmamıza vakit bırakmak için yanımıza on beş dakikadan önce gelmeyeceğini biliyordum. Anna Andreyevna’yı fazla üzmemek için dünkü

olayı, gerçeği saklamamakla beraber, yumuşatarak anlattım. İhtiyar kadının üzüldüğü halde, ayrılma ihtimali haberini fazla şaşkınlık göstermeden dinlemesi garibime gitti.

— Bunu tahmin ediyordum zaten, dedi. Sen o gün gidince uzun uzun düşündüm. Bu işin olamayacağına karar verdim. Ulu Tanrım bize bunu layık görmez... Adam da alçağın biri zaten; insana hayrı dokunmaz onun. Utanıp sıkılmadan on binimizin üstüne oturdu. Paranın havadan geldiğini bildiği halde alıyor! İhmenevka'yı satarlarsa son nafakamız da elimizden gider. Nataşacığım doğru, akıllı kız; kanmadı onlara.

Sesini alçaltarak devam etti:

— Sana bir şey söyleyeyim mi oğlum? Bizimki de bu evlenmeye öyle bir ayaklandı ki! Arada bir, “İstemem!” diye ağzından kaçırıyor. Önce nazlanıyor sandım. Ama değilmiş, sahiden istemiyor. Peki yavrum, kızım ne olacak şimdi? Babası istemez onu; Alyoşa olacak herif ne diyor?

Anna Andreyevna uzun uzun sordu, verdiğim cevapları oflama puflamalarla karşıladı, sızlandı. Aslında son zamanda zavallının şaşkın bir hali vardı. Ne duysa son derece sarsılıyordu. Nataşa'nın kederi onu yiyip bitiriyordu.

İhtiyar yanımıza sırtında sabahlığı, ayağında terlikleriyle geldi. Ateşi olduğundan şikâyetçiydi. Şefkat dolu gözlerini karısından ayırmıyordu. Orada olduğum sürece, bir dadının çocuğa baktığı gibi baktı. Gözlerinde hem şefkat, hem garip bir ürkeklik vardı. Karısının hastalığı onu iyice korkutmuştu; onu kaybederse hayatının tamamen anlamsızlaşacağını hissediyordu.

Bir saat kadar yanlarında oturdum. Kapıda vedalaşırken İhmenev, Nelly'den söz açtı. Kızı evlatlık almaya ciddi olarak niyetlenmişti. Anna Andreyevna'yı kandırmak için benden yardım istedi. Nelly hakkında bilgi istiyor, yeni bir şey öğrenip öğrenmediğimi bambaşka bir merakla soruyordu. Ayaküstü anlattım. Sözlerim pek etkili oldu. Kesin bir tavırla,

— Bunu ayrıca konuşuruz Vanya, dedi. Şimdilik... Önce biraz iyileşeyim, sana uğrayacağım. O zaman karar veririz.

Tam on ikide Masloboyev’deydim. Girer girmez Prensle karşılaştım ve şaştım. Antrede, çıkmak üzereydi. Masloboyev, telaşlı telaşlı giyinmesine yardım ediyor, bastonunu tutuyordu. Prensi tanıdığından söz ettiği halde bu karşılaşma beni son derece hayrete düşürdü. Prens beni görünce bozulur gibi oldu. Gereğinden fazla hararetle,

— Oo, siz misiniz! diye bağırarak karşıladı. Ne tesadüf değil mi! Hoş, dostluğunuzu Bay Masloboyev’den demin öğrenmiştim. Çok memnun oldum, burada sizinle karşılaştığıma cidden çok memnun oldum. Sizi görmek istiyordum, hatta niyetim bir an önce size uğramaktı; eğer izin verirseniz... Sizden bugünkü durumumuzu açıklamak konusunda yardım rica edecektim. Dün olanları kastettiğimi anladınız elbet. O tarafla dostça görüşüyorsunuz, işin yürüyüşünü baştan beri takip ettiniz, nüfuzunuz var... Keşke hemen şimdi sizinle gidebilseydim! Hep iş... Ama bugünlerde, belki de pek yakında, sizi ziyaret etmek mutluluğunu tadacağımı umuyorum. Şimdilik...

Aşırı derecede kuvvetle elimi sıkıp Masloboyev’e göz kırptıktan sonra çıktı. İçeri girerken,

— Söyle Tanrı aşkına, diye başladım, ama Masloboyev birdenbire, aceleyle şapkasını kaptı, antreye koştu.

— Hiçbir şey söylemeyeceğim! diye sözümü kesti. İşim var, kaçıyorum. Geç kaldım zaten!

— On ikide gelmemi yazan sen değil misin!

— Ne olacak? Onu dün yazmıştım. Bugün de bana öyle bir şey yazdılar ki kafam çatlayacak neredeyse... Ne işler, ne işler! Kusura bakma Vanya. Boşuna rahatsız ettiğim için gönlünü nasıl alacağımı bilmiyorum. İstersen bana temiz bir dayak çek... Döv, ama İsa aşkına çabuk ol, zira işim pek acele.

— Yok canım, işin varsa git; olur böyle şeyler... Yalnız...

Masloboyev antreye fırladı, paltosunu giyerken:

— Yo, şimdi yalnızı falan bırak. Bunların sırası da gelecek. Sana bir işim düşecek; hem çok önemli... Seni bu iş için çağırmıştım zaten. Doğrudan doğruya seni ilgilendiriyor. Bunu böyle ayaküstü, bir dakikada

anlatamayacağıma göre, Tanrı aşkına bugün saat yedide, ama dakikası dakikasına yedide geleceğine söz ver. O saatte evde olacağım.

Kararsızlıkla,

— Bugün şey... dedim; canım, bu akşam bir yere...

— Kardeşim, akşam gideceğin yere şimdi git; akşam da bana gelirsin. Sana neler anlatacağımı tahmin edemezsin Vanya.

— Hay hay, gelirim. Ama ne olduğunu merak ettim doğrusu.

Sokağa çıktık; yaya kaldırımında duruyorduk. Masloboyev ısrarla,

— Geleceksin, değil mi, diye sordu.

— Dedim ya, geleceğim.

— Söz ver.

— Amma yaptın ha! Söz veriyorum.

— Mükemmel. Ne tarafa?

Sağı gösterdim.

— Ben de bu yana gidiyorum.

Sola döndü.

— Güle güle Vanya! Unutma, yedide.

Arkasından bakarak, “Garip şey!” diye düşündüm.

Akşam Nataşa’ya gitmek istiyordum. Ama Masloboyev’e söz verince hemen gitmeye karar verdim. Orada Alyoşa’yı bulacağıma emindim. Gerçekten oradaydı. Ben gelince pek sevindi. Nataşa’ya karşı gayet iyi, candandı. Ben gelince büsbütün neşelendi. Nataşa ona uymak için gayret ediyor ama kendini nasıl zorladığı belli oluyordu. Gece iyi uyumadığı için yüzü solgun, hastaydı. O da Alyoşa’ya karşı her zamankinden çok sevgi dolu davranıyordu.

Alyoşa onu neşelendirmek, yüzünü gülümsetmek için boyuna konuşuyor, yalnız Katya ile babasından söz etmekten özellikle kaçınıyordu. Galiba dünkü barışma denemesi başarısızlığa uğramıştı. Bir aralık, Mavra’ya bir şey söylemek için mutfağa çıkınca Nataşa bana, aceleyle,

— Buradan gitmek için can atıyor ama çekiniyor; diye fısıldadı. Ben de bir şey söyleyemiyorum; belki aklına bir şey gelir, sırf gönlüm hoş olsun

diye kalır. Halbuki en çok, onu bıktırıp kendimden soğutmaktan korkuyorum! Ne yapacağımı bilemiyorum.

— Aman Tanrım, kendi kendinize neler yaratıyorsunuz... Adeta birbirinizi kolluyorsunuz. Açıkça konuşun, olsun bitsin! Yoksa bu durum onu gerçekten bıktırır.

Nataşa, telaşla,

— Ne yapmalı, diye tekrarladı.

— Dur, ben hallederim bunu.

Mavra'ya çamurlanmış lastiğimi sildirmek bahanesiyle mutfağa çıktım. Nataşa arkamdan,

— Aman dikkatli davran Vanya! diye seslendi.

Dışarıya çıkar çıkmaz, Alyoşa bana dönerek,

— Azizim İvan Petroviç, ne yapayım? Dün Katya'ya söz vermiştim; tam bu saatte orada bulunmam gerekiyor. Gitmezsem olmaz. Nataşa'yı çok seviyorum, onun için kendimi ateşe atmaya hazırım. Ama o tarafı da bu derece ihmal edemem; siz de hak verirsiniz, değil mi?

— Gidin öyleyse...

— Ya Nataşa üzülürse! Ne olur İvan Petroviç, yardım edin bana.

— Bence gitmeniz daha iyi olur. Sizi ne kadar sevdiğini biliyorsunuz. Şimdi yanında sıkıldığınız, zorla oturduğunuz aklına gelir. Serbest hareket etmek en iyisi. İsterseniz yanına birlikte gidelim, size yardım ederim.

— Canım İvan Petroviç, ne iyi insansınız siz!

Nataşa'nın yanına döndük. Bir an sonra Alyoşa'ya,

— Demin babanızı gördüm, dedim.

Telaşlandı:

— Nerede? Nerede gördünüz?

— Sokakta karşılaştık. Beni durdurdu, daha yakından ahbap olmak istediğini tekrarladı. Sizin şimdi nerede olduğunuzdan haberim olup olmadığını sordu. Görüşmeniz lazımmış, bir şeyler söyleyecekmiş size...

Sözü nereye getirmek istediğimi anlayan Nataşa beni destekledi:

— Öyleyse hemen git Alyoşa, görün ona.

— İyi ama... nerede bulurum? Eve mi gitti acaba?

— Hayır; hatırımda kaldığına göre, Kontese gidecekti.

Alyoşa hüzünle Nataşa'ya bakarak saf bir edayla,

— Ne yapayım şimdi, dedi.

— Ne demek, "Ne yapayım!" Alyoşa! Ben üzülmeyeyim diye o aileyle ilişkini kesecek değilsin ya! Çocukluk etme. Sonra bu, Katya'ya karşı büyük bir kabalık olur. Arkadaşsınız; arkadaşlık bağları böyle kaba bir biçimde koparılmaz. Hem seni bu derece kıskandığımı sanmakla bana da hakaret ediyorsun. Git, çok rica ederim; hemen git! Babanın da gönlü rahatlar.

Alyoşa hem sevinç, hem pişmanlık içinde,

— Ah, sen bir meleksin Nataşa! Küçük parmağına bile layık değilim, diye bağırdı. O kadar iyisin ki... Oysa ben... Ben... Bak, sana gerçeği söyleyeceğim: Demin orada, mutfakta İvan Petroviç'den şimdi buradan ayrılabilmem için yardım istedim. Bunları o uydurdu. Beni kınama Nataşa: Seni dünyada her şeyden çok seviyorum, kabahat mi? Bakın, şu anda aklıma ne geldi: Katya'ya her şeyi açıklayıp bugünkü durumumuzu, dünkü olayları olduğu gibi anlatacağım. O bizi kurtarmanın çaresini bulur; bize candan bağlıdır o.

Nataşa gülümseyerek,

— Pekâlâ, git; dedi. Şey, ben de Katya ile tanışmak isterdim. Bunu nasıl yaparız acaba?

Alyoşa'nın sevinci sınırsızdı. Hemen tanışma tasarılarına geçti. Ona göre bu tanışma işi çok kolaydı. Bunu da Katya hazırlayacaktı. Alyoşa alabildiğine coştu; fikrini geliştirmeye devam ediyordu. Sonunda, bir-iki saat sonra bir cevap getirerek akşamı Nataşa'da geçirmeye söz verdi. Nataşa, uğurlarken,

— Sahiden gelecek misin, diye sordu.

— Kuşkun mu var? Hoşça kal Nataşacığım, hoşça kal sevgilim; biricik, ebedi sevgilim benim! Sen de hoşça kal Vanya. Aman Tanrım, ağzımdan kaçtı, size, "Vanya," dedim. Bana bakın İvan Petroviç, sizi çok seviyorum. Neden bu kadar resmiyiz? Senli benli konuşsak olmaz mı sanki?

— Hay hay!

— Hele şükür! Yüz kere aklıma geldi de bir türlü size söylemeye cesaret edemedim. Bakın, hâlâ siz diyorum. Sen'li konuşmak çok zor. Galiba Tolstoy'un bir yazısında buna ait bir bölüm var: İki kişi senli benli konuşmaya karar verir ama bunu bir türlü yapamaz, hep şahıs zamir kullanmaktan kaçınarak konuşurlar. Ah Nataşa, bir gün onun 'Çocukluk ve İlk Gençlik'ini[20] tekrar okuyalım; ne nefis eserdir!

Nataşa gülüyor, onu kapıya doğru iterek,

— Peki canım, peki; git artık! Sevincinden gene gevezeliğe başladın, diyordu.

Alyoşa elini öptü, telaşla çıktı. Genç kız arkasından,

— Gördün ya Vanya! dedi, gözlerinden yaş boşandı.

İki saat kadar yanında kaldım, teselli ettim, sonunda inandırdım da... Şüphesiz bütün endişelerinde haklıydı. Haline baktıkça içim parçalanıyordu; onun hesabına korkuyordum. Ama elimden ne gelirdi!

Alyoşa'yı da çok garip buluyordum: Nataşa'ya olan aşkı azalmamış; belki duyduğu pişmanlık ve minnettarlık hissi yüzünden eskisine göre daha da artmış, keskinleşmişti. Bir yandan da yeni bir sevgi kalbinde iyice yer ediyordu. Sonunun ne olacağını şimdiden kestirmek olanaksızdı. Ben de Katya'yı görmeyi son derece istiyordum. Onunla tanışmak vaadimi Nataşa'ya bir daha tekrarladım. Sonunda o da biraz açıldı, neşelenir gibi oldu. Şundan bundan konuşurken Nelly'den, Masloboyev'den, Bubnova'dan söz ettim; Masloboyev'de Prensle karşılaşmamızı ve saat yedideki buluşmamızı anlattım. Anlattıklarım onu içten ilgilendirdi. İhtiyarlardan fazla söz etmedim. Babasının bana gelişini hiç anlatmadım. Nikolay Sergeyiç'in Prensle yapmayı tasarladığı düello onu meraka düşürürdü. Prensin Masloboyev'le ilgisi ve benimle yakından tanışmak arzusu onun da garibine gitti. Oysa bugünkü durum her şeyi olduğu gibi açıklıyordu...

Saat üçe doğru eve döndüm. Nelly beni neşeli bir tavırla karşıladı.

20 Tolstoy'un bir eseri. (Ç.N.)

VI

Tam saat yedide Masloboyev’deydim. Beni kollarını açarak, olanca sesiyle bağıra çağıra karşıladı. Çakırkeyifti. Fakat en çok, benim için özenerek yaptıkları hazırlıklara şaştım. Bekledikleri belliydi. Gösterişli bir örtüyle örtülü yuvarlak masada, bakır, güzel bir semaver kaynıyordu. Kristal, gümüş ve fağfur çay takımları pırıl pırıldı. Üzerinde başka çeşit ama gene de birincisi kadar ağır bir örtü serili öbür masada tabaklar içinde en iyi şekerler, sulu ve kuru Kiev reçelleri, marmelat, pestil, elmasiye, Fransız reçelleri, portakal, elma, üç dört çeşit fındık fıstık vardı; kısacası tam bir manav dükkânıydı... Sakız gibi bir örtüyle örtülü üçüncü masada çeşitli mezeler sıralanmıştı: Havyar, peynir, ciğer ezmesi, salamlarla dumanlı jambon, lakerda; zarif, küçük kristal sürahilerde cins cins, renk renk, yeşil, yakut kırmızısı, kahverengi, altın sarısı votkalar dizilmişti. Yemek masasından az ötede, gene beyaz örtüyle örtülü küçük bir masada, içinde şampanya şişeleri bulunan iki küçük kova duruyordu. Kanepenin önündeki masada Sauternes, Lafite ve konyak şişeleri vardı; hepsi Yeliseyev’den, en pahalı şaraplardı. Çay masası önünde Aleksandra Semyonovna oturuyordu. Giyimi kuşamı sade olduğu halde itinalı, zarifti; çok da yakışmıştı. Galiba bunun farkında olduğu için biraz gururlanıyordu. Beni karşılarken adeta resmi bir tavır takındı. Körpe yüzü neşe ve memnuniyetten parlıyordu. Masloboyev’in sırtında zengin bir ropdöşambr, temiz, şık bir gömlek, ayaklarında güzel, Çin işi terlikler vardı. Gömleğinin gerekli gereksiz yerlerine son moda düğmeler dikiliydi; kol düğmesi

takmıştı. Saçlarını da modaya uygun şekilde yandan ayırıp sıkı taramış, pomatlamıştı.

Şaşkınlıktan ağzım açık, odanın ortasında dikilmiş, kâh Masloboyev'e, kâh Aleksandra Semyonovna'ya bakıyordum. Kadıncağızın zevkten ağzı kulaklarına vardı. Sonunda dayanamadım,

— Bu ne Masloboyev, bu gece toplantın mı var, diye bağırdım.

— Yo, yalnız sen varsın.

Meze sofrasını gösterdim:

— Ya bunlar? Bir alay asker doyar bununla...

Masloboyev:

— En önemlisini unuttun; doyduktan sonra susuzluğu giderecek şeyler de var, diye ekledi.

— Bunlar hep benim için mi?

— Hem de Aleksandra Semyonovna için. Zaten onun icadı bu.

— Daha neler! Böyle olacağını biliyordum zaten! Doğru dürüst konuk ağırlayamayız, hemen takılır!

Aleksandra Semyonovna kızardı ama yüzündeki memnunluk kaybolmadı.

— İnanır mısın, bu akşam geleceğini duyar duymaz telaşlandı.

— Bu da yalan işte... Hiç de sabahtan değil, dün geceden beri. Dün akşam eve dönüşünde, beyefendinin bize misafirliğe geleceğini söylemiştin...

— Yanlış duymuşsun.

— Hiç de yanlış duymadım, öyle dedin. Yalan söylemem ben. Hem neden misafirimizi ağırlamayalım? Tanrı'nın günü kuş gibi oturuyoruz; ne gelen var ne giden! Oysa neyimiz eksik, şükürler olsun. Başkaları da, herkes gibi yaşamayı bizim de bildiğimizi görsün!

Masloboyev,

— Özellikle sizin ne mükemmel bir ev hanımı olduğunuzu öğrensin; diye ekledi. Bunu anladık ama benim ne suçum var? Hollanda keteninden gömlek giydirdi, kol düğmeleri, Çin işi terlik, ropdöşambr falan... Saçlarımı kendi eliyle tarayıp pomatladı, bergamot muydu neydi... Bir de Krem-brül

diye bir koku sürmek istedi, ama dayanamadım ve bir koca gibi davranarak buna itiraz ettim.

Aleksandra Semyonovna kıpkırmızı kesildi.

— Kim demiş bergamot diye! Süslü, porselen kutu içinde en iyi Fransız pomadı. Siz hak verin İvan Petroviç; ne tiyatroya, ne bir danslı toplantıya gönderir. Durmadan elbise alır ama ne yapayım bunları? Süslenir püslenir, tek başıma odada dolaşırım. Geçen gün yalvarmalarıma dayanamadı; onu tiyatroya gitmek için kandırdım. İğne takayım diye bir dakika yalnız bıraktım, o da hemen soluğu büfede aldı. Bir-iki derken tamam oldu... Elbette gidemedik. Tek bir Tanrı kulu misafir gelmez bize... Yalnız sabahları, iş için birtakım adamlar geliyor, o zaman da beni dışarı çıkarıyorlar. Yoksa ne isterseniz var bizde... Çifte çifte semaverler, çay takımları, cici cici fincanlar, hepsi de hediye... Yiyecek de getiren oluyor. Dışardan yalnız şarap, pomat, meze gibi şeyler alıyoruz. Sizin için dışardan şu ciğer ezmesiyle jambonu, bir de şeker aldık. Tam bir yıldır bir konuk hayali kuruyordum; bir konuk ama gerçek bir konuk gelsin de ona neyimiz varsa gösterip ağırlayalım, diyordum. Gelen bizi takdir eder, memnun kalırdık. Oysa bu aptalı boşuna süslemişim; buna layık değil, pasaklı gezmekten hoşlanıyor. Üzerindeki ropdöşambra bakın, birisinin hediyesi... Yakışır mı ona? İçmekten başka düşüncesi yok. Bak, göreceksiniz, size çaydan önce votka ikram edecektir.

— Aferin, ne iyi düşündün! Birer kadehçik likör parlatalım da içimiz aydınlansın. Sonra sıra öbürlerine gelir.

— Demedim mi!

— Merak buyurma Saşenka, sağlığına birer konyaklı çay da içeriz.

Genç kadın ellerini birbirine vurarak,

— Tamam! diye bağırdı. Altı rublelik Çin çayı; önceki gün bir tüccar hediye getirdi, o da bunu konyakla içiyor. Uymayın ona İvan Petroviç, bir bardak vereyim size... Göreceksiniz, çok nefis bir çay!

Semaverin etrafında telaşlanmaya başladı. Anlaşılan bunlar beni gecenin ileri saatlerine kadar konuk etmeyi düşünüyorlardı. Bir yıldır konuk

bekleyen Aleksandra Semyonovna acısını benden çıkarmak istiyordu. Ama bu işime gelmedi. Yerime otururken,

— Bak Masloboyev, dedim. Ben oturmaya değil, iş için geldim, sen de beni anlatacakların olduğu için çağırdın, değil mi?

— İş ayrı, dostça sohbet ayrı.

— Yoo azizim, bu hususta beni mazur gör. Sekiz buçuk oldu mu, hoşça kal. İşim var, söz verdim...

— Tahmin etmem. Hem insaf et canım, Aleksandra Semyonovna'nın haline bak, şaşkına döndü zavallı. Boşuna mı pomatladı beni? Bergamot sürdük, boru mu bu!

— Şakayı bırak Masloboyev. Aleksandra Semyonovna'ya gelecek hafta, mesela cuma günü yemeğe gelmeye söz veriyorum. Fakat bugün olmaz, bir yere gitmem lazım. Şimdi şu söylemek istediklerinden söz et de...

— Yalnız sekiz buçuğa kadar mı kalacaksınız?

Gerçekten nefis bir bardak çay uzatan Aleksandra Semyonovna'nın sesi ürkek, acıklıydı; neredeyse ağlayacaktı. Masloboyev,

— Üzülme Saşenka, boş laf bunlar! diye atıldı. Kalır, kalır, saçma! Sen bana, böyle nerelere dadandığını anlat bakalım Vanya. Sormak ayıp olmazsa, ne işler peşindesin? Her gün şuraya buraya koşturup duruyorsun, çalıştığın yok...

— Niye soruyorsun? Ama belki sonra söylerim. Sen önce bana, dün akşam evde olmayacağımı bildiğin halde –söylemiştim sana bir yere gideceğimi– neden geldiğini anlat.

— Sonradan hatırladım, aklımdan çıkmıştı. Gerçekten iş için görüşecektim ama en çok Aleksandra Semyonovna'nın gönlünü yapmak istedim. "Bak dedi, birisi çıktı işte; bir arkadaşın var, niye çağırmıyorsun?" Kardeşim, dört gündür senin yüzünden başımın etini yiyor. Şu bergamot için öbür dünyada kırk günahımın bağışlanacağı muhakkak... Hay hay, dedim; bir gece otururuz, fena olmaz. Ufak bir hile kattım; mektubumda, "Gelmezsen işimiz zor," diye yazdım.

Bir daha böyle hareket etmeyip doğru haber vermesini rica ettim. Bununla beraber Masloboyev'in açıklaması beni tatmin etmemişti.

— Öğlen geldiğimde benden niçin kaçtın, diye sordum.

— O zaman gerçekten işim vardı; bak şu kadarcık yalanım yok!

— Prensle mi?

Aleksandra Semyonovna baygın bir sesle:

— Çayımızı beğendiniz mi, diye sordu.

Deminden beri çayını övmemi bekliyordu, aklıma gelmemişti.

— Pek nefis, Aleksandra Semyonovna, fevkalade. Bu kadar güzel çay içmemiştim.

Aleksandra Semyonovna memnuniyetten kızardı, bir bardak daha doldurmaya koştu.

Masloboyev,

— Prens! diye bağırdı. Şu Prens yok mu ne madrabaz, ne malın gözü herif o! Bak Vanya, ben de madrabazın biriyim ama onun yerinde olmaktan utanç duyardım. Neyse, çenemi tutayım... Onun hakkında bütün söyleyebileceğim de bu zaten.

— Oysa ben asıl onun hakkında bilgi edinmek istiyordum. Ama bunları sonra konuşuruz. Dün ben yokken Elena'ya şeker verip karşısında oynamak nerden çıktı? Hem tam bir buçuk saat neler anlattın kıza?

Masloboyev, birdenbire Aleksandra Semyonovna'ya dönerek,

— Elena, on bir-on iki yaşında küçük bir kızcağız; şimdilik İvan Petroviç'de kalıyor, diye açıkladı. Sonra, Aleksandra Semyonovna'yı parmağıyla göstererek devam etti:

— Şuna bak Vanya, şuna bak! Tanımadığı bir kıza şeker götürdüğümü duyunca nasıl kızardı; sanki ona tabanca çekmişler gibi birdenbire sallanıverdi! Gözlerinin parlayışına bak! Hadi Aleksandra Semyonovna saklama, kıskançsın! Elena'nın on iki yaşında bir çocuk olduğunu söylemesem saçlarıma dalardın, bergamot bile kurtaramazdı beni!

— Gene de kurtaramaz!

Aleksandra Semyonovna çay masasındaki yerinden sıçrayarak yanımıza geldi. Masloboyev başını korumaya vakit bulamadan saçından bir tutam yakalayarak kuvvetle silkeledi.

— Al sana! Konuğumuzun yanında bir daha kıskanç olduğumu söyleme, söyleme, söyleme!

Kızarmıştı; gülüyordu ama şaka maka Masloboyev'in epey canını yaktı. Sonra bana dönerek, ciddiyetle,

— Utanmadan böyle şeyler söyler, diye ilave etti.

— Çektiklerimi görüyorsun ya Vanya. Bunun üzerine birer votka içmek şart!

Masloboyev saçlarını düzelterek, sürahiyi almak için içki masasına koştu. Fakat Aleksandra Semyonovna ondan önce davrandı, kadehi doldurdu, eline verdi, sevgiyle yanağını okşadı. Masloboyev kabararak bana göz kırptı. Sonra dilini şaklatarak kadehini azametli bir tavırla boşalttı. Kanepeye yanıma yerleşerek,

— Şekerlere gelince, bunu pek iyi hatırlayamıyorum; diye başladı. Onları önceki gün bir bakkaldan aldım, ama ne diye aldım, kendim de bilmiyorum. Kim bilir, belki ulusal ticaret ve sanayiyi korumak amacıyla hareket etmişimdir. Yalnız sokakta sarhoş sarhoş yürürken çamura düştüğüm aklımda kaldı; saçlarımı yolarak, hiçbir işe yaramadığım için acı acı ağlıyordum. Elbette şekeri unuttum, cebimde kalmış. Dün senin evde kanepede, o şekerlerin üstünde otururken hatırladım. Oyun oynamama gelince, o da hep sarhoşluktan... Dün oldukça keyifliydim. Çakırkeyifken, hayatımdan memnunsam oynarım bazen. Hepsi bu kadar. Sonra bu öksüz yavru merhamet damarımı kabarttı. Ama kız küsmüş gibi, bir türlü konuşmuyordu benimle... Neşelendireyim diye oynamaya başladım, şeker ikram ettim.

— Yoksa bunları Elena'nın ağzını aramak için mi yapıyordun? Evde olmadığımı bildiğin halde gelişin sırf baş başa konuşup bir şeyler öğrenmek içindi; değil mi Masloboyev? Bir buçuk saat oturduğunu, ölen annesini tanıdığına inandırarak Elena'yı konuşturmaya çalıştığını da biliyorum.

Masloboyev göz kırparak kurnazca sırıttı.

— Buluş fena değil. Ama bilemedin Vanya! Hoş, fırsat düşünce öğrenmeli ama bu sefer öyle değildi. Dinle beni eski dostum; şu anda, her

zamanki gibi oldukça sarhoşum; ama şunu bil ki Filip, kötü bir amaçla seni asla aldatmaz, yani kötü bir amaçla...

— Kötü maksat olmazsa?

— Eh... kötü amaç olmazsa da öyle. Bırak bunları canım. İçelim de konuya gelelim.

Kadehini diktikten sonra devam etti:

— İş dediysem önemli değil zaten. Şu Bubnova’nın, çocuğu yanında tutmaya hiç hakkı yokmuş; hepsini öğrendim. Evlat edinmek için resmi işlemler yapılmamış. Ölen kadın, karıya borçlanmış, o da kızcağızı yanında alıkoymuş. Bubnova hilebaz, cadı karının biridir ama bütün saçı uzunlar gibi ahmaktır. Kızın annesinin belgeleri muntazam, her şeyi tertemiz. Elena senin yanında kalabilir. Gerçi iyiliksever bir aile onu evlatlık edinip sürekli alsa daha iyi olurdu ya... Ama şimdilik sende kalsın. Önemi yok, ben sorunu hallederim. Bubnova ağzını açamaz. Yalnız kızın ölen annesi hakkında aşağı yukarı hiçbir şey öğrenemedim. Zaltzman adında birinin dul karısıymış.

— Evet; Nelly de öyle söylemişti.

— Tamam. Şimdi Vanya senden bir ricam var. Ne olur, kabul et!

Masloboyev gayet ciddi bir tavırla konuşuyordu.

— Bana mümkün olduğu kadar ayrıntılarıyla, ne gibi işlerin olduğunu, nerelere gittiğini, günlerce kimlerde kaldığını anlat. Kısmen bir şeyler duydum ama mümkün olduğu kadar ayrıntılı öğrenmem gerekiyor.

Masloboyev’in hali garibime gitti, hatta endişeye düşürdü.

— Ne var? Neden bilmek istiyorsun? Öyle ciddi konuşuyorsun ki...

— Sana bir hizmette bulunmak istiyorum: Uzun lafın kısası bu dostum. Seni kandırmak isteseydim ciddiyetle sormadan da gerekenleri ağzından alırdım. Halbuki sen durup dururken hile yaptığımdan şüpheleniyorsun. Deminki şeker lafını falan anladım ben. Fakat inan bana, gösterdiğim ilgi sadece senin iyiliğin için... Bunun için olduğu gibi anlat.

— Ne yardımından söz ediyorsun Masloboyev? Sözü bir türlü Prense getirmek istemiyorsun; bunu bekliyorum senden. En iyi hizmet budur.

— Prensten mi söz edeyim? Hımm... Peki, açıkça söyleyeyim bari; sana sormak istediklerim de Prens hakkında...

— Ne gibi?

— Dinle; herifin işleriyle epey ilgilendiğinin farkına vardım. O da sana ait bazı şeyler sordu. Dostluğumuzu nasıl öğrendiği hiç önemli değil. Senin için önemli olan, bu Prensten sakınmak. Yahuda'nın ta kendisi... Ondan da beter! Bunun için senin işlerine burnunu soktuğunu anlayınca ürperdim. Gene de henüz kesin bir bilgim yok. Fikir edinmek için sana başvurdum. Çağırmamın sebebi bu... Önemli dediğim iş buydu.

— Hiç olmazsa, Prensten hangi bakımdan sakınmam gerektiğini söyle...

— Peki, söyleyeyim ama benim başka işlerim de var kardeşim, müşterilerimin bana güvenmesi, çenemi tutmama bağlı. Sana hepsini nasıl anlatırım? Kusura bakma, ancak genel bir açıklama yapabilirim. Sırf herifin nasıl bir alçak olduğunu kanıtlamak için yapacağım bunu. Ama önce sen bildiklerini anlat.

Düşündüm, işlerimin Masloboyev'den gizlenecek tarafı yoktu, Nataşa meselesi gizli değildi, hatta bu konuda Masloboyev'in bir dereceye kadar faydası dokunabilirdi. Şüphesiz, anlatırken bazı noktalara dokunmadan geçtim. Masloboyev'i, hikâyemde en çok Prense ait bölümler ilgilendirdi. Birçok yerde beni durdurup bazı şeyler soruyor, tekrarlıyordu. Böylece birçok ayrıntıya dalarak yarım saat kadar anlattım.

Masloboyev,

— Hımm! Kafalı bir kız; diye düşüncesini belirtti. Prens hakkındaki tahminleri çok doğru, daha baştan ne mal olduğunu anlayıp ilişkilerini kesmek iyi doğrusu. Aferin Natalya Nikoleyevna'ya! Şerefine içiyorum. (İçti). Tongaya basmamak için kuru zekâ yetmez, kalp de lazım. Kalbi onu aldatmış. Davayı kaybetti elbette; Prens tuttuğunu koparır, Alyoşa kızcağızı bırakacaktır. En çok İhmenev'e acıdım. O namussuza on bin rubleyi pisi pisine kaptırmış. Davasına kim bakmış acaba? Herhalde kendisi takip etti. Aaaah! Böyledir bu tez yürekli, asil ruhlular! Bir işe yaramazlar. Prense karşı başka türlü hareket etmek gerekirdi. Ben İhmenev'e öyle bir avukat bulurdum ki! Tühh! (Öfkeyle masaya vurdu.)

— Şimdi gelelim Prense...

— Aman, sen de Prensle bozdun. Ne söyleyeyim; herifin lafını ettiğime pişman oldum. Sadece seni bu hilebaza karşı uyarmak istedim Vanya. Onunla tanışan herkes tehlikede demektir. Sen de dikkatli ol, o kadar. Yoksa sana ‘Paris Esrarları’ gibi şeyler mi anlatacağımı sandın? Romancı olduğun nasıl belli! Böyle bir adamın uzun boylu anlatılacak nesi var? Adam adamdır. Bak, örnek olarak ona ait bir hikâye anlatayım. Elbette, olayın geçtiği yeri, şehirleri, kişileri isimlendirmeden anlatacağım. Prensin ilk gençliğinde, memur maaşıyla idare edemediği için zengin bir tüccar kızıyla evlendiğini biliyorsun. Kızı öyle bir hırpalamış ki sorma... Adamın ruhunda var bu Vanya. Sözgelişi söylüyorum bunu... Bir de Avrupa olayı var. Oradayken...

— Bir dakika Masloboyev, Avrupa’ya hangi gidişi bu? Tarihi ne?

— Tam doksan dokuz yıl üç ay önce! Bu sefer başka zengin bir kızı kandırıp Paris’e götürmüş. Öyle de ustalıkla becermiş ki... Kızın babası fabrikatör müymüş, bir şirkete ortak mıymış, iyice bilemiyorum. Zaten sana anlattıklarımı da hep başka ağızlardan duydum. Yalnız bunları aklımın yettiği kadar yorumlayıp kendi fikirlerimi de kattım. Neyse, Prens bu kızı da kafese koymuş. Ne yapıp yapıp kızın babasının şirketine girmiş. Oradakilerin ağzından girip burnundan çıkmış, şirketi hayli tırtıklamış. Gerçi kızın babasında Prense verilen paralara dair birtakım kâğıtlar varmış ama Prenste parayı geri verecek göz nerede! Niyeti paraya el koymak. İhtiyarın kızının güzelliği dillere destanmış. Kıza Schiller’in kardeşlerinden biri, yani bir şair aşıkmış; idealist bir çocuk... Şair, hayalperestmiş ama bir yandan da tüccarmış. Tam bir Alman yani... Pfefferkuhen mi ne?

— Soyadı Pfefferkuhen miymiş?

— Belki de değildir, ne bileyim ben... Zaten iş onda değil. Prens bu defa ihtiyarın kızına sokulmuş, hem öyle sokulmuş ki kızcağızı deli gibi âşık etmiş kendine. Öncelikle adamın kızını, sonra da aldığı paranın senetlerini ele geçirmek istiyormuş... İhtiyarın para çekmecesinin anahtarları kızındaymış. İhtiyar, kızına fazlaca düşkün olduğu için bir türlü

evlendirmeye kıyamıyormuş. Ciddi söylüyorum. Bütün isteyenleri kıskanıyormuş; o Pfefferkuhen'i de kovmuş. Garip bir İngilizmiş.

— İngiliz mi dedin? Nerede oluyor bunlar?

— Canım, hemen lafı bölmesene. Olay belki Santa-fe-de-Bogota'da, belki Krakov'da ama en büyük ihtimalle, Nassaou *Fürstentum*'unda[21] geçmiş... Hani Seltz suyu şişelerinin üzerinde Nassaou yazılıdır ya... Bu kadarı yeter mi? Sonra efendim, Prens kızı kandırıp kaçırmış. Kız da, kaçarken, Prensin ısrarıyla babasının bazı belgelerini birlikte götürmüş. Demek böyle aşk da oluyor Vanya! Tövbeler olsun! Oysa namuslu, asil, yüksek ruhlu bir kızmış. Belki de kâğıtların ne olduğunu bilmiyordu. Kızcağız pek kaygılıymış: Babasının bedduasından korkuyormuş. Ama Prens buna da çare bulmuş: Onunla evleneceğine dair bir senet vermiş. Kızı, yalnız bir süre için uzaklaşacaklarına, biraz dolaşıp ihtiyarın öfkesi geçince evli döneceklerine, hep birlikte mutlu bir hayat süreceklerine inandırmış. Zengin olup sonsuza kadar böyle yaşayacaklarmış... Kız inanıp bununla kaçmış. Kızının kaçması ihtiyarı çok kızdırmış ve onu lanetlemiş. Tüm bu olanlardan sonra bir de iflas etmiş. O Frauenmilh de kızın peşinden Paris'e sürüklenmiş. Ticaretini, her şeyi yüzüstü bırakmış. Kıza o derece âşıkmış!

— Dur, hangi Frauenmilh bu?

— Şey... Feyerbah canım! Yo yo... Pfefferkuhen! Adı batsın, Pfefferkuhen! Elbette Prens o kızla evlenemezmiş... Olur mu, evlense, Kontes Hlestova ne dermiş sonra? Baron Fomoykin neler düşünürmüş? Kızı kandırmaktan başka yol yokmuş. Aldatmış. Hem pek utanmazca aldatmış. Önce, zavallıya bir dayak atmadığı kalmış. Sonra evlerine Pfefferkuhen'i dadandırmış. Öteki gide gele genç kadınla arkadaşlığı iyice artırmış. Her akşam baş başa dertleşip ağlaşıyorlarmış. Sonunda Prens bir gün planını uygulamış: Geç vakit eve dönünce kadınla Pfefferkuhen'i baş başa bulmuş; suçüstü yakaladığını iddia ederek ikisini de kapı dışarı etmiş. Kendisi de bir süre için Londra'ya gitmiş. Kadın da hamileymiş; son günleriymiş o sıralar... Bir kız doğurmuş. Şey... Kız değil, oğlan, evet evet, oğlanmış.

Volodka adı ile vaftiz etmişler. Pfefferkuhen vaftiz babası olmuş. Artık Pfefferkuhen'le berabermişler. Adamın az çok parası varmış. İsviçre'yi, İtalya'yı, bütün şairane memleketleri gezip görmüşler. O ağlamış, Pfefferkuhen mızmızlanmış, yıllar böylece geçmiş; küçük kız büyümüş. Prensin her işi yolunda gittiği halde canını sıkan bir nokta varmış. Kadından evlilik senedini geri alamamış. Ayrılırken kadın yüzüne, "Alçak adam, beni soydun, namusumu kirlettin, şimdi de bırakıyorsun!" diye bağırmış. "Güle güle git! Ama senedi sana geri vermeyeceğim. Seninle evlenmek istediğimden değil, bu kâğıt seni korkuttuğu için... Bu benim yanımda kalacak." Prens oralı olmamış. Zaten 'yüksek ruhlu varlıklar' böyle namussuzların ekmeğine yağ sürer. Asil oldukları için kolayca aldatılırlar. Ayrıca, kanuna başvurmak gerektiği zaman azametli bir küçümsemeye bürünürler. Bizim kadın da senedi yanında alıkoymuş ama Prens, onun bu senetten faydalanmaktansa kendini asacağını gayet iyi biliyormuş. Bu yüzden aldırdığı yokmuş. Kadın namussuzun suratına tükürmüş ama kucağında bir Volodka varmış; ölse, çocuğun hali harap... Elbette bunu kimsenin düşündüğü yok. Genç dostu, kafasını işletip bir çare bulacak yerde, sadece kuru lafla teselli ediyor, birlikte Schiller'i okuyorlarmış. Günün birinde Bruderşaft da ölmüş.

— Yani Pfefferkuhen, değil mi?

— Evet, evet. Tanrı cezasını versin! Arkasından kadın da ölmüş.

— Bir dakika Masloboyev... Kaç yıl dolaşmış bunlar?

— Tam iki yüz... Efendime söyleyeyim, kadın önce Krakov'a dönmüş. Babası kabul etmemiş, lanetler yağdırmış, o arada kadın da ölmüş; Prens sevinçten deliye dönmüş. Onlar ermiş muradına, biz çıkalım kerevetine! İçelim Vanya kardeşim, içelim!

— Senin, Prensin bu işine burnunu soktuğundan şüpheleniyorum Masloboyev.

— Yoksa bunun böyle olmasını mı istiyorsun?

— İyi ama ne yapabileceğini kestiremiyorum.

— Dinle. Kadın önce dokuz yıl başka bir adla yabancı şehirlerde gezdikten sonra Madrid'e gelmiş. İşte o zaman Prens telaşlanmış. İhtiyarın

durumunu, kadının gerçekten dönüp dönmediğini, sağ olup olmadığını öğrenmek istiyormuş. Çocuğun belgelerinin ne olduğunu merak ediyormuş... Daha başka şeyler de var... İğrenç bir adamdır o Vanya; uzak dur ondan! Oysa Masloboyev'den asla 'namussuzluk' bekleme. Gerçi namussuz olmasına namussuz ya! Zaten namussuz olmayan adam yoktur. Ama sana karşı değil... Çok sarhoşum; dinle beni! Yakın mı, uzak mı; şimdi mi, gelecek yıl mı bilmem ama bir gün, Masloboyev'in sana oyun oynadığı düşüncesine kapılırsan –hem rica ederim, oyun oynamak sözünü unutma– bil ki Masloboyev kötü bir maksadı olmadan, seni kollayarak hareket etmiştir. O zaman kuşkuya kapılma; gel, endişeni Masloboyev'e dobra dobra, kardeşçe aç. Hadi, içecek misin?

— Hayır.

— Bir şey yer misin?

— İstemem; kusura bakma...

— Def ol öyleyse, dokuza çeyrek var. Kibirlisin! Süren doldu artık.

— O da nesi? Patlayana kadar içti, şimdi de konuğu kovuyor. Hep böyle zaten. Utanmaz adam!

Aleksandra Semyonovna neredeyse ağlayacaktı.

— İkimiz yoldaşlık edemeyiz. Biz âşıkla maşuk burada kalıyoruz. Aleksandra Semyonovna! O generaldir! Yo, yalan söyledim Vanya; sen general değilsin ama ben alçağın biriyim. Şu halime bak, neye benziyorum şimdi? Senin yanında neyim ben? Bağışla, kusuruma bakma Vanya... İzin ver doldurayım...

Boynuma sarılarak ağlamaya başladı. Gitmek için kalkmaya çalıştım, içten kederlenen Aleksandra Semyonovna,

— Aman Tanrım, halbuki yemeğimiz hazır! diye söylendi. Cuma günü gelecek misiniz bari?

— Geleceğim Aleksandra Semyonovna, geleceğim, söz veriyorum.

— Belki ondan böyle... Yani sarhoş olduğu için iğreniyorsunuz. İğrenmeyin İvan Petroviç, iyi adamdır, çok iyidir; sizi öyle seviyor ki! Şu sıralar bana gece gündüz hep sizin sözünüzü ediyor. Benim için kitaplarınızı aldı; daha okumadım. Yarın başlayacağım. Geleceğinize çok seviniyorum.

İnsan yüzü gördüğüm yok, kimse kapımızı açmıyor. Bolluk içindeyiz ama gelen gidenimiz yok. Deminden beri konuşmanızı dinliyordum. Çok güzel konuştunuz! Öyleyse cumaya!

21 (Alm.): Prenslik. (Ç.N.)

VII

Olanca hızımla eve gidiyordum. Masloboyev'in anlattıkları beni şaşkına çevirdi. Aklıma türlü türlü ihtimaller geliyordu. Evde de, aksilik bu ya, beni elektrik çarpmış gibi sersemleştiren bir olayla karşılaştım.

Evimizin tam karşısında bir sokak feneri vardı. Avlu kapısı hizasına gelince, fenerin yanından bir gölge ayrılarak bana doğru yöneldi. Elimde olmadan bağırdım. Karşımda, korkudan tir tir titreyen, çılgına dönmüş Nelly vardı. Acı bir haykırışla ellerime sarıldı. Dehşet içinde,

— Ne oldun Nelly, ne var, diye bağırdım.

— Yukarıda... Orada... O... Bizde!

— Kim? Hadi gidelim; beraber gidelim.

— İstemem, gitmem... O gidinceye kadar bekleyeceğim... Merdivende beklerim, gitmem...

Garip bir önseziyle yukarı çıktım. Kapıyı açınca Prensi gördüm. Masanın başına oturmuş kitap okuyordu. Daha doğrusu önünde bir kitap vardı. Sevinçle,

— Oo, İvan Petroviç! diye beni karşıladı. Ne sevindim geldiğinize. Neredeyse gidecektim. Bir saatten fazladır bekliyordum. Kontesin ısrarlı ricası üzerine sizi bu gece onlara götürmeye söz verdim. Çok rica etti, ısrarla sizinle tanışmak istiyor. Zaten söz vermiştiniz. Başka yere çıkmadan önce sizi yakalayayım diye erken geldim. Hizmetçiniz evde olmadığınızı söyleyince nasıl üzüldüğümü anlatamam. Düşündüm, sizi getireceğime söz verdiğim için oturup bir çeyrek kadar beklemeye karar verdim. Ama bir

çeyrek saat şimdiye kadar uzadı. Romanınıza daldım. Şaheser bu İvan Petroviç! Böyle bir eserden sonra sizi anlamamaları mümkün mü! Gözlerim yaşararak okudum. Ağladım; aslında kolay kolay ağlamam ben.

— Gelmemi istiyorsunuz ama gerçekten, açıkça söyleyeyim... Şimdi, nasıl olur? Gerçi ben de arzu ederim ama...

— Lütfen gidelim! Ben çok zor durumda kalırım? Bir buçuk saattir bekliyorum burada. Ayrıca, sizinle görüşmem gerekiyor; hem de çok acele. Ne konuda olduğunu biliyorsunuz elbette. Hatta, benden iyi biliyorsunuz. Belki de sizinle bir karara varabiliriz. Ne olur, hayır, demeyin!

Er geç oraya gitmem gerektiğini düşündüm. Gerçi Nataşa yapayalnızdı, bana ihtiyacı vardı ama Katya ile bir an önce tanışmamı o da istiyordu. Belki Alyoşa da oradaydı. Katya'yla ilgili bilgiler getirmedikçe Nataşa'nın rahat edemeyeceğini biliyordum. Gitmeye karar verdim. Yalnız beni Nelly düşündürüyordu.

Prense,

— Bir dakika, diyerek merdivene çıktım. Nelly karanlık bir köşeye büzülmüş duruyordu.

— Neden gelmek istemiyorsun Nelly? Ne yaptı sana? Bir şey mi söyledi?

— Hayır. İstemiyorum... Gelmem... Korkuyorum...

Yalvarmalarım kâr etmedi. Sonunda, biz Prensle gider gitmez içeri girip kapıyı kilitlemeye razı edebildim.

— Gelen olursa sakın kapıyı açma Nelly.

— Beraber mi gidiyorsunuz?

— Evet.

Titredi; gitmemem için yalvarmak ister gibi elime yapıştı ama gene de ses çıkarmadı. Ertesi gün ona her şeyi inceden inceye sormaya karar verdim.

Prensten özür dileyerek giyinmeye başladım. Uzun boylu hazırlığa gerek olmadığını söylediği halde eleştirel bir bakışla beni süzerek,

— Daha yeni bir şey giyseniz fena olmaz, dedi. Biliyorsunuz, sosyete kuralları... Büsbütün kurtulamıyoruz.

Frakım olduğunu görünce memnun oldu.

Çıktık. Prensi merdivende bırakarak tekrar odaya döndüm. Nelly usulcacık içeri girmişti; bir kere daha vedalaştım. Çok heyecanlıydı, yüzü morarmıştı. Onu yalnız bırakmaya gönlüm bir türlü razı olmuyordu.

Merdivenden inen Prens,

— Hizmetçiniz pek tuhaf, dedi. Küçük kız hizmetçiniz, değil mi?

— Hayır... Bende... Şey... Şimdilik bende kalıyor.

— Garip bir kızcağız. Aklı tamam değil herhalde. Önce doğru dürüst konuşurken yüzümü iyice gördükten sonra üzerime atıldı. Titriyordu, koluma yapıştı... Bir şeyler söylemek istiyor, yapamıyor... Korktum, neredeyse kaçacaktım; bereket o benden kaçtı. Çok şaşırdım. Nasıl geçiniyorsunuz onunla?

— Saralı zavallı...

— Öyle mi? Bayılmaları da varsa... Haline şaşmamalı.

O anda, birdenbire, dün evde olmadığımı bildiği halde Masloboyev’in bana gelişini, bugünkü ziyaretimde sarhoş haliyle, istemeye istemeye anlattığı hikâyeyi hatırladım. Özellikle saat yedide gelmem için ısrar etmesi, kurnazlığına kulak asmamamı söylemesi, kafamda birbirine bağlanıverdi. Hatta, belki, Masloboyev’de olduğumu bilen Prensin, evimde beni bir buçuk saat bekleyişi ve Nelly’nin ondan kaçması da aynı zincirin halkalarıydı. Olmayacak şey değildi bunlar... Kapıda Prensin arabası bekliyordu. Binip yola çıktık.

VIII

Yol uzun sürmedi. Torgovıy köprüsü civarında indik. İlk dakikalar hiç konuşmadık. Söze nereden başlayacağımı düşünüyordum. Beni yoklayıp denemeye, ağzımı aramaya çalışacağını sandım. Ama Prens dolambaçlı yollara sapmadan, doğrudan konuya girdi:

— Beni çok üzen bir sorunla karşı karşıyayım İvan Petroviç. Bu konuda sizinle konuşup, düşüncenizi öğrenmek istiyorum. Şu kazandığım davadan alacağım on bin rubleden vazgeçerek İhmenev'e geri vermeyi uzun zamandır istiyordum. Bunu nasıl yapabilirim?

İçimden, "Bunun nasıl yapıldığını bilmemene olanak mı var? Benimle alay ediyorsun galiba!" diye geçirdim. Olanca saflığımla,

— Gerçekten bilmiyorum Prens, dedim. Size başka konularda, örneğin Natalya Nikolayevna hakkında, sizin ve bizim için gerekli bilgileri vermeye hazırım. Ama bu konuda sizin benden daha bilgili olduğunuz kesin.

— Nerde efendim! Siz onlarla sık sık görüşüyorsunuz. Belki Natalya Nikolayevna bazen ağzından bir şeyler kaçırıyordur. Bunlar benim için iyi bir rehber olabilir. Bu nazik soruna ancak siz yardım edebilirsiniz. O paradan vazgeçmeye kesin olarak karar verdim. Öbür işlerin nasıl sonuçlanacağını düşünmeden de... Ne demek istediğimi anlıyorsunuz, değil mi? Yalnız nasıl hareket edeceğimi bilemiyorum. İhtiyar gururlu, inatçı bir adamdı; bakarsınız, iyiliğime hakaretle karşılık verir, parayı başıma atar...

— İzin verin; siz bu parayı kendinizin mi, yoksa onun mu sayıyorsunuz?

— Davayı ben kazandığıma göre elbette benim.

— Elinizi vicdanınıza koyarak mı?

— Elbette!

Çekinmeden konuşmam Prense dokunur gibi oldu.

— Galiba bu işin aslı hakkında pek bilginiz yok; diye cevap verdi. İhtiyarı bile bile yalan söylemekle suçlamıyorum. Açık söylüyorum, hiçbir zaman suçlamamıştım. Suçu kabullenmesini kim dedi ona. Suçu, dikkatsizlik, kendisine emanet edilen şeylere gereken ilgiyi göstermemesi... Anlaşmamıza göre, bazı işlerin sorumluluğu tamamen kendi üzerindeydi. Fakat asıl neden bu değildi. Asıl sorun kavgalı olmamızdan, birbirimize onurumuzu yaralayacak şekilde davranmış olmamızdan kaynaklanıyor. Bu olmasa belki şu uğursuz on bine aldırış bile etmezdim. Ama siz sorunun nereden çıktığını bilmiyorsunuz elbette. O sıralar kuşkucuydum; belki haksızdım, (yani o zamanlar haksızdım) ama farkında değildim; bunu kabul ediyorum. İhmenev'in kabalığını fırsat bilerek mahkemeye başvurdum. Herhalde bunu asil bir hareket saymayacaksınız; kendimi haklı göstermek de istemiyorum. Yalnız şu kadarını söyleyeyim, duyduğum öfke, incinen gururumun isyanı asaletsiz değildi; elbette, insani hakkımdı bu. Tekrar edeyim. İhmenev'in nasıl bir insan olduğunu, hemen hemen hiç bilmiyordum, Alyoşa ile kızı hakkındaki söylentilere tamamen inanmıştım. Bu durumda hırsızlığa da inanabilirdim. Ama şimdi bunları bırakalım. Bu davada kendimi haklı gördüğümü söylesem parayı ona hediye etmiş olurum. Öte yandan Natalya Nikolayevna'nın nazik durumu da eklenince... İhmenev parayı yüzde yüz başıma atar...

— Siz bile, başıma atar diyorsunuz. Şu halde onun namusundan şüpheniz yok; paranızı çalmadığına tamamıyla emin olabilirsiniz. Öyleyse neden kendisine gidip açıkça, davanızda haksız olduğunuzu söylemiyorsunuz? Bu efendice bir hareket olurdu ve belki o zaman İhmenev parasını çekinmeden alırdı.

— Parasını mı? Sorun da burada. Bir de benim durumumu düşünsenize: Gidip İhmenev'e davada haksız olduğumu söyleyeceğim. "Haksız olduğunu bile bile ne diye dava açtın?" demezler mi? Bunu kabul edemem doğrusu! Davayı haklı olarak açtım, İhmenev'i ne sözle ne de yazılı olarak hırsızlıkla

suçlamış değilim. Fakat ilgisiz, dikkatsiz, kararsız olduğuna o zamanki gibi şimdi de eminim. Açıkçası, bu para benimdir; tersini söylemek bana kendi kendime iftira etmek gibi geliyor. İhtiyar o hakareti kendiliğinden kabullendi. Ama siz beni ondan af dilemeye zorluyorsunuz. Bu kadarı fazla artık.

— Bana öyle geliyor ki, iki insan barışmak istedikten sonra...

— Kolay mı sanıyorsunuz?

— Evet.

— Hayır, bazen çok zordur; hele...

— Hele başka durumlar buna bağlı olunca... Bu bakımdan sizinle beraberim Prens. Natalya Nikolayevna ile oğlunuz meselesinde elinizden geleni yapmalısınız. Hem de İhmenevleri memnun edecek bir çözüm bulmalısınız. Ancak o zaman İhmenev'le dava hakkında gerçekçi bir şekilde konuşabilirsiniz. Henüz hiçbir karara varmadığınıza göre tek bir yolunuz var: Davanızda haksız olduğunuzu açıkça söylemelisiniz. Sorduğunuz ve herhalde size karşı samimiyetsizce hareket etmemi istemediğiniz için düşündüğümü söylüyorum. Ayrıca, bundan cesaret alarak parayı İhmenev'e geri vermekte ısrar edişinizin sebebini de öğrenmek istiyorum. Haklı olduğunuza inanıyorsanız geri vermeye gerek var mı? Merakımı bağışlayın ama bu başka konularla ilgili olduğu için...

Prens sorumu duymamış gibi sözümü keserek, birdenbire:

— Ne dersiniz, ihtiyar İhmenev'e on bini şöyle, mazeretsiz, süsleyip püslemeden versek kabul eder mi acaba?

— Elbette kabul etmez.

Öfkemden kızararak titredim. Bu küstahça soru adeta yüzüme tükürülmüş duygusu uyandırdı bende. Bunu ikinci bir hakaret izledi. Prens, sosyete adamlarına özgü soğuk bir tavırla sorumu cevapsız bırakmaya devam ederek yeni bir soru sordu. Galiba böylece, ona bu gibi sorular sormanın laubalilik olduğunu, haddimi aştığımı belirtmek istiyordu. Şu sosyetedekilerin tavırları beni nefret uyandıracak derecede sinirlendiriyordu. Bir zamanlar, Alyoşa'yı bazı alışkanlıklarından vazgeçirmek için çok uğraşmıştım.

Prens heyecanlı sözlerime sakince karşılık verdi:

— Şey... Fazla heyecanlısınız. Gerçek hayatta hayalinizde kurduklarınızdan bambaşka durumlarla karşılaşılır. Şimdi düşünüyorum da o sorunu az çok Natalya Nikolayevna da çözebilir sanırım. Ona söylesenize; bize bir fikir versin.

— Asla! Demin söylediklerime kulak vermek zahmetinde bulunmadınız, sözümü kestiniz. Natalya Nikolayevna içten gelmeden, kendi tabirinizle 'süsleyip püslemeden' verilen bu parayı, babasına kızının karşılığı; ona da, Alyoşa'yı elinden almak için verilmiş bir çeşit teselli ödülü sayacaktır.

Prens güldü:

— Hımm... Demek beni böyle anlıyorsunuz aziz İvan Petroviç! (Neye güldüğünü anlamadım.) Aslında daha konuşacağımız çok şey var. Şimdilik zaman dar; yalnız bir noktayı aklınızdan çıkarmamanızı rica edeceğim, ortada doğrudan doğruya Natalya Nikolayevna'nın geleceği var. Bu işle ilgilenmenizin neden şart olduğunu sonra anlayacaksınız. Natalya Nikolayevna'ya hâlâ bağlıysanız, bana karşı sempati duymuyorsanız bile konuşmamazlık etmeyin. Geldik...

IX

Kontesin oturduğu daire çok güzeldi. Fazla gösterişli olmamakla beraber konforluydu, zevkle döşenmişti. Gene de her şeyde bir eğretilik hissediliyordu. Bu, gösteriş için bir yığın eşyayla doldurulmuş, varlıklı bir ailenin sürekli oturduğu evden çok, geçici bir süre için hazırlanmış, sade döşenmiş bir daireydi. Dolaşan söylentilere göre kontes yazın Simbirsk şehrindeki iki kere ipotek edilen, harap olmuş malikânesine gidecek, Prens de onlara eşlik edecekti. Bunu ben de duymuştum. Katya, kontesle birlikte gidince Alyoşa'nın ne yapacağını üzüntüyle düşünüyordum. Korkudan Nataşa'ya bunu henüz açmamıştım. Ama bazı tavırlarından, galiba, onun da bu söylentilerden haberi olduğunu sezdim. Fakat sessizce kabuğuna çekilerek acı çekiyordu.

Kontes beni gayet iyi karşıladı. Sevimli bir tavırla el uzatarak uzun süredir tanışmak istediğini söyledi. Etrafında oturduğumuz masadaki zarif gümüş semaverin başına geçerek çayımızı kendisi hazırlıyordu. Masada benden başka Prens, sosyeteden olduğu belli olan, göğsü nişan dolu, çıtkırıldım, yaşlı, diplomat tavırlı biri vardı. Gözde birisi olduğu anlaşılıyordu. Avrupa'dan yeni dönen kontes, henüz Sen-Petersburg'da arzusuna uygun bir çevre edinememişti. O konuktan başka geleni yoktu. Gözlerimle Katerina Fedorovna'yı aradım; Alyoşa ile başka odadaydı. Orada olduğumuzu duyunca hemen yanımıza geldi. Prens kibarca elini öptü. Kontes gözleriyle beni gösterdi. Prens hemen tanıştırdı. Genç kızı meraklı bir sabırsızlıkla inceliyordum. Ufak tefek, masmavi gözlü, narin bir

sarışındı; beyaz elbise giymişti. Yüz ifadesi tatlı, sakindi; Alyoşa'nın dediği gibi, sadece gençlik güzelliği vardı. Eşsiz bir güzellik görmeyi beklediğim için hayal kırıklığına uğramıştım.

Narin, oval yüzünün çizgileri oldukça düzgündü. Gür, gerçekten güzel saçları sade taranmıştı. Bütün bu tavırları ve sakin, meraklı bakışıyla onu dışarıda görsem hiç dikkatimi çekmezdi. Fakat bu sadece başlangıçtaki izlenimimdi. Katya'yı hemen o gece iyice görüp incelemek fırsatını buldum. Elini uzatırken, tek kelime söylemeden saf, ısrarlı bir dikkatle gözlerimin içine bakması garibime gitti, ister istemez gülümsedim. Belli ki karşımda kalbi temiz bir insanın varlığını hissetmiştim. Kontes bakışını ayırmadan Katya'yı izliyordu. Genç kız elimi sıkar sıkmaz adeta aceleyle benden ayrıldı, odanın öbür köşesine, Alyoşa'nın yanına oturdu. Alyoşa benimle selamlaşırken "Bir dakikacık uğradım; hemen oraya gideceğim..." diye fısıldadı.

Soyadını bilmediğim için 'Diplomat' diye ad taktığım kişi sakin, gururlu bir şekilde konuşuyordu. Kontes onu olanca dikkatiyle dinliyor; Prens takdirle, adeta yılışarak gülümsüyordu.

Konuşan belli ki Prensi değerli bir dinleyici saydığı için sık sık, doğrudan doğruya ona anlatıyordu. Çayım verildikten sonra kendi halime bırakılmıştım. Kontesi incelemek fırsatını bulduğum için çok memnun oldum. İlk bakışta, neredeyse istemeyerek beğendim onu. Belki çok genç değildi ama bence yirmi sekizinden fazla görünmüyordu. Yüzü hâlâ tazeydi, ilk gençliğinde çok güzel olduğu belliydi. Koyu kumral saçları hayli gürdü; bakışı, iyi kalpli bir insanın bakışı olduğu halde, biraz hoppalık, muziplik seziliyordu. O sırada nedense bütün ciddiyetini takınmıştı. Gözlerinde ışıldayan zekâ parıltısının, iyilik ve neşe kıvılcımlarından daha keskin oluşu kontesin karakterinin bazı özellikleri hakkında beni aydınlattı. Anladığıma göre kontesin doğasında havailik, eğlence düşkünlüğü; ayrıca, zararlı olmayacak derecede bencillik de vardı. Tamamıyla Prensin etkisi altına girmişti. Birlikte yaşadıklarını biliyordum. Prensin Avrupa'da bulundukları sırada pek o kadar kıskanç bir âşık olmadığını da duymuştum. Fakat onları birbirine bağlayan ilişkilerini

kesmiyorlardı. Herhalde, en çok Katya’ya ait planlar ikisini de bağlıyordu. Kuşkusuz bu planlar Prense aitti. Kendisiyle evlenmeyi aklına koymuş kontesi atlatarak, üvey kızıyla Alyoşa’nın evlenmesi konusunda onu kandırmıştı. Bunları, durumu az çok sezen Alyoşa’nın saf saf konuşmalarından çıkarmıştım. Hep aynı kaynaktan edindiğim bilgilere göre Prens kontesi avucunda tuttuğu halde nedense çekiniyordu. Alyoşa bile fark etmişti bunu. Daha sonra da öğrendiğime göre, Prens kontesin bir koca bulması için can atıyordu. Hatta belki taşrada bir kısmet çıkar diye Simbirsk’e yolluyordu.

Oturduğum yerden konuştuklarını dinliyor, bir an önce Katerina Federovna ile başbaşa konuşmak fırsatı bulmak için çare düşünüyordum. Diplomat, kontesin, yeni yeni başlayan ıslahat hareketleri hakkında belirttiği endişeler üzerine açıklamada bulunuyordu. Sakin bir tavırla, uzun uzun ve tam bir yetkiyle konuşuyordu. Fikrini gayet ince bir tarzda, zekice geliştiriyordu. Fakat söyledikleri aslında pek iğrenç şeylerdi. Ona göre bütün bu yenilikler ve ıslahat hareketleri çok kısa zamanda belirli bir sonuç verecekti. Alınan sonuçları görenler kafalarına dank ederek akıllarını başlarına toplayacaklardı. Toplumun bir kesiminde bu yenilik esintisi yalnız gelip geçmekle kalmayacak, yapılan hatalar deneyimlerle anlaşıldıktan sonra insanlar eskiye daha şiddetle bağlanacaktı. Açık olmakla beraber bu deneyimler, daha güvenli olan eski düzeni koruma çareleri öğretecek ve yeni olanaklar yaratacakmış.

Sözünü şöyle bitirdi:

— Biz olmadan olamaz. Bugüne kadar biz olmadan hiçbir toplum ayakta duramamıştır. Kaybetmiş göründüğümüz anda kazançlıyızdır; yükselir yükselir suyun yüzüne çıkarız. Bu anda parolamız, “*Pire ça va, mieux ça est,*”[22] olmalı.

Prens, bu düşünceye katıldığını belirten çirkin bir gülümsemeyle dinliyordu. Hatip kendisinden son derece memnundu. Karşılık vermek isteyecek kadar aptaldım; kabıma sığamıyordum. Fakat Prensin zehir gibi bakışı beni durdurdu; hızla üstümden kayan bir bakıştı bu. O anda Prens

benden tuhaf, toyca bir hareket bekliyormuş gibi geldi. Hatta bozulmamın vereceği zevki tatmak için bunu istiyordu da... Bununla beraber, diplomatın itirazıma, hatta belki bana da önem vermeyeceğine kesin olarak emindim. Yanlarında oturmaktan içime fenalık geldi, tam o sırada Alyoşa imdadıma yetişti.

Usulca yaklaşıp omzuma dokundu, konuşmak için dışarı çağırdı. Katya'nın gönderdiğini anladım. Düşündüğüm çıktı. Bir dakika sonra karşısında oturuyordum. Katya'nın beni süzen dikkatli bakışında, "Demek sen buymuşsun!" gibilerden bir anlam vardı. Önce ikimiz de konuşacak söz bulamadık. Bununla beraber içimde, Katya'nın bir kere konuşmaya başlayınca sabaha kadar durmayacağı inancı vardı. Alyoşa'nın söz ettiği, 'topu topu beş-altı saatlik konuşma'larını hatırladım. Alyoşa da yanımıza oturmuş, konuşmaya başlamamızı sabırsızlıkla bekliyordu. Gülümseyerek ikimize baktı.

— Niye konuşmuyorsunuz? Bir araya geldiniz, konuşmadan oturuyorsunuz.

Katya,

— Aman Alyoşa ne... şeysin sen, dedi. Konuşacak öyle çok konu var ki, hangisinden başlayacağımı kestiremiyorum. İvan Petroviç, çok geç tanıştık; daha önce olmalıydı bu... Ama ben sizi çoktan tanıyorum. Sizi görmeyi çok istiyordum. Mektup yazmayı bile düşündüm.

Elimde olmadan gülümsedim.

— Ne hakkında?

— Çeşitli meseleler var. Örneğin Alyoşa, Natalya Nikolayevna'yı böyle bir zamanda yalnız bırakınca kadının darılmadığı doğru mu? Hem böyle iş yapılır mı? Şimdi burada ne işin var lütfen söyler misin?

— Aman Tanrım, gidiyorum hemen gidiyorum. Dedim ya, bir dakika kalıp, ikinizi, nasıl konuştuğunuzu seyredeceğim. Sonra hemen oraya giderim.

— Seyredecek nesi var; gördün ya, oturuyoruz işte.

Katya hafifçe kızararak parmağıyla Alyoşa'yı gösterdi:

— Hep öyledir zaten, diye ekledi. “Bir dakika, sadece bir dakika der,” bakarsın gece yarısını bulur; sonra da geç olur elbette. “Nataşa darılmaz, iyi kalplidir o!” deyip duruyor. Doğru mu, kibarlık mı bu?

Alyoşa hüzünle,

— Peki, gideyim bari, dedi. Oysa sizinle kalmak istiyordum.

— Bizimle kalacaksın da ne olacak? Bizim baş başa konuşacaklarımız var. Ama bak, darılma; bu bir zorunluluk, anlamalısın bunu.

— Mademki mutlaka öyle gerekiyor, gideyim. Bunda darılacak ne var? Bir dakika için Levinka’ya da uğrar sonra hemen oraya giderim.

Alyoşa şapkasını alarak,

— Şey, dedi. Haberiniz var mı İvan Petroviç, babam İhmenev davasından kazandığı parayı almak istemiyor.

— Biliyorum, söyledi bana.

— Asil bir hareket, değil mi? Ama Katya bu hareketin yüksekliğine inanmıyor. Hadi konuşun... Hoşça kal Katya! Çok rica ederim. Nataşa’ya olan sevgimden emin ol. Hem ne diye hepiniz bana bir sürü şart koşuyor, sitemler yağdırıyorsunuz? Adeta göz hapsine aldınız! Nataşa, onu nasıl sevdiğimi biliyor, bana inanıyor; ben de, onun bana inandığına eminim. Onu tamamen çıkarsız, hiçbir zorunluluğum olmadan seviyorum. Nasıl sevdiğimi bilmiyorum, sadece seviyorum. Bunun için suçluymuşum gibi beni sorguya çekmeye gerek yok. İşte İvan Petroviç burada, sor: Nataşa’nın ödün vermediğini o da onaylar.

Kulaklarıma inanmayarak, şaşkınlıkla,

— Ne demek o, dedim.

Katya ellerini birbirine vurdu:

— Neler söylüyorsun Alyoşa!

— Elbette. Bunda şaşılacak ne var? İvan Petroviç de biliyor. Hep yanında kalmamı istiyor. Gerçi bunu açıkça söylemiyor ama istediği belli.

Katya sinirinden kıpkırmızı kesildi.

— Utanmıyor musun sen Alyoşa, utanmıyor musun?

— Utanacak ne var? Garipsin Katya. Nataşa’yı düşündüğünden çok seviyorum. O da beni, benimki gibi gerçek bir aşkla sevseydi herhalde

kendi keyfini feda ederdi. Gerçi beni dışarı gönderen kendisi ama bunun ona ne kadar acı geldiğini yüzünden anlıyorum; neredeyse, bırakmasa daha iyi, diyeceğim geliyor.

Katya öfkeyle parlayan bakışını bana çevirerek:

— Yo, bunda bir iş var! dedi. Bana hemen, babanın seni nelerle doldurduğunu anlat; derhal anlat Alyoşa! Bugün konuştunuz, değil mi? Hem rica ederim, benimle dolambaçlı yollara sapmadan konuş; hemen anlarım. Doğru söylüyorum, değil mi?

Alyoşa bozuldu.

— Konuştuk konuşmasına ama ne çıkar bundan? Bugün benimle tatlı, arkadaşça konuştu. Hep Nataşa'yı övdü. Hatta Nataşa ona o kadar hakaret ettiği halde böyle konuşmasına şaştım.

— Ve inandınız, dedim. Oysa Nataşa sizin için ne mümkünse feda etti. Hatta bugün bile bütün düşüncesi, üzüntüsü canınızı sıkmayıp sizi Katerina Fedorovna ile buluşmaktan mahrum etmemekti! Bunu az önce söylüyordu. Ama siz de gidip bilmem ne türlü zırvalara inanıyorsunuz!

— Nankör! Zaten utanma nedir bildiği yok.

Katya, karşısında tam anlamıyla bitmiş bir adam varmış gibi bir el hareketi yaptı.

Alyoşa,

— Ama sizinki de fazla oluyor artık, diye söylendi. Sen hep böylesin Katya, hakkımda hep kötü düşünürsün... İvan Petroviç de malum. Nataşa'yı sevmediğimi mi sanıyorsunuz? Bencil olduğunu kötü niyetle söylemedim. Beni haddinden fazla sevdiğini, ölçüyü kaçırarak hem kendisini, hem beni sıktığını anlatmak istedim. Babam ne kadar uğraşsa beni kandıramaz. Kanmam çünkü. Zaten o da, Nataşa'nın bencil olduğunu kötü anlamda söylemiyordu, anladım bunu. Sadece beni gereğinden fazla sevdiğinden, böyle bir aşkın bencillik olduğundan söz etti. Bunun her ikimizi sıktığını, özellikle ileride benim için tamamen güçleşeceğini söyledi. Aslına bakılırsa beni sevdiği için böyle konuşuyor. Ama bundan Nataşa'yı kötülediği anlamı çıkmaz; sadece, sadece sevgisini ölçüsüz, imkânsızlık derecesinde şiddetli buluyor.

Katya sözünü kesti. Heyecanlı bir şekilde Alyoşa'yı azarlayarak bir yandan da Prensin anlayışlı görünerek, Nataşa'yı överken aslında Alyoşa'yı ondan soğutmak, aralarını bozmak istediğini kanıtlamaya çalıştı.

Büyük bir heyecanla, fakat mantıklı şekilde Nataşa'nın onu ne kadar sevdiğini; en kuvvetli aşkın bile Nataşa'ya yaptığını bağışlamayacağını; ortada bir bencillik varsa bunun Alyoşa'nın asıl kendisi olduğunu saydı, döktü. Konuşması Alyoşa'ya dokundu. Keder ve pişmanlıkla ezilerek oturuyor, karşılık vermiyordu. Katya'nın yumuşayacağı yoktu. Derin bir merakla onu inceliyordum. Bu garip genç kızı bir an önce anlamak istiyordum. Henüz çocuktu ama tuhaf, kafaca oturmuş, prensipleri sağlam, iyiliğe tutku derecesinde bağlılığı olan bir çocuktu. Pek çok ailede rastlanan, düşünceye dalmaktan hoşlanan çocuk tipiydi. Birçok sorun üzerinde kafa yorduğu belliydi. Bu, düşünmesini bilen küçük başın içi meraka değerdi doğrusu. Çocukça düşünce ve hayallere, gerçek hayattan izlenimler, gözlemler karışıyordu; (Katya da yaşıyordu artık!) Henüz tanımadığı, kitaplardan öğrenerek etkisinde kaldığı, bu yüzden belki kendine mal ettiği birtakım yeni fikirleri de vardı.

O gece başlayan ve sonraları devam eden karşılaşmalarımızda onu iyice tanıyabildim galiba. Ateşli, hassas bir kalbi vardı. Bazen, gerçeği her şeyin üstünde tuttuğu için dikkatli, soğukkanlı olmak nedir bilmez, hayatta uyulması gerekli sayılan bazı kurallara köhne inançlar gözüyle bakardı. Bazen, genç sayılmayacak fakat ruhu coşkun kimseler gibi o da inançlarıyla övünürdü. Ama bu tavır ona ayrı bir cazibe veriyordu. Düşünmeye, gerçeği aramaya bayılırdı. Bununla beraber ukala değildi; öyle çocukça davranışları vardı ki, görür görmez ona ısınır, benimserdiniz. Levinka ile Borinka'yı hatırladım ve durumu doğal buldum. İşin garibi, ilk bakışta çok güzel bulmadığım kızın yüzüne baktıkça cazibesine kapıldım, gittikçe güzelliğini kavradım. Bu çocuklukla kadınlık arasında karar kılmamış yüze, taptaze bir saflıkla hak, hakikat özlemi, isteklerine karşı sarsılmaz bir inancın ışığı vuruyor, manevi bir güzellik veriyordu. O anlarda yüzeysel, kayıtsız bir bakışın kavrayamadığı bu güzellik insana yavaş yavaş işliyordu. Alyoşa'nın ona bütün varlığıyla bağlanmasının nedenini anladım. Kendisi uzun boylu

düşünüp kafa yormayı sevmezdi ama onun hesabına düşünen, hatta isteyenlere bayılırdı. Katya, şimdiden onun için koruyucu gibi bir şey olmuştu. Kalbi asil, duygulu olan Alyoşa yüksek, güzel her şeye tapınırdı. Katya da Alyoşa'ya duyduğu yakınlıkla ona iç dünyasını açmıştı. Alyoşa tam anlamıyla iradesizdi. Ama Katya son derece kuvvetli, ateşli bir iradeye sahipti. Alyoşa ancak kendisinden kuvvetli olan, hatta ona hükmedene bağlanabilirdi. İlişkilerinin başlangıcında Nataşa da onu kendine böyle bağlamıştı. Ama Katya'nın Nataşa'ya göre büyük bir üstünlüğü vardı, o hâlâ çocuktu ve görünüşe göre, daha uzun zaman da böyle kalacaktı. Çocukluk hali, parlak zekâsı, diğer yandan fazla karşılaştırma yapma yeteneğine sahip olmayışı Alyoşa'nın doğasına daha uygun geliyordu. Kendisi de bunu hissediyor, Katya onu daha çok çekiyordu. Baş başa konuştukları zaman eminim ki 'propaganda' konularının yanı sıra oyuncaklardan da söz ettikleri olurdu. Herhalde Katya'dan sık sık azar işiten Alyoşa onun yanında gene de Nataşa ile olduğu zamandan daha rahattı. Birbirlerine denktiler; en önemlisi buydu.

Alyoşa doğruldu, Katya'ya elini uzatarak,

— Peki peki yeter, dedi. Daima sen haklısın zaten. Ruhun benimkinden daha temiz. Hemen oraya gidiyorum; Levinkalara, hatta kimseye uğramayacağım.

— Levinka'da ne işin var. Sözümü dinleyince pek sevimli oluyorsun.

Alyoşa, üzgün bir tavırla:

— Ama sen herkesten bin kat daha sevimlisin, dedi, bana döndü:

— Size bir şey söyleyeceğim İvan Petroviç.

Odanın bir köşesine çekildik.

— Bugün çok adi, çok alçakça bir iş yaptım. Bütün dünyaya ve özellikle ikisine karşı son derece suçluyum! Bugün babam yemekten sonra beni Alexandrine adında bir Fransız kadınıyla tanıştırdı; nefis bir kadın! Ben de... şey... karşı koyamadım, ne yapayım! Ne burada ne Nataşa'da kalmaya layığım ben... Hoşça kal İvan Petroviç!

Katya, yanıma oturur oturmaz,

— Çok iyi, çok asil ruhlu çocuk; diye başladı. Ama ondan daha sonra bol bol söz ederiz. Şimdi, her şeyden önce anlaşmamız gerek. Prensi nasıl buluyorsunuz?

— Çok kötü bir adam.

— Bence de. Şu halde bu konuda aynı düşüncedeyiz. Gelelim Natalya Nikolayevna'ya. Biliyor musunuz İvan Petroviç, karanlıkta gibiyim, hep sizden gelecek ışığı bekliyordum. Bana her şeyi açıklayın, çünkü şimdiye kadar en önemli noktalarda ancak Alyoşa'nın anlattıklarına göre, yaptığım tahminlere dayanarak karar veriyordum. Başkalarından bilgi edinmem mümkün değildi. Her şeyden önce (bu en önemlisi): Sizce Alyoşa ile Nataşa bir arada mutlu olacaklar mı, olmayacaklar mı? Son kararımı verirken nasıl hareket etmem gerektiğini bilmek için bunu öğrenmeliyim.

— Bunu kesin olarak söylemeye olanak var mı?

— Kesin olmasın; tahmininizi söyleyin yeter. Çünkü çok akıllı bir adamsınız.

— Bence mutlu olamazlar.

— Niçin?

— Birbirlerine uygun değiller de ondan.

— Ben de öyle düşündüm.

Üzgün bir halde ellerini birleştirdi.

— Biraz daha bilgi verin. Nataşa'yı görmeyi öyle istiyorum ki... Kendisiyle konuşacağım çok şey var. Öyle zannediyorum ki bir karara varırız. Onu hayalimde son derece akıllı, ciddi, doğru sözlü ve çok güzel bir kadın olarak canlandırıyorum. Doğru mu?

— Evet, öyledir.

— Zaten emindim. Peki, o halde nasıl oluyor da Alyoşa gibi bir çocuğu sevebiliyor? Bu soru sık sık kafamı kurcalıyor.

— Açıklaması güç Katerina Fedorovna, insanın neden sevdiği kolay kolay anlaşılmaz. Evet, Alyoşa çocuktur ama bazen çocuk da sevilebilir... (Bana derin, ciddi, sabırsızlık dolu gözlerini diken Katya'ya karşı içimde şefkat uyandı.)

— Nataşa fazlaca ağır kişilikli olduğu için Alyoşa’yı sevdi. Alyoşa dürüst, içten, saflığı bazen korkunç, bazen ona yakışan bir çocuktur. Nataşa’nın Alyoşa’yı sevmesi, nasıl söyleyeyim bir çeşit acımadan da gelebilir... Yüksek duygularla dolu bir kalp acıma duyarak da sevebilir. Gene de galiba size yeteri kadar açıklayamayacağım. Üstelik benim de bir sorum var. Onu siz de seviyorsunuz, değil mi?

Bunu cesaretle, çekinmeden sordum. Bu ani sorumun, masum ruhunu incitmeyeceğini hissediyordum.

Gözlerimin içine içtenlikle bakarak, yavaşça,

— İnanın henüz bilmiyorum, dedi. Ama galiba çok seviyorum...

— Gördünüz ya. Niçin sevdiğinizi açıklayabilir misiniz?

Katya biraz düşündü, sonra,

— Yalanım yok, dedi. Gözlerimin içine bakarak konuşması çok hoşuma gidiyor. Ama ben kızım, siz erkeksiniz; sizinle bunları konuşmam doğru mu acaba?

— Bunda ne var ki?

— Öyle ama (bakışıyla çay sofrasında oturanları göstererek) onlar duysalar yüzde yüz beni kınarlardı.

— Kalbinizde kötü bir harekette bulunduğunuz duygusu yoksa...

Katya hemen yapıştırdı.

— Ben de her zaman öyle yaparım. Herhangi bir konuda kararsızsam hemen kalbime danışırım. Kalbim rahatsa ben de rahatım. Her zaman böyle yapmak lazım. Sizinle sanki kendimle konuşur gibi açık konuşmamın ilk nedeni, çok iyi bir insansınız. Alyoşa’dan önce Nataşa ile aranızdaki macerayı biliyorum; dinlerken ağlamıştım.

— Kimden duydunuz?

— Elbette Alyoşa’dan. Anlatırken o da ağladı. İnceliği hoşuma gitti doğrusu. Bana kalırsa o sizi, sizin onu sevdiğinizden daha çok seviyor İvan Petroviç. Bu hallerini beğeniyorum işte. Size açık davranışımın ikinci nedeni de çok akıllı, bana pek çok şey öğretip, faydalı öğütler verebilecek bir adam olmanızdır.

— Size akıl öğretecek kadar akıllı bir adam olduğumu da nereden çıkardınız?

— Sormaya gerek var mı?

Katya bir an düşünceye daldı.

— Gene de bunlar pek önemli değil. Biz asıl konuya gelelim. Söyleyin, ne yapmalıyım ben? Nataşa onun rakibesi olduğumu hissediyor, biliyorum. Nasıl hareket etmem gerek? Mutlu olup olmayacaklarını bu yüzden sordum. Gece gündüz aklımda bu var. Nataşa kötü durumda! Alyoşa ondan iyice soğudu, beni her geçen gün daha çok seviyor. Öyle değil mi?

— Galiba öyle.

— Hem de Nataşa'yı aldatmıyor. Sevgisinin azaldığının kendisi de farkında değil. Ama Nataşa bunu yüzde yüz seziyor. Ne kadar acı çekiyor kim bilir?

— Peki ne yapmak istiyorsunuz Katerina Fedorovna?

— Bir sürü planım var, ama bir türlü içinden çıkamıyorum. Karar vermeme yardım edersiniz diye sizi bu kadar sabırsızlıkla bekledim. Durumu benden iyi biliyorsunuz; hızır gibi yetiştiniz! Bakın, başlangıçta, bunlar seviştiklerine göre mutlu olmalılar, benim de kendimi feda etmem, onlara yardımda bulunmam gerekir diye düşündüm.

— Kendinizi feda ettiğinizi biliyorum.

— Evet. Ama Alyoşa bize gelip gitmeye, beni daha çok sevmeye başlayınca düşünmeye başladım, bu fedakârlığı yapayım mı, yapmamayım mı, diye... Kötü düşünce değil mi?

— Yo, doğal bir düşünce...

— Sanmıyorum. İyiliğinizden böyle söylüyorsunuz. Ama ben, kalbimin pek temiz olduğundan emin değilim. Temiz olsaydı, ne karar vereceğimi bilirdim. Neyse, geçelim bunu. Zamanla Prensten, annemden, hatta Alyoşa'dan, Nataşa ile aralarındaki ilişkiler hakkında daha çok bilgi edinince birbirlerine denk olmadıklarını kesin olarak anladım. Siz de bu fikrimi desteklediniz. Şimdi, bundan sonra ne olacağını daha çok düşünmeye başladım. Mutsuz olmaktansa ayrılmaları daha doğru olur.

Sonunda size danışmaya karar verdim; daha sonra Nataşa'ya gidip sorunu onunla birlikte çözeriz.

— İyi ama nasıl çözeceksiniz, bütün sorun bu?

— Ona, "Alyoşa'yı her şeyden çok sevdiğiniz için mutluluğunu kendi mutluluğunuzdan üstün tutmalısınız. Bu yüzden ondan ayrılmalısınız," derim.

— Güzel, ama bunu duyunca Nataşa'nın ne hale geleceğini düşünebiliyor musunuz? Kabul etse bile, elinden gelir mi acaba?

— Gece gündüz düşündüğüm bu zaten... ve... ve...

Katya ansızın ağlamaya başladı. Titreyen dudaklarıyla,

— Nataşa'ya ne kadar acıdığıma inanmazsınız, diye fısıldadı.

Ses çıkarmadım. Ona baktıkça içimde kabaran sevgiden dolayı ben de ağlamak istiyordum. Ne sevimli çocuktu! Alyoşa'ya mutluluk sağlamak konusunda kendine neden bu kadar güvendiğini sormuyordum artık.

Biraz sakinleşince hâlâ ağlamaklı haliyle,

— Müziği seversiniz değil mi, diye sordu. Sorusu garibime gitti:

— Evet, dedim.

— Zaman olsaydı size Beethoven'in Üç Numaralı Konçertosunu çalardım. Bugünlerde onu çalışıyorum. Şu sıralarda içimi kaplayan duyguları öyle güzel anlatıyor ki. Neyse, başka bir sefere çalarım; şimdi konuşmamız gerekiyor.

Nataşa ile nasıl görüşeceklerini, bunu nasıl hazırlayacağımızı konuşmaya başladık. Rahat hareket edemeyeceğimizi söyledi. Üvey annesi iyi kalpli bir kadınmış, onu severmiş ama Nataşa ile tanışmasına asla izin vermeyeceği için hileye başvurmamız gerekliymiş. Arada bir sabahları araba gezintisi yapıyormuş; fakat çoğunda kontesle birlikte çıkıyorlarmış. Kontesin gelmediği günlerde, şimdilik hasta olan Fransız öğretmeniyle gidiyorlarmış. Bu durum genellikle kontesin başı ağrıdığı zamanlar olduğu için böyle bir fırsat kollamak gerekiyordu. İhtiyar öğretmen iyi yürekli bir kadın olduğu için onu kandırmak mümkündü. Ancak Nataşa ile buluşma günü tespit etmek bir türlü mümkün olmadı.

— Nataşa ile tanıştığınıza pişman olmazsınız, dedim. O da sizi görmek istiyor. Hiç değilse, Alyoşa'yı nasıl birine teslim ettiğini anlasın... Fazla üzülmeyin. Zaman her şeyi halleder... Köye gidiyorsunuz galiba?

— Evet. Hem de çok yakında, belki bir aya varmadan gideceğiz... Bildiğime göre Prensin ısrarı üzerine...

— Alyoşa'nın da beraber gideceğini tahmin ediyor musunuz?

Katya bakışını bana çevirerek,

— Bunu ben de düşündüm, dedi. Gelir herhalde.

— Öyle ya!

— İnanın, bu işin sonunun nereye varacağını bir türlü kestiremiyorum. Beni dinleyin İvan Petroviç. Size olanı biteni yazacağım; sık sık, dostça her şeyi yazacağım. Görüyorsunuz ya, şimdiden sizi sıkmaya başladım. Bize sık sık gelecek misiniz?

— Bilmiyorum Katerina Fedorovna, duruma bağlı. Belki hiç gelmem.

— Neden?

— Birçok nedenle, en başta Prensle ilişkilerimize bağlıdır bu...

— Uğursuz adam! Peki. Ben size gelsem nasıl olur İvan Petroviç?

— Siz ne düşünürsünüz?

— Bence iyi olur.

Sonra gülümseyerek,

— Bir gün ziyaretinize gelmek isterdim, diye ilave etti. Sizi saydığım kadar da seviyorum. Hem sizden çok şey öğrenebilirim. Sizi sevdiğimi söylemek ayıp olmuyor mu?

— Neden ayıp olsun? Ben de sizi akrabam gibi benimsedim.

— Arkadaşım olmak ister misiniz?

— Elbette.

— Onlar bu davranışımı hoş görmezler. Bir genç kıza böyle davranmak yakışmaz, derler.

Katya başıyla çay masasındakileri işaret etti. Doya doya konuşalım diye Prens bizi bilerek yalnız bırakmış gibi geliyordu bana.

Katya,

— Prensin parama göz diktiğini gayet iyi biliyorum, dedi. Onlar beni çocuk sanıyorlar, hatta yüzüme karşı da söylüyorlar. Ama ben bu fikirde değilim. Çocuk değilim artık. Garip insanlar, asıl kendileri çocuktan farksız, nedir bu kaygıları?

— Size bir şey sormayı unuttum Katerina Fedorovna: Alyoşa'nın sık sık gittiği şu Levinka ile Borenka kim?

— Uzak akrabalarım. Çok zeki, son derece namuslu ama gayet geveze çocuklar... İkisini de avucumun içi gibi bilirim.

Gülümsedi.

— Onlara ileride bir milyon bağışlayacağınız doğru mu?

— Görüyorsunuz ya; örneğin şu milyon lafını ağızlarından düşürmüyorlar, bıkkınlık geldi! Kuşkusuz, yararlı bir iş için seve seve yardım ederim, bu kadar çok parayı ne yapayım ben! Ama bunu ne zaman yaparım bilmem. Oysa onlar ortada fol yok yumurta yokken parayı bölüşüp kavga ediyor; nereye, nasıl harcayacaklarını bilemiyorlar. Gereksiz yere bir telaş... Ama gene de hem candan, hem de akıllı çocuklar! Okuyorlar. Ne de olsa, başkaları gibi başıboş gezmekten çok daha iyi, değil mi?

Epey konuştuk. Katya bana aşağı yukarı bütün hayatını anlattı. Onu can kulağıyla dinledim. Sonra Nataşa ile Alyoşa'dan söz etmemi istedi. Prens yanımıza gelerek gitme vaktinin geldiğini söylediği zaman saat on ikiydi. Vedalaştık. Katya elimi hararetle sıkıp yüzüme anlamlı anlamlı baktı. Kontes tekrar gelmemi rica etti. Prensle beraber çıktık.

Burada garip, hatta belki konuyla pek ilgisi olmayan bir şeyden söz etmekten kendimi alamayacağım. Katya ile üç saat süren konuşmamızdan sonra içimde garip fakat kesin bir inanç belirdi: Bu kız, kadın-erkek ilişkilerinin içeriğini bilemeyecek kadar saftı. Bazı düşüncelerinden, çok önemli bazı konulardan söz ederken takındığı ciddi tavra gülünç bir hava veriyordu bu durum...

22 (Fr.) Ne kadar kötü olursa olsun, o kadar iyi. (Ç.N.)

X

Arabasına bindiğimiz zaman Prens,

— Bakın aklıma ne geldi, dedi; bir yere gidip bir şeyler yesek. Ne dersiniz?

— Bilmem ki Prens... Geceleri yemek yeme alışkanlığım yok.

Sabit, kurnaz bakışını gözlerime dikerek,

— Hem yer, hem konuşuruz, diye ilave etti.

“Anlaşıldı, açık konuşmak istiyor,” diye düşündüm. Benim de istediğim buydu zaten. Kabul ettim.

— Peki. Şu halde Büyük Morskaya’ya, B.’ye gidiyoruz!

Biraz şaşırarak,

— Lokantaya mı, diye sordum.

— Evet. Olmaz mı? Geceleri genellikle evde yemem. Sizi davet etmeme izin vermez misiniz?

— Geceleri yemek yemediğimi söyledim ya.

— Bir defalık ne olur canım. Hem sizi ben davet ediyorum.

“Yemeğinin parasını ben vereceğim...” demek istiyordu, o niyetle söylemişti. Lokantaya gitmeyi kabul ettim, fakat hesabımı kendim ödemeye karar verdim. Gittik. Prens masamızı ayrı bir salonda hazırlattı. Zevkle, ustalıkla iki-üç çeşit yemek seçti. Gerek ısmarladığı yemek, gerek getirttiği nefis şarap hep pahalı, benim gelirime uygun olmayan şeylerdi. Listeye bakıp yarım dağtavuğuyla bir kadeh Lafite şarabı ısmarladım. Prens itiraz etmek istedi:

— Davetimi neden kabul etmiyorsunuz? Gülünç doğrusu. *Pardon mon ami*[23] ama bu... Bu artık aşırı titizlik, gurur değil de bir çeşit kibir. Bahse girerim, bunun altından sınıf farkı konusu çıkacak, yüzde yüz öyle! Beni kırıyorsunuz, inanın öyle!

Kararımdan dönmedim.

— Peki, siz bilirsiniz. Zorla güzellik olmaz! Sizinle tamamıyla dostça konuşabilir miyim İvan Petroviç?

— Bunu özellikle rica edecektim.

— Öyleyse söyleyeyim, bu derece titizlik size ancak zarar getirir. Zaten sizin gibiler hep böyle hareket ederler ya! Bir yazar olarak toplumla sürekli iletişim içinde olmanız gerekirken inadına her şeye sırt çeviriyorsunuz. Şu yediğiniz dağtavuğu parçasını kastetmiyorum; bizim çevremize gösterdiğiniz aşırı ilgisizlikten doğacak zarardan söz ediyorum. Evet, böyle hareket etmekle geleceğinizle ilgili çok şey kaybediyorsunuz. Ayrıca, yazılarınızda sözünü ettiğiniz konuları, çevreyi yeterince bilmeniz gerekli. Romanlarınızda kontlar, prensler geçiyor; kadınların süslü yatak odalarından söz ediliyor... Hoş benimki de laf şimdi, sefaletten başka konuya dokunulmuyor ki... Kaybolan kaputlar, müfettişler,[24] kavgacı subaylar, memurlar, eski yıllar, eskilerin hayatı... Öğrendik artık.

— Yanılıyorsunuz Prens; ‘yüksek muhit’ adını verdiğiniz topluma, önce orayı sıkıcı bulduğum; sonra da ilgimi çekeceğini tahmin etmediğim için girmiyorum. Ama gene de arada bir uğradığım oluyor.

—Biliyorum; yılda bir kere Prens K.’ya gidersiniz. Zaten orada karşılaşmamış mıydık? Yılın geri kalan kısmında da demokratik gururunuza bürünerek tavan aralarında çürüyorsunuz. Ama aranızda böyle yapmayanlar da var. Öyle macera arayanlar var ki benim bile midem bulanır...

— Rica ederim Prens, konuyu değiştirip tavan aralarımızdan söz etmeyelim.

— Dostça konuşmama izin verdiğiniz halde gene darıldınız. Hoş, henüz dostluğunuzu kazanmam için bir neden yok; bu bakımdan özür dilerim... Şarap fena değil. Buyurmaz mısınız, tadına bakın bari.

Şişesinden bardağımı yarısına kadar doldurdu.

— İşte böyle aziz İvan Petroviç, birisine dostluğu zorla kabul ettirmenin yakışıksız bir hareket olduğunu biliyorum ama ne yapalım... Ha, şunu da söyleyeyim, tahmin ettiğiniz gibi bizim çevredeki herkes sizleri aşağılayıp küçümsemez. Elbette şimdi burada kara gözlerimin hatırına değil, konuşacağımızı vaat ettiğim için oturduğunuzu gayet iyi biliyorum. Doğru değil mi?

Güldü. Sonra çirkin bir sırıtma ile,

— Tanıdığınız birisinin çıkarlarını koruduğunuz için ne diyeceğimi duymak istersiniz sanırım; diye ilave etti.

— Evet, yanılmıyorsunuz.

Prensin, birisi eline düşünce hemen ezmeye kalkan insan sınıfından olduğunu anlamıştım. Elindeydim; bana söylemek istediklerini ağzından duymadan oradan gidemeyeceğimi iyice biliyordu. Sesinin tonu birdenbire değişti, gittikçe küstahlaşıp laubalileşiyordu.

— Evet, yanılmadınız; diye tekrarladım. Buraya bu amaçla geldim zaten. Yoksa bu saate kadar kalır mıydım?

Aslında, “Seninle kalır mıydım?” diyecek oldum ama vazgeçtim, sözü değiştirdim. Bunu Prensten çekindiğimden değil, sırf şu aksiliğimden, aşırı nezaketim yüzünden yaptım. Adamı, iyice çanak tuttuğu ve bunu yapmaya can attığım halde bir türlü tersleyemedim. Galiba Prens bunu gözlerimden anlamıştı, sözümü bitirinceye kadar cesaretsizliğimi adeta zevkle, alayla seyretti. Bakışında, “Haydi, göreyim seni yalancı pehlivan!” gibilerden bir anlam vardı. Adeta beni kışkırtıyordu, hatta söylediklerime alaylı bir kahkahayla karşılık verdi. Keyifli keyifli dizime vurdu. “İyi eğlendirdin bizi!” der gibi baktı. İçimden, “Merak etme, hakkından gelirim!” diye geçti.

Prens, ansızın,

— Bugün nedense çok keyifliyim! diye bağırdı. Evet dostum, evet! Ben de şu bilinen kişi hakkında konuşmak istiyorum. Artık ne varsa kesin olarak ortaya dökmeli, bir sonuca varmalı. Ümit ederim ki bu sefer beni tamamen anlarsınız. Demin size şu bilinen paradan ve hani altmış yaşına rağmen hâlâ çocuk olan hımbıl babadan söz açmıştım. Bu sorunu yeniden konu etmeye

değmez. Laf olsun diye söz ettim. Kah-kah-kah! Edebiyatçısınız, anlıyorsunuz herhalde...

Şaşkınlık içinde bakıyordum. Henüz sarhoşa benzemiyordu.

— O genç kıza gelince; inanın ona saygım var, hatta seviyorum da... Emin olunuz. Yalnız biraz şımarık; ama elli yıl öncekilerin dediği gibi, “Dikensiz gül olmaz,” doğru söz; dikenin cazibesi de batması... Benim Aleksey aptal olmasına aptal ama zevk sahibi; bu yüzden bağışladım onu. Evet, böyle kızlar hoşuma gider, hatta (anlamlı bir şekilde dudaklarını büzerek) kendime göre birtakım düşüncelerim var. Ama bu daha sonraya ait bir sorun.

— Rica ederim Prens, insan bu kadar çabuk değişir mi? Çok rica ederim, başka konuya geçelim.

— Gene heyecanlandınız. Peki, dediğiniz olsun, değiştirdim konuyu, değiştirdim. Yalnız size bir şey sormak istiyorum aziz dostum, ona karşı beslediğiniz saygı çok mu büyük?

Haşin, sinirli bir tavırla,

— Elbette, dedim.

Prens, iğrenç bir sırıtışla gözlerini kısarak devam etti:

— Elbette seviyorsunuz da...

— İleri gidiyorsunuz artık!

— Peki peki, bir daha söylemem. Sinirlenmeyin. Keyfime diyecek yok bugün! Uzun zamandır bugünkü gibi neşelenmemiştim. Şampanya mı içsek, ne dersiniz şairim?

— İçmem; istemem.

— Yo, olmaz! Bugün mutlaka bana arkadaşlık etmelisiniz. Kendimi fevkalade iyi hissediyorum. Duygulanacak kadar iyi kalpli olduğum için yalnız başıma mutlu olamam. Bakarsınız, belki birbirimizle senli benli olacak kadar içeriz. Kah-kah-kah! Yo genç dostum, beni henüz tanımıyorsunuz. Tanıyınca seveceğinize eminim. Bugün benimle kederi, sevinci, neşeyi, gözyaşlarını paylaşmanızı istiyorum; hoş, ağlayacağımı tahmin etmem... E, ne dersiniz İvan Petroviç? Ama konuşmamız, istediğim şekilde bir sonuca bağlanmazsa benim ilhamım da söner gider, siz de

bundan bir şey anlayamazsınız. Ama burada buluşmamızın tek nedeni bu konuşmayı yapmak, değil mi?

Arsızca göz kırptı,

— Hadi karar verin, diye ilave etti.

Sıkıştırarak konuşuyordu. Kabul ettim. “Beni sarhoş mu etmek istiyor yoksa?” diye düşünüyordum. Tam sırası gelmişken Prense dair, uzun zaman önce duyduğum bir söylentiyi anlatayım:

Bu ağırbaşlı, ait olduğu çevrenin en zarif kişiliklerinden sayılan adam bazı geceler leşi çıkana kadar içer; gizli, iğrenç, esrarlı eğlence âlemlerine dalmaya bayılırmış... Söylendiğine göre Alyoşa babasının ara sıra içtiğini bilirmiş. Bunu herkesten, özellikle Nataşa’dan saklamaya çalışırdı. Bir keresinde benimle konuşurken ağzından kaçırdı ama hemen lafı çevirdi, sorularımı cevapsız bıraktı. Zaten bunu yalnız ondan değil, başkalarından da duymuş, hatta itiraf edeyim inanmamıştım. Şimdi ne olacağını merakla bekliyordum.

Şarabı getirdiler. Prens kadehlerimizi doldurdu. İçkiyi zevkle yudumlarken,

— Evet, sevimli, pek sevimli bir kızcağız... diye devam etti. Fakat bu sevimli yaratıkların tatlılığı böyle anlardadır. Ama ona sorarsanız, o geceki halini hatırlıyor musunuz? Beni kandırmış, mat etmişti güya... Kah-kah-kah! Kadınların kızarması ne hoş oluyor! Kadınlardan anlar mısınız? Solgun yanakların birdenbire alevlenmesi ne güzel, dikkat ettiniz mi? Aa... Siz gene kızıyorsunuz galiba?

Kendimi tutamadım:

— Evet, kızıyorum. Hem burada Natalya Nikolayevna’dan söz etmenizi de istemem! Yani bu şekilde söz etmenizi kastediyorum. Buna izin veremem!

— Öyle mi? Peki, sizi memnun etmek için konuyu değiştireyim. Uysalım, hamur gibi yumuşak bir adamım. Sizden söz edelim öyleyse. Sizi pek severim İvan Petroviç. Sizinle ne kadar dostça, candan ilgilendiğimi bilemezsiniz.

— Prens, asıl soruna geçsek daha iyi olmaz mı?

— Yani sorunumuza demek isitiyorsunuz. Mon ami, siz leb demeden leblebiyi anlarım ben. Ama, eğer lafımı kesmezseniz, sizden söz açmakla o soruna da tahmin edemeyeceğiniz kadar yaklaşmış olacağız! Şu halde devam ediyorum. Size söylemek istediğim şey şu, pek kıymetli İvan Petroviç: Sürdüğünüz hayat sizi yıkıma götürüyor. Bu nazik konuya dokunmamı bağışlayın, dostluğuma verin. Fakirsiniz, yayımevinden avans alıp ufak tefek borçlarınızı ödedikten sonra gerisiyle altı ay kuru çaya kalıyorsunuz. Tavan arasında titreye titreye romanınızın çıkmasını bekliyorsunuz. Doğru değil mi?

— Böyle de olsa bu...

— Hırsızlık etmekten, kavuk sallamaktan, rüşvet alıp entrikalar çevirmekten daha şereflidir. Ne söylemek istediğinizi biliyorum, hepsi çoktan söylenmiş, yazılmış şeyler...

— Şu halde işlerimin sözünü etmenize gerek kalmıyor. Size nezaket dersi vermek bana düşmez Prens!

— Elbette. Ama ne yapalım ki bu hassas tele dokunmak zorundayım. Başka türlü olmuyor. Peki, tavan aralarını geçelim. Ben de bunların meraklısı değilim, bazı durumlar dışında... (İğrenç bir kahkaha daha attı.) Yalnız ikincilik rolü oynamaktan bu kadar hoşlanmanızın nedenini bir türlü anlayamıyorum. Gerçi, yazarlarımızdan biri, hatırladığıma göre: “Belki en büyük kahramanlık, insanın hayatta ikincilikle yetinmesi” mi ne, gibilerden... bir laf etmiş. Bu konu üzerine konuşmalar da dinlemiştim. Alyoşa nişanlınızı elinizden alalı beri, Schillervari yırtınmaktan, yararlarına çalışmaktan bir an geri durmuyorsunuz. Nerdeyse ayak hizmetlerine koşacaksınız. Kusura bakmayın ama bu hayli çirkin yüce gönüllülük oyunundan nasıl bıkmadığınıza şaşıyorum! Ayıp doğrusu. Sizin yerinizde olsam hırsımdan çatlardım. Doğrusu ayıp, çok ayıp!

Öfkeden kendimden geçerek,

— Prens, beni buraya aşağılamak için mi getirdiniz, diye bağırdım.

— Hayır azizim, hayır. Ben şu anda sadece bir işadamıyım, hem de mutluluğunuz için çalışmak, daha doğrusu bütün bu işi kökünden çözmek istiyorum. Ama iş konusunu şimdilik bırakalım da beni bir-iki dakika

kızmadan, sözümü kesmeden sonuna kadar dinlemeye çalışın. Siz de dünya evine girseniz nasıl olur? Bakın, şimdi tamamıyla başka konuya geçtim. Niye böyle şaşkın şaşkın bakıyorsunuz?

İçten bir hayretle,

— Sözünüzün bitmesini bekliyorum, cevabını verdim.

— Fazla konuşacak değilim. Öğrenmek istediğim bir şey var: Mutluluğunuzu, ama hayali değil de köklü, gerçek mutluluğunuzu isteyen dostlarınızdan biri, size genç, güzel ama hayatta bazı deneyimler geçirmiş... anlıyorsunuz ya, örneğin Natalya Nikolayevna gibi bir kız teklif etse... Şüphesiz dolgun bir drahoma ile beraber... (Dikkat buyrun, işimizden değil, başka şeylerden söz ediyorum...) Ne dersiniz?

— Aklınızı kaçırmışsınız derim?

— Kah-kah-kah! O ne, üstüme mi yürüyeceksiniz?

Yalan değildi, neredeyse Prense saldıracaktım. Daha fazlasına dayanamazdım artık. Onu, ezmek için içimde dayanılmaz bir arzu uyandıran iğrenç bir hayvan, iri bir örümcek gibi görüyordum. Benimle alay etmekten haz duyuyor, elinde olduğumu sanarak benimle kedinin fareyle oynadığı gibi oynuyordu. Karşımda maskesini çıkarması, ne kadar iğrenç ve aşağılık bir insan olduğunu gizlememesi ona büyük bir haz, iliklerine işleyen bir şehvet duygusu veriyordu sanki (çok iyi anlıyordum bunu). Şaşkınlığımın, duyduğum hiddetin tadını çıkarmak istiyordu. Beni içten küçümsüyor, alay ediyordu.

Zaten baştan, bir oyuna geldiğimi anlamış, altından ne çıkacağını bekliyordum. Fakat ne olursa olsun, sonuna kadar dinlemek zorundaydım. Bu, Nataşa’nın iyiliği içindi. Dişlerimi sıkarak hepsine dayanmam gerekiyordu; karar zamanı geliyordu artık. Bir yandan Nataşa’ya adice, küstahça atılan taşlara nasıl dayanabileceğimi, soğukkanlılığımı nasıl koruyabileceğimi düşünüyordum. Üstelik Prens, onu dinlemeden yapamayacağımı gayet iyi biliyordu; hakareti bundan daha acı geliyordu. “Ama onun da bana ihtiyacı var,” diye düşündüm. Sert, aksi bir tavırla karşılık vermeye başladım. Anladı. Yüzüme ciddiyetle bakarak,

— Bakın genç dostum, diye başladı. Konuşmamız bu şekilde devam edemez. Bir şart koyalım. Size bazı sorunlardan söz etmek istiyorum. Siz de, söylediklerim ne olursa olsun, beni sonuna kadar dinlemek nezaketini göstermelisiniz. Dilediğim gibi, işime geldiği gibi konuşacağım; en doğrusu budur zaten. Nasıl genç dostum, sabırlı olabilecek misiniz?

Beni kışkırtmak ister gibi zehir dolu bir alayla süzdüğü halde kendimi tuttum, ses çıkarmadım. Orada kalacağımı anlayarak devam etti:

— Bana gücenmeyin azizim. Galiba gene kızdınız; hem, anladığıma göre, sorunun bir tarafı dokundu size; öyle değil mi? Ama sizinle ne tarzda konuşursam konuşayım benden zaten başka bir şey beklemiyordunuz. Ha baygın bir nezaketle, ha şimdiki çiğlikle konuşayım, anlam değişmeyecektir. Beni aşağı görüyorsunuz değil mi? Sevimli saflığımı, açıklığımı, içimin temizliğini gözlerinizin önüne seriyorum! Size her şeyimi, hatta çocukça kaprislerimi bile itiraf ediyorum. Evet *mon cher*, siz de bir parça *bonhomie*[25] gösterseniz gayet iyi anlaşır, uyuşuruz. Bana şaşmayın: Bütün bu saflıklar, Alyoşa'nın içli konuşmaları, Shillervari duygululuk, şu Nataşa'yla (ama hoş bir kızdır da) oğlum arasındaki pis ilişkinin sözümona soyluluğu, sonunda beni o derece bıktırdı ki hepsiyle bir parça alay etmek fırsatını bulduğum için pek memnunum. Bu arada sizinle de dertleşmek istedim. Kah-kah-kah!

— Evet, doğrusu beni hayrete düşürdünüz Prens. Takındığınız soytarıca hal, apansız açıklamalar... Adeta bambaşka bir kişilik taşıyorsunuz!

— Kah-kah-kah! Hovardalık ediyorum dostum, hovardalık ediyorum. Ne olacak, memnunum kendimden, mutlulukla doluyum. Beni bu kadarcık hoş görün aziz şairim!

Prens son derece memnun bir tavırla kadehine şarap koydu.

— Hadi içelim, en iyisi o... Nataşa'da geçirdiğimiz o anlamsız akşamı hatırlıyor musunuz; bitirdi beni! Pek sevimliydi, buna diyeceğim yok ama ben oradan çıkarken kendi kendimi yiyordum. Hiç aklımdan çıkmıyor. Bunu sineye çekecek de değilim. Elbette bizim sıramız da gelecek, belki de pek yakında... Neyse, şimdilik bırakalım bunu... Sırası gelmişken, size

kendime ait bir özelliği de açıklamak isitiyorum. Ben bütün o masumluk gösterilerinden, bayağılıktan son derece nefret ederim. Böyle bir çevreye girip, alçakgönüllü görünerek şu ebedi, genç Schillercilerden birini alaya almak bana gıdıklayıcı bir zevk verir. Önce pohpohlayıp şevke getirir, sonra birdenbire, karşısına olduğum gibi, gerçek halimle, dikiliveririm. Herif ne olduğunu şaşırır kalır. Güler yüzlü bir maskenin altından çarpık bir surat çıkması gibi... Hiç umulmadık bir anda karşımdakine dilimi çıkarmaya bayılırım. Nasıl? Siz belki bunun zevkine de varamıyor, çirkin, anlamsız, hatta adi buluyorsunuz; öyle mi?

— Elbette.

— Aferin. İçtensiniz. Ne yapayım, beni çileden çıkarıyorlar... Belki açık sözlülüğüm de anlamsız ama huyum kurusun, elimde değil... Size başımdan geçen bazı olayları anlatmak istiyorum. O zaman beni daha iyi anlarsınız; çok ilgi çekicidir... Evet, bugün belki soytarıya benziyorum; soytarının içi dışı bir olur, değil mi?

— Rica ederim Prens, geç oldu artık...

— Amma da sabırsızsınız! Aceleniz mi var? Oturalım, yakın iki arkadaş gibi, kadeh elimizde dostça konuşalım. Sarhoş olduğumu sanıyorsunuz; önemi yok, daha iyi... Kah-kah-kah! İnanın insan böyle dostça toplantıları kolay kolay unutmaz; zevkle hatırlar! Kötü adamsınız İvan Petroviç; içli, hassas değilsiniz. Benim gibi bir dosta bir-iki saatinizi feda etmek çok mu? Hem söyleyeceklerim de işle ilgili şeyler... Bunu nasıl anlamıyorsunuz? Bir de yazar geçinirsiniz! Böyle bir fırsata dört elle sarılmanız gerekirdi. Kah-kah-kah! Bugün içtenliğime diyecek yok doğrusu!

Galiba sarhoş oluyordu. Yüzü değişti, hırçınlaştı. İğneleyip ısırmak, alay etmek istediği belliydi. “Sarhoş olsa daha iyi,” diye düşündüm; “gerçek yüzü çıkar ortaya o zaman!” Fakat Prensin aklı başındaydı. Hep o kendinden memnun haliyle,

— Azizim, diye bağırdı; demin size belki yersiz olarak, zaman zaman birisine dilimi çıkarmak için dayanılmaz bir arzu duyduğumu açıklamıştım. Bu masum, safça içtenliğim yüzünden beni bir soytarıya benzettiniz; buna içten güldüm. Fakat şimdi size karşı birdenbire değişsem, bir köylü kadar

kaba, terbiyesiz olsam ya kafama bir şey fırlatır, ya da şaşkınlıktan ağzınız açık kalırdı. Bununla da büsbütün haksız duruma düşerdiniz. Çünkü, önce, dilediğim gibi hareket etmekte serbest olduğumu bilmelisiniz; ikincisi evimde değilim, sizinle bir yerdeyim... İki arkadaş gibi âlem yapıyoruz demek istiyorum. Ayrıca, ben kapris yapmaktan hoşlanan bir adamım. Bir zamanlar kaprislerim uğruna neler yaptığımı bir bilseniz. Metafizikçi oldum, hayırseverliğe daldım; aşağı yukarı sizinki gibi fikirlerim vardı. Ama bunlar pek uzak bir geçmişe, altın çağa ait hatıralar... Hiç aklımdan çıkmaz, o zamanlar köyüme, içim insanlara sevgi dolu olarak gelmiştim; bir yandan da can sıkıntısından patlıyordum. Ne yaptım biliyor musunuz? Köy dilberleriyle arkadaşlık etmeye başladım. Gene mi yüzünüzü buruşturuyorsunuz? Genç dostum, şurada oturduk, dostça sohbet ediyoruz; kurtlarımızı dökmezsek, içimizi boşaltmazsak neye yarar? Ben tam bir Rus'um; katıksız Rusluk taşıyan bir vatanseverim, içimi olduğu gibi dökmeyi severim. Zaten hayatın zevkini çıkarmaya bakmalı, öbür dünyada ne var ki? Neyse, köydeyken hep karı kız peşindeydim. Hiç unutmam; bir çoban kadın vardı; evliydi. Kocası da yakışıklı bir delikanlıydı. Ona dayak attırıp epey canını yaktım. Askere yollayacaktım, (Ne yaparsın, geçmiş günlerin yaramazlıkları şairim!) ama olmadı, hastanemizde öldü... Köyümde on iki yataklı bir hastane vardı. Gayet mükemmeldi, her taraf pırıl pırıl, yerler cilalı parkeydi... Kapatalı çok oldu ama o sıralar ne övünürdüm! İnsanseverliğe özenirdik o zaman... Gene de adamcağızı, güzel karısının hatırına, dayaktan öbür dünyaya yollamaktan çekinmedim... Gene suratını astın. Midenizi mi bulandırdım? Asil duygularınız isyan etti demek. Üzülmeyin, hepsi geçti. Bunları, romantizme gömüldüğüm, insanoğluna iyilik yapmak, insansever bir toplum kurmak istediğim sıralar yapıyordum. Evet, o zamanlar birkaç kere dövdürdüm. Şimdi dayak falan yok, sadece kaş çatmakla, surat asmakla yetiniyoruz... Herkes gibi... Ne yapalım, zamana uyduk. Fakat beni en çok güldüren şu ahmak İhmenev. O köylüye yaptıklarımı duymuştu. Ama yaradılıştan temiz ruhlu, yufka yürekli olduğu için söylenenlere inanmadı, inanmamaya yemin etmişti. Bu hal tam on iki

yıl, ucu kendisine dokunana kadar sürdü. Kah-kah-kah! Ama bunlar hep saçmalık... İçelim genç dostum. Bana bakın, kadın sever misiniz?

Ses çıkarmadan sadece dinliyordum. İkinci şişeye başlamıştı.

— Akşam yemeğinde onlardan söz etmek hoşuma gider. Yemekten sonra sizi Matmazel Philiberte ile tanıştırayım mı? İster misiniz? Ne oluyorsunuz canım? Yüzüme bile bakmıyorsunuz... Hımm!

Bir an düşünceye dalar gibi oldu. Sonra birden başını kaldırarak anlamlı bir bakışla beni süzdü ve:

— Beni dinleyin şair, dedi. Size galiba hiç bilmediğiniz bir yaşam sırrımı açmak istiyorum. Beni şu anda günahkâr, belki ahlaksız, zevke, eğlenceye düşkün diye adlandırdığınızdan eminim. Ama olanak olsaydı da (ki insan doğası için asla mümkün değildir) herkes, hepimiz, benliğimizin en gizli köşelerini olduğu gibi açığa vurabilseydik. Başkalarına, hatta en yakın dostlarına, sırası gelince kendine bile itiraf etmekten çekindiğin ne varsa hepsini korkmadan ortaya dökebilseydin! O zaman dünyayı saracak pis kokundan hepimiz boğulurduk. Arada söyleyeyim, toplumun görgü kuralları bu bakımdan iyidir zaten. Derin bir fikir gizlidir bunlarda; ahlaki olduğu iddia edilmeyecek, fakat koruyucu, bize rahatlık sağlayan bir fikir... Bu da azımsanmamalı; çünkü ahlak da rahatlıktan başka şey değildir, yani rahatımız için icat edilmiştir. Görgü kurallarından ileride ayrıca söz edeceğim. Şimdi hepsini birbirine karıştırırım, sonra hatırlatın bana. Son olarak şunu söyleyeyim; kusurlarımı, ahlaksızlığımı, sefihliğimi başıma kakıyorsunuz. Halbuki bütün suçum belki başkalarından daha içten olmam, o kadar. Demin de dediğim gibi, başkalarının kendilerinden bile sakladığı gerçekleri ben açıkça ortaya döküyorum. İyi yapmıyorum ama şimdilik canım öyle istiyor.

Alaylı bir gülümsemeyle,

— Ama sakın, ‘suçluyum’ dediğime bakıp da özür dilemek niyetinde olduğumu sanmayın, diye ilave etti. Sizi mahçup etmek istemem: Kendimi haklı çıkarmak için, sizin de benimkilere benzeyen sırlarınız olup olmadığını sormuyorum. Tam anlamıyla edepli, kibar bir şekilde davranıyorum. Zaten genellikle kibar davranırım...

Prensi küçümser bir bakışla süzdüm,

— Düpedüz saçmalıyorsunuz, dedim.

— Saçmalıyormuşum! Kah-kah-kah! Size şimdi ne düşündüğünüzü söyleyeyim mi? İçinizden, sizi buraya neden getirdiğimi ve durup dururken, damdan düşer gibi içimi dökmeye başladığımı geçiriyorsunuz. Doğru mu, değil mi?

— Doğru.

— Sonra öğrenirsiniz.

— İki şişeden sonra cevap vermek kolay. Başınıza vurdu galiba.

— Şuna sarhoşsun desenize... Olabilir. “Başınıza vurdu,” sözü kulağa, “Sarhoşsunuz,” demekten daha yumuşak gelir. Çok naziksiniz efendim. Fakat... Galiba gene kavgaya başladık. Oysa çok ilgi çekici bir konu üzerinde konuşuyorduk. Evet şairim, dünyanın en güzel, en tatlı şeyi kadındır, hiç kuşkun olmasın.

— Prens, beni gizli işlerinize, aşk isteklerinize sırdaş seçmenin nereden aklınıza geldiğini bir türlü anlayamıyorum.

— Hımm... Dedim ya, sonra anlayacaksınız. Merak etmeyin; belki de hiç sebep yoktur. Şairsiniz, beni anlarsınız diye açıldım belki... Önceden de söylemiştim, maskeyi ansızın indirmenin, başkasının karşısında utanmaktan çekinmeden özel sırları ortaya döküvermenin bambaşka bir tadı vardır. Size ufak bir hikâye anlatayım: Bir zamanlar Paris’te deli bir memur varmış; sonraları deli olduğuna inanılınca tımarhaneye kapatılmış. Adam, çıldırdığı zamanlarda, gönlünü eğlendirmek için evinde anadan doğma soyunur, ayakkabısıyla kalırmış. Sonra topuklarına kadar uzun, geniş bir pelerine bürünür, heybetli, azametli bir halde sokağa çıkarmış. Gören, kendi halinde pelerinli bir adamın hava almaya çıktığını sanırmış. Fakat hazret, tenha bir yerde tek başına giden birisine rastladı mı, o kendine has ciddi, ağırbaşlı tavrıyla karşısına dikilir, pelerinini birdenbire açıverir, karşısındakine anadan doğma halini gösterirmiş. Sonra tekrar pelerinine bürünerek, şaşkınlıktan kendine gelmeye zaman bulamayan adamın önünden aynı ciddiyet ve gururla Hamlet’teki hayalet gibi kayar geçermiş. Bunu kadın, erkek, çocuk, kim olursa yaparmış. Biricik zevki buymuş. Hiç ummadığı bir

anda saf bir Schillerciyi şapşallaştırmak da buna benzer bir zevk verebilir insana. 'Şapşallaştırmak'... ne tuhaf bir sözcük! Yeni edebiyat örneklerinden çıkardım bunu.

— O adam deliymiş; siz de...

— Ukalanın biriyim; değil mi?

— Evet.

Prens kahkahayı bastı. Yüzünde gayet küstah bir ifadeyle,

— Çok isabetli görüşleriniz var azizim! diye ilave etti.

Küstahlığına fena halde kızdım.

— Hepimizden, bu arada benden de nefret ediyor, hepsinin öcünü benden alıyorsunuz. Değersiz, üstünde durulmayacak bir onur meselesi... Kötü, ama küçük çapta kötü bir adamsınız. Sizi kızdırdık; belki en çok o gece olanlar için kızıyorsunuz. Şüphesiz, beni ancak küçümsemenizle boğarak hıncınızı alabilirsiniz. Hatta her insanın birbirine karşı borçlu olduğu ilkel nezaket kurallarını yerine getirmeyi, kendiniz için gerekli görmüyorsunuz. Çirkin maskenizi birdenbire hiç çekinmeden çıkarıp atarak, bana karşı utanmayı bile çok gördüğünüzü anlatmak istiyorsunuz.

Kaba, haşin bir bakışla,

— Bunu, ne kadar anlayışlı olduğunuzu göstermek için mi söylüyorsunuz, diye homurdandı.

— Sizi anladığımı yüzünüze vurmak için söylüyorum.

Birden o eski geveze, babacan haline dönerek,

— *Quelle idee mon cher*![26] diye devam etti... Söyleyeceklerimi şaşırttınız. *Buvons mon ami*![27] İzin verin, kadehinizi doldurayım. Ama ben son derece ilgi çekici bir olay anlatmak üzereydim. Şöyle kısaca, birkaç çizgiyle anlatayım. Bir zamanlar bir hanımefendi tanırdım. İlk gençliğini geçmişti; yirmi yedi, yirmi sekiz yaşında vardı. Az rastlanan güzellikteydi; göğsü, endamı, yürüyüşü eşsizdi! Kartal gibi keskin, daima sert, ciddi bir bakışı vardı. Gururundan yanına yaklaşılmıyordu. Şubat ayı gibi soğuktu. Ulaşılmaz, tam anlamıyla zorlu iffetiyle herkesin gözünü korkuturdu. Muhitin ali kıran baş keseniydi. Başka kadınlarda değil işledikleri bir suçu,

en ufak zayıflıklarını affetmez, hemen damgayı basardı. Saygınlığı çok fazlaydı. En gururlu, erdemli kocakarılarımız bile onu sayar, adeta yaltaklanırlardı. Karşısındakini bir ortaçağ manastırının başrahibesine yaraşır duygusuzlukla, zalim bakışlarla süzerdi. Sosyetenin genç kadınları bu bakışlardan, amansız ürkerek tir tir titrerdi. Şaka değil, kadının tek sözü, ufacık iması bir tazenin şerefini çamura bulamaya yetiyordu. Toplumda kendine öyle bir yer edinmişti ki, erkekler bile ondan çekinirdi. Yaşlanınca kendi tarzında sakin, gururlu bir ömür sürdü. Ama inanır mısınız, bu kadın kadar düşük, aşağılık insan az bulunurdu! Tam olarak güvenini kazanmak şerefine ulaştım... Anlayacağınız, gizli, esrarlı âşığıydım. Buluşmalarımızı o derece ustalıkla gerçekleştiriyorduk ki ev halkı zerrece şüphelenmiyordu. Yalnız, bayanın pek cici bir Fransız oda hizmetçisi vardı; o, hanımının bütün sırlarını bilirdi ama, o kıza kendiniz gibi güvenebilirdiniz. Maceramıza bu kız da dahildi; ne şekilde olduğunu şimdilik açıklamadan geçeceğim. Bizim hanımefendi Marki de Sade'a taş çıkaracak derecede şehvet düşkünüydü. Maceramızın en şiddetli, en ince, en hırpalayıcı zevki gizliliğinde, ısrarla ve utanmazca söylenen yalanlardaydı. Kontesin sosyetede erdemlilik üzerine bütün o söylemlerini alaya alışı, şeytanca gülmeleri, en kuvvetli, ateşli bir hayalin bile gücü dışındaydı. En çok bu yüzden zevk alıyordu zaten. Hatırlıyorum da, gerçekten o kadın insan şeklinde şeytanın ta kendisiydi; ama dayanılmaz cazibeyle dolu bir şeytandı! Şimdi bile heyecandan ürpermeden hatırlayamıyorum onu. En ateşli zevk anımızda birdenbire çılgın bir kahkaha atar, bu kahkahanın anlamını tamamen anlayarak ben de ona katılırdım. Üzerinden çok yıl geçtiği halde hatırladıkça nefesim tutuluyor. Ama bir yıl sonra sepetledi beni, başkasıyla değiştirdi. İstesem de ona kötülük yapamazdım, kimse inanmazdı bana... Hoş değil mi genç dostum?

— İğrenç! diye cevap verdim.

— Başka türlü cevap veremezdiniz genç dostum. Böyle söyleyeceğinizi biliyordum zaten. Kah-kah-kah! Durun *mon ami*, zamanla siz de bunlara akıl erdireceksiniz., ama daha birkaç fırın ekmek yemeniz gerek! Yalnız bu

halinizin şairliğe engel olduğunu unutmayın! O kadın hayatı anlıyor, faydalanmasını biliyordu.

— Hayatı anlamak için bu kadar hayvanlığa ne gerek vardı?

— Ne hayvanlığı?

— O kadınla sizin birlikte yaptığınız hayvanlık...

— Demek buna hayvanlık diyorsunuz. Hâlâ gem altındasınız! Ama ben özgürlüğün tamamen zıt bir kurumda bulunabileceği ihtimalini kabul edenlerdenim. Gene de biz daha yumuşak bir dille konuşalım *mon ami*: Bunun saçma olduğunu kabul edin.

— Peki, saçma olmayan ne?

— Kişiliğim; özellikle ben. Her şey benim için; dünya bile benim için yaratılmıştır. Beni dinleyin dostum; ben bu dünyada keyfince yaşamanın mümkün olduğuna hâlâ inanıyorum. Buna inanmak iyi şeydir. Aksi halde değil iyi, kötü bir hayat bile süremezsiniz; zehir içmekten başka çareniz kalmaz. Duyduğuma göre, ahmağın biri bunu yapmış. Felsefe ile uğraşa uğraşa insan hayatındaki bütün kuralları gereksiz bulmuş. Boşluk içinde topu topu bir ‘sıfır’ elde edince siyanür asidini kurtuluş çaresi saymış. Siz bu hareketi, Hamletvari bir ümitsizlik zirvesine, rüyalarımızda görmediğimiz bir yüksekliğe çıkarırsınız. Çünkü siz şairsiniz. Ben, basit bir adam olduğum için soruna sade, pratik bir gözle bakarım. Örneğin ben çoktandır bütün bağlardan, görevlerden kurtardım kendimi... Ancak bana bir fayda sağlanıyorsa herhangi bir zorunluluk altına girerim. Ayaklarınız bağlı, zevkiniz hastalıklı olduğu için siz bu görüşe katılamazsınız tabii. Her şeyi idealleriniz, erdemliliğe uygunluk yönünden düşünürsünüz. Hepsini kabul etmeye hazırım; ama ne yapayım ki insan erdemlerinin temelinde, bencillik olduğunu bir türlü aklımdan çıkaramıyorum. Erdemin arttığı ölçüde bencillik de çoğalır. Kendi kendini sevmek kuralına taparım. Hayat ticari bir uzlaşmadır; paranızı havaya atmamak şartıyla keyfiniz için dilediğiniz kadar harcayabilirsiniz. Böylelikle başkalarına karşı görevinizi de yapmış olursunuz. Ahlakı mutlaka gerekli sayıyorsanız, benim ahlakım böyle işte; böyle düşünüyorum. Aslında açık konuşmak gerekirse, başkalarını para karşılığında çalıştırmaktansa, hizmetlerinden bedava

faydalanmayı tercih ederim. Hiçbir idealim yok, olmasını da istemem; asla özlemedim bunu. İdealsiz de gayet hoş bir ömür sürülebilir... *En somme*[28] siyanür asidine başvurmak zorunda olmayışıma seviniyorum. Biraz daha erdemli olsaydım belki, Alman olduğuna şüphe etmediğim, ahmak filozof gibi o nesnesiz yapamazdım. Yoo! Hayatta o kadar güzel şeyler var ki; mevki, rütbe, büyük oyun (kumara bayılırım)... Hepsinin üstünde de kadınlar... Kadınların her çeşidini; hatta çeşnisi değişik olsun diye, iğrenç bir eğlenceyi bile severim. Kah-kah-kah! Ne küçümser bakış öyle!

— Nasıl bakmamı istiyorsunuz?

— Haklısınız diyelim ama çirkefin siyanür asidinden daha iyi olduğunu siz de kabul edersiniz herhalde.

— Hayır, siyanür asidini tercih ederim.

— Size bunu vereceğiniz cevabın zevkini tatmak için sordum. Bunu söyleyeceğinizi önceden biliyordum. Hayır dostum; gerçek bir insan severseniz, bütün akıllı insanların huyunun benimki gibi olmasını dileyin. Varsın çirkeflik bulunsun; aksi halde çok geçmeden akıllılar açıkta kalır, ahmaklar başa geçip mutluluk içinde yüzerdi. “Yıl uğursuzun...” olurdu. Zaten bilir misiniz, aptallarla geçinmek, onların gönlünü hoş etmek hem yerinde, hem de kârlı iş... Kör inançlara, hayatın bazı gereklerine, mevkiye önem verdiğime bakmayın. Yaşadığım çevrenin kofluğunu biliyorum. Ama rahatım yerinde oldukça ‘evet efendim’ciliği bırakmam, alçakgönüllü görünerek bunları savunurum. Sırası gelince herkesten önce sırt çevirecek de ben olacağım. Yeni fikirlerinizi bir bir biliyor, hiçbirine özlem duymuyorum. Buna gerek de yok zaten. Hayatımda hiçbir hareketim için vicdan azabı duymadım. Rahatım bozulmasın yeter bana! Benim gibiler sayılmayacak kadar çoktur; hepimiz huzur içindeyiz. Evrenin kuruluşundan beri varız biz. Günün birinde dünya batacak olsa biz gene üste çıkmanın yolunu buluruz. Hem biliyor musunuz, bizim gibi insanların ömrü uzun olur; buna hiç dikkat ettiniz mi? Seksen-doksan yaşına kadar yaşarız! Şu halde bizzat doğa bizi korumaktadır. Khe-khe-khe! Doksan yaşına kadar yaşamaya kararlıyım. Ölümü sevmem, korkarım ölümden... Ne şekilde

öleceğiniz bilinmez ki... Şimdi bunları bırakalım. Şu zehir içen filozof coşturdu beni... Felsefe yerin dibine batsın! *Buvons mon cher!* Güzel kızlardan konuşuyorduk galiba... Aa nereye?

— Gidiyorum; sizin vaktiniz de geldi.

— Yok canım! Size bütün kalbimi açtım. Dostluğuma bu kadarcık değer vermiyorsunuz. He-he-he! Sevmek nedir bilmiyorsunuz şairim. Durun, ben bir şişe daha içeyim.

— Üçüncü mü?

— Evet, üçüncü. Erdeme gelince; benim genç müridim (size böyle hitap etmeme izin verin. Kim bilir belki sonunda öğütlerimden faydalanırsınız) evet müridim, erdem hakkında size önceden de söylediğim gibi, “Erdem ne kadar erdemli olursa, gizlediği bencillik o oranda kuvvetlidir.” Size bu konuda gayet hoş bir küçük hikâye anlatayım. Bir zamanlar bir kız sevmiştim. Hem de oldukça candan seviyordum. O da benim uğruma az şey feda etmedi.

Artık kendimi tutmaya gerek görmeden, kaba bir tavırla,

— O soyduğunuz kızdan söz ediyorsunuz, değil mi, dedim.

Prens titredi, yüzü birden değişti, alev saçan gözlerini bana dikti. Bakışında şaşkınlık, korkunç bir öfke vardı. Kendi kendine konuşuyormuş gibi,

— Durun, dedi; durun, biraz zihnimi toplayayım. Gerçekten sarhoş oldum, neredeyse düşünmekte güçlük çekiyorum.

Sustu. Kalkıp gideceğimden korkmuş gibi elimi tuttu. İçimi okumak isteyen hep o kızgın bakışıyla beni süzüyordu. O anda, hemen hemen kimsenin bilmediği bu konuyu nerden öğrendiğimi, bunun tehlikeli olup olmadığını araştırıp hesaplamaya çalıştığına emindim. Bu hali bir an sürdü, sonra yüzü birden değişti. Gözleri eski alaycı, sarhoş neşesiyle yeniden parlamaya başladı.

— Kah-kah-kah! Talleyrand’ın ta kendisi! Evet, suratıma onu soyduğumu haykırınca şamar yemiş gibi oldum. Çığlığın, küfrün bini bir paraydı. Deli gibi bir kadındı, son derece ölçüsüzdü. Şimdi dinleyin bakın. Öncelikle; demin söylediğiniz gibi onu soymadım. Hediye ettiği için para

benim olmuştu. Örneğin, bana en iyi frakınızı hediye ettiğinizi kabul edelim. (Prens bunu söylerken üç yıl önce terzi İvan Skornyagin'in diktiği hayli biçimsiz ve biricik frakımı süzdü.) Size minnet duyarak kullanıyorum bunu; bir yıl sonra, birdenbire, benimle kavga ederek frakınızı geri istiyorsunuz... Ama onu eskittim bile... Onurlu bir hareket değildi bu; hediye etmemeliydi... Ayrıca, benim olduğu halde parayı ona tamamen geri verirdim. Fakat hemen o anda bu kadar parayı nereden bulabilirdim? Demin dediğim gibi, şu taşralılıktan, Schillercilikten nefret ederim ben; asıl neden buydu. Bana (zaten benim olan) parayı bağışladığını, nasıl haykırarak bağırdığını görmeliydiniz! Ne yapayım. Öfkelenmiştim. Gene de kendime hâkim olarak, yerinde bir karar verdim: Parayı geri verirsem onu mutsuz edebileceğimi düşündüm. Onu; benim yüzümden mutsuz olma, ömrünün sonuna kadar bana beddua etme zevkinden yoksun bırakacaktım. İnanın bana dostum; böyle bir felakete düşünce kendini tamamıyla haklı, yüksek ruhlu hissetmenin; kötülük edenin suratına alçaklığını haykırmanın üstün bir zevki vardır. Tabii bu çeşit nefretle kendinden geçmek ancak Schillervari ruhlara has... Belki yiyecek parası kalmamıştır ama mutlu olduğundan şüphe edemezsiniz. Onu bu mutluluktan mahrum etmek istemedim, parayı geri yollamadım. Böylece, "Alçakgönüllülük büyüyüp göz kamaştırıcı hal aldıkça ondaki iğrenç bencillik o oranda artar," kuralım bir kere daha doğrulanıyor. Apaçık, değil mi? Sözde beni yakalayacaktınız... Kah-kah-kah! Doğru söyleyin, böyle bir niyetiniz vardı, değil mi? Seni gidi Talleyrand seni!

Prens o çirkin sesini birdenbire değiştirerek gayet ciddi bir tavırla:

— Bir dakika; dedi. Son birkaç söz daha... Şu söylediklerimden, benim asla, hiç kimse hatırına çıkarından vazgeçmeyen bir adam olduğumu herhalde anladınız. Parayı severim, ihtiyacım da var. Katerina Fedorovna'nın parası çok; babası on yıl şarap tekelciliği yapmıştı. Kızın üç milyonu var; bundan faydalanmam lazım. Alyoşa ile Katya birbirine denk, ikisi de son derece budala. Benim istediğim de bu. Bu yüzden, bir an önce, evlenmelerini istiyorum. İki-üç hafta sonra kontesle Katya köye gidecekler. Natalya Nikolayevna'ya şimdiden haber verin, taşralılık, Schillercilik

gösterileri olmasın; bana karşı başkaldırmasın. Kinci ve kötü bir insanım; tuttuğumu koparırım. Ondan korkum yok. Her şey istediğim gibi olacak. Bu uyarıyı daha çok onu düşünerek yapıyorum. Uygunsuzluk istemem. Anladınız mı, uslu dursun; kanuna başvurmadığıma şükretsin. Kanun, aile huzurunun koruyucusudur. Tabii bunu biliyorsunuz şair dostum. Oğlun babasına başkaldırmamasını sağlar, çocukların ana-babalarına karşı kutsal ödevlerini yerine getirmelerine engel olanları da hoş görmez. Saygınlığım var, istesem ona neler yapabileceğimi biliyor musunuz? Ama yapmadım, çünkü şimdiye kadar akıllıca davranıyordu. Merak etmeyin, bu altı ay boyunca çok keskin gözler her an her hareketini kollamaktaydı. Her yaptığından en ince ayrıntısına kadar haberim vardı! Bu yüzden Alyoşa'nın onu kendiliğinden bırakmasını gönül rahatlığıyla bekliyordum. Beklediğim olmaya başladı bile. Şimdilik varsın çocuk eğlensin. Böylece beni anlayışlı bir baba olarak gördü. Hakkımda böyle düşünmesi işime gelir zaten. Kah-kah-kah! O gece, oğlumla evlenmesi için yaptığım teklifi reddederek gösterdiği büyüklük için neredeyse gönlünü okşayacağımı hatırladıkça gülmem geliyor. Nasıl evleneceğini bilmek isterdim doğrusu! O gün oraya gelişim sırf saçmalıklarına son vermek zamanı geldiği içindi. Fakat her şeyi kendi gözümle görüp emin olmam gerekiyordu. E, yeter mi bu kadar? Yoksa daha öğrenmek istedikleriniz var mı? Örneğin sizi buraya getirip, dosdoğru, birtakım itiraflara girişmeden konuşmak varken, karşınızda hokkabazlık etmemin, içimi dışına çevirmenin nedenini öğrenmek ister misiniz?

— Evet.

Başka cevabım yoktu. Dişlerimi sıktım, kulak kesilerek dinliyordum.

— Neden şu: Siz, iki budalamızda bulunmayan bir sağduyuya sahipsiniz. Kimin, neyin nesi olduğuma dair birtakım tahminler yürüteceksiniz. Sizi bu zahmetten kurtardım, kim olduğumu açıkça söyledim. Beni anlamaya çalışın *mon ami*. Karşınızda kim olduğunu biliyor, ayrıca kızı seviyorsunuz. Böylece onu bazı üzüntülerden korumak için bütün gücünüzü kullanacağınızı ümit ederim; üzerinde etkiniz olduğunu biliyorum. Aksi halde başı dertten kurtulmayacak; hem emin olun, az dert çekmeyecek...

Sizinle yakınlığı bu kadar ilerletmemin üçüncü sebebine gelince; herhalde sizin de anladığınız gibi hem bu maceranın içine biraz tükürmek, hem de bunu huzurunuzda yapmak istedim...

Heyecandan titreyerek,

— İstediğinizi elde ettiniz, dedim. Bana ve hepimize karşı hissettiğiniz nefret ve küçümseme duygunuzu, şu içinizi dökmenizle yaptığınız kadar, başka hiçbir şekilde, ustalıkla ifade edemezdiniz. Bunlarla gözümde alçalacağınızı, lekeleneceğinizi umursamadınız, utanmadınız. Tam bir deli gibi hareket ettiniz. Karşınızdakinin insan olduğunu önemsemediniz.

Prens ayağa kalktı.

— Doğru genç dostum. Her şeyi bildiniz; edebiyatçılığınız boşuna değil... Ümit ederim ki arkadaşça ayrılacağız. Dostluğumuz şerefine içmeyeceğiz, değil mi?

— Sarhoşsunuz. Sırf bu yüzden size gereken cevabı vermiyorum.

— Gene sessiz bir karşılık... 'Gereken cevabı' vermiyorsunuz! Kah-kah-kah! Tabii hesabı görmeme de izin vermeyeceksiniz.

— Rahatsız olmayın, hesabımı kendim görürüm.

— Elbette, şüphe mi var? Herhalde yolunuz da ayrı, öyle değil mi?

— Evet, sizinle gitmeyeceğim.

— Öyleyse hoşça kalın şairim. Umarım beni iyice anladınız.

Pek emin olmayan adımlarla, bana bir kere bile bakmadan dışarı çıktı. Uşağı arabaya binmesine yardım etti. Ben evimin yolunu tuttum. Saat üçe yaklaşmıştı. Yağmur yağıyordu, zifiri karanlık bir geceydi...

23 (Fr.): Bağışlayın dostum. (Ç.N.)

24 Gogol'ün Kaput ve Müfettiş adlı yapıtları kastediliyor. (Ç.N.)

25 (Fr.): Açık yüreklilik. (Ç.N.)

26 (Fr.): Bunu da nereden çıkardınız, canım. (Ç.N.)

27 (Fr.): İçelim dostum. (Ç.N.)

28 (Fr.): Sözün kısacası. (Ç.N.)

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

I

Duyduğum öfke anlatılmazdı. Her şeye hazırlandığım halde gene de şaşırmıştım; sanki o iğrenç kişiliğiyle karşıma dikilmesi umulmadık bir davranıştı. Aklımda kalan duygularımın hepsi hayal meyaldi. Ezilmiştim, kurşun yemiş gibiydim. Korkunç bir iç sıkıntısı kalbimi sıkıştırıyordu. Nataşa hesabına ürküyordum. İlerde çok acı çekeceğini hissediyor, onu bundan korumak, bu maceranın son dakikalarını kolaylaştırmak için endişe içinde çareler düşünüyordum. Sonu yaklaştığına şüphe yoktu, nasıl olacağı da şimdiden belliydi.

Yol boyunca yağmur altında ıslandığım halde eve nasıl geldiğimin farkında değildim. Sabahın üçüydü. Kapı tokmağına dokunur dokunmaz içerden hafif bir inilti duyuldu. Kapı, sanki Nelly hiç yatmamış da beni eşikte bekliyormuş gibi açıldı. Mum yanıyordu. Nelly’nin yüzüne bakınca korktum; bambaşka bir yüzdü bu. Gözlerinde hummalı parıltılar, bakışında vahşice bir anlam vardı; beni tanımamıştı adeta. Ateşliydi.

Üzerine eğilerek kolumla sardım.

— Ne oldun Nelly, hasta mısın?

Titreyerek bana sokuldu, aceleyle, kesik kesik konuşmaya başladı. Bunları bir an önce anlatmak için beni bekliyormuş gibiydi. Fakat söyledikleri bağlantısız, garip şeylerdi; çocuk sayıklıyordu.

Elinden tutarak yatağına götürdüm. Ama Nelly hâlâ, birisinden onu korumamı ister gibi korkuyla bana sokuluyordu. Yatağına yattığı zaman bile elimi bir türlü bırakmak istemiyordu. Öyle sarsıldım, sinirlerim o derece bozuldu ki, kızın halini görünce ağlamaya başladım; ben de hastaydım.

Nelly ağladığımın farkına varınca bütün dikkatini topladı, gözlerini bana dikerek uzun uzun baktı. Bir şeyler anlayıp kavramak için kendini nasıl zorladığı belliydi. Sonunda yüzünde bilinçli düşünmeye başlamış gibi bir anlam belirdi. Genellikle şiddetli sara krizinden sonra bir süre düşüncelerine hâkim olamıyor, kelimeleri açık söyleyemiyordu. Şimdi de öyleydi, çok çaba harcadığı halde istediğini anlamadığımı görünce elini uzattı, gözlerimi silmeye başladı, sonra beni kendine doğru çekerek öptü.

Ben yokken, Nelly'ye tam kapının önünde bir kriz gelmişti. Kriz geçince de uzun zaman kendine gelememişti. Bu anlarda gerçekle sayıklamalar birbirine karışır. Kim bilir o sırada Nelly'nin aklına ne korkunç şeyler gelmişti! Bir yandan da, gelip kapıyı çalacağım hayal meyal aklında kaldığı için tam kapının eşiğinde yatarak kulak kesilmiş, dönüşümü bekliyordu. İlk vuruşumda ayağa fırlamış kapıyı açmıştı.

"İyi ama kapının önünde ne işi vardı?" diye düşündüm. Nelly'nin sırtında mantosunu görünce şaşırdım. (Mantoyu o gün bize uğrayan ve bana veresiye satış yapan, ihtiyar eskici kadından almıştım.) Demek ki Nelly, bir yere çıkmaya hazırlanırken, kapıda sara nöbetine yakalanmış olmalıydı. Nereye gidecekti acaba? Yoksa o sırada artık kendinde değil miydi?

Ateşi düşmüyordu. Az sonra yeniden kendini kaybetti, sayıklamaya başladı. Bu bana geldiğinden beri geçirdiği üçüncü ve en şiddetli sara nöbetiydi. Yarım saat başında bekledikten sonra, kanepenin yanına bir iki sandalye sıraladım, soyunmadan uzandım. Çocuk beni çağırırsa hemen uyanabilecektim. Mumu söndürmedim. Uyuyuncaya kadar hastadan gözlerimi ayırmadım. Yüzü solmuştu; ateşten kavrulmuş dudakları belli ki düştüğü zaman kanamıştı; yüzünde bir korku ve onu uykuda bile bırakmayan azap verici bir sıkıntı ifadesi vardı. Ertesi gün fenalaşırsa erkenden doktor çağırmaya karar verdim. Hummadan korkuyordum.

Ürpererek, “Prens korkutmuş onu,” diye düşündüm, suratına parayı fırlatan kadının hikâyesini hatırladım.

II

İki hafta geçti. Nelly iyileşiyordu. Hastalığı humma değildi ama onu çok sarsmıştı. Yataktan nisan sonunda, açık, ışıklı bir günde kalktı. Kutsal hafta[29]idi.

Zavallı yaratık! Hikâyemi eski düzeniyle devam ettiremiyordum. Bütün bu olayları yazdığımdan beri epey zaman geçti. Fakat hâlâ içimi parçalayan acı bir kederle, solgun zayıf yüzünü, yalnız kaldığımız zaman yatağından bana uzun uzun bakıp sanki içimdekini okumaya çabalayan siyah gözlerini hatırlıyorum. Anlamadığımı, hep aynı şaşkınlık içinde durduğumu görünce yavaşça, kendi kendine gülümsüyor, kurumuş, halsiz parmaklarını bana sevgiyle uzatıyordu. Artık her şey bitmiş, her şey meydana çıkmıştı. Yalnız ben hâlâ bu hasta, bitkin, incinmiş, küçük kalbin sırrına erememiştim.

Hikâyemden uzaklaşacağımı hissediyorum ama şu anda yalnız Nelly'yi düşünmek istiyorum. Tuhaf doğrusu, şimdi hastanedeki yatağımda, en çok sevdiklerim tarafından bırakılmış olarak yatarken, bazen, eski günlere ait, o sıralar dikkatimi çekmemiş, çabucak aklımdan çıkmış ufak tefek ayrıntılar aklıma geliyor. Zihnimde birdenbire toparlanıp bir bütün halini alarak hâlâ kavrayamadığım bazı olayları açıklar gibi oluyor.

Nelly'nin hastalığının ilk dört günü ben de, doktor da son derece korktuk. Fakat beşinci gün doktor beni bir yana çekerek, korkacak bir şey kalmadığını, hastamızın yüzde yüz iyileşeceğini söyledi. Doktoru, Nelly'nin ilk hastalığında çağırdığım ve çocuğun dikkatini kocaman nişan yıldızıyla çeken o yaşlı bekârlardan eski ahbabım, tuhaf, babacan Alman'dı.

Sevinerek,

— Şu halde atlattık, artık korkacak bir şey yok! dedim.

— Evet, şimdilik iyileşecek ama pek yakında ölecek.

Bu teşhis karşısında donup kaldım.

— Nasıl ölecek? Neden?

— Evet, günleri sayılı... Çocuğun kalbi doğuştan hasta. En ufak bir heyecanda yeniden yatağa düşer. Belki gene iyileşir ama sonunda bu hastalık onu götürür.

— Kurtarmak imkânı yok mu doktor? Nasıl olur bu?

— Olur işte. Gene de üzülmezse, sakin, rahat, daha neşeli, zevkli bir hayat yaşarsa ölümü geciktirebilir. Hatta bazen hiç umulmadık, alışılmamış, olağanüstü olaylar yok değil... Pek çok uygun şartın bir araya gelmesiyle hasta ölümden kurtulabilir. Yalnız hastalığın tamamen geçmesi mümkün değildir.

— Aman Tanrım, ne yapmalı şimdi?

— Tavsiyelerime uyarak hastaya sakin bir hayat yaşatmalı. İlaçlarını düzenli alsın. Bu genç kızın hırçın, sağ sol tanımayan bir karakteri var. İlacını almaktan hoşlanmıyor, demin kesin olarak içmeyeceğini söyledi.

— Haklısınız doktor. Gerçekten tuhaf bir çocuk ama ben bunları hastalığına veriyorum. Dün gayet usluydu, söz dinliyordu; bugün ona ilaç kaşığını uzatırken kazara yapmış gibi, kaşığı dürterek ilacı döktü. Yeni bir paket tozu suya atmaya hazırlanırken kutuyu elimden kaptı, yere fırlattı; sonra da ağlamaya başladı.

Biraz düşündükten sonra,

— Yalnız, ağlaması ilacı almak istemeyişinden değildi galiba, diye ilave ettim.

— Hımm... Öfkesi, geçirdiği büyük felaketler, (Doktora Nelly’nin hayatını bütün ayrıntılarıyla anlattım; çok etkilendi.) hep birbirine bağlıdır tabii. Hastalığı bundan ileri geliyor. Şimdilik verdiğim ilaçlara devam etmekten başka çare yok. Yanına gidip de doktorun sözünü dinlemesini, yani ilacını almasını tekrar söyleyeceğim ona.

Mutfaktan çıktık, doktor tekrar hastanın yatağına yaklaştı. Nelly galiba konuştuklarımızı duymuştu. Başını yastıktan kaldırarak kulağını bize vermiş, dikkatli dikkatli dinliyordu. Bunu aralık duran mutfak kapısından fark ettim. Yanına gelince afacan kız gene yorganının altına girdi, alaylı bir gülümsemeyle bizi süzmeye başladı. Dört gün içinde iyice zayıflamış, gözleri çukura kaçmıştı. Ateşi hâlâ düşmemişti. Yaramaz hali ile Sen-Petersburg'daki Almanların en iyi kalpli doktorunu şaşkınlığa uğratan muzip, şeytan bakışları tuhaftı ama ona çok yakışıyordu.

Doktor, elinden geldiği kadar sesini yumuşatmaya çalışarak şefkatle, tatlılıkla verdiği ilaçların faydasını anlattı, her hastanın bunları almak zorunda olduğunu ilave etti. Nelly başını kaldırdı, sonra birdenbire, bilmeden yapmış gibi, uzatılan kaşığa eliyle çarptı; ilaç bir kere daha yere döküldü. Bilerek yaptığına emindim.

İhtiyar doktor ciddiyetle,

— Pek üzücü bir dikkatsizlik, dedi. Bunu bilerek yaptığınızdan şüpheleniyordum. İyi bir hareket değil bu. Fakat her şey düzelebilir, bir paket ilaç daha hazırlarız.

Nelly yüzüne güldü. Doktor ölçülü bir hareketle başını salladı. Suyun içine yeni bir paket ilaç atarak,

— Çok fena, dedi. Hiç övünülecek bir hareket değil bu.

Nelly gülmesini tutmaya çalışarak,

— Darılmayın, dedi; bu sefer kesin içeceğim... Beni seviyor musunuz?

— İyi hareket ederseniz çok seveceğim.

— Çok mu?

— Çok.

— Şimdi sevmiyor musunuz?

— Şimdi de seviyorum.

— Sizi öpmek istesem beni öper misiniz?

— Evet ama hak ettiğiniz zaman.

Nelly birdenbire incecik bir sesle,

— Tamam bu ilacı içeceğim, ama büyüdüğüm zaman benimle evlenir misiniz, diye bağırdı.

Galiba yaptığı bu şakayı çok hoş bulmuştu; ona şaşkın şaşkın bakan doktorun cevabını beklerken gözleri ışıl ışıl parlıyor, gülmesini tutmaya çalışırken dudakları kıpır kıpır titriyordu.

İhtiyar, yaramazın yeni kaprisi karşısında elinde olmadan gülümsedi.

— Elbette. İyi, terbiyeli bir genç kız olursanız, söz dinler...

— İlaçlarınızı içersem...

— Oh, oh! Tabii verdiğim ilaçları da içerseniz...

Bana dönerek, bir daha,

— Hoş bir genç kız... diye fısıldadı. Çok, çok iyi, akıllı ama gene de... şey... evlenmek... tuhaf bir kapris...

İlacı tekrar Nelly'ye uzattı. Oysa bu sefer hileye başvurmaya gerek görmeden kaşığı açıktan açığa, yukardan aşağı dürterek, içindeki ilacı zavallı ihtiyarın yüzüne, gömleğine sıçrattı. Marifetini tamamlar tamamlamaz yüksek sesle güldü. Fakat bu, deminki saf, neşeli gülüş değildi. Yüzünden sert, öfkeli bir ifade gelip geçti. Doktora diktiği alaylı bakışında, aynı zamanda bir endişe belirtisi seziliyordu. 'Gülünç' ihtiyarın şimdi ne yapacağını bekliyordu.

Mendiliyle yüzünü, gömleğini kurulayan doktor:

— Oo... Siz gene... Çok fena oldu bu, ama ne yapalım bir ilaç daha hazırlarız! diye mırıldandı.

Nelly çok şaşırdı. Ona kızmamızı bekliyordu. Azar, sitem işiteceğini sanmıştı. Hatta, belki o anda bilmeyerek bunu istiyordu. Bu ona hemen ağlamak, isteri buhranına tutulmuş gibi hıçkırmak, ilacı bir kere daha dökmek, hatta bir şey kırıp dökerek incinmiş, hırçın kalbini hafifletmek için bir neden olurdu. Bu çeşit kaprisler ne sadece hastalarda, ne de yalnız Nelly'de vardır. Bazen odamda bir aşağı bir yukarı dolaşırken, içimdekileri boşaltmak için kendim de farkında olmadan, birisinin beni kışkırtmasını, ya da hakaret anlamına gelebilecek bir söz söylemesini adeta sabırsızlıkla beklerdim. Kadınlar bu şekilde 'içlerini boşaltırken' en içten gözyaşlarını dökerler; fazla hassas olanları da bu hali isteri buhranlarına kadar götürürler. Olağandır bu... Ama bu durum, en çok da, içinizde kimsenin bilmediği, anlatmak istemediğiniz bir keder varken ortaya çıkar.

Hırpaladığı ihtiyarın, melek sabrıyla en ufak bir kızgınlık göstermeden üçüncü defa ilaç hazırlaması Nelly'yi şaşırttı. Birdenbire durgunlaştı. Dudaklarındaki alaycı gülümseme silindi, yüzü kızardı, gözleri nemlendi. Kaçamaklı bir bakışla bana baktı ve hemen başını çevirdi. Doktor ilacı verince uslu, çekingen bir tavırla içti, sonra ihtiyarın kırmızı, tombul elini alıp gözlerinin içine baktı.

— Siz... Bana kötü huylu olduğum için darıldınız...

Sözünü bitirmeden yorganın altına girdi, başını örterek acı acı hıçkırmaya başladı.

— Oo... Ağlamayın çocuğum! Zararı yok! Hep sinir bu; su için.

Fakat Nelly dinlemiyordu. Yufka yürekli doktor nerdeyse kendi de ağlayacaktı.

— Sakin olun... Üzmeyin kendinizi! diye devam etti. Sizi bağışlıyorum, evleneceğim sizinle; namuslu bir genç kız olursanız...

— İlaçları içersem...

Yorganın altından ince, sinirli bir gülme duyuldu.

Doktor, gözleri yaşarana kadar duygulanarak,

— Ne iyi kalpli, gerçekçi bir yavru! dedi. Zavallı genç kız!

O günden sonra Nelly ile aralarında tuhaf, beni hayrete düşüren bir ilişki başladı. Diğer yandan Nelly bana karşı gitgide daha somurtkan, sinirli, hırçın oldu. Bunun nedenini bilemiyordum. Hem de bu değişiklik çok ani, durup dururken ortaya çıktı. Hastalığının ilk günlerinde ne kadar yumuşak başlı, şefkat doluydu. Bakmaya doyamıyormuş gibi gözlerini benden ayıramıyordu. Onu bırakıp bir yere gitmemi hiç istemiyordu. Alev gibi yanan eliyle elime yapışır, yanına oturturdu. Kaygılı olduğum zaman beni neşelendirmeye çalışır, şakalaşarak oyunlar bulurdu; bunu kendini zorlayarak, acısını yenmeye çalışarak yapıyordu. Geceleri çalışmamı ya da onu beklememi istemezdi, dinlenmediğim için üzülürdü. Bazen çok düşünceli görünürdüm; niçin üzgün olduğumu, neler düşündüğümü öğrenmek ister, ağzımı arardı. Söz Nataşa'ya gelince hemen susması, konuyu değiştirmesi tuhafıma gidiyordu. Nataşa'dan söz etmekten

kaçınıyor gibiydi. Eve geldiğim zaman seviniyor, şapkamı elime alınca yüzü kederleniyor, beni tuhaf, sitem dolu bir bakışla uğurluyordu.

Hastalığının dördüncü günü bütün akşam, hatta gece yarısından sonraya kadar Nataşa'da kaldım. Konuşacak çok şeyimiz vardı. Ama evden çıkarken hastama, kendim de öyle tahmin ederek, erken döneceğimi söylemiştim. Nataşa'da elimde olmadan geciktiğim halde Nelly'den yana endişem yoktu, çünkü yalnız değildi. Yanında, kapıdan uğrayan Masloboyev'den Nelly'nin hastalığını, benim de tek başıma, çeşitli iş ve uğraşlar arasında bocaladığımı öğrenen Aleksandra Semyonovna vardı. İyi kalpli kadının Nelly'nin hastalığını duyunca düştüğü telaş görülecek şeydi! Benim için,

— Artık bize yemeye gelemez! Aman Tanrım, tek başına ne yapıyor acaba, diye üzülmüştü. Ona dostluğumuzu göstermemiz gerek. Fırsat bu fırsat işte...

Aleksandra Semyonovna hemen bir arabaya atlayarak yanında kocaman bir bohçayla bize geldi. İlk sözü, yardım için geldiği, işini tamamlamadıktan sonra gitmeyeceği oldu. Bohçasını açtı. İçinden neler çıkmadı: Hasta için şuruplar, reçeller; iyileşip yemeye başlayınca verilecek piliç, tavuk, fırında pişirmek üzere elma, portakal, (doktor yemesine izin verirse) Kiev şekerlemesi... Ayrıca hastane donatıyormuş gibi çamaşırlar, çarşaflar, peçeteler, kız için iç çamaşırları, sargı ve pansuman bezi...

Çabuk çabuk, aceleyle, bir yere yetişecekmiş gibi konuşuyordu:

— Bizde her şey var. Sizinki bekâr evi; böyle şeyler bulundurmazsınız. İzin verin de... Filip Filipiç öyle emretti. E, şimdi ne yapacağız? Ama yapılacak ne varsa çabuk söyleyin! Hasta nerede? Kendini biliyor mu? Aa, yatış şekli hiç iyi değil; yastığı indirmeli, başını daha düz koymalı. Şey biliyor musunuz, bir deri yastık olsa ne iyi olurdu; deri yastık serinlik verir. Amma da akılsızım, nasıl da düşünüp evden getirmedim bir tane! Hemen gidip getireyim... Ateş de yakmalı, değil mi? Bizim kocakarıyı buraya göndereyim. Tanıdık bir kocakarı var, sizin bir hizmetçiniz bile yok... Peki, daha neler yapılacak? Bu ne? Ot mu ne? Doktor verdi, değil mi? Terletici herhalde. Hemen gidip ateş yakayım!

Aleksandra Semyonovna'yı yatıştırdım. Kadıncağız bu kadar az iş olmasına hem şaşırmış, hem üzülmüştü. Ama gene de hevesi kırılmadı. Nelly ile hemen arkadaş oldu, çocuğun hastalığı sırasında doğrusu epey yardımı dokundu. Aşağı yukarı her gün bize taşındı; her gelişinde de sanki bir şey kaybolmuş ya da kaçmış da peşinden kovalayıp yakalamak gerekliymiş gibi bir hali vardı. Sık sık, “Filip Filipiç böyle emretti,” diye tekrarlıyordu. Nelly ondan çok hoşlandı. Birbirlerini kardeş gibi seviyorlardı. Aleksandra Semyonovna'nın birçok bakımdan Nelly kadar çocuğu olduğunu sanıyordum. Hastaya çeşitli hikâyeler anlatıp güldürüyordu; eve gidince Nelly onu arıyordu. Ama evimize ilk gelişi hastamızı şaşırttı. Davetsiz misafirin ne amaçla geldiğini anlamakta gecikmedi, her zamanki gibi surat astı, hiç de nazik olmayan bir hal takındı.

Aleksandra Semyonovna gidince Nelly, memnun olmamış gibi,

— Niye geldi bize? diye sordu.

— Sana bakmak için geldi Nelly.

— Ne diye? Niçin? Ben ona bir şey yapmadım ki...

— İyi insanlar karşılık beklemeden yardıma koşarlar. Dünya iyi insanlarla dolu kızım. Yazık ki bunlar gerektiği zaman senin yoluna çıkmadı.

Nelly ses çıkarmadı; ben köşeme çekildim. On-on beş dakika sonra beni çağırarak su istedi. Yanına gelince birdenbire, olanca gücüyle boynuma sarıldı, başını göğsüme dayadı, uzun zaman öylece kaldı. Ertesi gün Aleksandra Semyonovna gelince onu sevinçli bir gülümsemeyle karşıladı. Ama gene de nedense ondan çekiniyor gibi bir hali vardı.

29 (Fr.): Paskalya'dan önceki hafta. (Ç.N.)

III

Nataşa'dan eve çok geç döndüm. Nelly uyuyordu. Aleksandra Semyonovna'nın da uykusu gelmişti ama hastanın başından ayrılmamış, beni bekliyordu. Gelir gelmez hemen o aceleci fısıldamasıyla Nelly'nin önce çok neşeli olduğunu, çok güldüğünü ama sonra mahzunlaştığını, gelmediğimi görünce sessizleşerek düşünceye daldığını anlattı.

— Daha sonra başının ağrıdığından şikâyet etmeye, ağlamaya başladı. Hem öyle çok ağladı ki nasıl yatıştıracağımı bilemedim. Bir ara Natalya Nikolayevna'nın sözünü açtı ama ben bu konuda bir şey söylemeyince sormaktan vazgeçti. Ağlaya ağlaya uyudu. Şimdilik hoşça kalın İvan Petroviç; gene de bugün daha iyi galiba. Artık ben eve gideyim, Filip Filipiç öyle emretti. Aslına bakarsanız bugün beni sadece iki saat için bıraktı, kendiliğimden kaldım zararı yok, olsun; merak etmeyin, bana darılmak ne haddine! Yalnız şu var... Ah kuzum İvan Petroviç, ne yapacağımı bilemiyorum. Şu sıralar eve hep sarhoş dönüyor! Çok dalgın görünüyor, benimle konuşmuyor, canı sıkılıyor; çok önemli işleri olmalı... Ama gece geldi mi yine sarhoş... Aklıma geldi, ya döndüyse, evde kim yatıracak onu, adam yok! E, gidiyorum artık, gidiyorum; hoşça kalın! Hoşça kalın İvan Petroviç. Kitaplarınıza baktım, ne çok kitabınız var, hepsi de ciddi şeyler... Ben pek aptalım, ömrümde kitap okumadım... Ee, yarın gene görüşürüz!

Ertesi gün Nelly mahzun, somurtkan bir halde uyandı, sorduklarıma isteksiz cevap veriyor, bana dargınmış gibi hiç konuşmuyordu. Yalnız birkaç kere beni belirsizce süzen, kaçamak bakışlarını yakaladım. Bu

bakışlarda iç acısının yanı sıra, yüzüme açıkça bakarken gözlerinde göremediğim sıcak bir duygu da vardı. Doktorla ilaç sahnesi o gün olmuştu. Ne anlam vereceğime şaştım doğrusu.

Evet, Nelly bana karşı tamamen değişmişti; garip davranışları, kaprisleri vardı, hatta bazen adeta nefret duyuyordu. Evimden ayrıldığı güne, romanımızın bütün düğümlerini çözen o kötü olaya kadar bu böyle sürdü. Ama buna daha sonra geleceğiz.

Arada bir, eskisi gibi çok tatlı, çok candan davranırdı. Sanki daha bir fazla severdi beni bu anlarda, çoğunlukla da ağlamaya başlardı. Ama bu durum çabuk geçerdi. Nelly hemen eski kederli haline döner, gene düşmanca bakışlarla beni süzer ya da doktora yaptığı gibi şımarırdı. Bazen, birdenbire, yeni bir yaramazlığının hoşuma gitmediğini görünce kahkahayı basar, çoğu zaman gülüşü gözyaşlarıyla boğulurdu.

Aleksandra Semyonovna ile bile bir kere kavga etmiş, kimseden bir şey istemediğini söylemişti. Onu Aleksandra Semyonovna’nın yanında ayıpladım. Nelly buna fena halde kızdı, içinde biriken taşkın bir öfkeyle karşılık vermeye başladı. Sonra birden sustu ve tam iki gün benimle tek kelime konuşmadı, ilaç almadı, yemeden içmeden kesildi. Sonunda ihtiyar doktor onu kandırıp ikna edebildi.

Önce de söylediğim gibi, şu ilaç olayından sonra doktorla Nelly arasında hayrete değer bir dostluk kurulmuştu. Nelly doktoru çok sevdi, o gelmeden önce ne kadar hüzünlü olursa olsun onu neşeli bir gülümseyişle karşılardı. Doktor da bize her gün, hatta bazen günde iki defa gelmeye başladı. Nelly ayağa kalkıp iyileşmeye başlayınca bile buna devam etti. Galiba doktoru öylesine büyülemişti ki, adam onun gülüşünü, onun için yaptığı bazen çok eğlenceli şakaları duymadan bir gün duramıyordu. Bulup buluşturup resimli, öğretici kitaplar da getiriyordu; hatta birini satın almıştı. Daha sonra tatlılar, güzel kutular içinde şeker getirmeye başladı.

O günler içeri girerken, sanki yaş günü törenine geliyormuş gibi gururundan yanına varılmıyordu. Nelly, doktorun halinden eli boş gelmediğini sezerdi. Doktor getirdiği hediyeyi gelir gelmez göstermezdi. Hastanın yanına oturarak kıs kıs gülmeye, biraz da öğüt vererek konuşmaya

başlardı. Bir genç kızın, o gelmediği zaman akıllı olup, davranışlarıyla örnek olduysa bir ödül kazandığını müjdelerdi.

Bunları söylerken öyle saf, candan bir hali vardı ki doktora bakarken gülmekten katılan Nelly'nin o dakikalarda neşeden parlayan gözlerinde içten bir şefkat okunurdu. Nihayet ihtiyar, gayet resmi bir tavırla ayağa kalkarak şeker kutusunu Nelly'ye uzatır, arkasından, "Gelecekteki sevimli eşime!" diye ilave ederdi. O anda yüzde yüz Nelly'den daha mutluydu.

Daha sonra ciddi konuşma faslı başlıyordu. Doktor her seferinde sağlığına dikkat etmesi için yalvarıyor, önerilerde bulunuyordu. Ders verir gibi,

— İnsan sağlığının değerini bilmeli, diyordu. Bunu önce ve en başta, yaşamak için; ikincisi, daima mutlu olmak için yapması gerekir. Sevgili yavrum, bir kederiniz varsa bile unutun; daha iyisi, onları hiç düşünmemeye çalışın. Kederiniz yoksa olabileceği ihtimalini aklınıza getirmeyin; eğlenceli... Yani neşeli, keyifli şeyler düşünmeye çalışın.

— Neymiş o neşeli, keyifli şeyler?

Bu soru doktoru çıkmaza sokuyordu.

— Şey... Yani yaşınıza uygun masum bir oyun ya da... bunun gibi bir şey...

— Oyun istemem; oynamayı sevmem ben. Yeni elbise olsa daha iyi.

— Yeni elbise! Hımm... Bu o kadar iyi değil. Hayatta, yetinmeyi bilmek gerekli. Ama gene de... olur... Yeni elbise sevmenin de zararı yok.

— Sizinle evlenince bana yaptırırsınız, değil mi?

— Bu da nereden çıktı?

Doktor elinde olmadan kaşlarını çatıyor, Nelly muzip muzip gülümsüyordu. Hatta bir defa, herhalde unutarak, bana da gülümsedi.

Doktor devam ederek,

— Ama olsun, dedi. Tavır ve davranışlarınızla hak ederseniz size yeni elbiseler yaptırırım.

— Evlendikten sonra her gün ilaç içecek miyim?

— Yo, bazen içmeseniz de olur.

Doktorun gene yüzü gülüyordu. Nelly konuşmayı bir kahkahayla kesiyor, ihtiyar doktor da ona katılarak neşesini sevgiyle seyrediyordu. Sonra, bana dönerek,

— Şuh bir zekâ! diyordu. Ama kapris, tuhaflık, hırçınlık hâlâ kaybolmamış...

Haklıydı. Nelly'nin haline şaşıyordum. Sanki ona karşı bir suç işlemişim gibi benimle konuşmak istemiyordu. Bu bana çok dokunuyordu, ben de surat asmaya başladım; hatta bir keresinde bütün gün ağzımı açıp onunla konuşmadım. Ama ertesi gün kendi kendimden utandım. Nelly sık sık ağlıyordu; onu teselli etmek için çare bulamıyordum. Nihayet bir gün küslükten vazgeçti. O gün karanlık basmak üzere eve döndüğüm zaman Nelly'nin çabucak yastığının altına bir kitap soktuğunu fark ettim. Kitap, ben yokken okumak için masadan aldığı romanımdı. "Benden utanır gibi, bunu saklamasının ne anlamı var acaba?" diye düşündüm, ama renk vermedim. Az sonra mutfağa çıktığım sırada Nelly yatağından fırlayarak kitabı eski yerine koydu; dönüşümde kitabı masada buldum. Bir dakika sonra beni yanına çağırdı; sesi heyecanlıydı. Dört gündür benimle hemen hemen hiç konuşmuyordu.

Kesik kesik,

— Siz... Bugün... Nataşa'ya gidecek misiniz, diye sordu.

— Gideceğim Nelly; bugün onu kesinlikle görmem gerekiyor.

Sustu. Sonra duyulur duyulmaz bir sesle sormaya devam etti:

— Onu... çok mu... seviyorsunuz?

— Evet, çok seviyorum Nelly.

— Ben de seviyorum.

Yeniden sessizlik oldu. Sonra Nelly cesaretsizce yüzüme bakarak,

— Onunla beraber oturmak isterdim, diye başladı.

Tuhafıma gitti.

— Olur mu Nelly, dedim. Yanımda rahat değil misin?

Yanakları birdenbire alevlendi.

— Neden olmasın? Babasının yanına gitmemi istiyordunuz; ben istemem orayı. Nataşa'nın hizmetçisi var mı?

— Var.

— Göndersin, ben hizmetçisi olurum. Ne isterse yaparım, hem parasız olarak; onu seveceğim, yemeğini yapacağım... Bugün gittiğinizde söyleyin ona.

— Bu da nereden çıktı Nelly, hem Nataşa'nın seni aşçı, hizmetçi olarak çalıştırmaya gönlü razı olur mu sanıyorsun? Hem kabul etse bile hizmetçisi olarak değil, küçük kardeşi olarak ederdi.

— Yo. Öyle istemem...

— Niçin?

Susuyor, dudakları titriyordu, ağlamak istediği belliydi.

Nihayet,

— Sevdiği adam onu bırakıp gidecek, değil mi, diye sordu.

Şaşırdım.

— Bunu nereden biliyorsun Nelly?

— Kendiniz söylediniz. Sonra önceki gün Aleksandra Semyonovna'nın kocası gelince sordum; hepsini anlattı.

— Masloboyev o sabah gelmiş miydi?

Nelly gözlerini yere indirdi.

— Geldi.

— Niçin bana haber vermedin?

— İşte.

Bir an düşünceye daldım. Masloboyev'in kapımı aşındırma amacı neydi acaba? Neler çeviriyordu? Görmeye karar verdim. İlk konumuza döndüm:

— Hem Alyoşa'nın Nataşa'yı bırakmasından sana ne Nelly?

Yere bakarak,

— Siz onu çok seviyorsunuz, öteki çekilince evlenirsiniz; diye cevap verdi.

— Hayır Nelly, o beni, benim gibi sevmiyor, hem ben... Yok kızım, olacak şey değil bu...

Fısıltı halinde, hiç yüzüme bakmadan,

— İkinizin hizmetçisi olurdum, dedi; siz de mutluluk içinde yaşardınız.

“Nesi var, nesi var bu çocuğun?” diye düşündüm, içim sızladı. Nelly sustu ve o akşam bir daha tek kelime konuşmadı. Ben gidince ağlamaya başlamıştı. Aleksandra Semyonovna’nın verdiği habere göre, bütün akşam ağlamış ve gözyaşları arasında uyumuştu. Hatta uykudayken bile ağlayıp sayıklıyordu.

O günden sonra Nelly daha sıkıntılı, daha içine kapanık oldu, gene benimle hiç konuşmuyordu. Ama birkaç kere yakaladığım kaçamak bakışlarında öyle derin bir şefkat vardı ki! Ama bunlar bir an içinde gelip geçiyordu. Nelly zayıflığına karşı koymak ister gibi adeta saatten saate mahzunlaşıyordu. Halindeki değişikliğe şaşıran doktora karşı da öyleydi. Artık aşağı yukarı iyileşmişti, doktor azar azar temiz havaya çıkması için izin verdi. Hava açık, ılıktı. O yıl Kutsal Hafta hayli geç başlıyordu (Paskalya tarihi her yıl değişir). Evden sabah erkenden çıkmıştım; o gün Nataşa’ya mutlaka uğramam gerekiyordu. Erkenden dönüp Nelly’yi biraz gezdirmeye karar vermiştim. Çıkarken onu evde yalnız bıraktım.

Dönüşte yediğim darbeyi nasıl anlatayım? Kapıya yaklaşırken anahtarı üstünde gördüm. İçeri girince odayı boş buldum, Nelly yoktu. Olduğum yerde donakaldım. Birdenbire masanın üstünde bir kâğıt gözüme ilişti. Kâğıda, acemi, beceriksiz bir yazıyla şunlar yazılmıştı:

“Sizi terk ediyorum. Asla dönmeyeceğim. Gene de sizi çok seviyorum.

Sadık Nelly’niz”

Dehşet çığlığıyla dışarı fırladım.

IV

Daha önceden de söylediğim gibi, Prens duldu. Genç yaşında para için evlenmişti. Moskova'da, bütün mal varlığını kaybeden ailesinden ona hemen hemen hiçbir şey kalmamıştı. Vasilyevski'ye birkaç kez haciz gelmişti; borç içindeydi. Yirmi iki yaşında, Moskova'da bakanlıkta çalışmak zorunda kalan Prensin elinde aldığı maaştan tek bir kopek bile kalmıyordu. Hayata 'eski bir soyun baldırıçıplak evladı' olarak başladı. Şarap üretip satan bir tüccarın evde kalmış kızıyla evlenmesi onu kurtardı. Elbette şarapçı drahoma işinde Prense kazık attı; gene de karısının parasıyla malikânesinin borçlarını temizleyip refaha kavuşabildi. Prensin kısmetine çıkan tüccar kızı doğru dürüst yazı yazmayı ve konuşmasını bilmeyen, çirkin yüzlü bir zavallıydı. Tek bir güzel yanı vardı: İyi kalpli ve sessizdi. Prens bundan olabildiğince yararlandı. Evlendiklerinin ilk yılında karısı bir oğlan doğurunca ikisini de Moskova'da, kayınpederinin yanında bıraktı, kendisi Sen-Petersburglu soylu bir akrabasının yardımıyla X. eyaletinde oldukça yüksek bir göreve atandı. İçi yükselme hırsıyla yanıyordu. Karısıyla nasıl olsa ne Sen-Petersburg'da ne de Moskova'da oturamayacağını anlayınca şansını taşrada denemeye karar vermişti. Anlattıklarına göre, evlendikleri yıl karısını kabalığı yüzünden nerdeyse öldürüyordu.

Nikolay Sergeyiç bu söylentilere çok sinirleniyordu. Prensi büyük bir samimiyetle savunuyor, onun böyle adice davranamayacağını söylüyordu.

Prenses Valkovskoya yedi yıl sonra ölünce tek başına kalan kocası Sen-Petersburg'a yerleşti.

Henüz genç ve yakışıklıydı, serveti de kötü sayılmazdı. Esprili ve zevk sahibiydi, neşesi hiç eksik olmazdı. Bütün bu özellikleriyle, gelecek korkusu ve korunmaya ihtiyaç duyanlardan tamamen ayrılıyordu, başı her zaman dikti. Yakınları cazibesinden, ondaki şeytan tüyünden sık sık söz ederlerdi. Kadınlar onun için deli olurdu; sosyetenin sayılı güzellerinden biriyle yaşadığı aşk oldukça gürültü kopartmıştı. Cimri denecek kadar tutumlu olduğu halde gerektiğinde bazı kişilere kumarda yenilir, bunun miktarı ne kadar yüksek olursa olsun buna aldırmaz görünürdü. Fakat Sen-Petersburg'a boşuna gelmemişti: Amacı istediği yere ulaşıp geleceğini garantilemekti. Prens, hatırlı akrabası Kont Nainski'ye iş isteğiyle sıradan biri olarak başvursaydı adam yüzüne bile bakmazdı. Oysa Prensin sosyetedeki başarısı Nainski'nin dikkatini çekmiş, onunla ilgilenmeyi uygun bulmuş, yedi yaşındaki oğluna bakmak için onu evine almıştı.

Prensin Vasilyevskiye'ye gelişi, İhmenevlerle tanışması da o günlere rastlar. Sonunda Kontun yardımıyla elçiliklerden birinde bir görev alarak Avrupa'ya gitti. Daha sonra gelen haberler biraz garipti: Avrupa'da başından tatsız bir olay geçtiğinden söz ediliyordu. Fakat kimse olayın içyüzünü doğru dürüst bilmiyordu. Sadece, yukarda da söylediğim gibi, dört yüz kişilik bir malikâne aldığı öğrenilmişti. Uzun yıllar sonra Avrupa'dan yüksek bir rütbeyle dönünce Sen-Petersburg'da hemen önemli bir mevki aldı. İhmenevler köylerinde Prensin ikinci kez evlenmek istediğini; soylu, nüfuzlu ve zengin bir aileye gireceğini duymuşlardı. Nikolay Sergeyiç seviniyor, ellerini ovuşturarak, "Artık kodamanlar sınıfının eşiğinde..." diyordu. O sıralar Sen-Petersburg'da, üniversitedeydim; İhmenev'in bana gönderdiği bir mektupta, Prensin evlenmesine ait söylentilerin doğru olup olmadığını araştırmamı istediğini hatırlıyorum. Prense de beni koruması için ayrı bir mektup yazmıştı. Prens mektubunu cevapsız bırakmıştı. Kontun evinde büyüyen Prensin oğlunun sonraları liseye gittiğini ve on dokuz yaşında eğitimini tamamladığını öğrenebilmiştim. Bunları ve Prensin oğlunu çok sevip şımarttığını, bugünden geleceğine ait planlar kurduğunu

İhmenevlere bildirdim. Bu bilgileri genç Prensi tanıyan üniversite arkadaşlarımdan öğrenmiştim. Tam o sırada bir gün Nikolay Sergeyiç, Prensten onu bir hayli şaşkınlığa düşüren bir mektup aldı...

Önceden de söylediğim gibi o zamana kadar Nikolay Sergeyiç'e sadece kısa iş mektupları gönderen Prens bu kez aile hayatına ait uzun, samimi, ayrıntılı bir mektup göndermişti. Oğlundan şikâyet ediyordu. Delikanlının kötü davranışlarından söz ediyordu. Galiba her şeye rağmen suçunu hafifletmek için böyle bir çocuğun yaramazlığına önem vermemek gerektiğini de ekliyordu. Yine de oğlunu cezalandırmaya karar vermişti. Onu korkutmak için bir süreliğine köye gönderecekti. Köyde Nikolay Sergeyiç'in denetiminde olacaktı, bu konuda ona olan güvenini yazıyordu. Çapkın oğlunu ailesine kabul ederek bu sakin ortamda akıl öğretmesini, içinden gelirse sevmesini ve en çok arsız davranışlarını düzelterek 'insan hayatında gerekli olan iyi ve doğru değerleri aşılamasını' rica ediyordu.

İhtiyar İhmenev bunu hiç şüphesiz kabul etti. Genç Prensi öz oğullarıymış gibi karşıladılar. Çok geçmeden Nikolay Sergeyiç onu candan sevmeye başladı. Kızı Nataşa'dan ayırmaz oldu. Hatta daha sonraları, Nikolay Sergeyiç daha sonra Prensle aralarındaki ilişki tamamen bittiğinde bile bazen genç Prens Aleksey Petroviç'den eski alışkanlığıyla 'bizim Alyoşa' diye söz ederdi. Genç Prens çok sevimli bir çocuktu: Son derece yakışıklı, kız gibi narin ve sinirliydi. Neşeli, saf, soylu bir yapısı, sevgi dolu bir kalbi vardı, aynı zamanda iyiliğin değerini bilen bir gençti. Kısa zamanda İhmenev ailesinin gözbebeği oldu. On dokuz yaşında olmasına rağmen davranışları çocuk gibiydi. Söylendiğine göre oğlunu çok seven babasının onu neden çiftliğe gönderdiğini anlamak güçtü. Sözde çocuk Sen-Petersburg'da işi serseriliğe vurarak babasını üzmüştü.

Piotr Aleksandroviç mektubunda oğlunun sürgün nedenini bilerek açıklamadığı için İhmenev, Alyoşa'ya bu konuda hiçbir şey sormuyordu. Ama sağdan soldan duyduğuna göre Alyoşa affedilmez bir yaramazlık yapmış, bir kadınla ilişkide bulunmuş, birisini düelloya çağırmış, kumarda da yüklü bir para kaybetmişti. Hatta kaybettiği paranın başkasının olduğu bile söyleniyordu. Başka bir söylentiye göre de, güya Prens oğlunu bir suçu

olduğu için değil, kişisel çıkarlarını gözeterek uzaklaştırmıştı. Nikolay Sergeyiç bu söylentilere öfkeyle karşı çıkıyordu. Zaten çocukluğundan ilk gençlik çağına kadar hep babasından ayrı yaşayan Alyoşa da babasına adeta tapıyor, ondan hayranlıkla söz ediyordu; tamamen etkisi altında olduğu belliydi. Arada bir Alyoşa, laf sırasında, babasıyla bir kontesin peşine düştüklerini ve bu konuda babasını yendiğini, Prensin buna çok sinirlendiğini anlatıyordu. Bu hikâyeyi her seferinde coşarak, çocuksu bir saflıkla, neşeli kahkahalarla anlatırdı. Fakat Nikolay Sergeyiç onu hemen susturuyordu. Alyoşa, babasının tekrar evlenmek istediği söylentisini de yalanlamıyordu.

Köye sürgün edileli aşağı yukarı bir yıl olmuştu. Alyoşa bugünlerde babasına saygılı bir ifadeyle aklı başında bir genç gibi mektuplar yazıyordu. Sonunda Vasilyevskiye'ye öyle alıştı ki, babası yazın köye gelince sürgün delikanlı (önce İhmenevlere danışarak), orada olabildiğince uzun kalmak için izin istedi. Köy hayatının onun için biçilmiş kaftan olduğunu iddia ediyordu. Alyoşa'nın her türlü kararında, aşırı derecede duygulu olmasının, tez canlılığının etkisi vardı. Anlamsız sayılacak derecede uçarı davranışlara sahipti, dış etkilere çok açıktı. İradesine hiç hâkim değildi. Prens oğlunun ricasını kuşkulu bir tavırla dinledi. Zaten Nikolay Sergeyiç eski 'dostu'nu güçlükle tanıyabildi: Prens Piotr Aleksandroviç başka bir adam olmuştu. İhmenev'e karşı aşırı bir titizlik göstermeye başladı. Çiftliğin hesap işlerinde akıl almaz derecede pinti, hırslı ve garip şekilde kuşkulu davranıyordu. Dost İhmenev buna çok üzüldü, uzun zaman buna inanmak istemedi. O yıl her şey Prensin on dört yıl önceki gelişinden farklı, hatta tam tersiydi. Bu sefer Prens bütün komşularla, elbette kalburüstü olanlarıyla tanıştı: Nikolay Sergeyiç'le görüşmez oldu; ona, emrinde çalışan biri gibi davranıyordu. Sonra birdenbire anlaşılmaz bir şey oldu: Prensle Nikolay Sergeyiç'in arası kesin olarak bozuldu. İki tarafın birbirlerine söyledikleri acı, hakaret dolu sözleri duyanlar vardı. İhmenev sinirlenerek Vasilyevskiye'den ayrıldı; ama sorun bununla da bitmedi. Bütün bölgede çirkin dedikodular yayıldı. Güya Nikolay Sergeyiç, genç Prensin karakterini iyice anladıktan sonra zayıflıklarından faydalanmak istemiş; o sıralar on

yedi yaşında olan kızı Nataşa, yirmi iki yaşındaki delikanlının gönlünü çalmış, babasıyla annesi de buna göz yummuşlar. Kurnaz 'ahlaksız' Nataşa, saf delikanlıyı büyüleyerek komşu derebeylerin evlerinde sayıları hayli kabarık, yetişkin, gerçekten kibar kızların yüzünü de göstermiyormuş… Hatta iki sevgilinin Vasilyevskiye'den on beş verst ötede Grigoryev köyünde evlenmeyi kararlaştırdıklarını öne sürenler vardı. Bunu Nataşa'nın ailesinden gizli yapıyor gibi görünüyorlarmış ama aslında bütün bunlardan İhmenevlerin haberi varmış, kızlarını alçakça öğütleriyle yönlendirenler onlarmış… Kısacası, bölgenin gerek erkek gerek kadın dedikoducularının bu hikâye etrafında uydurduklarını sıralarsak bir kitaba sığdıramayız. İşin garip tarafı, Prensin de buna inanması, hatta sadece bu nedenle taşradan gönderilen imzasız bir mektup üzerine Vasilyevskiye'ye gelmesiydi. Kuşkusuz Nikolay Sergeyiç'i biraz tanıyanların bile bu suçlamaların hiçbirine inanmaması gerekirdi.

Buna rağmen, her zaman olduğu gibi ortalığı bir telaş kaplamış, herkes bir şeyler söyleyerek, eleştirerek, kafa sallamaya başlamıştı. Sonunda adamcağızı kesin olarak suçlu çıkarıyorlardı. İhmenev dedikoduculara kızının suçsuzluğunu kanıtlamaya uğraşmayacak kadar onurluydu. Karısı Anna Andreyevna'ya da komşularına bu konuda hiçbir açıklamada bulunmamasını sıkı sıkı öğütlemişti. İftiraya uğraşmış Nataşa'ya gelince; o, aradan bir yıl geçtikten sonra bile bütün söylenenlerden tamamıyla habersizdi. Ailesi olayı büyük bir titizlikle ondan saklıyordu, kızcağız on-on iki yaşında bir çocuk gibi tertemiz bir neşe içindeydi. Diğer yandan da kavga uzadıkça uzuyordu. Bazı kötü niyetli kişiler yangına körükle gitmekten geri kalmıyordu. Sonunda ortaya çıkan bazı ihbarcı ve tanıklar Prensin midesini bulandırmayı başardılar. Onu Nikolay Sergeyiç'in yıllardır devam eden Vasilyevskiye'deki görevinde namustan yana örnek bir yönetici olmadığına inandırdılar. Hatta dediklerine göre üç yıl önce, Nikolay Sergeyiç bir koru satışından on iki bin gümüşü ziyan etmişti... Bu konuda ortada yasal bir yığın delil varmış... Hem de koru satışı için elinde Prensin resmi vekâletnamesi yokmuş; satışı kendiliğinden yaparak Prense sonradan bildirmiş ve onu da satışın gerçekten gerekli olduğuna inandırmış ama

aldığı paranın tamamını vermemiş... Kuşkusuz, bütün bunların iftira olduğu sonradan anlaşıldı ama o zamanlar Prens inandı, tanıklar huzurunda Nikolay Sergeyiç'i hırsızlıkla suçladı. İhmenev altta kalmadı, hakarete hakaretle karşılık verdi; kıyamet koptu. Hemen arkasından mahkemelik oldular. Nikolay Sergeyiç, bazı belgelerinin eksikliği ve özellikle onu koruyacak kuvvetli tanıdıklarının olmaması, ayrıca böyle işlerdeki acemiliği yüzünden davayı daha başından kaybetmeye başladı. Çiftliğine haciz geldi. Buna çok sinirlenen ihtiyar, davayı yakından izleyebilmek için her şeyi bırakarak Sen-Petersburg'a göç etmeye karar verdi; eyalette, yerine deneyimli bir avukatını bıraktı. Galiba Prens, İhmenev'i haksız yere hırpaladığını hemen anlamıştı, ama iki taraf da fazla ileri gittiği için barışmalarına olanak kalmamıştı. İnadı tutan Prens mutlaka davayı kazanmak, eski kâhyasının son geçim aracını da elinden almak için ne gerekirse yapıyordu.

IV

Sokağa çıkıp durumu kavramak için biraz durakladığım sırada, birdenbire, evimizin önünde bir araba durdu. Arabadan, Nelly'yi elinde tutarak Aleksandra Semyonovna indi. Kızın ikinci defa kaçmasından korkuyormuş gibi elinden sımsıkı tutuyordu. Onlara doğru koştum.

— Ne yaptın Nelly! diye bağırdım. Nereye gittin, niçin?

Aleksandra Semyonovna, kuş cıvıltısına benzeyen sesiyle,

— Durun efendim, acele etmeyin; içeri girelim de her şeyi anlatırım, dedi.

Yürürken acele acele,

— Size neler anlatacağım bilseniz İvan Petroviç! diye fısıldadı. Şaşılacak şey!

Yüzünden, çok önemli haberleri olduğu anlaşılıyordu. İçeri girince,

— Sen git, azıcık yat Nelly, dedi. Yoruldun, hastalıktan sonra dünyanın yolunu teptin. Hadi kızım yat biraz, yat. Biz dışarı çıkalım İvan Petroviç.

Aleksandra Semyonovna göz kırparak beni mutfağa çağırdı. Nelly yatmadı, kanepeye oturarak yüzünü elleriyle kapattı.

Dışarı çıktık. Aleksandra Semyonovna ayaküstü her şeyi anlattı. Daha sonra başka ayrıntılar da öğrendim.

Eve dönmeme iki saat kala mektup bırakıp kaçan Nelly, önce ihtiyar doktorumuza koşmuştu. Adresini önceden biliyordu. Doktorun bana sonraları anlattığına göre Nelly'yi görünce şaşkınlıktan neye uğradığını bilememiş. Olayı anlatırken, "Gözlerime inanamadım, hâlâ inanamıyorum

ve bu olayı ömrüm oldukça unutamayacağım!” diyordu. Her nedense, Nelly ona gitmiş, doktor çalışma odasında, sırtında geceliği, keyifli keyifli sabah kahvesini içerken Nelly içeri dalmış, ihtiyarın kendine gelmesine vakit bırakmadan boynuna atılmış. Ağlayıp kucaklıyor, yüzünü, ellerini öpüyor, kesik kesik konuşarak onu yanına alması için yalvarıyormuş. Bende kalmak istemediğini, daha fazla oturamayacağını, dayanamadığı için kaçtığını söylüyormuş. Doktorla bir daha alay etmeyeceğine, yeni elbise istemeyeceğine, akıllı olacağına, gömleklerini yıkayıp ütülemeyi öğreneceğine söz veriyormuş (Belki de bunları yolda, ya da daha önce hazırlamıştı). Sonunda, söz dinleyip verilen ilaçları içeceğini söyleyerek sözünü bitirmiş. Evlenmek istemesi de sadece şakaymış, aslında bunu düşündüğü yokmuş...

İhtiyar Alman’ın şaşkınlıktan ağzı açık kalmış. Konuşacak hale gelince,

— Matmazel, demiş. Anladığıma göre sizi evime almamı istiyorsunuz. Ama buna imkân yok. Görüyorsunuz ki ben çok zor durumdayım, yeter derecede kazancım yok... Sonra böyle, durup duruken, düşünmeden... Olacak iş mi bu! Hem anladığıma göre, siz evden gizlice kaçmışsınız. Bu ayıplanacak ve yapmamanız gereken bir iş. Ben sadece iyi havalarda büyüğünüzle birlikte biraz gezmeye çıkmanız için izin vermiştim. Ama siz, size bakan kişiyi bırakıp bana geliyorsunuz... Kendinizi korumanız... ilaçlara devam etmeniz gerekirken... doğrusu... doğrusu anlayamıyorum bunu! Ben...

Nelly sözünü keserek yine ağlayıp yalvarmaya başlamış ama fayda etmemiş. Doktor iyice bunalmış, şaşkına dönmüş. Bunun üzerine Nelly, “Aman Tanrım!” diye çığlık atarak gene dışarı fırlamış.

Doktor hikâyesini,

— Bütün gün hastaydım; gece ilaç bile içtim... diye bitirdi.

Nelly oradan Masloboyevlere koşmuş. Daha önceden bulduğu adresle evlerini oldukça zor bulmuş, Masloboyev evdeymiş. Aleksandra Semyonovna, Nelly’nin onların yanında kalmak istediğini duyunca ellerini havaya kaldırmış. Evimden neden ayrılmak istediğini sormuş; Nelly cevap vermemiş, hıçkırıklarla boğularak kendini bir sandalyeye atmış.

Aleksandra Semyonovna, devam etti:

— Nasıl ağlıyordu, görmeliydin! dedi. Ölecek sandım!

Nelly ona hizmetçi, aşçı, ne olursa olsun almaları için yalvarmış. Ortalığı süpürüp, çamaşır yıkamayı önermiş. En büyük ümidini çamaşır yıkamasına bağlıyor, kabul edilmek için bunu başlıca koz olarak öne sürüyormuş. Aleksandra Semyonovna'nın fikri Nelly'yi durum düzelene kadar yanlarında alıkoyup bir yandan da bana haber vermekmiş. Ama Filip Filipiç bunu kesin olarak reddetmiş. Küçük kaçağı hemen bana geri getirmesini emretmiş. Aleksandra Semyonovna yolda Nelly'yi öpmüş, sevmiş. O da daha çok ağlamaya başlamış. Ona bakarak Aleksandra Semyonovna da ağlamış. Böylece yol boyunca ağlamış durmuşlar.

Aleksandra Semyonovna gözyaşları arasında,

— Niçin, ama niçin orada kalmak istemiyorsun Nelly; seni hırpalıyor mu, diye sormuş.

— Yo, hırpalamıyor...

— Peki, neden öyleyse?

— İşte! Evinde oturmak istemiyorum... Yapamıyorum... Ona karşı kötüyüm, huysuzum... Ama o iyi... Sizde kötü olmayacağım, çalışacağım.

Nelly isteri buhranına tutulmuş gibi ağlayarak konuşuyormuş.

— Neden ona huysuzluk ediyorsun Nelly?

— İşte!

Gözlerini silen Aleksandra Semyonovna,

— Ağzından, "İşte!"den başka bir şey alamadım; diye bitirdi. Ne zavallı çocuk bu. Sarası yüzünden mi öyle, ne dersiniz İvan Petroviç?

Nelly'nin yanına gittik. Yüzünü yastığa gömmüş ağlıyordu. Yanına diz çöküp ellerini öpmeye başladım. Ellerini çekerek daha şiddetle ağlamaya başladı. Ne diyeceğimi bilemiyordum. Tam o sırada,

— Merhaba İvan; seninle biraz görüşmek istiyordum! diye ihtiyar İhmenev çıkageldi.

Beni diz çökmüş halde görünce şaşırdı, hepimize baktı. İhtiyar son zamanlarda hep hastaydı. Solmuş, çökmüştü. Ama birisine meydan okurcasına kendini zorluyor, hastalığına önem vermiyordu. Anna

Andreyevna'nın sözünü dinlemiyor, yatmaya bir türlü razı olmayarak işlerinin peşinde koşuyordu.

Aleksandra Semyonovna ihtiyarı dikkatli bir bakışla süzdükten sonra:

— Şimdilik hoşça kalın, dedi. Filip Filipiç bir an önce eve dönmemi emretti. İşimiz var. Akşam olunca gene uğrar, bir-iki saat kalırım.

İhmenev, aklının başka yerde olduğunu gösteren bir şekilde,

— Kim bu, diye sordu.

Kim olduğunu söyledim.

— Yaa! bir iş için geldim sana İvan.

İşin ne olduğunu bildiğim için onu bekliyordum. Evine götürmek için Nelly'yi benden tekrar isteyecek, hem de onunla konuşacaktı. Anna Andreyevna öksüz kızı evine almayı kabul etmişti. Bunu gizli bir konuşmadan sonra sağladım. Kendisine, babası tarafından reddedilen bir kadının çocuğunun göz önünde bulunmasının, Nikolay Sergeyiç'in düşüncelerinde değişiklik yapabileceğini söyledim. Fikrimi öyle canla başla savundum ki öksüzü evine almak için bu sefer Anna Andreyevna kocasını sıkıştırmaya başladı. İhmenev bu işi seve seve üzerine aldı. Önce Anna Andreyevna'sının isteğini yerine getireceğine memnundu. Ayrıca Nikolay Sergeyiç'in kendine göre bazı düşünceleri vardı. Ama ilerde bunlardan daha çok söz edeceğim.

Nelly'nin ihtiyar İhmenev'i daha ilk görüşte sevmediğini söylemiştim. Sonraları, adını duyar duymaz yüzünü nasıl nefretle buruşturduğuna dikkat etmiştim. İhmenev işe kestirmeden girdi. Yüzükoyun yatmaya devam eden Nelly'ye yaklaşarak elini tuttu, onların kızı olarak evine gelmek isteyip istemediğini sordu.

— Bir kızım vardı, dedi. Onu canımdan çok severdim ama aramızda yok artık. Öldü. Evimde ve... kalbimde yerini almak ister misin?

Kuru, kızarmış gözlerinde bir yaş damlası parladı.

Nelly, başını kaldırmadan:

— Hayır, istemem, diye cevap verdi.

— Neden yavrum? Kimsen yok. İvan'ın yanında sürekli olarak kalamazsın. Bizde kendi evinde gibi olursun.

— İstemem, çünkü siz kötü bir adamsınız.

Başını kaldırdı, ihtiyarın karşısında yatağında doğrularak:

— Evet, kötü, kötü bir adamsınız, diye tekrarladı. Ben de kötüyüm, herkesten kötüyüm ama siz benden de kötüsünüz.

Nelly bunu söylerken sarardı, gözleri alevlendi; titreyen dudakları bir anda soldu, ağzı heyecandan çarpıldı. İhmenev ona şaşkınlıkla baktı.

— Evet, benden de kötüsünüz, çünkü kızınızı bağışlamak istemiyorsunuz. Onu büsbütün unutup başka bir çocuk almak istiyorsunuz. İnsan öz çocuğunu unutabilir mi? Beni sevecek misiniz sanki? Bana her bakışta, size yabancı olduğumu, şimdi unuttuğunuz kızınızın bir köşede yaşadığını hatırlayacaksınız. Acımasız adam! Acımasız insanların yanına gitmek istemiyorum ben; gitmem!

Nelly hıçkırdı, acele bir bakışla beni süzdü.

— Öbür gün Paskalya; insanlar o gün öpüşüp kucaklaşır, birbirleriyle barışıp, suçlarını bağışlarlar... Ben her şeyi biliyorum... Yalnız siz... siz! Öff! Kalpsiz adam... Gidin buradan!

Acı acı ağlamaya başladı. Söyleyeceklerini çok önceden hazırlamış olmalıydı. İhmenev'in onu çağırmaya geleceğini tahmin edip, bunları bir bir söylemeye karar vermişti. İhtiyar şaşırdı, sapsarı kesildi. Yüzünde acı belirdi. Nelly çılgın bir öfkeye kapılarak,

— Hem ne diye herkes benimle uğraşıyor, diye bağırdı; ne diye? İstemiyorum, istemiyorum! Sokağa çıkıp dileneceğim!

Elimde olmadan,

— Aman Nelly, neler söylüyorsun yavrum! diye atıldım, ama karışmam öfkesini daha çok körükledi.

Hıçkırıklar arasında,

— Evet, sokak sokak dolaşır dilenirim de burada kalmam! diye bağırıyordu. Annem de dileniyordu. Ölürken bana, "Fakir ol, sadaka iste... Dilenmek ayıp değil; yalnız bir kişiden isteme," demişti. Herkesten isterim. Herkesten, bir adamdan değil... Daha küçüğüm ben, kendi kendime nasıl bakarım? Elimi açar, herkesten dilenirim. İstemem, istemem! Kötüyüm, ben herkesten kötüyüm! Bu kadar kötüyüm, işte!

Nelly birdenbire masadan bir çay fincanını kaptığı gibi yere fırlattı.

— Kırıldı işte... Oooh!

Zafer ve küçümsemeyle bana bakarak,

— Topu topu iki fincanınız var, diye ilave etti. Öbürünü de kıracağım. O zaman çayınızı neyle içeceksiniz bakalım?

Korkunç bir hali vardı. Çılgınca öfkesinden zevk alırken, bir yandan da hareketlerinin ayıp ve çirkin olduğunu anlıyor ama devam etmek için kendini kışkırtıyordu.

— Bu kız hasta Vanya, ya da... Bunun nasıl bir çocuk olduğunu ben anlamıyorum. Hoşça kal.

İhmenev şapkasını alarak elimi sıktı, bitkin bir hali vardı. Nelly'nin hakareti çok ağırdı. Fena halde öfkelendim. İkimiz yalnız kalınca,

— Ona hiç acımadın mı Nelly! diye bağırdım. Utanmadın mı? Evet, iyi yürekli değilsin; gerçekten kötü bir çocuksun!

Şapkamı almadan ihtiyarın peşinden fırladım. Onu sokak kapısına kadar geçirip bir-iki teselli sözü söylemek istiyordum. Koşarak merdivenden inerken Nelly'nin, azarladığım için sararan yüzünü görür gibiydim.

İhmenev'e ulaştım. Acı acı gülümsedi.

— Zavallı çocuğu çok incitmişler; emin ol, onun da kendine göre bir derdi var İvan. Yetmiyormuş gibi ben de derdimi dökmeye başladım, yarasını deştim. "Tok, açın halinden anlamaz," derler. Ben, "Bazen aç olanlar da birbirini anlamaz," derim. Hadi hoşça kal.

Konuşacak oldum ama ihtiyar sadece elini salladı. Sinirli bir halle,

— Beni teselli etmeyi bırak da seninkini kolla, bir daha kaçmasın; diye seslendi. Tekrar kaçacak gibi görünüyor.

İhmenev, bastonunu taşlara çarparak hızlı adımlarla uzaklaştı.

Sözlerinin bir kehanet gibi gerçekleşeceğini tahmin etmemişti herhalde...

Eve dönüp Nelly'nin yerinde yeller estiğini görünce ne hale geldiğimi anlatamam! Antreye koştum, merdivenin her tarafını arayıp seslendim, hatta komşulara uğrayıp sordum. Tekrar kaçtığına inanamıyor, inanmak istemiyordum. Hem nasıl kaçabilirdi? Evin yalnız bir sokak kapısı vardı. İhmenev'le konuşurken önümüzden geçmesi gerekirdi. Ama sonradan

aklıma geldi; Nelly, katlardan birine çıkarak merdivenin bir yanına saklanmış, ben içeri girince sokağa kaçmış olmalıydı. Bu yüzden karşılaşmamıştık. Henüz pek uzağa gitmiş olamazdı.

Merak, endişe içinde sokağa koştum. Her ihtimale karşı kapıyı kilitlemedim. İlk olarak Masloboyevlere gittim. Evde yoklardı. Bıraktığım bir-iki satırla başıma gelen yeni belayı haber verdim. Nelly onlara gelirse hemen bildirmelerini rica ettim. Oradan doktora gittim. Onu da bulamadım. Hizmetçisi, Nelly'nin sabahki gelişinden sonra bir daha uğramadığını söyledi. Ne yapacaktım? Bubnova'ya bile gittim; tabutçunun karısından, ev sahibesinin bir olay yüzünden üç gündür karakolluk olduğunu, Nelly'yi o gece yaşananlardan sonra bir daha görmediklerini öğrendim. Yorgun, bitkin halde yeniden Masloboyevlere koştum; durum değişmemişti, evde kimsecikler yoktu; mektubum hâlâ masanın üzerindeydi. Ne yapacağımı bilemiyordum.

Geç saatte, üzüntüden bitkin halde eve dönüyordum. Sabah bana haber yolladığı için o gece Nataşa'ya gitmem gerekiyordu. Bütün gün ağzıma bir lokma yiyecek koymamıştım. Nelly aklıma geldikçe üzüntüden bunalıyordum. "Nedir bu? Hastalığının garip bir tepkisi mi? Yoksa delirdi mi, çıldırıyor mu? Tanrım, nerede şimdi, nerede bulacağım onu?" diye düşünüyordum.

Kendi kendime bunları mırıldanırken ansızın, birkaç adım ötede, V. Köprüsü'nde Nelly'yi gördüm. Sokak fenerinin altında durmuştu. Beni görmüyordu. Ona doğru koşacak oldum, sonra durdum. Şaşkınlıkla, "Ne işi var burada?" diye kendi kendime sordum. Artık gözden kaybetmeyeceğime emin olduğum için ne yapacağını öğrenmeye karar verdim. On dakika kadar bekledim. Nelly durduğu yerde yoldan geçenlere bakıyordu. Nihayet, iyi giyimli bir ihtiyar görünce ona sokuldu. Adam yürümeye devam ederken cebinden bir şey çıkarıp ona uzattı. Nelly başını eğerek teşekkür etti. O andaki duygularımı anlatamam. Kalbim acıyla sızladı; sanki çok sevdiğim, üzerine toz kondurmaya kıyamadığım bir varlık çamura düşürülmüş, hakarete uğramıştı. Gözlerimden yaşlar boşandı... Zavallı Nelly içindi bu gözyaşları. Öte yandan içimde büyük bir öfke kabardığını hissettim.

Kimsesiz, sokağa atılmış bir çocuk değildi. Kaçarak bıraktığı kimseler ona kötü davranan insanlar değil, onu seven, gözünün içine bakan dostlarıydı. Yaptıklarıyla birilerini hayrete düşürmek ya da korkutmak istiyor gibiydi. Ruhunda hâlâ fark edemediğim gizli köşeler vardı. İhmenev haklıydı, Nelly ağır bir hakarete uğramıştı; yaraları henüz pek tazeydi. Gizemli halleriyle, bizlerden korunmak için gösterdiği güvensizlikle sanki yaralarını deşmek istiyordu. Yani kısacası, üzüntüsünü körüklemenin verdiği acılardan zevk alıyordu. Bu zevk bana da yabancı değildi. Kaderin baskısı altında ezilen kaç insan, uğradıkları haksızlığın üstüne üstüne gitmekten acı bir zevk duyarlar. Ama Nelly'nin uğradığı haksızlık neydi acaba? Kaprisleriyle, delice halleriyle bizi şaşırtmak, korkutup meydan okumak istiyordu galiba. Ama hayır, o da değildi. Şu anda yalnızdı, dilenirken bizden onu gören kimse yoktu. Bunu gerçekten zevk aldığı için mi yapıyordu? Dilendiği parayı ne yapacaktı acaba?

Nelly bir süre sonra köprüden indi, pırıl pırıl aydınlık bir pencerenin önüne gelip topladığı parayı saymaya başladı. On adım kadar uzaktan onu seyrediyordum. Elinde epey para vardı, belli ki sabahtan beri dileniyordu. Parayı avucunda sımsıkı tutarak sokağın karşı tarafına geçti, bir bakkal dükkânına girdi. Ben de dükkânın açık kapısına yaklaştım, Nelly'nin ne yapacağını beklemeye başladım.

Tezgâhın üzerine parayı bıraktığını, ona bir çay fincanı uzattıklarını gördüm. Demin, İhmenev'le bana ne kadar huysuz olduğunu göstermek için kırdığı fincana çok benzeyen sade bir fincandı; beş-on kopek değerinde, belki daha da ucuz bir şeydi. Satıcı fincanı kâğıda sarıp bağladı, Nelly'ye verdi. O da memnun bir halle dükkândan acele acele çıktı.

Beklediğim yere yaklaşınca:

— Nelly! diye seslendim. Nelly!

Titreyerek yüzüme baktı, fincan elinden kayarak kaldırıma düştü, kırıldı. Nelly'nin yüzü solgundu; ama yüzüme bakıp her şeyi gördüğümü anlayınca birdenbire kızardı. Çok utanmanın verdiği bir kızarmaydı bu. Elinden tutarak onu eve götürdüm; yolumuz uzun değildi. Eve varıncaya kadar hiç konuşmadık. İçeri girince sandalyeye oturdum. Nelly, yüzü az önceki gibi

soluk, yere bakarak düşünceli düşünceli karşımda duruyordu. Utancından yüzüme bakamıyordu.

— Demek dileniyordun, öyle mi Nelly?

— Evet... diye fısıldadı, başını iyice eğdi.

— Demin kırdığın fincanı almak için mi yaptın?

— Evet.

— Peki ama bu fincan için sana bir şey dedim mi, azarladım mı seni? Ne kadar gereksiz bir gururla hareket ettiğinin farkında mısın Nelly? Ayıp değil mi? Hiç mi...

Duyulur duyulmaz bir sesle:

— Ayıp... diye mırıldandı.

Yanağından iki damla yaş süzüldü.

— Ayıp ya, diye tekrarladım. Sana karşı bir suçum varsa beni bağışla, barışalım Nelly.

Yüzüme baktı, kollarıma atıldı. O anda Aleksandra Semyonovna hızla içeri daldı.

— O ne? Evde mi? Gene mi? Ah Nelly Nelly, nedir bu yaptıkların? Neyse, gelmiş ya, çok şükür... Nerede buldunuz onu İvan Petroviç?

Aleksandra Semyonovna'ya sormaması için gözlerimle işaret ettim; hemen beni anladı, sustu. Hâlâ için için ağlayan Nelly ile şefkatle vedalaştım. İyi kalpli Aleksandra Semyonovna'yı ben dönünceye kadar kalması için kandırdım. Hemen Nataşa'ya koştum; çok geç kalmıştım.

Nataşa ile konuşacak birçok şey olduğu halde bir süre Nelly'den söz ettim, olanları anlattım. Nataşa anlattıklarımdan çok etkilendi. Biraz düşündükten sonra,

— Sana bir şey söyleyeyim mi Vanya, dedi; bana kalırsa o seni seviyor.

— Ne dedin? Ne sevmesi?

— Bayağı sevgi; kadın sevgisinin başlangıcı bu.

— Daha neler! O bir çocuk Nataşa!

— On dördüne basmış bir çocuk. Bütün öfkesi, sevgisini anlamamandan doğuyor. Ama belki henüz kendisi de duygularının farkında değildir. Bu da olabilir. Yalnız öfkesi birçok bakımdan çocukça olmasına rağmen, ciddi ve

acı... Her şeyden önce beni kıskanıyor. Beni çok seviyorsun. Herhalde evde yalnız beni düşünüyor, benden söz ediyor, onunla az ilgileniyorsun. Bunun farkına varınca kırılıyor. Belki seninle konuşmak, dertleşmek istiyor ama beceremiyor, utanıyor, kendinden emin olamıyor, konuşmak için uygun anı bekliyor. Ama sen bunun farkına varamıyor, hemen bana geliyorsun. Çocuk hastayken bile onu günlerce yalnız bıraktın. Bu yüzden ağlıyor, seni arıyor; onu en çok üzen de, senin bunu anlamaman... Şimdi de, böyle bir anda benim yüzümden onu bıraktın. Görürsün, yarın yine hasta olacaktır. Nasıl bıraktın onu Vanya, hemen git!

— Bırakmazdım ama...

— Doğru, gelmeni ben istedim. Git canım, hemen git!

— Tamam, gidiyorum ama söylediklerinin hiçbirine inanmadım tabii.

— Bunlara inanmamakta haklısın. Yalnız Nelly'nin hayatını iyice düşünürsen bana hak verirsin. O, bizim gibi büyümemiş...

Her şeye rağmen eve çok geç döndüm. Aleksandra Semyonovna, Nelly'nin yine çok ağladığını ve gözyaşları arasında uyuduğunu anlattı. Sonra,

— Artık ben gidiyorum İvan Petroviç, dedi. Filip Filipiç öyle emretti. Zavallıcık evde bekliyor beni.

Ona teşekkür ettim ve Nelly'nin yanına oturdum. Nelly'yi böyle bıraktığıma kendim de üzülüyordum.

Gece geç saatlere kadar başucunda oturarak düşünceye daldım.

Ama önce şu iki hafta içinde olup bitenleri anlatmam gerekli.

V

Prensle o geceki konuşmamızdan sonra, birkaç gün sürekli Nataşa için korku ve endişe duydum. Kendime durmadan:

— Şu alçak Prens neyle tehdit ediyor, nasıl öç almak istiyor, diye soruyor, çeşitli tahminler arasında bocalıyordum. Sonunda, tehditlerin asılsız olmadığına, Nataşa'nın, Alyoşa'yla olan ilişkisini kesmedikçe gerçekten başını belaya sokabileceğine inandım. "Uyuşuk, kötü ruhlu, kinci, çıkarcı bir adam," diye düşünüyordum. Uğradığı hakareti unutup öç almak fırsatını kaçırmaz... İstediği açıktı: Oğlunun Nataşa'dan ayrılmasını arzuluyordu. Benden de, "duygulu Schillervari bir olay olmaması için Nataşa'yı bu ayrılığa hazırlamamı" bekliyordu. Ama Prens en çok, bu sırada Alyoşa'yı kırmamayı, sevecen davranarak saygısını kaybetmemeyi düşünüyordu. Buna, ilerde Katya'nın parasına sahiplenmek için ihtiyacı vardı. Nataşa'yı yakında gerçekleşecek bu ayrılığa hazırlamak görevini yerine getirmeden önce, onda büyük bir değişiklik fark ettim. Bana olan içtenliğinden eser kalmamıştı. Ayrıca bir güvensizlik içindeydi, endişeli bir hali vardı. Teselli sözlerim onu çok üzüyor, sorularım hoşuna gitmiyor, hatta kızdırıyordu. O günlerde ağzımı açmaya cesaret edemiyor, sadece oturduğum yerden onu izliyordum. Kollarını kavuşturmuş, mahzun, solgun bir yüzle odanın bir köşesinden öbür köşesine dolaşıyor; kendi dünyasına öyle dalıyordu ki varlığımı bile unutuyordu. Yanlışlıkla da olsa göz göze gelmekten kaçınıyordu. Yüzünde birdenbire sinirli bir hoşnutsuzluk beliriyor, başını hızla başka yöne çeviriyordu. Halinden, yakında gelecek

ayrılığı düşündüğünü anlıyordum. Bunu sakince, üzüntü duymadan düşünmesine olanak yoktu. Gene de ayrılmaya karar verdiğine kesin olarak emindim. Diğer yandan ümitsiz kederinden acı duymamak elimde değildi, ürküyordum; çoğu zaman cesaretim yoktu. Korku ve endişeyle bu işin sonunun ne olacağını bekliyordum.

Nataşa'nın bana karşı takındığı soğuk, sert tavırlara üzülmekle beraber, bu durumun sadece duyduğu kederin, acının tepkisi olduğunu anlıyordum; bana olan bağlılığına emindim. Dışarıdan gelen her karışmaya hiddet ve nefretle karşı koyuyordu. Zaten böyle durumlarda bizi en çok, sırlarımızı bilen en yakın dostlarımızın etkilemeye çalışmaları kızdırır. Yalnız Nataşa'nın son dakikada gene bana gelip teselliyi bende arayacağına hiç şüphem yoktu. Onu daha fazla üzüp heyecanlandırmamak için Prensle konuştuklarımızı anlatmadım. Yalnız söz arasında, kontese birlikte gittiğimizi, Prensin son derece adi bir adam olduğunu daha iyi anladığımı söyledim. Nataşa bu konuyla ilgilenmedi; buna çok memnun oldum. Ama Katya'yla görüşmemizi can kulağıyla dinledi. Ondan sonra da bir daha Katya'dan söz etmedi, yalnız solgun yüzü pembeleşti. O gün her zamankinden heyecanlı göründü.

Katya hakkında hiçbir şey saklamamış, üzerimde çok iyi bir etki bıraktığını açıkça söylemiştim. Saklamanın ne yararı vardı zaten? Nataşa bunu hemen anlayarak bana kızacaktı. Bu konuyla ilgili soru sormanın onun için ne kadar güç olduğunu düşünerek elimden geldiği kadar ayrıntılarıyla anlattım. Kayıtsızlık maskesiyle rakibin özellikleri hakkında bilgi toplamak kolay değil!

Alyoşa'nın, Prensin kesin kararıyla köye giden kontesle Katya'ya eşlik etmek zorunda olduğunu henüz bilmediğini sanıyordum. Bu acı haberi ona elimden geldiği kadar yavaş yavaş anlatmaya hazırlanırken Nataşa daha ilk sözümde beni durdurdu. Teselliye ihtiyacı olmadığını, beş gündür neler olduğunu çok iyi bildiğini söyledi. Şaşkınlıkla,

— Ulu Tanrım, kimden duydun bunları! diye bağırdım.

— Alyoşa'dan.

— Ne? Hemen söyledi ha!

— Evet. Artık her şeye hazırım Vanya.

Nataşa'nın hali, bana bu konu üzerinde daha fazla konuşmamam gerektiğini açıkça gösteriyordu.

Alyoşa, Nataşa'ya oldukça sık ama hep ayaküstü, 'birkaç dakika için' uğruyordu. Yalnız ben yokken bir kere uzun süre oturmuştu. Daima mahzun bir halde gelip Nataşa'ya ürkek, duygulu gözlerle bakıyordu. Ama Nataşa onu öyle candan karşılıyordu ki, hemen olanları unutup neşeleniveriyordu. O sıralar bana da sık sık, hemen hemen her gün uğramaya başlamıştı. Duruma gerçekten son derece üzülüyor, bir an bile kederiyle baş başa kalamıyor, teselli aramak için bana koşuyordu.

Ne diyebilirdim ona? O zaman da soğukluğumdan, kayıtsızlığımdan, hatta ona karşı nefret duyduğumdan yakınıp Nataşa'ya gidiyor, onda teselli arıyordu.

Nataşa'nın köye gideceğini bildiğini söylediği gün (Prensle konuştuğumun haftasıydı.) Alyoşa taşkın bir kederle bana gelerek boynuma sarıldı, çocuk gibi hıçkırarak ağlamaya başladı. Ses çıkarmadan konuşmasını bekledim.

— Ben bir alçağım, adi bir adamım Vanya, diye başladı. Beni kendimden kurtar ne olursun! Alçağın, adinin biri olduğum için değil, Nataşa'nın benim yüzümden mutsuz olmasına ağlıyorum. Onu öylece bırakıp gidiyorum... Vanya dostum; söyle, sen benim yerimde olsan ne karar verirdin? İkisinden hangisini, Katya'yı mı, yoksa Nataşa'yı mı daha çok seviyorum?

— Bilemem Alyoşa. Buna ancak sen karar verebilirsin.

— Onu demek istemedim Vanya; böyle bir şeyi soracak kadar budala değilim. Ama bir türlü içinden çıkamıyorum. Belki sen dışarıdan görerek benden daha iyi karar verebilirsin. Tam anlamıyorsan bile tahminini söyle.

— Bana kalırsa Katya'yı daha çok seviyorsun.

— Sana öyle geliyor. Hayır hayır, hiç de değil, bilemedin. Nataşa'ya sonsuz bir sevgiyle bağlıyım. Onu dünyada kıramam! Bunu Katya'ya da söyledim, bana hak verdi. Neden susuyorsun? Hem gülüyorsun... Aah

Vanya, nasıl bunaldığımı gördüğün halde teselli edeyim demiyorsun... Hoşça kal!

Koşarak odadan çıktı. Konuşmayı sessizce, şaşkın şaşkın dinleyen Nelly'nin son derece etkilendiği belliydi. Nelly o sıralar hastaydı; yatakta yatıyor, ilaçlarına devam ediyordu. Alyoşa onunla hiçbir zaman konuşmaz, en ufak bir ilgi göstermezdi.

İki saat sonra Alyoşa tekrar döndü. Sevinçli haline hayret ettim. Gene beni kucakladı.

— Sorun bitti! diye bağırdı. Bütün anlaşmazlıklar sona erdi. Sizden ayrılınca doğru Nataşa'ya gittim. Çok üzgündüm, onu görmeden yapamayacaktım. Girer girmez yere kapandım, ayaklarını öpmeye başladım. Bu benim için dayanılmaz bir ihtiyaçtı, yapmasam üzüntüden ölürdüm. Beni sessizce kucaklayarak ağlamaya başladı. Bunun üzerine açıkça, Katya'yı ondan çok sevdiğimi söyledim.

— Ne yaptı?

— Ses çıkarmadı. Sadece beni okşuyor, teselli ediyordu; bu kadar. Teselli etmesini biliyor, İvan Petroviç! Aah, ona bütün derdimi döktüm, her şeyi olduğu gibi anlattım. Katya'yı çok sevdiğimi, ama kimi seversem seveyim, onsuz yapamayacağımı açıkladım. Öyle Vanya; Nataşa'sız bir gün bile yaşayamam ben, bunu biliyorum. Bu yüzden hemen evlenmeye karar verdik. Yalnız Büyük Perhiz ayında olduğumuz için nikâhı köye gitmeden önce kıyamayacağız. Ben dönünce, haziran başında yaparız en iyisi... Babamın izin vereceğine hiç şüphem yok. Katya'ya gelince; ne çıkar sanki! Nataşa'sız yaşayamam ben... Evlenir, Katya'nın yanına gideriz.

Zavallı Nataşa! Bu koca çocuğu avutmak, itiraflarını dinlemek; saf bencilin huzuru için bir de evlenme masalı uydurmak, ona kim bilir ne acı gelmişti! Alyoşa gerçekten birkaç gün için yatıştı. Zaten Nataşa'yı sık sık araması sırf güçsüzlüğü yüzünden, üzüntüye tek başına göğüs gerememesinden ileri geliyordu. Ayrılık zamanı yaklaşınca gene allak bullak oldu, gözyaşı dökmeye başladı. Sık sık bana gelerek derdini anlatıyordu. Son zamanlarda Nataşa'ya, değil bir buçuk ay, bir gün bile bırakamayacak kadar bağlanmıştı. Son dakikaya kadar, ayrılmalarının bir

buçuk aydan fazla sürmeyeceğine, dönüşünde Nataşa ile evleneceğine emindi. Nataşa’ya gelince; o da kaderinin değiştiğini, Alyoşa’nın ona bir daha dönmeyeceğini, bunun böyle olması gerektiğini anlamıştı.

Ayrılık günü geldi çattı. Nataşa hastaydı. Sararmıştı, bakışı hummalı, dudakları ateşten kupkuruydu. Arada bir şeyler mırıldanıyor, bazen çabuk, keskin bir bakışla beni süzüyordu. Ağlamıyor, sorularıma cevap vermiyordu. Alyoşa’nın çınlayan sesini duyar duymaz bütün vücudunu saran bir ürpertiyle, alevlenmiş bir yüzle ona atılıyordu. Boynuna sarılıp titreyerek öpüyor, gülüyordu. Alyoşa onu hasret dolu bir bakışla süzdükten sonra bazen, merakla sağlığını soruyordu, sonra çabuk döneceğini, döndüğünde evleneceklerini söyleyerek teselli ediyordu. Nataşa bütün çabasıyla kendine hâkim olmaya çalışıyor, gözyaşını bastırıyordu. Alyoşa’nın yanında ağlamazdı.

Bir ara Alyoşa ona dönünceye kadar yetecek miktarda para bırakacağını, bunun için merak etmemesini, babasının yol için fazla para vereceğini söyleyecek oldu. Nataşa kaşlarını çattı. Yalnız kaldığımız zaman, ben de, her olasılığa karşı ayrılmış, ona ait yüz elli ruble olduğunu söyledim. Paranın nereden geldiğini sormadı. Bu konuşmayı Alyoşa’nın yola çıkmasından iki gün önce, Nataşa ile Katya’nın ilk ve son görüşmelerinden hemen önce yapmıştık. Katya, Alyoşa ile gönderdiği bir mektupta, Nataşa’dan ertesi gün onu evinde ziyaret etmek için izin istiyordu. Ayrıca bana da bir mektup yolladı. Nataşa ile görüşürken benim de orada olmamı rica ediyordu.

Saat on ikide (Katya’nın belirlediği saatte) her ne olursa olsun Nataşa’da bulunmaya karar verdim. Ama o sıralar Nelly’den başka İhmenevlerle de ilgileniyordum.

Bu işler daha bir hafta önce ortaya çıkmıştı. Bir sabah Anna Andreyevna’dan haber geldi, beni son derece önemli bir iş için hemen çağırıyordu. Hemen evlerine gittim, ihtiyar kadın evde yalnızdı. Endişe içinde, korku ve heyecandan tir tir titreyerek odasında geziniyor, kocasının gelmesini bekliyordu. Ne olduğunu, neden bu kadar telaşlandığını sorunca her zamanki gibi cevabı kolay kolay alamadım. Ama duruma göre her

dakikanın önemi vardı. Onları öksüz bıraktığım, niçin gelmediğim; aramadığım günlerde neler olduğu gibi asıl meseleyle ilgili olmayan sitemlerden sonra, Nikolay Sergeyiç'in son üç günde geçirdiği 'tarife sığmaz' heyecandan söz açtı.

— Bambaşka bir adam oldu. Gece, benden gizli, odasında ikonun önünde diz çöküp dua ediyor; uykuda sayıklıyor. Gündüzleri aklı yerinde değilmiş gibi bir hali var. Dün yemekte çorba içerken yanındaki kaşığı aradı durdu... Bir şey sorunca sorumla hiç ilgili olmayan cevaplar veriyor, sık sık evden çıkıyor, "İşim var, avukatımla görüşmeye gidiyorum..." diyor. Bugün de odasına kapandı. "Davaya dair önemli bir belge hazırlayacağım," dedi. Önündeki kaşığı görmeyen adam, önemli belgeyi nasıl hazırlar Tanrı bilir! Anahtar deliğinden gözetledim. Gerçekten oturmuş, bir şeyler yazıyor; bir yandan da iki gözü iki çeşme ağlıyordu. Kendi kendime, bu ne biçim belge, dedim. Yoksa İhmenevkamız elimizden gittiği için mi üzülüyor? Tam o sırada seninki masadan fırladığı gibi kalemi bir köşeye attı... Yüzü kıpkırmızı, gözleri ateş saçarak şapkasını kaptı, doğru sokağa... "Birazdan gelirim Anna Andreyevna," dedi, gitti. Hemen yazı masasına koştum. Masanın üstü davaya ait bir yığın evrakla dolu... Elimi sürdürmez bunlara... Kaç kere, "Bırak da biraz kaldırıp masanın tozunu alayım," dedim ama laf anlatamadım. Bağırır, ellerini kollarını sallamaya başlar. Doğrusu Sen-Petersburg'a geldiğinden beri çok sabırsız ve şamatacı oldu. Ne diyordum? O gider gitmez hemen yazı masasına koştum, aramaya başladım. Az önce yazdığı kâğıdı bulmaya çalışıyordum. Yanında götürmediğini iyi biliyordum; masadan kalkarken başka kâğıtların altına soktuğunu tahmin ettim. Kâğıtları karıştırınca bak ne buldum İvan Petroviç, bak iki gözüm!

Anna Andreyevna bana bir mektup uzattı. Sayfanın biri yarısına kadar, yer yer okunamayacak kadar karalamalarla, çiziklerle dolu bir şekilde yazılmıştı.

Zavallı ihtiyar! Ne yazdığı, kime yazdığı daha ilk satırdan anlaşılıyordu. Bu Nataşa'ya, sevgili Nataşa'sına mektuptu. Şefkatli sözlerle dolu mektubunda kızını bağışlıyor, eve çağırıyordu; biraz karışık, yer yer silinmiş mektubu baştan sonuna kadar okumak çok güçtü. Yalnız içinden

taşan ve İhmenev'e ilk satırları yazdıran sıcak duyguların hemen bambaşka bir şekle dönüştüğü açıkça anlaşılıyordu; ihtiyar, kızına sitem yağdırmaya başlıyor, uzun uzun, hararetle işlediği suçtan söz ediyordu. Gittikçe artan bir öfkeyle, inatçılığıyla duygusuzluğunu, annesiyle babasına indirdiği darbeyi yüzüne vuruyordu. Kibirli oluşu yüzünden onu beddua ile tehdit ettikten sonra mektubunu, hemen itiraz etmeden eve dönmesini emrederek bitiriyordu. "Belki o zaman, kendi evimizde, tamamen isteklerimize uyarak örnek bir hayat sürerken bağışlanabilirsin."

Besbelli ona ilk satırları yazdıran duygusallığını zayıflık sayarak utanmış, gururuna yedirememiş, mektubunu öfke ve tehditlerle bitirmişti. Anna Andreyevna kollarını kavuşturmuş karşımda duruyor, mektubu okuduktan sonra ne söyleyeceğimi endişeyle bekliyordu.

Her şeyi açıkça, düşündüğüm gibi söyledim. Kocası Nataşa'nın özlemine dayanamıyordu; onları bir an önce barıştırmak gerekti. Ama bu da duruma bağlıydı tabii, ama ihtiyarı baştan sarsıp kederlendiren bu davanın üzücü bir şekilde sonuçlanması, Prense yenilip, mahkeme kararını aldıktan sonra duyduğu acı, isyan çok doğaldı. İnsan ruhu böyle hallerde bir dert ortağı ihtiyacı duyar, İhmenev de dünyada en çok sevdiği varlığı her zamankinden daha çok özlemişti. Bununla beraber başka bir neden de olabilirdi.

Nataşa'yı takip ettiği için ona ait her şeyi biliyordu; bu yüzden Alyoşa'nın onu yakında bırakacağını duymuş olabilirdi. Genç kızın halini, kendisini onun yerine koyarak, teselliye ne kadar ihtiyacı olduğunu anlıyordu. Ama gene de, kızının onu küçük düşürdüğünü unutamıyordu. Bir de Nataşa, ilk adımı atmadığına göre, belki onları düşünmediği, düşünmediği için de barışmak ihtiyacı duymadığı aklına gelebilirdi.

Düşüncelerimi şöyle bitirdim:

— Bence Nikolay Sergeyiç'in kafasında bunlar var. Mektubu bu yüzden tamamlamamış. Hele bundan sonra yeni hakaretlerle karşılaşırsa barışmaktan yine vazgeçebilir...

İhtiyar kadın beni dinlerken ağlıyordu. Sonunda, Nataşa'ya hemen gitmem gerektiğini, geç kaldığımı duyunca kendini toparladı, en önemlisini unuttuğunu söyledi. Mektubu kâğıt yığınının altından çekerken, üzerine

yanlışlıkla hokkayı devirmişti. Gerçekten, kâğıdın bir ucunda büyük bir mürekkep lekesi vardı. Kocası, kâğıtların karıştırıldığını, mektubun okunduğunu anlayacak diye kadıncağızın ödü kopuyordu. Korkusu yersiz değildi, İhmenev, sırrını bildiğimiz için utanç ve öfkesinden kinlenip, gururu yüzünden kızını bağışlamayı geciktirebilirdi.

İyice düşündükten sonra ihtiyar kadını yatıştırdım. Nikolay Sergeyiç mektubu bırakıp masadan kalkarken çok heyecanlı olduğu için böyle ufak tefek şeyler hatırında kalmış olamazdı; mektubu kendisinin lekelediğini zannedecekti. Anna Andreyevna'yı böylece teselli ettikten sonra mektubu usulca aynı yere koyduk. Çıkarken bu sefer ciddi olarak, Nelly'den söz açmak geldi aklıma. Mutsuz öksüzün annesinin de babası tarafından reddedilmesi, ihtiyar kadını ilgilendirebilirdi; Nelly'nin hayatına, annesinin ölümüne ait acıklı hikâyenin kadını etkileyeceğini düşündüm. Zemin hazırdı zaten, evlat hasreti, incinmiş gurura yavaş yavaş hâkim olmaya başlıyordu. Son bir hamle, bir neden eksikti. Bunu Nelly yapacaktı.

Anna Andreyevna beni can kulağıyla dinliyordu. Yüzünde sevinç, ümit parıltıları belirdi. Bunu neden daha önce anlatmadığım için azarladı. Sonra Nelly'ye ait bir sürü soru sordu. Çocuğu evlerine almak için kocasına rica edeceğini söyledi. Nelly'ye adeta ısınmaya başlamıştı; hasta olduğuna üzüldü, kilerden bir kavanoz reçel çıkardı. Doktor param olmadığını düşünerek bana beş ruble verdi. Parayı almadım, Nelly'nin elbise ve çamaşıra ihtiyacı olduğunu söyledim. Bunun için yararlı olabileceğini öğrenince memnun oldu. Sandığının başına geçerek giysilerini karıştırmaya, 'öksüz'ün işine yarayacakları ayırmaya başladı. Ben de Nataşa'ya gittim.

Evinin son katındaki merdivenin dönemeçli olduğundan önce de söz etmiştim. Yukarı çıkarken Nataşa'nın kapısı önünde birisini gördüm. Adam kapıyı çalmaya hazırlanırken ayak sesini duyunca durdu, bir kararsızlık içinde inmeye başladı. Son basamakta karşılaştık: İnen İhmenev'di. Merdiven gündüz bile karanlıktı. Yol vermek için duvara çekilerek beni dikkatli bir bakışla süzdü. Gözlerindeki garip parıltıları şimdi bile görür gibiyim. Galiba kızarıp bozarmıştı, hatta şaşkın bir hali vardı.

Kararsız bir sesle,

— Oo, sen misin Vanya, dedi. Ben de birisini... Bir kâtibi arıyordum burada... Hep o iş için... Yeni taşınmış buralara... Ama galiba bu evde değil; yanlış gelmişim. Hoşça kal.

Hızla aşağı indi.

Sırası gelinceye kadar Nataşa'ya bu karşılaşmadan söz etmemeye karar verdim. Ama Alyoşa gider gitmez, yalnız kalınca bunu yüzde yüz anlatacaktım. O günkü üzüntüler arasında olayın önemini kavramayabilirdi. Ama ayrılıktan sonra keder ve acı, ümitsizlik içindeyken bunu bambaşka bir ruh haliyle karşılardı.

O gün İhmenevlere gitmek için bir şey beni dürttüğü halde vazgeçtim. Beni görmenin ihtiyarın gücüne gideceğini düşündüm. Belki sırf o karşılaşma yüzünden geldiğimi zannedebilirdi. Aradan üç gün geçtikten sonra uğradım, İhmenev neşesizdi, gene de beni oldukça rahat karşıladı; hep işlerinden söz etti. Bir ara, o sırada aklına gelmiş gibi, bakışını benden kaçırarak,

— Şey, geçenlerde seninle karşılaşmıştık ya; kimdi orada oturanlar? Çok tepelerde oturuyorlarmış.

— Bir arkadaşım var orada, ona gidiyordum.

— Ben de kâtip Astafiyev'i aradım. O evi gösterdiler... Değilmiş ama... Ha, sana davadan söz etmiştim, Senatonun verdiği karar... Falan filan diye...

Davadan söz açınca kızardı.

Anna Andreyevna'yı sevindirmek için karşılaşma hikâyesini ona anlattım. Ama kocasının yüzüne anlamlı anlamlı bakmaması, iç çekip imalı sözler söylememesi, kısacası olayı bildiğini hissettirmemesi için de rica ettim, ihtiyar kadın hayret ve sevinçten ilk anda inanamadı. O da bana Nikolay Sergeyiç'e öksüz kızdan söz ettiğini anlattı, önce çocuğu eve getirmeye bu kadar hevesli görünen İhmenev, bu defa nedense ses çıkarmamış. Anna Andreyevna'nın sonraki gün dolambaçlı yollara başvurmadan, açıkça kızı eve getirmek için izin istemesini kararlaştırdık. Ama ertesi gün ikimiz de büyük bir korku ve üzüntü geçirdik.

İhmenev o sabah, davasıyla ilgilenen bir memurla görüşmüş. Memur, Prensi gördüğünü söylemiş. Prens, İhmenevka'ya el koymakla beraber, bazı

ailevi nedenler yüzünden ihtiyarın gönlünü almak için on bin rubleyi geri vermek kararında olduğunu belirtmiş, İhmenev memurdan doğruca bana koştu. Son derece üzgündü, gözleri öfke doluydu. Beni nedense dışarıya, merdiven başına çağırdı. Israrla, hemen Prense gitmemi, tarafından düelloya çağırmamı istedi. Şaşkınlıktan bir zaman kendimi toparlayamadım. Sonra onu bu işten vazgeçirmeye çalıştım. Ama ihtiyar fenalık geçirecek kadar öfkeliydi, içeriye su getirmeye koştum; dönüşte İhmenev'i merdivende bulamadım.

Ertesi gün evlerine gittim. Evde yoktu. Tam üç gün kayıplara karıştı.

Üçüncü gün olanı biteni öğrendik. Nikolay Sergeyiç benden doğruca Prense koşmuş. Evde bulamayınca mektup bırakmış. Mektubunda, memura söylediklerini bildiğini, bunu ancak ölümle temizlenecek bir hakaret saydığını, bu alçaklığı yüzünden kendisini düelloya çağırdığını yazmış. Düellodan sıyrılmaya çalışırsa açıkça aşağılayacağını bildirmiş.

Olayı anlatan Anna Andreyevna'dan kocasının yatağa düşecek kadar heyecanlı, üzgün halde eve döndüğünü öğrendim. Karısına çok candan davranmakla beraber, sorduklarının çoğunu cevapsız bırakıyordu. Halinden, sabırsızlıkla bir şeyler beklediği anlaşılıyordu. Sonraki gün bir mektup geldi. İhmenev bunu okur okumaz bir çığlık attı, başını elleriyle tuttu. Anna Andreyevna korkudan donup kaldı; ihtiyar, şapkasıyla bastonunu kaptığı gibi sokağa fırladı.

Mektup Prensten geliyordu. Soğuk, kısa ama nazik bir şekilde İhmenev'e, memura söylediği sözler için kimseye hesap vermek zorunda olmadığını bildiriyordu. İhmenev'e davayı kaybettiği için acımakla beraber, mahkeme, kaybedenin öç almak amacıyla düşmanını düelloya çağırmasını doğru bulmuyordu. Tehditle 'açıkça hakaret'e gelince, Prens bunun olamayacağını, mektubunun gereken makamlara verildiğini, polisin koruyucu tedbirler aldığını yazıyordu.

İhmenev, Prensin evine gitti, evdeki hizmetçilerden Prensin Kont N.'de olabileceğini öğrenince hiç düşünmeden oraya koştu. Kontun hizmetçisi tarafından durdurulunca, öfkeden bastonu adamın kafasına indirdi. Gürültüyü duyan diğer hizmetçiler zavallı ihtiyarı hırpalayarak polislere

teslim ettiler. İhmenev yaka paça karakola götürülürken olay Kont N.'ye anlatıldı. Prens, bu ihtiyarın, Alyoşa'nın Natalya Nikolayevna'sının babası olduğunu söyleyince, Kont hafif bir gülümsemeyle onu bağışlamasını önerdi. Prens, İhmenev'i bağışladığını bildirdi ama yine de birkaç gün ihtiyarı bırakmadılar. Bırakırken de onu bağışlayanın Prens olduğunu söylemeyi unutmadılar.

İhtiyar çıldırmış gibi eve döndü, uzun süre hiç kıpırdamadan öylece kaldı. Kendine geldiğinde, korkudan donmuş kadına artık kızını hiçbir zaman bağışlamayacağını ve onu reddettiğini söyledi.

Anna Andreyevna büyük bir hayal kırıklığına uğradı. Ateşler içinde yatan kocasının bütün gece başında bekleyerek ateşini düşürmeye çalıştı. Sabaha doğru yanlarından ayrıldım. İhmenev kendine geldiğinde Nelly'yi almaya karar vererek bana geldi. Nelly'le aralarında geçen o tartışma işte o gün yaşandı. Eve döndüğünde yeniden yatağa düştü. Günlerden Kutsal Cuma'ydı. Bir gün sonra Katya ve Nataşa görüşeceklerdi.

VI

Buluşacakları gün Alyoşa Katya'nın geleceğini haber vermek için Nataşa'ya erkenden gitmişti. Nataşaların sokağına geldiğimde Katya'yı öğretmeniyle birlikte arabada otururken gördüm. Öğretmeni içinin rahat olmadığını belli eder şekilde Alyoşa'nın da orada olmasını istediğini ısrarla söyledi. Kendisinin de arabada bekleyeceğini ekledi. Ben Katya'dan önce yukarıya çıktım.

Alyoşa ve Nataşa'yı ağlar buldum. Geldiğimi görünce ayağa kalktılar. Nataşa bembeyaz bir elbise giymişti. Saçlarını sımsıkı toplayıp ensesinde topuz yapmıştı. Onun bu halini çok severdim. Benim orada olmama sevinmiş bir hali vardı. Katya'nın geldiğini haber verdim. Gözlerini silerek heyecanlı bir şekilde kapının önünde durdu.

Katya içeriye girerken,

— Daha önce gelmek isterdim ama bir türlü olmadı. İzin alıncaya kadar iki hafta geçti. Siz de beni hiç ziyarete gelmediniz İvan Petroviç. Ben de mektup yazamadım, yazarak ne anlatılabilir ki! Aah, çok yoruldum…

— Evet, merdiven çok yüksek.

— Bana darılmadınız değil mi Nataşa?

— Hayır, neden darılsın?

— Doğru, neden darılsın ki!

Gerçekten yorulmuştu, dinlenmek için durdu. Galiba biraz da çekiniyordu. Yüzüme baktı, sonra karar vermiş gibi hızlı adımlarla çıkmaya devam etti. İçeriye girerken sessizce:

— Açıkça söylerim, size çok güveniyordum, o nedenle buraya gelme cesareti buldum derim, aslında bunlara gerek yok ki. Nataşa'nın çok saygıdeğer biri olduğundan eminim.

Çekinerek odaya girdi ve Nataşa'ya bakmaya başladı. Nataşa da Katya'ya gülümseyerek baktı. Katya bu bakışlardan cesaret alarak Nataşa'ya yaklaştı ve dudaklarından öptü. Alyoşa'ya sertçe, bizi bir süre yalnız bırakmasını söyledi.

— Kırılma Alyoşa. Konuşacaklarımızı Nataşa ve İvan Petroviç'ten başkasının duymasını istemiyorum, dedi.

Alyoşa çıktıktan sonra Nataşa'ya,

— Oturun Nataşa, önce sizi biraz izlemek istiyorum.

Nataşa'nın yüzüne bir süre baktı. Nataşa çekinerek gülümsedi.

Katya devam etti:

— Alyoşa bana resimlerinizi göstermişti, ama resimlerinizden daha güzelsiniz.

— Gerçekten mi? Siz de benim düşündüğümden daha güzelsiniz.

Sonra Katya Nataşa'nın elini tutarak bir süre birbirlerine baktılar. Katya konuşmasına devam etti:

— Canım kardeşim, çok az zamanımız var. O yüzden hemen konuya girmeliyim. Alyoşa'yı çok mu seviyorsunuz?

— Çok…

Katya sessizce:

— O zaman onun mutlu olmasını istersiniz, değil mi?

— Evet, mutlu olmasını isterim.

— Çok güzel. Peki sizce ben onu mutlu edebilir miyim, yoksa sizinle mi daha çok…

Nataşa konuşurken zorlanarak:

— Karar verildi Katyacığım, farkında değil misin?

Aslında Katya kimin Alyoşa'yı daha mutlu edeceği, kimin çekilmesi gerektiği üzerine konuşmaya hazırlanmıştı. Ama Nataşa'nın cevabıyla buna gerek kalmamıştı. Nataşa'nın elini tutmaya devam ederek, güzel dudakları yarı açık, üzülerek bakıyordu.

Nataşa heyecanla,

— Siz de mi çok seviyorsunuz, diye sordu.

— Evet. Uzun süredir hep düşündüğüm, aslında en çok merak ettiğim şeyi sormak istiyorum; Alyoşa'yı neden seviyorsunuz?

— Bilmiyorum.

— Alyoşa'yı akıllı mı buluyorsunuz?

Nataşa sabırsızlanıyordu:

— Hayır, ama seviyorum.

— Ben de... Belki de biraz acıyorum.

— Ben de, dedi Nataşa.

— Ne yapmalıyız Nataşa? Sizi gördükten sonra sizden neden vazgeçtiğini anlayamadım, benim için nasıl bırakır?

Nataşa cevap vermeden öylece baktı, sonra Katya'yla birlikte sarılarak ağlamaya başladılar. Katya, Nataşa'nın ellerini öpüyordu.

— Sizi ne kadar sevdiğimi bilseniz Nataşa... Her zaman da çok seveceğim. Lütfen hep mektuplaşalım.

Nataşa dayanamayarak,

— Size haziranda evleneceğimizi söyledi mi, diye sordu.

— Söyledi, ama sanırım bunu kabul etmenizin nedeni onu avutmaktı değil mi?

— Kesinlikle.

— Anlamıştım zaten. Nataşacığım, Alyoşa'yla yakında evleneceğiz, inanın bana onu çok seveceğim, size hep yazacağım. Peki, siz ailenize dönecek misiniz?

Nataşa cevap vermedi, Katya'yı öptü:

— Mutlu olmanızı dilerim.

— Sizin de Nataşacığım, sizin de...

Kapı vuruldu ve Alyoşa içeri girdi. Dışarıda beklemeye dayanamamıştı. Nataşa ve Katya'nın birbirlerine sarılmış ağladıklarını görünce, üzülerek yanlarına gelip diz çöktü.

Nataşa Alyoşa'nın haline dayanamadı:

— Sen neden üzülüyorsun canım? Ayrılmıyoruz ki, haziranda geldiğinde nasılsa evlenmeyecek miyiz?

Katya da Alyoşa'yı teselli etmek için, ağlayarak,

— O zaman düğününüz olur, dedi.

— Yine de senden ayrılamam Nataşa, sen her şeyimsin. Ne kadar kısa olursa olsun, bu ayrılığa dayanamam.

Nataşa aklına gelen şeyden heyecan duyarak:

— Kontes Moskova'da ne kadar kalacak?

— Sanırım bir haftaya yakın, diye cevap verdi Katya.

— Tamam işte. Sen onları Moskova'da bırakıp geri gelirsin. O birkaç günü birlikte geçiririz, bu arada daha rahat vedalaşabiliriz. Sonra tekrar Moskova'ya dönersin.

Katya sevinerek onayladı:

— Doğru, böylece birkaç gün daha görüşmüş olursunuz.

Alyoşa bu çözüme o kadar çok sevindi ki, sırayla hepimizi kucakladı. Nataşa ve Katya birbirlerine anlamlıca bakıp rahatladılar. Alyoşa taşkın sevinç gösterilerine devam ederken Katya, bana bakarak kalktı ve Nataşa'yla sarılıp vedalaştı. O sırada aşağıdaki öğretmenin gönderdiği hizmetçi Katya'nın izin süresinin bittiğini söyledi.

Nataşa ve Katya konuşulacak daha çok şey varmış gibi, söylemek istediklerini bakışlarıyla anlatmaya çalışırcasına, öylece durup gözlerini birbirlerine diktiler.

Katya:

— Tekrar görüşebilecek miyiz Nataşa?

— Hayır, hiçbir zaman Katya!

— Ah, elvada canım!

Sarılıp öpüştüler. Katya aceleyle:

— Lütfen beni kötü anmayın, inanın o çok mutlu olacak.

Alyoşa'nın kolunu tutarak,

— Hadi Alyoşa gidelim, dedi.

Nataşa acı içindeydi. Yalnız kalınca,

— Vanya, lütfen onlarla git. Alyoşa bu akşam sekize kadar benimle olacak. Sen de dokuzda gel lütfen.

Akşam dokuzda Nelly'yi Aleksandra Semyonovna'ya bırakarak Nataşa'ya gittim. Alyoşa yoktu. Nataşa, Mavra'nın getirdiği semaverden çay doldurup yanıma oturdu. Gözlerini benden ayırmadan,

— Sonunda her şey bitti, dedi.

Bakışları ne kadar acı çektiğini belli ediyordu.

— Yaşadığım sürece unutamayacağım bir aşktı bu Vanya.

Ateş gibi yanan eliyle elimi sıktı. Çayını içip dinlenmesi için hemen yatmasını söyledim.

— Söz Vanya, yatacağım ama biraz konuşmaya ihtiyacım var. Onu yarın son görüşüm olacak, çok acı çekiyorum, çok…

— Kendini bu kadar hırpalama Nataşa, ateşin yükseliyor, sakin olmaya çalış.

— Sen gelinceye kadar onu neden sevdiğimi sordum kendime. Garip değil mi bunu sormak, ancak şimdi geliyor aklıma?

— Lütfen üzülme Nataşa.

— Sonunda onu bir sevgili olarak sevmediğime karar verdim Vanya. Bir anne sevgisiydi benimkisi. Herhalde sevgililer arasında çok az rastlanır bir ilişkiydi bu…

Nataşa'nın bu hali beni çok korkutmuştu. Ateşin etkisiyle sayıklar gibi konuşuyordu. Söyledikleri neredeyse birbirinden bağımsız cümleler halinde çıkıyordu ağzından.

Nataşa:

— Onu ilk gördüğüm gün sahiplenmiştim, hep benim olsun, benimle yaşasın, kimseye bakmasın istiyordum. Onu görünce çok heyecanlanıyordum. Yalnız kaldığımda mutsuz oluyor ve ona daha çok bağlanıyordum. Yüzünü görmek yetiyordu, mutluluktan kendimden geçiyordum.

— Nataşa yeter artık!

Konuşmaya devam etti:

— Onu tanıyan herkes, onun ne kadar çocuk, bencil, güçsüz, idare edilmeye gereksinimi olan biri olduğunu söylüyordu, sen de öyle düşünüyordun. Ama ben onun bu özelliklerini seviyordum işte. Belki herkesin onaylayacağı bir huya sahip olsaydı sevemezdim. Hani bir gün Minna adlı kadın yüzünden onunla kavga etmiştim. Kızgınlığımın nedeni aslında başka biriyle birlikte olması değildi. Onun da büyüyüp, diğer erkekler gibi gönül eğlendirmesiydi. Aslında bu duruma biraz seviniyordum da, yine de bu yüzden onunla nasıl kavga etmiştik… Ama sonra barışmamız… Ah Alyoşa!

Sonra gülümseyerek yüzüme baktı, hâlâ bir şeyler hatırlamaya çalışıyordu. Aklına gelmiş gibi devam etti:

— En çok onu bağışlamayı severdim. Hep bir suç işlemesini ve sonra onu bağışlama fırsatının çıkmasını beklemek hoşuma giderdi. İlginç ama onu hep gözetip korumam gereken bir çocuk olarak düşünüyordum. Yanımda olmadığı zamanlarda, bir çocuk gibi başını dizlerime dayamış, saçlarını okşarken buluyordum kendimi.

Birden keserek,

— Katya çok tatlı bir kız, sence de öyle mi? diye sordu.

Sanki her şeyi hatırlayıp, isteyerek acı çektiriyordu kendine. Ancak bu şekilde huzur duyacak gibiydi.

— Kendine çok güveniyor, daha çocuk sayılır ama büyük laflar ediyor. Eminim Alyoşa'yı çok seviyor. Umarım birlikte çok mutlu olurlar.

Sözünü bitirmeden ağlama nöbetine tutuldu, neredeyse yarım saat böyle devam etti. Sakinleşmeye başladığında dikkatini başka konulara çekmeye çalışmak için Nelly'den söz ettim. Canım Nataşa, o haliyle bile bu konuyla ilgilendi.

O gece Nataşa uyuyuncaya kadar yanından ayrılmadım. Giderken, Mavra'ya onu yalnız bırakmamasını söyledim.

Yolda yürürken,

"Ne olacaksa olsa da, herkes bir an önce rahatlasa," diye düşündüm.

Sabah dokuzda Nataşa'ya gittim. Alyoşa da vedalaşmak için gelmişti. Nasıl vedalaştıklarını uzatmayacağım. Nataşa ne kadar üzgün olduğunu

belli etmemeye çalışıyordu, mutlu ve aldırmaz görünmeye, titreyen dudaklarına hâkim olmaya çaba harcıyordu. Yine de Alyoşa’ya sarılırken, titremesine engel olamadı. Çektiği acı, mutsuzluk gözlerinden okunabiliyordu. Dikkatle dinlediği halde Alyoşa’nın söylediklerini anlamadığı açıktı. Alyoşa, Nataşa’ya yaptıkları, Katya’yı sevdiği ve onunla gitmek zorunda kaldığı için özür diliyordu. Konuşurken o da ağlıyordu. Nataşa’yı rahatlatmak için onu çok sevdiğini, bunun geçici bir ayrılık olduğunu, yazın dönünce evleneceklerini, zaten yarın Moskova’dan gelip dört günü birlikte geçireceklerini anlatıyordu. Üzülmesinin hiçbir anlamı yoktu…

Sonunda saat on biri çaldı. Tren on ikide kalkacağı için Alyoşa’nın gitmesi gerekiyordu. Nataşa son bir kez sarılıp öptü, yüzünü kapatarak odadan kaçtı, Alyoşa’yı zorla merdivenlerden indirdim. Her an geri dönebilirdi ve bir daha ayrılamazdı.

İnerken:

— Vanya dostum, lütfen beni bağışla. Biliyorum, güvenini hiç kazanamadım ama, ben sana çok güveniyorum. Lütfen onu hiç bırakma. Bana her şeyi en ince ayrıntılarına kadar yaz.

Arabaya binerken, “İki gün sonra mutlaka geleceğim,” diye bağırıyordu, araba uzaklaştı…

Nataşa’nın yanına çıkarken çok heyecanlanmıştım. Onu odanın ortasında, kendinden geçmiş bir halde, gözlerini bir noktaya dikmiş dururken, Mavra’yı da korkuyla hanımına bakarken buldum.

Nataşa beni görünce birden:

— Sen ha, demek yine buradasın! Onu hiç sevmiyordun zaten; hep bizim ayrılmamız için çalıştın, beni babamlara dönmem için kandırmaya çalıştın. İstemiyorum, onların bana lanet ettiğini biliyorum, ben de onlara ediyorum. Def ol git sen de buradan, git, git...

Nataşa’nın böyle bir tepki göstermesi çok doğaldı, kendinde değildi, çok acı çekiyordu. En iyisi benim odadan çıkmamdı. Çıkıp merdivenlerde oturdum, arada sırada ağlamaktan gözleri şişmiş olan zavallı Mavra gelip, hanımının durumunu bildiriyordu.

Öylece bir buçuk saat geçti. O saatler boyunca ne kadar acı çektiğimi anlatamam. O arada birdenbire kapı açıldı ve sırtında manto, başında şapkasıyla Nataşa çıktı. Nereye, neden gitmek istediğini bilmediğini söyleyerek aşağıya inmeye başladı.

Beni görmesini engelleyemedim. Sonradan anlattığına göre beni görünce, “Seni bu kadar seven dostu nasıl kovabildin? Kovulduğu halde oturmuş çağırmanı bekliyor, bu kadar vefalı birine nasıl hakaret edebildin?” diye düşünerek kahrolduğunu ve kalbinin acılar içinde kıvrandığını hatırladığını söylüyordu. Orada beklediğimi görünce,

— Ah Vanya, burada mısın, canım dostum, diyerek kollarıma atıldı.

Kesin ateşler içinde yatacaktı. Doktor çağırmaya karar verdim. Mavra’yı Nataşa’yla bırakarak bizim Alman doktorun evine koştum. Tam zamanında yetişmişim, az daha çıkıyormuş. Ne olduğunu anlatmadan yola çıktık.

Gerçekten iyi etmişim. Biraz daha geç kalsaydık Nataşa’nın hayatı sona erebilirdi. Nataşa’nın evinde, istasyondan dönen Prensle karşılaştık. Nataşa zaten kötü durumda olduğu için Prensi görünce hiç şaşırmamış. Nataşa’yı o halde bulan Prens karşısına geçmiş, acıyarak bakıp:

— Ne kadar üzüldüğünüzü tahmin ediyorum, sevgili Nataşa. İnanın bana böylesi çok daha iyi olacak. Emin olun ki Alyoşa’nın mutluluğu için en iyisi bu. Ondan vazgeçtiğinize göre siz bunun anlamını daha iyi biliyorsunuzdur. Bu iyi niyetiniz, ayrıca çok üzgün olabileceğinizi tahmin ettiğim için sizi ziyaret etmek istedim.

Nataşa:

— Prensi dinliyordum. Altından ne çıkacağını tahmin edemiyordum. Konuşurken elimi sıkıyordu. Hiçbir şey düşünemediğimden, elimi çekmek aklıma gelmiyordu.

Prens:

— Sizi övmek için söylemiyorum. Ama eğer evlenirseniz Alyoşa’nın bir süre sonra sizden soğuyacağını anladınız ve ondan ayrılarak çok saygıdeğer bir davranış sergilediniz. İnanın bana bundan sonra sizin en iyi dostunuzum. Babalık görevimi, size yardımcı olarak yerine getireceğim. Bu olaya istemeyerek karıştım ve en az sizin kadar üzüntü duyuyorum.

— Artık sizi dinlemek istemiyorum Prens, rahat bırakın beni!

— Emin olun hemen gidiyorum. Ama lütfen beni babanız olarak kabul edin ve yardım etmeme izin verin. İnanın elimden geleni yapacağım.

— Beni rahat bırakın, başka bir şey istemem!

— Kabul etmeyecek kadar gururlusunuz ama, ben de çok içten konuşuyorum. Neye karar verdiniz, ailenize dönecek misiniz? Aslında çok iyi olurdu, ama evinizde de o inatçı, kibirli babanız yüzünden mutlu olamayacaksınız. Alyoşa, dostunuz olmamı ve sizi yalnız bırakmamamı istedi. Sizi korumak benim görevim. Hem yalnızca ben değilim Kont N. de sizinle tanışmak ve elinden gelen yardımı yapmak istiyor. Alyoşa da onu çok sever. Konta daha önceden bu konuyu anlatmıştım. Çok ilgilendi. Yaşlı biri olduğu için evine gidip tanışmanızda hiçbir sakınca yok. Hem belki akrabalarından bir hanımefendinin evinde iyi bir yer sağlayabilir size. Çok yardımsever biridir, ayrıca geçenlerde babanıza karşı davranışı da çok saygıdeğerdi doğrusu.

Nataşa Prensin niyetini anlamıştı.

— Yeter artık, çıkın buradan! diye bağırdı.

— Babanızı düşünün, Kont, babanıza yardım edebilir.

— Babam sizden hiçbir şey istemez! Kaç kere söyledim, gidin artık buradan.

— Bu davranışınızı hak etmek için ne yaptım ben? Ne kadar güvensizsiniz…

Prens çevresine bakınıp cebinden bir paket çıkardı.

— Gene de izin verirseniz, size karşı ilgimi ve özellikle Kont N.'nin ilgisini göstermek için şu on bin rubleyi bırakıyorum.

Nataşa'nın öfkeyle kalktığını görünce:

— Durun bu babanızın davada kaybettiği on bin ruble…

— Def olun! Paranızla birlikte def olun buradan! Niyetinizi iyice anladım. Gidin buradan!

Prens öfkeyle yerinden kalktı. Belli ki buraya kontrole gelmişti. Vereceği bu paranın Nataşa'yı kandıracağını düşünmüştü. Prensin şehvet düşkünü

Kont N.'ye bu çeşit hizmetleri daha önceleri de olmuştu. Nataşa'dan nefret ediyordu. Yapacağı hakaretlerin etkisini görmek istiyordu.

— Oğlumu baştan çıkarıp paramı yediğin için seni cezaevine gönderebilirdim ama yapmadım. Kha-kha-kha! Üstelik size önerilen yardımlara da hakaretle yüz çeviriyorsunuz. Bu davranışınız hiç iyi değil.

Bunları söylerken hazdan titriyordu.

Tam o sırada doktorla içeri giriyorduk. Mutfaktan odadaki sesler kulağıma çarptı. Doktoru bir an durdurarak Prensin son sözlerini iyice duydum. Ardından o iğrenç kahkahası, Nataşa'nın "Tanrım!" diye acı çığlığı kulağıma geldi. Kapıyı iterek içeri daldım, Prensin üstüne atıldım.

Suratına tükürerek, yanağına tüm gücümle bir tokat yapıştırdım. Üstüme çullanacak oldu, ama iki kişi olduğumuzu görünce çözümü kaçmakta buldu. Kaçarken masadaki para destesini almayı unutmadı! Mutfak masasından kaptığım oklavayı arkasından fırlattım. Odaya dönünce Nataşa'yı sinir krizi içinde doktorun kollarından kurtulmaya çalışırken buldum. Sonunda yatıştırıp yatağa yatırmayı başardık.

Korkudan bayılacak gibiydim.

— Ne oldu ona doktor?

— Bir şey söylemek için erken, durumunu iyice gözden geçirmeliyim. Hastanın genel halini pek beğenmiyorum. Beyin kanamasına kadar gidebilir. Biz elimizden gelen önlemleri alalım da...

Birden aklıma geldi, doktora, Nataşa'nın yanında iki-üç saat kalması için yalvardım. Razı eder etmez eve koştum.

Nelly asık suratla bir köşeye büzülmüş, sinirli sinirli oturuyordu. Bana tuhaf tuhaf baktı. Sanırım tuhaflığımı fark etmişti. Onu kucağıma aldım.

— Nelly, yavrum, dedim. Bize iyilik etmek, hepimizi zor bir durumdan kurtarmak ister misin?

Şaşırdı:

— Bütün ümidim sende Nelly. Dinle beni. Bir baba var, gördün onu, tanırsın... Kızına kötü dualar etmiş; dün kızının yerine seni almak için buraya gelmişti. Nataşa'yı da (onu sevdiğini söylüyordun) babasının evini bırakmasına neden olan sevdiği adam terk etti. Prensin oğluydu... Hani bir

gece ben yokken buraya gelen adam; korkundan dışarı kaçmış, sonra hastalanmıştın... Tanıyorsun onu değil mi? Kötü bir adamdır o!

— Evet, tanıyorum.

— Çok, çok kötü bir adam... Nataşa'ya, oğlu onunla evlenmek istiyor diye düşman oldu. Alyoşa bugün yolculuğa çıktı; Prens hemen arkasından Nataşa'ya gelerek hakaret etti, cezaevine göndermekle korkuttu. Zavallı kızla dalga geçti. Söylediklerimi anlıyor musun Nelly?

Nelly'nin bakışları parladı; ama gözlerini yere indirdi. Duyulur duyulmaz bir sesle, kısaca,

— Anlıyorum... diye fısıldadı.

— Şimdi Nataşa evinde yapayalnız, hasta yatıyor. Yanında bizim doktoru bıraktım, sana geldim. Dinle Nelly, Nataşa'nın babasına gidelim. Onu sevmediğini biliyorum; oraya gitmek istemiyorsun ama kabul et, ne olur! Gidince, Nataşa'nın yerine kızı olmayı kabul ettiğini söyleriz, ihtiyar kızının adını bile duymak istemiyor ama gene de seviyor onu; seviyor Nelly, onunla barışmak istiyor, bunu iyice biliyorum. Beni dinliyor musun Nelly?

Fısıldayarak,

— Dinliyorum, dedi.

Konuşurken ağlıyordum, bana korkarak bakıyordu.

— Bana inanıyor musun Nelly?

— İnanıyorum.

— Öyleyse gidelim. Oraya gidince ihtiyarlar seni sevip okşayacak, şundan bundan söz edecekler. Belli etmeden, sözü eski hayatına, dedenle annene getireceğim. O zaman merakla onlara ait sorular soracaklar. Hepsini, tıpkı bana anlattığın gibi açıkça, hiçbir şey saklamadan anlatırsın. Annenin kötü bir adam tarafından bırakıldıktan sonra Bubnova'nın bodrumunda nasıl oturduğunu, nasıl dilendiğinizi, annenin sana neler söylediğini, ölürken verdiği öğütleri hep anlat... Dedenden de söz et. Anneni bağışlamak istemediğini, annen ölürken seni ona yollayıp af dilediğini, dedenin kabul etmediğini, annenin ölümünü, her şeyi anlat. Hikâyen ihtiyar İhmenev'i çok etkileyecek, biliyorum. Alyoşa'nın bugün Nataşa'yı terk ettiğini biliyor.

Nataşa'nın düşmanının alayları, hakaretleri altında dayanaksız, yapayalnız kaldığından haberi var. Hepsini biliyor! Nataşa'yı kurtar Nelly, benimle gel! Gelecek misin?

— Evet.

Güçlükle soluk aldı, uzun, garip bir bakışla beni süzdü. Bu bakışın sitem ve şikâyet içerdiğini gördüm. Bunu kalbimle hissettim. Ama planımdan vazgeçemiyordum. Başaracağıma inanmıştım bir kere. Nelly'yi elinden tuttum, sokağa çıktık. Vakit öğleden sonraydı; saat üçe geliyordu. Sıkıcı havada yağmur bulutları toplanıyordu. Baharın ilk gök gürültüsü duyuldu. Sokakların tozunu savura savura bir rüzgâr gelip geçti.

Arabaya atladık. Nelly yolda hiç konuşmadı, sadece hep o üzüntülü, esrarlı bakışıyla bana bakıyordu. Göğsü hızla kabarıp iniyordu. Onu arabanın sarsıntısından korurken, küçücük kalbinin elimin altında, dışarıya fırlayacak kadar hızlı attığını duyuyordum.

VII

Yol bana bitmeyecek gibi uzun göründü. Sonunda geldik, ihtiyarların yanına girerken heyecandan yüreğim ağzıma geldi. Ne sonuç alacağımı bilmiyordum. Sadece oradan af ve barışı sağlamadan dönmemeye karar vermiştim.

Saat dörde geliyordu, ihtiyar karı-koca her zamanki gibi yalnızdı. Nikolay Sergeyiç üzgün, hasta bir şekilde şezlonguna uzanmıştı; benzi uçuk, halsiz, başı sarılıydı. Yanında oturan Anna Andreyevna arada bir kocasının şakaklarını sirkeyle ıslatıyor, bir yandan inceleyen, af dolu bakışını yüzünden ayırmıyordu. Anlaşılan bu hali ihtiyarı iyice sıkıyor, hatta kızdırıyordu. Israrla susuyor, karısı da korkudan ağzını açamıyordu. Ani gelişimiz ikisini de şaşırttı. Yanımda Nelly'yi gören Anna Andreyevna bize, kendini suçlu hissediyormuş gibi baktı.

Odaya girerken,

— Bizim Nelly'yi getirdim, dedim. Çok düşündü, en sonunda sizi istedi. Kabul edin ve sevin onu.

İhtiyar bana şüpheyle baktı. Bakışından her şeyi, yani Nataşa'nın bugünkü durumunu bildiği belliydi.

Gelişimizin nedenini çözmek ister gibi Nelly ile beni süzmeye, incelemeye devam etti. Nelly elime yapışarak tir tir titriyor, yere bakıyordu. Durumu hemen kavrayan Anna Andreyevna çabucak toparlandı. Nelly'yi ağlayarak kucakladı. Sonra elini bırakmadan yanına oturttu. Nelly ona merakla, şaşkınlık içinde bakıyordu.

İhtiyar kadın çocuğu sevip yanına oturttuktan sonra, “Daha ne yapayım?” gibilerinden saf bir bekleyişle bana döndü. İhmenev’in yüzünün aldığı şekilden, Nelly’yi getirmemin nedenini anladığı seziliyordu. Surat astığını anladığımı gördü, elini başına götürerek, kesik kesik:

— Başım ağrıyor Vanya! dedi.

Hâlâ, konuşmadan oturuyorduk. Söze nereden başlayacağımı düşünüyordum. Oda karanlıktı; iri, kara bir bulut yaklaşıyordu. Uzaktan yeniden gök gürlemesi duyuldu.

İhmenev:

— Bu yıl erken başladı. Otuz yedide bizim oralarda bundan da erken başlamıştı.

Anna Andreyevna iç çekti. Ürkek ürkek,

— Semaver hazırlayalım mı, dedi. Kimse cevap vermeyince gene Nelly’ye döndü.

— Adın ne senin yavrum?

Nelly adını yavaşça söyledi ve başını daha çok eğdi. İhtiyar ona dikkatle baktı. Anna Andreyevna biraz canlandı.

— Elena mı?

— Evet.

Yeniden sessizlik oldu. Nikolay Sergeyiç,

— Kardeşim Paraskovya Andreyevna’nın Elena adında bir yeğeni vardı, dedi. Aklımda kaldığına göre onu da Nelly diye çağırırlardı.

Anna Andreyevna:

— Hiç akraban yok mu kızım; annen, baban, diye sormaya devam etti.

Nelly kesik kesik, ürkek bir sesle,

— Yok... diye fısıldadı.

— Duymuştum zaten. Annen öleli çok oldu mu?

— Hayır.

İhtiyar kadın, küçük kıza acıyarak baktı.

— Vah zavallı öksüzüm!

Nikolay Sergeyiç masada sabırsızlıkla tempo tutuyordu.

— Yabancı mıydı annen? İvan Petroviç, öyle anlatmıştınız, değil mi?

Nelly, benden yardım ister gibi baktı. Güçlükle, düzensiz soluyordu.

— Dedesi İngiliz, annesi Rus'tu. Bunun için daha çok Rus sayılır, diye başladım. Nelly Avrupa'da doğmuş.

— Karı-koca Avrupa'ya mı gitmişler?

Nelly birdenbire kıpkırmızı kesildi. Anna Andreyevna hata yaptığını anladı. Kocasının öfkeli bakışı altında büzüldü. İhmenev bu sefer pencereye bakmaya başladı. Sonra, birdenbire, karısına,

— Annesini alçağın, namussuzun biri kandırmış, o da onunla birlikte baba evinden kaçmış, dedi. Babasının parasını da adama vermiş. Adam kadını dolandırmış. Sonra da yabancı Avrupa'ya götürüp yüzüstü bırakmış. Ama orada başka, vicdanlı bir adam ona sahip çıkmış. Adamcağız ölünce, kadın bundan iki yıl önce babasının yanına dönmüş.

Sert, kesik bir sesle,

— Böyle anlatmıştın, değil mi Vanya, diye sordu. Heyecanını tutamayan Nelly yerinden kalktı, kapıya doğruldu; ihtiyar elini uzattı.

— Buraya gel Nelly. Gel, şuraya, yanıma otur.

Eğilip çocuğu alnından öptü, ağır ağır saçlarını okşamaya başladı. Nelly ürperir gibi oldu ama kendini tuttu. Anna Andreyevna öksüz kızı seven kocasına ümitle bakıyordu.

Nikolay Sergeyiç, Nelly'nin başını okşamaya devam ederek, heyecanla,

— Anneni, kötü, ahlaksız bir adamın mahvettiğini biliyorum, dedi. Ama annenin babasını sevdiğini, saydığını da biliyorum Nelly.

Bize taş atmaktan kendini alamıyordu. Solgun yanakları pembeleşti, hiçbirimize bakmıyordu. Nelly de bakışını kaçırarak, çekingen ama kesin bir şekilde,

— Evet, annem dedemi çok, dedemin onu sevdiğinden daha çok severdi, dedi.

— Nereden biliyorsun?

İhtiyarın sorma biçiminde çocukça bir merak vardı; halinden utanıyordu sanki.

— Biliyorum. Annemi içeri almadı, kovdu...

Nikolay Sergeyiç'in bir şeyler söylemek; örneğin 'haklıymış' gibi bir karşılık vermek istediği belliydi. Ama ses çıkarmadı, sadece bize baktı. Anna Andreyevna konuyu açmak istiyordu.

— Peki, dedeniz sizi kabul etmeyince ne yaptınız, nerede kaldınız?

— Buraya gelince dedemi çok aradık ama bulamadık. Annem bana, dedemin eskiden çok zengin olduğunu, bir fabrika kuracağını ama annemin beraber gittiği adam, dedemin parasını alıp geri vermediği için çok yoksullaştığını anlattı. Kendisi söyledi bunu...

İhtiyar bir 'hıımm'la karşılık verdi, iyice heyecanlanan Nelly, Anna Andreyevna'ya dönerek ama aslında ihtiyara karşılık verir gibi konuşmaya başladı:

— Annem, dedemin ona çok dargın olduğunu, dedeme karşı suç işlediğini, dünyada ondan başka kimsesi olmadığını söylüyordu. Bunları söylerken ağlıyordu... Buraya gelirken, "Beni bağışlamaz ama seni görüp severse, belki senin için beni de bağışlar..." diyordu. Annem beni çok severdi. Bunları söylerken hep öpüyordu; dedeme gitmekten çok korkuyordu. Dedem için dua etmemi öğretti. Kendisi de dua ederdi. Dedemle birlikte yaşadıkları günleri hep anlatırdı. Dedem onu herkesten çok severmiş. Annem babasına piyano çalar, akşamları kitap okurmuş, dedem de ona hep hediye alırmış. Öyle çok hediye alırmış ki, bir keresinde annemin isim gününde hediye yüzünden kavga etmişler. Dedem aldığı hediyeyi annemin bilmediğini sanmış, halbuki annem bunu önceden öğrenmiş... Annem bir küpe istiyormuş, dedem de, şaka olsun diye küpe değil de iğne aldığını söylemiş. Sonra küpeyi verirken ne olduğunu bildiğini görünce küpeyi kırmış, annemle tam yarım gün konuşmamış. Ama sonra kendisi gelip öpmüş, özür dilemiş...

Nelly anlattıkça coşuyor, hasta, solgun yüzü renkleniyordu.

Annesinin oturduğu bodrumda, hayatta elinde kalan biricik değerli varlığı kızını severken, o mutlu günlerinden sık sık söz ettiği belliydi. Sözlerinin, hastalık derecesinde hassas ve zamansız gelişmiş çocuğun kalbinde uyandırdığı etkinin büyüklüğünü anlamıyordu herhalde.

İyice coşan Nelly birden toparlandı; etrafını şüpheyle süzdü, sustu. İhmenev alnı kırış kırış, gene masada tempo tutmaya başladı. Anna Andreyevna gözünden süzülen bir damla yaşı sessizce kuruladı.

Nelly, yavaşça,

— Annem buraya gelirken çok hastaydı, dedi. Göğsü ağrıyordu. Dedemi çok aradık. O zaman bir evin bodrumunda bir köşe kiralıyorduk.

[30]Anna Andreyevna,

— Aman Tanrım! Hasta kadını bodrum köşelerine atmışlar! diye inledi.

Nelly yeniden heyecanlandı.

— Annem bana, fakir olmak günah değil; zengin olup başkasını ezmek günah, diyordu. Tanrı'nın böylelerini cezalandıracağını söylüyordu.

— Vasilyevski'de, şu Bubnova'nın evinde miydiniz?

İhmenev bunu bana dönerek, konuşmadan oturmaktan sıkıldığından, sorusuna önem vermiyormuş gibi sordu. Nelly,

— Hayır, orada değil; önce Mesçanskaya Sokağında oturduk, diye cevap verdi. Ama orası çok karanlık, rutubetli bir yerdi; annem daha çok hastalandı. Gene de yatağa düşmedi. Ben çamaşırını yıkarken hep ağlardı... Oturduğumuz bodrumda bir yüzbaşının ihtiyar dul karısıyla emekli bir memur vardı. Memur her gün eve sarhoş gelir, geceleri bağırıp çağırırdı. Çok korkardım ondan! Annem beni yatağına alır, kollarıyla sımsıkı sarardı, ama memur bağırıp küfrederken kendisi de tir tir titrerdi. Bir gün adam yüzbaşının karısının üzerine bastonla yürüdü; kadın da ihtiyardı zavallı... Annem ona acıdı, korumak istedi. O zaman memur anneme vurdu, ben de ona!

Nelly durdu. Bu anı onu coşturmuştu, gözleri parladı. Hikâyeyle son derece ilgilenip gözlerini Nelly'den ayırmayan Anna Andreyevna,

— Aman Tanrım! diye bağırdı. Sanki yalnız ona anlatıyormuş gibi.

— Annemle hemen sokağa koştuk. Gündüzdü. Akşama kadar sokakta dolaştık. Hiç yemek yemeden dolaştık o gün... Annem hem yürüyor, hem ağlıyordu. Hem kendi kendine konuşuyor, hem bana bir şeyler söylüyordu: "Fakir ol Nelly, önemli değil," diyordu. "Ben ölünce kimin ne söylediğini

önemseme. Çalış, iş bulamazsan dilen ama onlara gitme.” Hava kararırken büyük bir caddeden geçiyorduk. Annem birdenbire, “Azorka! Azorka!” diye bağırdı. O anda kocaman, tüysüz bir köpek anneme doğru atıldı, incecik bir sesle, inler gibi havlıyordu. Annemin yüzü korkudan bembeyez oldu. Elinde bastonuyla yere bakarak yürüyen uzun boylu bir ihtiyarın ayaklarına kapandı. Dedemdi bu... Kupkuru, zayıf bir adamdı; üstü başı dökülüyordu. Onu ilk olarak görüyordum. Dedem de fena halde sarsıldı, yüzü sarardı. Annem ayaklarına sarılınca onu itti, bastonuyla kaldırım taşına vurdu... Sonra hızla uzaklaştı. Azorka yanımızda kaldı; uluyor, annemin yüzünü, ellerini yalıyordu. Sonra dedeme koştu, paltosunun eteğinden yakaladı, geri çekmeye başladı, ama dedem ona bir sopa indirdi. Azorka tekrar bize koştu, ama dedem çağırdıkça, zavallı uluya uluya arkasından gitti. Annem ölü gibi yatıyordu, etrafımıza insanlar birikti, polisler geldi. Ben de bağırıyor, annemi kaldırmaya çalışıyordum. Eve götürdüm. Sokaktakiler başlarını sallayarak arkamızdan bakıp kaldılar.

Nelly hem nefes almak hem kendini biraz toplamak için durdu. Yüzü solmuş, bakışları keskinleşmişti. Artık içinde ne varsa hepsini dökmeye karar verdiği belliydi. Hatta meydan okur gibi bir hali vardı.

— Annen, babasına hakaret ettiği için o da onu haklı olarak reddetmiş...

Nikolay Sergeyiç’in sert, haşin sesinde bir kararsızlık seziliyordu.

Nelly, sözünü keserek:

— Annem de öyle söyledi, dedi. Yolda bana, “Bu deden Nelly,” diyordu. “Ona karşı geldiğim için beni lanetledi. Bu yüzden Tanrı beni cezalandırıyor.” O günden sonra hep bunu tekrarlıyordu. Ama artık kendinde değilmiş gibi hali vardı...

İhmenev ses çıkarmadı. Yavaşça ağlamaya devam eden Anna Andreyevna:

— Yeni eve nasıl geçtiniz, diye sordu.

— Annem hemen o gece hastalandı. Yüzbaşının karısının bulduğu Bubnova’nın evindeki odaya taşındık. O da bizimle geldi... Taşındıktan hemen sonra annem ağırlaştı, üç hafta yattı; ona ben bakıyordum. Paramız bitti, yüzbaşının karısıyla İvan Aleksandroviç yardım ediyorlardı.

— Tabutçu; oturdukları odanın sahibi, diye açıkladım.

Nelly bir an sustu. İhmenev, demin Azorka'nın sözü açılınca memnun göründü. Yüzünü bizden saklamak ister gibi oturduğu koltukta iki büklüm oldu, yere bakıyordu. Kıza,

— Azorka için neler anlattı annen, diye sordu.

— Hiç. Hep dedemden söz ediyordu. Hasta yatıp sayıklarken dedem hiç dilinden düşmüyordu, iyileşmeye başlayınca gene hep eski günlere döndü, işte o zaman Azorka'yı hatırladı. Bir gün şehir dışında sokak çocukları Azorka'nın boynuna ip takıp boğmak için dereye sürüklerken annem hayvanı onlardan satın almış. Dedem köpeği görünce onunla alay etmeye başlamış. Azorka kaçmış... Annem üzülmüş, o kadar ağlamış ki dedem korkmuş, Azorka'yı bulup getirene yüz ruble vaat etmiş. Üçüncü gün Azorka'yı getirmişler. Dedem getirene yüz ruble vermiş; o günden sonra o da Azorka'yı sevmeye başlamış. Hele annem o kadar severmiş ki onu kendi yatağında yatırırmış. Anlattığına göre, Azorka gezginci artistlerin elindeymiş; dimdik durur, sırtında maymun taşır, tüfekle birtakım hareketler yaparmış... Annem evden gidince dedem Azorka'yı yanından ayırmamış, hep onunla gezermiş. Bunun için annem köpeği görür görmez dedemin orada olduğunu anladı.

İhmenev galiba Azorka hikâyesinden başka şeyler duymayı ummuştu; gittikçe somurtuyordu, soruları kesilmişti. Anna Andreyevna,

— Dedeni bir daha görmediniz mi? diye sordu.

— Ben gördüm. Annem iyileşmek üzereyken bir gün sokakta rastladım. Ekmek almaya gidiyordum. Bir de baktım karşıdan Azorka ile bir adam geliyor, yüzüne bakınca dedemi tanıdım. Yol vermek için duvara yapıştım. Dedem bana uzun uzun baktı; öyle korkunç bir hali vardı ki ödüm patladı... Önümden geçti. Ama Azorka beni tanıdı, karşımda sıçrayıp ellerimi yalamaya başladı. Hemen eve koştum ama dayanamadım, bir defa dönüp baktım. Dedem çıktığım bakkala girmişti. Kendi kendime, “Bizi soruyor herhalde...” dedim, daha çok korktum. Eve gelince de anneme, yeniden hastalanmasın diye, bunu anlatmadım. Ertesi gün başımın ağrıdığını söyleyerek bakkala gitmedim. Üçüncü gün gittim, kimseye rastlamadım;

korkumdan hep koşa koşa gidip geldim. Bir gün sonra, tam köşe başında Azorka ve dedemle burun buruna geldim. Hemen öbür sokağa saptım, dükkâna başka kapıdan girdim, ama yeniden onlarla karşılaştım. Dedem karşımda durdu, gene bana uzun uzun baktı, saçlarımı okşadı, sonra elimden tutarak yürümeye başladı. Azorka da kuyruğunu sallaya sallaya arkamızdan geliyordu. O zaman dedemin yürürken vücudunu dik tutamadığını, hep bastona dayandığını, ellerinin titrediğini fark ettim. Beni, sokak köşesinde çörekle elma satan bir satıcının yanına götürdü, horozla balıkşekeri, tatlı çörek, bir de elma aldı. Parayı deri cüzdanından çıkarırken elleri öyle titriyordu ki bir beş kopek düşürdü. Alıp verdim; beşliği bana hediye etti, çörekleri de verdi, saçlarımı okşadı ama gene bir şey söylemedi, ayrılıp gitti.

Eve gelince anneme hepsini anlattım. Başlangıçta dedemden nasıl korktuğumu, karşılaşmamızı ondan sakladığımı söyledim, önce inanmadı, sonra öyle sevindi ki o akşam hep bundan söz etti. Uzun uzun sordu, beni öptü, ağladı. Sonunda bana, dedemden hiç korkmamamı söyledi. Dedem beni aradığına göre, seviyordu! Ertesi sabah beni birkaç kere sokağa yolladı; ama ona dedemin sürekli akşamüstleri dolaştığını söylemiştim. Kendisi de uzaktan beni izliyor, bir köşeye saklanıyordu, diğer gün de aynı şeyi yaptık, ama dedem görünmedi. O günlerde hava yağmurluydu. Annem benimle çıktığı için soğuk aldı, tekrar yatağa düştü.

Dedem ancak bir hafta sonra göründü, gene bana çörek ve elma aldı. Ama o sefer de konuşmadı. Benden ayrıldıktan sonra yavaşça peşine takıldım. Nerede oturduğunu öğrenip anneme haber vermeyi aklıma koymuştum. Dedem beni görmesin diye sokağın karşı yanına geçtim, uzaktan gözlüyordum. Evi çok uzaktaydı; öldüğü ev değil... Gorohovaya Sokağı’nda büyük bir evin dördüncü katında oturuyordu. Bunları öğrenirken elbette eve geç kaldım. Annem, nerede olduğumu bilmediği için fena halde korkmuştu. Söyleyince çok sevindi, hemen ertesi gün dedeme gitmeye karar verdi. Ama sabah düşünüp taşındıktan sonra cesaret edemedi. Tam üç gün, gideyim mi, gitmeyeyim mi diye kararsızlık içinde kaldı. Sonunda da gitmedi. Beni yanına çağırarak, “Hastayım, gidemem Nelly,”

dedi. “Dedene bir mektup yazdım. Al onu götür. Mektubu okuyunca ne diyeceğine, ne yapacağına iyice dikkat et. Ayaklarına kapan, ellerine sarıl, anneni bağışlaması için yalvar.” Çok ağladı, çıkarken beni öptü, kutsadı, dua etti, benim de ikonun önünde diz çökmemi söyledi. Çok hasta olduğu halde sokak kapısına kadar uğurladı beni. Dönüp geriye bakınca hâlâ peşimden gözlediğini gördüm... Dedemin kapısında sürgü olmadığı için kapıyı açıp girdim. Masada ekmekle patates yiyordu. Azorka karşısında durmuş, kuyruğunu sallayarak onu seyrediyordu. Dedemin o evinde de pencereler basık, karanlıktı. Odada masayla, bir tek sandalyeden başka eşya yoktu. Tek başına oturuyordu. Ben girince korkudan yüzü bembeyaz, titremeye başladı. Ama ben de korktum, hiç ses çıkarmadan mektubu masaya koydum. Bunu görünce dedem çok sinirlendi. Yerinden hızla kalkıp sopasını aldı, vuracak gibi kaldırdı ama vurmadı, yalnız kolumdan beni dışarı itti. Daha birinci basamağı inmeden kapıyı tekrar açarak hiç açmadığı mektubu arkamdan fırlattı. Eve dönünce anneme her şeyi anlattım. Zavallı kadın yine yatağa düştü.

30 Rusya’da fakir halk arasında bazı evler, odaları perdeyle bölünerek kiralanıyordu. (Ç.N.)

VIII

O anda oldukça şiddetli bir gök gürültüsüyle birlikte şiddetli bir yağmur başladı; oda karardı. Anna Andreyevna çok korkmuştu, istavroz çıkarıyordu. Kocası pencereye bakarak,

— Şimdi geçer, dedi, kalkıp odayı boydan boya dolaştı.

Nelly fark ettirmeden onu izliyordu. Sinirli ve heyecanlıydı; durumunu anlayabiliyordum. Ona bakmamı istemiyor gibiydi.

İhtiyar tekrar koltuğuna oturarak,

— E, sonra ne oldu? diye sordu.

Nelly ürkek ürkek bakındı.

— Dedeni bir daha görmedin mi?

— Gördüm...

Anna Andreyevna da,

— Hadi anlat yavrum, anlat! diye kocasını destekledi.

— Tam üç hafta onu görmedim. O sıralarda kış bastırdı, kar yağmaya başladı. Bir gün dedeme aynı yerde rastlayınca çok sevindim. Annem onu bir daha göremediğim için üzülüyordu. Ondan kaçtığımı görsün diye bilerek karşı tarafa geçtim. Başımı çevirince, dedemin arkamdan yetişmeye çalıştığını fark ettim. Bana yetişemeyince koşmaya başladı. Hem koşuyor hem “Nelly, Nelly!” diye bağırıyordu. Azorka da peşimdeydi. Acıdım, durdum. Yanıma gelip beni elimden tuttu, beraber yürümeye başladık. Sonra ağladığımın farkına varınca durdu, bana uzun uzun baktı, eğilip öptü, o sırada ayakkabılarımın eski olduğunu gördü, “Başka ayakkabın var mı?”

diye sordu. Hiç paramız olmadığını, ev sahibimizin bize acıyarak yiyecek verdiğini anlattım. Ses çıkarmadı, birlikte çarşıya gidip yeni ayakkabı aldık. Hemen orada giymemi söyledi. Sonra Gorohova'daki evine gittik. Önce bakkaldan börekle iki tane şeker aldı. Evine gelince böreği yememi söyledi, arkasından şekeri verdi. Azorka da ayaklarını masaya dayamış, benden börek istiyordu; verince dedem güldü. Sonra beni karşısına alıp saçlarımı okşadı, okuma bilip bilmediğimi, şimdiye kadar neler öğrendiğimi sordu. Sorularına cevap verdim. Boş zamanlarında bana okuma yazma öğretmeye ve ders vermeye başladı. Sonra bana pencereye dönmemi, haber verene kadar ona bakmamamı söyledi. Söylediğini yaptım ama gene de yavaşça dönüp bir kere baktım. Dedem yastığının içine sakladığı paralardan dört gümüş ruble çıkarıp bana verdi. "Bunu yalnız sana veriyorum," dedi. Önce aldım, sonra durup düşündüm. "Yalnız banaysa almam," dedim. Dedem birdenbire kızdı, "Peki peki, istediğin gibi al!" dedi. Eve giderken beni öpmedi. Evde anneme anlattım. Her gün biraz daha kötüleşiyordu. Tabutçuya gelen bir doktor annemi tedavi ediyordu, ilaç yazmıştı. Annem istiyor diye sık sık dedeme gitmeye başladım. Dedem aldığı kitaplarla bana ders vermeye başladı. Dünyanın nasıl oluştuğunu, başka ülkeleri, oralarda yaşayan insanları, dağları, İsa'yı ve onun bağışlayıcılığını anlatıyordu. Anlattıklarıyla ilgili sorular sormamdan çok hoşlanıyordu. Bu yüzden sık sık soru sorardım. Bazen çalışmaz, Azorka ile oynardık. Azorka beni çok seviyordu, ona bastonun üzerinden atlamayı öğrettim; dedem de gülüyor, saçlarımı okşuyordu. Dedem az gülerdi; bazı günler çenesi açılır, bazen de hiç neden yokken susuverirdi. Gözleri açık olduğu halde uyur gibi dururdu. Bu şekilde saatlerce otururdu. Karanlıkta öyle korkunç, öyle ihtiyar görünürdü ki! Çoğu zaman, gelince onu sandalyede oturur bulurdum. Düşünürken tüm dünyayla ilişkisi kesilirdi. Azorka ayaklarının dibinde yatardı. Bekler, öksürmeye başlardım; dedem yine ilgilenmezdi. O zaman çıkıp giderdim. Evde annem dört gözle beklerdi beni. Yatağının yanına oturarak geç saate kadar dedemi anlatırdım. Bana derste anlattıklarını ve neler konuştuğumuzu söylerdim. Azorka'yı bastondan atlatırken dedemin nasıl güldüğünü anlatınca o da gülmeye başlardı. Gülünce neşelenir, bunları

tekrar tekrar dinlemek isterdi. Sonra dua etmeye başlardı. Annemin dedemi bu kadar çok sevmesine karşılık, dedemin annemi hiç sevmemesine çok şaşırırdım. Bir gün dedeme, annemin onu ne kadar sevdiğinden söyledim. Hiç konuşmadan, asık suratla dinledi. Annemin onu bu kadar sevip, sözünü ettiği halde kendisinin neden onunla hiç ilgilenmediğini sordum. Dedem kızdı, beni dışarı attı. Kapının arkasında biraz durdum. Çok geçmeden tekrar çağırdı ama hiç konuşmuyordu. Bir gün din dersinde; İsa'nın bize "Birbirinizi sevin, düşmanlarınızın yaptığı hakaretleri bağışlayın," diye emrettiği halde niçin annemi hâlâ bağışlamadığını sordum. Dedem yerinden fırladı, bunları bana annemin öğrettiğini söyleyerek yine dışarı attı, bir daha da evine gelmememi söyledi. "Zaten artık gelmem!" diyerek çıkıp gittim. Dedem ertesi gün o evden taşındı...

Nikolay Sergeyiç pencereye bakarak:

— Yağmurun çabuk dineceğini söylemiştim, bak Vanya güneş açtı bile.

O zamana kadar sessizce dinleyen Anna Andreyevna birden öfkelendi. İhmenev'e baktı, Nelly'i kucağına oturttu,

— Hadi sen anlatmana devam et güzel kızım, dedi. Ben seni dinliyorum. Bırak katı yürekli...

Söyleyeceklerini bitirmeden ağlamaya başladı. Nelly biraz şaşkın, ürkmüş bir halde bana baktı. İhmenev söylenenleri hiç üstüne almadan, başını çevirdi.

— Üç gün dedeme gitmedim; o günlerde annem fenalaştı. Paramız bitti, ilaç alamıyorduk. Yiyeceğimiz de yoktu, çünkü ev sahibimiz de zor durumdaydı. Artık yaptıkları yardımları başımıza kakıyorlardı. Üçüncü gün dedeme gitmek için hazırlanmaya başladım. Anneme, "Dedeme, para istemeye gidiyorum," dedim. Annem çok sevindi, çünkü ona dedemin beni nasıl kovduğunu anlattıktan sonra, onu bir daha görmeyeceğimi söylemiştim. Annem çok ağladı, gitmem için yalvardı. Dedem taşındığı için yeni evini aradım. Karşılaştığımız zaman üzerime öyle bir atıldı ki dövecek sandım. Olduğu yerde ayaklarını yerlere vurup bağırıyordu. Aldırmadım. Annemin çok hasta olduğunu, ilaçları için elli kopek gerektiğini, yiyeceksiz kaldığımızı söyledim. Dedem beni bağıra çağıra kapı dışarı etti, kapıyı

içeriden kilitledi. Ama beni dışarı iterken, parayı verene kadar merdivende oturacağımı söylemiştim. Az sonra kapıyı aralayarak baktı, beni görünce kapattı. Epey zaman geçti; gene kapıyı açıp kapattı. Bunu birkaç kere tekrarladı. Sonunda Azorka ile göründü. Kapıyı kilitleyerek önümden geçti, merdivenden indi, sokağa çıktı. Bana hiçbir şey söylemedi. Ses çıkarmadım, hava kararıncaya kadar orada oturdum.

Anna Andreyevna dayanamadı,

— Ah yavrum, kim bilir ne kadar üşümüşsündür! diye bağırdı.

— Mantom vardı.

— Manton da olsa... Ah evladım, neler çekmişsin! E, deden olacak adam ne yaptı?

Nelly'nin dudakları titremeye başladı ama bütün gücünü kullanarak kendini tuttu.

— Ortalık kararınca döndü. Merdivende bana çarptı, "Kim var orada?" diye bağırdı. Cevap verdim. Galiba, çoktan gittiğimi sanmıştı; orada olduğumu görünce şaşırdı, karşıma dikilip uzun uzun bana baktı. Sonra birdenbire hırsla bastonuyla basamağa vurdu, kapıya koşarak kilidi açtı. Sonra parayı getirdi; hepsi bakır beşlikti... Kafama atarcasına merdivene fırlattı, "Al!" diye bağırdı; "Bütün param bu. Annene de, ona lanet ettiğimi söyle!" Paralar merdiven basamaklarına saçıldı; karanlıkta toplamaya başladım. Dedem başaramayacağımı anladı, içerden mum getirdi. Merdiven aydınlanınca daha çabuk topladım. O da bana yardım etti. Yetmiş kopek olacağını söyleyerek içeri gitti. Parayı anneme verirken olanları anlattım. Üzüntüsünden daha kötü oldu. O gece ben de hastalandım, ertesi gün ateşler içinde yattım. Dedeme olan öfkem bir türlü geçmiyordu. Annem uyanır uyanmaz sokağa çıktım, dedemin evinin yakınındaki köprüde durdum. O sırada o adam geçti.

— Arhipov'dan bahsediyor, dedim. Size anlatmıştım Nikolay Sergeyiç: Bubnova'da bir tüccarla beraberdi, patakladığımız herif... Nelly o gün onu ilk defa görmüş. Devam et Nelly.

— Onu durdurup bir gümüş ruble istedim. Beni şöyle bir süzdü. "Bir gümüş ruble mi istiyorsun?" dedi. "Evet," dedim. Güldü. "Hadi benimle

gel," diye çağırdı. Gidip gitmemeyi düşünürken, birdenbire, altın çerçeveli gözlüğü olan bir ihtiyar yanımıza yaklaştı. Para istediğimi duymuştu. Yüzüme baktıktan sonra neden özellikle bir gümüş ruble istediğimi sordu. Annemin hasta olduğunu, ilaç almak için bu kadar gerektiğini söyledim, ihtiyar adam nerede oturduğumuzu sorarak adresi yazdı, bana bir banknot uzattı. Diğeri, gözlüklü ihtiyarı görür görmez uzaklaştı. Bir dükkâna girip parayı bozdurdum, otuz kopeği bir kağıda sararak annem için ayırdım. Yetmiş kopeği kâğıda koymadan avucumda sıktım, dedeme gittim. Kapıyı açtım, eşikten parayı önüne fırlattım... Hepsi yere saçıldı...

— İşte paranız! dedim. Mademki anneme kötü dua ediyorsunuz, sizin olsun paranız...

Kapıyı çarparak kaçtım.

Nelly, gözleri parlayarak ve çocukça bir küçümsemeyle İhmenev'e baktı. Anna Andreyevna Nelly'yi sımsıkı kucakladı. Kocasına bakmadan,

— İyi etmişsin Nelly, dedi. Hak etmiş, kötü, katı yürekli bir adammış senin deden.

Nikolay Sergeyiç, "hımm"la karşılık verdi. Sabırsızlanan Anna Andreyevna,

— Peki, sonra ne oldu, diye sordu.

— Dedeme bir daha gitmedim, o da beni aramadı.

— Demek annenle yapayalnız kaldınız. Vah zavallılar vah!

— Annemin durumu her gün biraz daha kötüye gidiyordu, yataktan çok az kalkıyordu. Artık hiç para bulamıyorduk. Ben yüzbaşının karısıyla beraber dilenmeye gidiyordum. O, hem evlerin kapılarını çalar, hem sokakta kibar, iyi görünümlü insanlardan para isterdi. Ama kendine hiçbir zaman 'dilenci' dedirtmezdi. Elinde kimlik kâğıdı ve fakirlik belgesi vardı. Zaten bunları göstermesine gerek kalmadan parayı veriyorlardı. Bana, herkesten para istemenin ayıp olmadığını söylerdi. Birlikte dolaşıp sadaka topluyor, bununla geçiniyorduk. Annem diğer kiracılardan dilencilik yaptığımı öğrendi. Bubnova da beni kendi yanına vermenin dilencilikten daha kârlı olacağını söylüyordu. Önce bize uğrar anneme para verirdi. Annem almayınca, "Amma da kibirlisiniz!" der, bu sefer yemek yollardı.

Benim için söyledikleri annemi hem korkuttu, hem son derece üzdü. Bir gün sarhoşken Bubnova annemi azarladı, dilenci olduğumu, yüzbaşının karısıyla beraber sokakta avuç açtığımızı tekrarladı. Yüzbaşının karısını hemen o gece evinden attı. Annem bunu duyunca ağlamaya başladı. Sonra birdenbire yataktan fırladı, giyindi, beni elimden tutarak sokağa çıkardı. İvan Aleksandriç engel olmak istedi ama annem dinlemedi. Sokakta güçlükle yürüyordu, adım başında kaldırıma oturuyordu, onu tutarak yardım ediyordum. Bana, dedeme gideceğini söyledi, ama geceydi. O sırada büyük bir caddeye çıktık; bir binanın önünde arabalar sıralanmıştı, insan kalabalığı girip çıkıyordu, pencereler ışık doluydu, içerden müzik sesleri geliyordu. Annem yol kenarında durdu, beni kucakladı. "Nelly, fakir ol, ömrünün sonuna kadar fakir kal ama bunlara gitme! Kim gelirse gelsin, kim çağırırsa çağırsın. Sen de zengin, güzel elbiseler içinde aralarına katılabilirsin, ama bunu istemiyorum. Çünkü bunlar kötü, zalim insanlar... Bu söylediklerimi sakın unutma, yoksul ol, çalış, dilen ama onlardan çağıran olursa, 'Size gelmeyeceğim,' diye cevap ver." Annem hasta haliyle böyle diyordu; sözünü dinleyeceğim.

Nelly heyecandan titriyordu, yüzü alevlenmişti.

— Ömrümün sonuna kadar çalışacağım. Size de çalışmak, hizmet etmek için geldim. Kızınız olmak istemiyorum.

İhtiyar kadın Nelly'yi kucakladı.

— Lütfen böyle söyleme yavrum. Annen hasta olduğu için sana öyle şeyler söylemiş, diye yalvardı.

İhmenev sertçe,

— Deliymiş, dedi.

Nelly ona dönerek aynı sertlikle karşılık verdi:

— Deli olsun, ölünceye kadar sözünden çıkmayacağım. Annem bana bunları söyledikten sonra bayıldı.

Anna Andreyevna,

— Aman Tanrım... Kış gününde, hasta haliyle sokaklarda... diye inledi.

— Bizi karakola götürecekleri sırada bir adam geldi ve adresimizi öğrendi, bizi arabayla evimize bıraktı, bana da on ruble verdi. Annem bir

daha kalkamadı, üç hafta sonra öldü...

Anna Andreyevna atıldı:

— Deden ne yaptı, bağışlamadı mı?

— Bağışlamadı. Annem ölmeden birkaç gün önce, dedeme gidip ölmek üzere olduğunu, böyle ölmenin ona çok acı geldiğini, bağışlamasını istediğini, benim yalnız kalacağımı söylememi istedi. Gittim, ama beni görünce kapıyı kapatmaya çalıştı, "Annem ölmek üzere, sizi görmek istiyor!" diye bağırdım, beni itip kapıyı kapattı. Eve dönüp anneme sarıldım, annem de her şeyi anlayarak hiçbir şey sormadan bana sarıldı.

Nikolay Sergeyiç, Nelly'nin sözünü bitirdiği sırada güçlükle ayağa kalktı, bizi süzdü, tekrar halsizce koltuğa oturdu. Anna Andreyevna çok üzgündü.

— Ölmeden birkaç saat önce beni çağırdı, ellerimi sımsıkı tutarak, "Bugün öleceğim Nelly," dedi. Daha konuşacaktı ama gücü yoktu. Beni görmüyordu galiba, yalnız elimi sımsıkı tutuyordu. Yavaşça elimi çektim, dedeme koştum. Beni görünce sandalyeden fırladı. Yüzü bembeyaz oldu. Korkunç görünüyordu. Titriyordu... Elinden çektim, sadece, "Ölüyor!" diyebildim. Dedem birdenbire allak bullak oldu. Bastonunu kaptığı gibi peşimden koşmaya başladı. Hava soğuk olduğu halde şapkasını bile almamıştı. Dönüp aldım, başına geçirdim, ikimiz olanca hızımızla koştuk. Annemi sağ bulamayacağımızdan korkuyordum. Araba tutmasını söyledim. Ama dedemin parası araba tutmaya yetmeyecek kadar azdı. Pazarlık yaptığı arabacılar onunla ve Azorka'yla alay ediyorlardı. Pazarlığı bırakıp koşmaya başladı, Azorka da bizimle koşuyordu. Dedem tıkanır gibi oldu, ansızın düştü, şapkası bir yana fırladı. Arkasından koştum, şapkasını başına koydum. Eline yapıştım, koşmaya devam ettik. Gece karanlığında evimize geldik. Ama geç kalmıştık, annem ölmüştü... Dedem onu görünce ellerini birbirine vurdu. Titriyor, karşısında ses çıkarmadan duruyordu. Elinden tutarak ölünün yanına çektim, "İşte bak zalim, kötü adam, bak! Gör!" diye bağırdım. Dedem bir çığlık attı, yere yığıldı.

Nelly, Anna Andreyevna'nın kollarından sıyrılarak yere atladı. Aramızda benzi uçuk, bitkin, ürkek bir şekilde duruyordu. Ama Anna Andreyevna onu tekrar kucakladı. Kendinden geçerek,

— Bundan sonra ben senin annen olacağım Nelly! diye bağırdı. Gidelim Nelly, şu zalim, kötü insanları bırakıp gidelim! Bırakalım herkesle alay edip dursunlar, Tanrı hepsinin hesabını sorar... Gidelim Nelly! Gidelim buradan, gidelim!

Anna Andreyevna'yı daha önce hiç bu kadar heyecanlı görmemiştim. Nikolay Sergeyiç doğrularak,

— Nereye Anna Andreyevna? diye sordu:

— Ona... Kızıma... Nataşa'ya!

Nelly'yi kapıya doğru sürükledi.

— Dur biraz, dur... Bekle!

— Daha ne kadar bekleyeceğiz, kalpsiz adam! Hoşça kalın!

İhtiyar kadın arkasına baktı ve birdenbire, hayret içinde kalarak durdu. Nikolay Sergeyiç arkasındaydı. Telaşlı telaşlı şapkasını arıyor, titreyen elleriyle paltosunu giymeye çabalıyordu. Anna Andreyevna ellerini birleştirmiş, bu umulmadık mutluluktan adeta korku duyuyordu.

— Sen de mi? Sen de mi benimle geleceksin?

İhmenev, inler gibi:

— Nataşa... Benim Nataşam nerede, diye mırıldandı. Kızımı isterim... Nerede o?

Uzattığım koltuk değneğini alarak kapıya doğru yürüdü. Anna Andreyevna:

— Bağışladı, bağışladı! diye bağırdı.

İhtiyar ancak birkaç adım atmıştı ki kapı hızla açıldı, odaya humma nöbetine tutulmuş gibi yüzü sapsarı, bakışları alev saçarak Nataşa daldı. Elbisesi buruşmuş, yağmurdan sırılsıklam olmuştu. Atkısı düşmüştü, iri yağmur taneleri gür saçlarında parıldıyordu. Odaya dalmasıyla babasıyla karşı karşıya gelmesi bir oldu. Acı bir çığlıkla kollarını uzatarak ayaklarına kapandı.

IX

Babası onu yerden kaldırarak kucakladı, kendi koltuğuna oturttu, önünde diz çöktü. Kızını yeniden kaybedecekmiş gibi, aceleyle ellerini, ayaklarını, öpüyor, yüzüne bakmaya doyamıyordu; sanki yanında olduğuna inanamıyordu. Anna Andreyevna hıçkırıklar arasında Nataşa'ya sarıldı, başını göğsüne bastırdı.

İhmenev kızının ellerini ellerine almış; solmuş, süzgün ama hâlâ güzel yüzüne, içinde yaşlar pırıldayan gözlerine bir âşık gibi bakıyor,

— Canım benim... Hayatım! Biricik kızım! diye kekeliyordu. Gözümün nuru, evladım...

İhmenev bunları durmadan tekrarlıyor, sonra birden susarak Nataşa'yı hiç doyamayacakmış gibi seyrediyordu. Hâlâ diz çökmüş, yüzünde bir an beliren çocukça bir gülümsemeyle hepimizi süzdü.

— Yavrumun zayıfladığını da nereden uydurdular! dedi. Belki biraz süzülmüş, rengi uçuk ama bakın, ne kadar güzel! Eskisinden de, inanın eskisinden de güzel!

İhmenev ruhunu parça parça eden sevincin verdiği sızıyla elinde olmadan sustu.

Nataşa,

— Kalkın babacığım, ben de sizi öpmek istiyorum! diye yalvardı.

— Sevgili yavrum benim! Duydun mu Annuşka, ne güzel konuşuyor, duydun mu?

Kızını yeniden derin bir sevgiyle kucakladı.

— Hayır Nataşa, kalbinin beni bağışladığını hissedinceye kadar ayaklarının dibinde yatmalıyım, çünkü bağışlanmaya asla layık değilim. Seni reddettim, lanet ettim sana; duyuyor musun Nataşa, sana kötü dualar ettim! Yapabildim bunu... Sen de bu dualarıma inanabildin. Öyle ya, inanabildin! Oysa inanmamalıydın. Ah hırçın kalpli çocuk! Niye şimdiye kadar aramadın beni? Sana kucağımı açacağımı biliyordun. Eskiden seni nasıl sevdiğimi unutmadın değil mi? Ama şimdi, her zaman olduğundan daha çok seviyorum. Bütün kanımla, canımı verecek, kalbimi koparıp parça parça ederek, ayaklarının altına atacak kadar seviyorum. Hayatım, kızım benim!

Nataşa mutluluktan ağlayarak,

— Öyleyse öp beni zalim babam! diye mırıldandı. Annem gibi, dudaklarımdan, yüzümden öp!

İhmenev kızını uzun uzun kucakladı.

— Gözlerinden de öpeceğim! Gözlerinden de... Eskiden yaptığım gibi... Hatırlar mısın Nataşa? Ah Nataşa! Bizi rüyanda görüyor muydun? Ben hemen hemen her gece görürdüm seni. Her seferinde yanıma geliyordun, ben de ağlayıp duruyordum... Bir keresinde, küçüklüğünü rüyamda gördüm. On yaşındayken piyano dersi almaya yeni başladığın sıradaki gibi kısa etek, güzel ayakkabılar giymiştin. Ellerin kıpkırmızıydı... O zaman ellerin hep kırmızıydı, değil mi Annuşka? Geldin, kucağıma oturdun, boynuma sarılıyordun... Ama sen kötü çocuk, kötü dualarıma, bize gelince seni geri göndereceğime inandın demek! Beni dinle Nataşa: O kadar çok evine geldim ki! Bunu hiç kimseye söylemedim. Bazen pencerenin dibinde durup, geceleri sık sık mum yaktığını gördüm. O penceredeki gölgeni görmek için neler vermezdim. Bazen sokağa çıkınca seni hiç olmazsa uzaktan görürüm diye karşı

kaldırımda saatlerce beklerdim... Ya sen geceleri, rüyanda, babanı görüyor muydun? Hiç aklına geldim mi Nataşa? Kalbin, sokakta, pencerenin dibinde nöbet beklediğimi hissetti mi acaba? Kış aylarında, gecenin yarısında, yukarı çıkıp karanlık ve soğuk merdivenlerde sesini, gülüşünü duymak için kulağımı kapına dayadığım az mı oldu! Sana kötü dualar ettikten hemen sonra, seni bağışlamak için kapına geldim ama… Ah Nataşa!

Kızını kaldırarak, özlemle, sımsıkı kucakladı.

— Yavrum yine bizimle, yine kollarımda. Tanrım, bugünleri gösterdiğin için sana şükürler olsun! Onca felaketten sonra yaşadığımız bu aydınlık güne şükürler olsun! Bizi aşağılayan, hakaretler eden o onursuz adamlara en güzel cevabı verdik. İşte kızım burada, bizimle. Herkese söyleyeceğim: “Bu benim saygıdeğer, sevgili kızım.”

Babasının kolları arasından bana elini uzatan Nataşa, duyulur duyulmaz bir sesle,

— Vanya, Vanya! diye seslendi.

O anda beni hatırlamış olmasını asla unutamayacağım.

İhmenev etrafa bakınarak, birdenbire,

— Nelly nerede, diye sordu. Karısı telaşlandı:

— Sahi, nerede o? Evladım, unuttuk onu...

Nelly odada yoktu; sessizce diğer odaya kaçmıştı. Yanına gittik. Bir köşeye gizlenmiş, olanları izliyordu. İhmenev onu kucaklamak istedi. Nelly uzun, garip bir bakışla onu süzdü. Sonra, kimseyi tanımıyormuş gibi,

— Annem nerede, annem, dedi, titreyen ellerini bize uzatarak.

— Nerede, annem nerede, diye tekrarladı. Birdenbire korkunç bir çığlık attı, yüzü çarpıldı, yere düştü.

SON SÖZ

SON ANILAR

Haziranın sıcak günleri… İnşaat tozlarının ve gürültüsünün yanı sıra bunaltıcı sıcaklar… Şansımız varmış, birden yağmur bulutları toplandı ve bir sağanak boşaldı. Sanki bu yağmurla bütün şehir temizlenmiş gibi oldu ve yağmur sonrasının o hoş serinliği sardı her yeri. Küçücük evimin penceresini açtım ve güzel havayı soludum. Havanın verdiği enerjiyle, bitirmek üzere olduğum yazıyı bırakıp, bizimkilere gitmek istedim. Yine de bu isteğime karşı koyup, bitirmek için daha hızlı yazmaya başladım. Aslında bitirmesem de çok çok paramı alamayacaktım. Ama o zaman da içim rahat etmeyecekti. Yazı bitince bir kuş kadar özgür olacaktım.

Sonunda bitirdim ve masamın başından kalktım. Her yerim ağrıyor. Kendimi biraz da sinirli hissediyorum. İhtiyar Alman doktorum, bu çalışmaya yetecek kadar gücüm olmadığını söylemişti ama yine de yetti işte.

Ayakta duracak kadar gücüm yok, ama yine de eserimi bitirmenin ve biraz para kazanabilecek olmanın heyecanıyla giyinip, yazdıklarımı da alıp yayımevi sahibine doğru yola çıktım. Sonunda hikâyemin bitmesi onu da sevindirecekti. Biraz para ve özgürlük ne güzel!

Aleksandr Petroviç çıkmak üzereydi. O da, edebiyatla ilgisi olmayan ama para kazandıracak bir işi yeni bitirmişti. İki saattir çalışma odasında birlikte

oturduğu bir Yahudi'yi gönderip, beni gördüğüne sevindiğini belli ederek yanıma geldi ve elimi sıktı. Yumuşak sesle sağlığımın nasıl olduğunu sordu.

Aleksandr Petroviç iyi bir insandı! Hem şaka bir yana ona çok şey borçluydum. Edebiyatla uğraşısının yalnızca yayımcılıktan ibaret olması onun suçu değildi. Ne de olsa edebiyatçının bir de yayımcıya ihtiyacı vardı!

Aleksandr Petroviç, romanımın bittiğini, hazırladığımız derginin büyük bir kısmının tamamlandığını duyunca sevindi. Sonunda benim bir işi uzatmadan tamamladığımı iğnelemeden edemedi. Memnun bir yüz ifadesiyle kasaya gidip daha önce anlaştığımız elli rubleyi çıkardı.

Sonra, bugünlerde hakkımde bolca eleştiri yazıları yayınlayan bir derginin, yeni sayısındaki yazıyı gösterdi. Son yazımla ilgiliydi. Ne kötü ne de iyi şeyler yazılmıştı. Yalnızca, yazılarımla o kadar oynuyormuşum ki, artık insanı bıktırıyormuş.

Yazıyı okuyunca çok güldük. Bu son yazılarımı da örnek göstererek, ne kadar çabuk yazdığımı, hiçbir ayrıntıyla ilgilenmediğimi anlattım.

— Ama suç sizde İvan Petroviç. Yazılarınızı hep gece yazıyorsunuz.

Aleksandr Petroviç sevimli adamdı. Elbette bazı zayıf yanları da yok değildi. Edebiyat konusunda çok yeterli olmadığı halde, bu konuda konuşup övünmekten büyük zevk alırdı. Neyse, şimdi bunlardan söz etmek istemiyorum. Aleksandr Petroviç, Vasilyevski Ostrov'a gideceğimi öğrenince, kendisi de o yakınlardaki villasına gideceğini söyleyerek, beni bırakmayı teklif etti, kabul ettim.

— Yeni arabamı görün, çok güzel.

Aşağıya indik. Araba gerçekten güzeldi. Aleksandr Petroviç arkadaşlarını yeni arabalarına bindirmekten çok zevk alırdı. Bu onun için neredeyse bir ihtiyaçtı.

Arabada, edebiyatla ilgili konuşmaya devam ettik. Konuşurken hiç çekinmediği için, bir yerlerde duyduğu ya da okuduğu bazı fikirleri kendi fikirleriymiş gibi anlatıyordu. Duyduklarını bazen çok tuhaf bir şekilde yorumluyor, doğru olmayan sonuçlar çıkarıyordu. Nedense ünlü olmak gibi bir kaygısı vardı. Aslında sadece yayıncılık yapıp para kazanmasının daha

iyi olacağını düşündüm. O ise iyi bir yazarın ya da eleştirmenin sahip olabileceği şöhreti istiyordu

Aleksandr Petroviç aynı zamanda unutkandı da. Birkaç gün önce tartıştığımız bir konuyu şimdi bana kendi fikriymiş gibi açıklıyordu. Çevresindekiler de bu özelliğini bilirlerdi. Konu yavaş yavaş edebiyatçıların birbirlerinin kuyusunu kazdığına, namussuzluğuna kadar geldi.

Artık söylediklerini dinleyemiyordum. Sonunda Vasilyevski Ostrov'daydım. Onüçüncü Sokağa geldim, işte evleri… Anna Andreyevna beni görünce sevindi ve sus işareti yaparak,

— Nelly şimdi uyudu; diye fısıldadı. Sakın uyandırmayın. Çok yorgun zavallı kız. Korkuyoruz... Doktor, şimdilik önemli bir şey olmadığını söylüyor. Hoş, sizin doktorun ağzından doğru dürüst söz de çıkmıyor ya... Siz de çok düşüncesizsiniz, saatlerdir yemeğe bekliyoruz.

Anna Andreyevna'ya fısıldayarak,

— Size iki gün uğrayamayacağımı söylemiştim, dedim. Yazıyı bitirmem gerekiyordu.

— Ama yemeğe geleceğine söz verdin, neden gelmedin? Nelly sırf senin için yataktan kalktı, koltuğuyla sofraya oturttuk. "Ben de sizinle beraber Vanya'yı bekleyeceğim!" diye tutturdu. Ama Vanya'yı bekle ki gelsin... Bak, saat altıya geliyor. Nerelerde dolaştın bu zamana kadar? Ah sizi gidi çapkınlar! Kızcağız öyle üzüldü ki, yatıştırıncaya kadar neler çektim. Neyse, şimdi uyudu yavrucak. Nikolay Sergeyiç de şehre indi ama çay saatine doğru gelir. Yalnız başıma uğraşıyorum... Bir işi var İvan Petroviç oğlum; yalnız, Permi'de oluşuna canım sıkılıyor.

— Nataşa nerede?

— Bahçede canım kızım, bahçede. Git yanına... O da bir hoş... Bilmem ki, aklım almıyor benim... Ah İvan Petroviç, canım çok sıkkın! Mutlu, neşeli olduğunu söylüyor ama inanamıyorum... Git yanına Vanya, sonra neyi olduğunu anlatırsın.

Hemen bahçeye çıktım. Çok küçük bir bahçeleri var. Birkaç yaşlı ağaçları, rengârenk çiçekleriyle çok sevimli bir görüntü sergiliyor.

Nataşa beni görünce sevinçle boynuma atıldı. O da yeni iyileştiğinden, hâlâ solgun görünüyordu.

— Bitirdin mi Vanya?

— Tamamen. Bu gece boşum artık.

— Ne güzel! Aceleye gelmedi ya? Çok düzeltmen gerekti mi?

— Ne yapalım! Ama önemi yok bunun. Böyle sıkı çalışınca sinirlerimde bambaşka bir gerginlik hissediyorum: Daha açık düşünüyorum, duygularım daha canlı, daha derin oluyor; ifademe hâkim olabiliyorum. Hızlı çalışmanın verimi başka..

— Ah, Vanya, Vanya!

Son zamanlarda Nataşa benim yazdıklarımla, kariyerimle çok fazla ilgilenmeye başladı. Her yazdığımı okuyor ve yazılarımla ilgili çıkan eleştirileri izliyordu.

— Kendini harcıyorsun Vanya; diye çıkıştı bana. Böyle zorlanırsan hem kendini harcar, hem sağlığını kaybedersin. S.'ye bak, iki yılda bir uzun hikâye yazıyor. N. on yılda ancak bir roman çıkardı. Ama eser oya gibi işlenmiş, en ufak eksiği yok.

— Doğru, haklısın; ama onlar benim gibi para kazanmak için yazmıyorlar. Yazılarını sağa sola yetiştirmek gibi bir sorunları da yok ayrıca. Hadi bunları konuşmayalım. Sen de haber var mı?

— Çook... Ondan mektup aldım.

— Gene mi?

— Evet.

Nataşa, Alyoşa'nın mektubunu verdi. Ayrıldıktan sonraki üçüncü mektuptu bu. Birincisini Moskova'dan göndermişti; o mektuptan çıldırmış olduğu sanılabilirdi. Önceden konuştukları gibi Moskova'dan ayrılması olanaksızdı. İkinci mektubunda, Nataşa ile evlenmek için yakında döneceğini, bu karardan onu hiçbir kuvvetin döndüremeyeceğini yazıyordu. Ama bu mektupta, buna artık kendisinin de inanmadığı ve başka şeylerden etkilendiği seziliyordu. Bu arada Katya'nın iyi ki var olduğundan, o olmasa ne yapacağından söz ediyordu. Üçüncü mektubunu sabırsız bir merakla açtım, iki sayfalık mektup üzüntüyle yazılmış, karalanmış, gözyaşı dolu bir

mektuptu. Evlenmelerinin ikisi için de iyi olmayacağını, ayrılmaları gerektiğini, onu bağışlamasını ve unutması gerektiğini yazıyordu. Sonra birden bu kararından vazgeçerek Nataşa'dan özür diliyor, ona haksızlık ettiğini ve bir alçak olduğunu söylüyor, şu anda köyde bulunan babasının sözünden çıkamadığını anlatıyordu. Çok acı çektiğini ve aslında Nataşa'yı istediğini, birlikte çok mutlu olacaklarını yazıyordu. Babasının söylediklerinin haksız olduğunu kanıtlamaya çalıştığını ve evlenseler mutlu olacaklarını bildiriyor, kendine kızarak acele bir vedayla mektubunu bitiriyordu.

Nataşa sonra bir mektup daha verdi. Bu Katya'nın mektubuydu. Alyoşa'nın gerçekten çok üzgün olduğunu, üzüntüsünden hastalandığını ama şimdi daha iyi olduğunu yazıyordu. Onda bu kalp olduktan sonra Nataşa'yı hiçbir zaman unutamayacağını, onu hep seveceğini belirtiyordu. Eğer bir gün Alyoşa sizi unutur ve sevmezse ben de ondan vazgeçerim, diyordu.

Mektupları Nataşa'ya geri verdim. Ses çıkarmadan bakıştık. Sözleşmiş gibi, geçmişten söz etmekten kaçınıyorduk. Nataşa çok acı çekiyordu ama belli etmemeye çalışıyordu. Babasının evine döndükten sonra bir süre hasta yattı, bugünlerde yeni yeni toparlanıyordu. Şimdilik gelecekle ilgili bir şeyler konuşmuyorduk. Nikolay Sergeyiç'in başka bir yerde bulduğu iş yüzünden yakında ayrılacağımızı biliyordu ve bana çok sıcak, şefkatli davranak geçmişte yaşadıklarımız yüzünden kendini bağışlatmaya çalışıyordu. Bu çabası beni üzüyordu. Ama bu üzüntüden kurtulmam zor olmadı. Çünkü Nataşa beni, gerçekten seviyordu. Beni bensiz olamayacak kadar ve kardeşi gibi seviyordu. Yaklaşan ayrılık ikimizi de çok üzüyordu. Her şeyi konuşuyorduk ama sadece bu ayrılıktan söz etmiyorduk.

Nikolay Sergeyiç'i sordum.

— Gelir neredeyse, dedi. Çaya yetişeceğini söylemişti.

— O işle mi ilgileniyor?

— Evet. İş yüzde yüz olmuş durumda... Hatta bugün gitmeyebilirdi.

— Niye gitti öyleyse?

— Bana mektup geldi ya...

Biraz sustuktan sonra:

— Benimle o derece aklını bozmuş ki, çok üzülüyorum Vanya, dedi. Hep benim neler hissettiğimle ilgileniyor. Her davranışımdan sonuçlar çıkarmaya çalışıyor. Bazen beni mutlu etmek için şakalar yapıyor, bizi güldürmeye çalışıyor. Sonra içine kapanıp sessizce oturuyor.

Nataşa güldü,

— Bugün bu mektupları aldım; diye devam etti. Benimle göz göze gelmemek için hemen sokağa fırladı. Onu kendimden çok seviyorum Vanya!

Nataşa başını eğdi, elimi sıktı.

— Senden bile çok...

Konuşmadan bahçede yürümeye devam ettik:

— Bugün Masloboyev geldi. Dün de gelmişti.

— Evet, bugünlerde size çok sık geliyor.

— Neden geldiğini biliyor musun? Annem, her sözüne inanıyor. Masloboyev’in her şeyi, yani kanunları falan bildiğine, her şeyin altından kalkabileceğine inanıyor. Bugünlerde ne düşünüyor biliyor musun? Benim prenses olamadığımı… Hatta buna üzülüyor bile. Babamla bunu konuşamadığı için Masloboyev’le konuşuyor, kanun yoluyla nasıl çözüleceğini soruyor. Masloyobev, olmaz demiyor, oyalıyor.

Nataşa gülümsedi.

— Öyledir o zevzek! dedim. Nereden anladın bunları?

— Annem ağzından kaçırdı... İmalarla falan...

— Nelly ne yapıyor, hali nasıl?

— Aşkolsun Vanya! Çocuğu ancak şimdi hatırlayabildin!

Nelly İhmenev ailesinin gözbebeği olmuştu. Nataşa onu son derece seviyordu. Nelly de ona bütün kalbiyle bağlanmıştı. Zavallı çocuğun sonunda böyle bir sevgi bulacağı hiç aklına gelir miydi? Taş kalbinin yumuşadığını, ruhunun hepimize açıldığını sevinçle görüyordum. İçinde iyice yer etmiş kuşku, öfke ve inatçılığa karşı gösterdiğimiz sevgiye adeta tutkuyla cevap veriyordu. Ama gene de inatçılıktan tamamen vazgeçmemişti. İçinde kabaran sevinç gözyaşlarını tutmaya çalıştı, kendi

kendisiyle mücadele etti, sonunda teslim oldu... En çok Nataşa'yı, ondan sonra ihtiyar İhmenev'i seviyordu. Bensiz duramıyordu; birkaç gün uğramasam rahatsızlığı artıyordu. Son defa, çoktandır bitiremediğim bir yazımı bitirmek için bir-iki gün evde kalmam gerekiyordu. Nelly'yi bu ayrılığa, fazla üzüp sarsmadan hazırlamak sorun oldu. Bununla beraber sevgisini açıkça göstermeye utanıyordu.

Sağlığı hepimizi endişelendiriyordu. Daha iyi olacağını düşünerek onlarla kalmasına karar verdik. İhtiyarların Nataşa ile barıştıkları gün, orada fenalaşmıştı. Zaten hastaydı; durmadan ilerleyen hastalığı o sıralar hızını daha da artırmıştı. Hastalığının ne olduğunu bilmiyorduk, kesin olarak anlaşılamamıştı. Buhranları eskisinden sık geliyordu; halsizdi, gücü iyice azalmıştı. Son günlerde ateşinin düşmemesi Nelly'yi iyice yatağa düşürmüştü. Hastalığı arttıkça çocuk garip bir şekilde uysallaşıyor, hepimize karşı yumuşak, tatlı dilli, candan oluyordu. Üç gün önce yatağının yanından geçerken elimden yakaladı, kendine doğru çekti. Odada kimse yoktu. Yüzü alev gibi yanıyor, gözleri kor gibi parlıyordu. Titreyerek, sinirli bir hareketle bana doğru uzandı; üzerine eğildim. Esmer kollarını boynuma dolayarak beni öptü, sonra Nataşa'yı istedi. Çağırdım. Nataşa'yı yatağına oturttu.

— Sizleri doya doya görmek istiyorum. Dün gece hepinizi rüyamda gördüm, bu gece de göreceğim... Zaten sık sık... Her gece görüyorum.

Bir şeyler anlatmak istiyor ama içindeki duygular onu boğuyordu. Bunların ne olduğunu anlamıyor, ifade etmeyi beceremiyordu.

Nikolay Sergeyiç de Nelly'yi aşağı yukarı Nataşa kadar seviyordu. Kimse onun kadar Nelly'yi neşelendirip güldüremiyordu. Yanına gelir gelmez hemen kahkahaları duyuluyor, hatta yaramazlığa başlıyordu. Bizim hasta, ihtiyara afacan afacan takılıyor, çeşitli maskaralıklar yapıyor, rüyalarını anlatıyordu. Yattığı yerden bir sürü masal uydurarak ondan hikâye istiyordu; ihtiyar, 'küçük kızına' bakarken çocuk gibi seviniyor, hayranlığı günden güne artıyordu. Bir akşam, Nelly'yi her zamanki gibi yatağında kutsadıktan sonra dışarı çıkarken bana,

— Tanrı onu çektiklerimize karşılık ödül olarak yolladı bize, dedi.

Her akşam toplanıyorduk. Masloboyev hemen hemen her gün bizdeydi. Çok sevilen ihtiyar doktor da arada bir geliyordu. Nelly'yi tekerlekli koltuğuyla yuvarlak masamıza alıyor, balkon kapısını açıyorduk. Batmak üzere olan güneşin aydınlattığı yemyeşil küçük bahçe önümüzdeydi. Bahçeden taze yeşilliklerle yeni açan leylakların kokusu geliyordu.

Nelly böyle günlerde çok mutlu oluyordu. Ama bazen geçmişine ait üzücü hikâyeleri hatırlıyor ve kendisi dahil, hepimizi üzüyordu. Böyle durumlarda onun dikkatini dağıtmaya çalışıyor, neşeli şeylerden söz ediyorduk. Zaten doktor da Nelly'nin hikâyesini anlatmasını yasaklamıştı. Onu uyardığı zamanlarda, Nelly doktora takılıp şakalaşırlardı.

Çok özenli olmamıza rağmen, Nelly günden güne sönüyordu. Aşırı derecede duygulu olmuştu, kalbi düzensiz çalışıyordu. Doktor bana, ölüm ihtimalinin yaklaştığından söz etmeye başladı.

İhmenevleri üzmemek için bunu onlara açmıyordum. Nikolay Sergeyiç, Nelly'nin yola çıkınca iyileşeceğinden emindi...

Nataşa, Nikolay Sergeyiç'in sesini duyunca,

— İşte babam geldi, dedi. İçeri gidelim Vanya.

Nikolay Sergeyiç içeri girer girmez her zamanki gibi yüksek sesle konuşmaya başladı. Ama Anna Andreyevna'nın elleriyle yaptığı işaretleri görünce sesini kıstı, Nataşa ile bana sessizce, o günkü dolaşmasını anlatmaya başladı. Peşine düştüğü işi sonunda almıştı. İhmenev buna çok seviniyordu. Ellerini ovuşturarak,

— On beş gün sonra yola çıkabileceğiz; dedi, kaçamak, endişeli bir bakışla Nataşa'yı süzdü.

Nataşa gülümsedi, boynuna sarılınca, ihtiyarın kuruntusundan eser kalmadı. Sevinçle,

— Gidelim çocuklar, gidelim! dedi. Yalnız sen Vanya... Senden ayrılmak çok acı... (Şunu da söyleyeyim, İhmenev bir kere olsun birlikte gitmemizi önermemişti. Nataşa'ya olan aşkımı bilmeseydi eminim beni de çağırırdı.)

— Ne yapalım dostlar, ne yapalım! Çok üzülüyorum Vanya ama yer değiştirmek hepimizi canlandıracak. Yer değiştirmek, baştan başa değişmek demektir.

İhmenev gene kızına baktı, inanıyordu, inançlı olduğuna seviniyordu.

Anna Andreyevna,

— Nelly ne olacak, dedi.

— Nelly mi? Ne var sanki... Yavrucak biraz rahatsız, ama o zamana kadar iyileşir umarım. Şimdi bile daha iyi, değil mi Vanya?

Endişeyle, benden yardım bekler gibi yüzüme baktı.

— Şimdi nasıl, uyudu mu? Bir şeyi yok değil mi? Uyandı mı acaba? Bak ne yapalım Anna Andreyevna, masayı hemen taraçaya çıkaralım; semaver gelinceye kadar bizimkiler toplanırlar, Nelly'yi de getiririz... Enfes olur. Gidip bakayım, uyanmıştır belki.

Anna Andreyevna'nın tekrar ellerini sallamaya başladığını görünce,

— Sadece bakacağım, uyandırmayacağım korkma! diye ilave etti.

Ama Nelly uyanmıştı bile. Biraz sonra her zamanki gibi akşam çayı için toplanmıştık.

Nelly'yi koltuğuyla getirdiler. Doktorla Masloboyev de geldi. Masloboyev Nelly'ye kocaman bir demet leylak getirdi, ama düşünceli görünüyordu, neşeli değildi.

Masloboyev'in hemen hemen her gün İhmenevlere gelmeye başladığını, bütün ev halkının, özellikle Anna Andreyevna'nın onu çok sevdiğini söylemiştim. Yalnız Aleksandra Semyonovna'nın adını anan yoktu. Masloboyev de ondan söz etmiyordu, ihtiyar kadın, Aleksandra Semyonovna'nın henüz Masloboyev'in resmi karısı olmadığını öğrenince onu evine çağırmanın, hatta adını anmanın uygun olmayacağını düşündü, öyle hareket etti. Anna Andreyevna'nın özelliklerinden biriydi bu. Belki kızı olmasa, hele başlarından öyle bir olay geçmemiş olsaydı bu derece titiz davranmazdı.

Nelly o akşam nedense üzüntülü, hatta tasalı görünüyordu. Sanki gördüğü kötü bir rüyadan etkilenmişti. Gene de Masloboyev'in hediyesine çok sevindi. Karşısındaki bardağın içinde duran çiçekleri zevkle seyrediyordu.

İhmenev,

— Çiçekleri çok seviyorsun, değil mi Nelly, dedi heyecanla. Dur, hemen yarın. Neyse, şimdi söylemeyeyim de sonra görürsün... diye ilave etti.

Nelly,

— Severim, dedi. Annemi çiçeklerle nasıl karşıladığımız aklıma geliyor... Annem, biz oradayken (Avrupa'yı kastediyordu) bir kere tam bir ay hasta yatmıştı. Heinrih'le ben, annem ayağa kalkıp odasından ilk çıkacağı gün bütün evimizi çiçeklerle donatmayı kararlaştırdık. Dediğimizi yaptık. O gün annem akşamdan, ertesi sabah kalkıp artık bizimle beraber kahvaltı edeceğini söyledi. Erkenden kalktık. Heinrih bir yığın çiçek getirdi. Bütün evi yeşil yapraklarla, çiçek demetleriyle donattık. Sarmaşıklar, adını bilmediğim, geniş yapraklar, iri beyaz çiçekler, nergisler vardı. Nergisi çok severim! Sonra güller, öyle güzel güller vardı ki! Hepsini çelenk gibi ördük, duvarlara astık, saksılarda olanları yere dizdik. Ağaç gibi kocamanları fıçılar içindeydi, onları köşelere, annemin koltuğunun iki yanına koyduk. Annem odasından çıkınca hem şaşırdı, hem çok sevindi; Heinrih de seviniyordu... Bunları hâlâ unutamıyorum...

O akşam Nelly her zamankinden daha halsiz, sinirliydi. Doktor zaman zaman ona merak ve endişeyle bakıyordu. Ama kızcağızın çenesi açılmıştı. Uzun uzun, hava kararıncaya kadar bize oradaki hayatını anlattı. Engel olamadık. Öyle güzel anlatıyordu ki… Annesi ve Heinrih'le o sırada çok gezmişler. Eski hatıralar bir bir canlandıkça Nelly heyecanla mavi göğü, yolda gördüğü karla, buzla örtülü yüksek dağları, dağ şelalelerini anlatıyordu. Sonra İtalya'nın gölleriyle vadilerine, çiçeklerine, ağaçlarına geçti. Köylülerin kıyafetlerini, esmer yüzlerini, kara gözlerini anlattı. Karşılaştıkları insanlardan, geçirdikleri maceralardan söz açtı. Gördüğü büyük şehirleri, sarayları, renk renk ışıklarla birdenbire aydınlanan yüksek kubbeli kiliseyi, göğü ve denizi, masmavi sıcak Güney şehirlerini hatırladı...

Hepimiz dinledik. Nelly bu çeşit hatıralarını şimdiye kadar bu kadar ayrıntılı anlatmamıştı. Her zaman dinlediklerimiz bambaşka şeylerdi.

Anne kızın puslu, mutsuz bir akşam, fakir yataklarında koyun koyuna yatarken eski günlerini, ölen Heinrih'i, başka memleketlerde gördüklerini hatırlamaları gözümün önüne geldi. Sonra annesiz, tek başına Bubnova'nın

vahşi bir acımasızlıkla attığı dayaklara sabırla karşı koyarak kendini korumaya çalışan Nelly'yi düşündüm.

Sonunda Nelly'ye fenalık geldi; odasına götürüp yatırmak zorunda kaldık. İhmenev hem korkmuş, hem hastanın bu kadar konuşmasına izin verildiği için kızmıştı. Nelly bayılmıştı; zaten bu bayılmalar son zamanlarda sık sık oluyordu. Nelly ayılır ayılmaz beni istedi. Yalnız bana söyleyeceği bir şey varmış. Konuşmasına izin versinler diye öyle yalvardı ki doktor karşı koyamadı. Benden başka hepsi odadan çıktılar. Yalnız kalınca Nelly,

— Bak Vanya, dedi; onlarla birlikte gideceğimi sanıyorlar. Ama ben gitmeyeceğim, gidemem çünkü... Şimdilik sende kalacağım. Sana söyleyeceğim buydu.

Onu kararından vazgeçirmeye çalıştım; İhmenevlerin onu öz kızları gibi sevdiklerini, özleyeceklerini söyledim. Bende rahat edemeyeceğini; onu çok sevdiğim halde çaresiz ayrılmamız gerektiğini anlattım.

Nelly ısrarla,

— Hayır, olmaz; dedi. Rüyamda sık sık annemi görüyorum. Burada kalmamı istiyor. Dedemi yalnız bırakmakla büyük bir günah işlemişim... Annem bunları ağlayarak söylüyor. Burada kalıp dedeme bakmak istiyorum Vanya.

Söylediklerini hayretle dinledim.

— Ama deden öldü Nelly...

Biraz düşündü, dikkatle yüzüme baktı:

— Dedemin nasıl öldüğünü bir daha anlatsana Vanya. Hepsini, hiçbir şey unutmadan anlat.

İsteği tuhaftı ama olayı bütün ayrıntılarıyla anlatmaya başladım. Nelly'nin sayıkladığını tahmin ediyordum.

Geçirdiği krizden sonra bilinci tam yerinde olmayabilirdi. Dikkatle dinledi. Anlattıklarımı dinlerken üzerimden ayırmadığı hasta, hummalı parıltılarla ışıldayan siyah gözlerini hatırlıyorum. Oda iyice kararmıştı.

Nelly beni sonuna kadar dinledi. Biraz düşündükten sonra, kesin bir tavırla:

— Sana bir şey söyleyeyim mi Vanya, dedi, ölmedi o! Annem sık sık dedemden söz ediyor. Daha dün ona, “Dedem öldü anne,” dedim. Üzüldü, ağlamaya başladı. Bunu kim söylediyse yalan söylediğini, dedemin, önceleri benim yaptığım gibi, sokakta dilendiğini haber verdi, “İlk defa ona rastlayıp ayaklarına kapandığım, Azorka’nın beni tanıdığı yerde dolaşıyor...” diye ilave etti.

— Rüya bunlar Nelly. Hasta olduğun için kâbus görmüşsün.

— Ben de öyle sanıyor, kimseye açmıyordum. Yalnız sana anlatmak istiyordum. Bugün seni beklerken uyuklamışım. Bu sefer dedemi de gördüm. Evindeymiş; zayıflamış, korkunç bir durumdaymış! İki gündür ağzına bir lokma koymadığını, Azorka’nın da aç olduğunu söyleyerek beni bir güzel azarladı. Enfiyesinin bittiğini, onsuz yapamadığını hatırlattı. Bunu, annem öldükten sonra bir gün ona gidişimde söylemişti. O gün çok hasta, kendini bilmez bir haldeydi. Bugün bunları tekrarlayınca kendi kendime, “Köprüye gidip dilenirim, ona ekmekle pişmiş patates ve enfiye alırım,” dedim. Köprüde durup dilenirken dedem de etrafımda dolaşıp duruyordu. Arada bir yanıma yaklaşıyor, topladığım parayı elimden alıyordu. “Bu ekmek için,” diyordu. “Şimdi de enfiye için topla.” Ben topladıkça o gelip alıyordu. Topladıklarımın nasıl olsa hepsini ona vereceğimi, kendime bir şey saklamayacağımı söyledim. Ama o, “Yo, benden çalıyorsun. Bubnova da, hırsız olduğunu söyledi... Seni yanıma almayacağım! Beşliği ne yaptın?” dedi. Bana inanmadığı için ağladım. Beni dinlemiyor, sürekli, “Beşliğimi çaldın!” diye bağırıyordu. Sonra dövmeye başladı. Orada, köprüde öyle bir dayak attı ki... Çok ağladım... Şimdi bak ne düşünüyorum; biliyor musun Vanya? Yüzde yüz sağdır o. Kim bilir nerede, yalnız başına dolaşıp gelmemi bekliyor.

Onu bu düşüncelerden vazgeçirmeye, hepsinin asılsız olduğunu ispat etmeye çalıştım. Sonunda başardım galiba. Rüyada dedesini tekrar görmek korkusundan uyumak bile istemiyordu. Boynuma sarıldı, yüzünü yüzüme dayadı.

— Senden ayrılamam Vanya. Dedem olmasa da senden ayrılamam.

Nelly'nin o akşam bayılması evdekileri korkutmuştu. Anlattığı rüyaları doktora da anlattım. Hastalığı hakkında ne düşündüğünü kesin olarak sordum.

Düşünceli bir tavırla,

— Henüz belli değil, dedi. Şimdilik tahminler yürütüyor, düşünüyorum, inceliyorum. Ama... Henüz kesin bir şey söylenemez. Aslına bakarsan iyileşmesi çok zor. Ölebilir. Diğerlerine söylemiyorum ama durum çok ciddi. Yarın başka doktorların da incelemesini isteyecektim. Onu kendi çocuğum gibi seviyor ve üzülüyorum Vanya, dedi.

Nikolay Sergeyiç heyecanla geldi,

— Bak, ne düşündüm Vanya, dedi, çiçeği çok sever. Yarın sabah kalkınca şu Heinrih mi, neydi... O adamla annesine yaptıkları çiçekli karşılamanın aynısını ona biz yapalım. Anlatırken ne kadar heyecanlanmıştı değil mi?

— Heyecanlandı ya. Ama heyecan onun için son derece zararlı...

— Öyle ama tatlı heyecan başka. Sen bana inan, deneyimime inan canım; tatlı heyecanın zararı dokunmaz. Hatta tatlı heyecan belki sağlığına iyi bile gelir.

İhmenev planını uygulamak için bizim cevabımızı dinlemeden heyecanla gerçekleştirmeye gitti. Çıkarken bana,

— Yakınlarda çok güzel çiçekler satan bir çiçekçi var. Sen Anna Andreyevna'ya her şeyi anlat. Ben birazdan gelirim. Hem sen bu gece bizde kal. Nasılsa evde işin de yok. Eskiden olduğu gibi çatı katında yatarsın, eşyaların hâlâ duruyor. Sabahtan da evi süsleriz, Nataşa da yardım eder, hem o bu işi çok da güzel becerir, dedi.

O geceyi onlarda geçirmeyi kabul ettim, ihtiyar, çiçek işini de halletti. Doktorla Masloboyev vedalaşarak gittiler. İhmenevler erken yatardı. Masloboyev çıkarken pek düşünceliydi, bana bir şey söylemek istediği halde başka sefere bıraktı, ihtiyarlardan ayrılıp tavan arasına çıktığım zaman onu orada görünce şaşırdım. Masaya oturmuş, bir kitaba bakıyordu.

— Yoldan döndüm Vanya, dedi; hemen anlatmam iyi olacak. Otur şuraya. Büyük bir aksilik oldu... Öyle canım sıkılıyor ki...

— Ne oldu?

— Senin namussuz Prensin beni öyle kızdırdı ki, öfkem hâlâ geçmedi.

— Ne var? Ne oldu gene? Hâlâ bitmedi mi şu Prensin işleri?

— Sen de hemen, “Ne oldu?” diye telaşa düşersin. Ucunda ölüm var sanki! Tıpkı bizim Aleksandra Semyonovna ve bütün karılar gibisin. Nefret ederim şu yere batası karı milletinden! Karga ‘gak’ dese hemen “Ne var, ne oldu?” diye telaşa düşerler.

— Kızma canım!

— Kızmıyorum ama insan her işi sakince karşılamalı, büyütmemeli...

Kızgınlığı bir süre devam etti. Sessizliği bozmadım. Yatışınca:

— Bak kardeş, diye tekrar başladı; bir iz yakaladım. Hoş yakalamadım ya... Zaten aslında iz filan yoktu da bana öyle geldi. Kısacası, bazı düşüncelere dayanarak, Nelly’nin şey... belki... senin anlayacağın, Nelly’nin Prensin kızı olma ihtimali var bence.

— Ne diyorsun?

Masloboyev elini öfkeyle sallayarak,

— Hemen “Ne diyorsun!” diye böğürme, dedi. İnan bunlarla hiçbir şey konuşulmaz. Sana, kesin olarak bildiğim bir şey var dedim mi, züppe! Prensin şahitli ispatlı meşru kızı olduğunu söyledim mi? Söyledim mi, söylemedim mi?

Son derece heyecanlandım.

— Canım beni dinle, diye sözünü kestim. Tanrı aşkına bağırma, işi doğru dürüst açıkla. Bunun önemini, doğruysa, doğacak sonuçları düşün bir kere.

— Sonuçları... Neyin sonucunu? Delil nerede? İş böyle yürütülmez; sana bunları gizli olarak söylüyorum. Neden şimdi söylediğimi de ilerde anlatırım. Öyle gerekti. Ses çıkarmadan dinle, sır olduğunu da aklından çıkarma. Sorun şu: Prens bu işin peşine kışın, Varşova dönüşü, Smith henüz ölmeden düşmüştü. Aslına bakarsan başlangıç daha da önce, geçen yıldı... Bu, sefer de ona yanlış ipucu vermişler. Smith’in kızından Paris’te ayrılalı on üç yıl olmuş, ama herif on üç sene peşini bırakmamış. Kadının bugün lafı geçen Heinrih’le yaşadığını, Nelly diye bir kızı olduğunu, hasta düştüğünü; kısacası, her şeyi biliyormuş. Sonra birdenbire izlerini kaybetmiş. Bu, galiba, Heinrih’in ölümünden az sonra, Smith’in kızının

Sen-Petersburg'a gelmeye hazırlandığı sırada olmuş. Sen-Petersburg'da, hangi isimle gelirse gelsin onu kolayca bulabilirdi; gel gelelim Avrupa'daki ajanları yanlış bilgi vererek onu şaşırtmışlar... Kadının Almanya'nın güneyinde, küçük bir şehirde oturduğunu bildirmişler. Belli ki dikkatsizlikle onu başka bir kadınla karıştırmışlar. Böylece bir yıl, belki daha fazla zaman geçmiş. Bir süre sonra Prens şüphelenmeye başlamış; bazı durumlardan takip ettiği kadının başka bir kadın olabileceği şüphesine düşmüş. Böylece ortaya asıl aradığı kadına ne olduğu sorusu çıkmış. Aklına nedense, Sen-Petersburg'a gitmiş olması ihtimali gelmiş. Avrupa'dan soruşturmalarına cevap gelinceye kadar o, burada bir araştırma yapmış. Ama resmi yoldan gitmek pek işine gelmemiş olacak ki benimle tanıştı. Beni, böyle işlerde çalışan bir amatör falan filan diye önermişler... Sorunu anlattı ama köpoğlu köpek pek üstü kapalı ve birden çok anlama gelecek şekilde konuştu. Çelişmelere düştü, aynı olayları başka başka şekilde anlattı. Ama mutlaka, insan ne kadar kurnaz olursa olsun bir yerde şaşırır... Ama ben alttan aldım; Prense olanca saflığımla kul köle olmuş göründüm. Sonra her zamanki yöntemime başvurarak düşündüm: Önce; bana anlatılan bu sorunun aslı astarı var mıydı? Ayrıca, acaba bunun altında başka bir dava gizlenmiyor muydu? Durum böyleyse sen bile, herifin beni düpedüz dolandırdığını anlayabilirsin. Herife dört rublelik hizmeti bir rubleye yapacak kadar enayi değilim! Bunun üzerine sorunu kurcalamaya başladım. Yavaş yavaş bazı izler yakaladım; kimini ağzından, kimini başkalarından öğrendim; bazılarını da kendim çaktım. Belki böyle hareket etmenin nereden aklıma geldiğini soracaksın. Prensin, telaşlı, endişeli halinden baştan beri kuşkulanmıştım. Ortada telaşa düşecek ne vardı? Sevgilisini babasının evinden kaçırmış, kadın gebe kalmış; o da onu terk etmişti. Olağandı bu! Tatlı, zarif bir yaramazlıktan ibaretti... Prens böyle şeye pabuç bırakacak adam değildi ama korkuyordu işte... Bunu şüpheli buldum. Bazı ipuçları bulmak için şu Heinrih'in de bana çok yardımı dokundu. Gerçi artık hayatta değil ama burada kuzinlerinden biri var; Sen-Petersburg'da bir pastane sahibiyle evli. Kadın Heinrih'e delice âşıkmış. Bu aşk; şişko pastacı Fater'le evlenmesine, kaş göz arasında tam sekiz yumurcak peydahlamasına rağmen on beş yıl

sürmüş. İşte bu kuzinden, birçok çeşitli, karışık yöntemlerden sonra çok önemli bir bilgi aldım: Heinrih Alman âdetlerine uyarak ona mektuplarını, hatıra defterini yollamış, ölmeden önce kişisel evrakından bazılarını göndermiş. Budala karı, mektupların yalnızca Mein lieber Augüstchen,[31] Wieland[32] üzerine yazdıklarıyla ilgilenmiş. Ama ben bu mektuplar sayesinde epey bilgi edindim. Bay Smith'i, kızı tarafından çalınan parasını, parayı elde eden Prensi öğrendim. Sonunda bir sürü saklamalar, rumuzlar, imalar arasından sorunun içyüzünü görür gibi oldum. Elimde kanıtlanmış delilim yoktu; bunu anlıyorsun değil mi Vanya? Koca aptal Heinrih bunu bilerek saklıyor, sadece ufak ufak dokunduruyordu. Ama bazı ipuçlarını birleştirerek bir sonuç çıkarabildim. Prens, Smith'in kızıyla evliydi! Nerede, nasıl, ne zaman; Avrupa'da mı, yoksa burada mı, bununla ilgili kâğıtlar nerededir, orasını hiç bilmiyordum, inanır mısın, öfkemden saçımı başımı yolarak gece gündüz bunları arıyordum Vanya! Sonunda Smith'i de buldum ama o aralık adamcağız bu dünyadan göçtü. Canlı görmek kısmet olmadı. Sonra bir gün tesadüfen, Vasilyevski Ostrov'da bir kadının öldüğünü öğrendim. Araştırınca yeni bazı ipuçları ele geçirdim. Hemen Vasilyevski'ye koştum; o gün seninle karşılaşmıştık, hatırlar mısın? O gün birçok bilgi topladım. Kısacası bu işte Nelly'nin de bana çok yardımı dokundu.

Sözünü keserek,

— Bana bak, dedim; Nelly'nin bildiğini...

— Neyi bildiğini?

— Prensin kızı olduğunu bildiğini tahmin eder misin? Bana öfkeyle bakarak,

— Prensin kızı olduğunu sen de biliyorsun, diye cevap verdi. Böyle gereksiz soruları ne diye soruyorsun geveze adam! Önemli olan, Nelly'nin Prensin kızı oluşu değil, meşru kızı olması... Anladın mı?

— Mümkün değil!

— Önce ben de öyle diyordum. Hatta şimdi bile, ara sıra, "Mümkün değil!" diye tekrarlıyorum. Ama sorun bunun mümkün olmasında, hem

böyle olması çok kuvvetli bir olasılık...

— Hayır Masloboyev, hayale kapılıyorsun. Bir kere Nelly bunu bilmiyor; sonra olsa olsa Prensin gayri meşru kızı olabilir. Annesinin elinde herhangi bir belge bulunsaydı Sen-Petersburg'da bu kadar sefalet çeker miydi, çocuğunu bu acı öksüzlüğe mahkûm eder miydi? Hadi canım, olacak şey değil!

— Ben de önceleri senin gibi düşünüyordum; hatta hâlâ iyice inanmış değilim. Ama şunu da dikkate almak gerek. Smith'in kızı deli bozuğun biriydi. Dünyada onun kadar sivri akıllı kadına az rastlanır. Romantizm bu, deliliğe varan hezeyan! Kadın baştan beri yeryüzünde meleklere layık bir mutluluk hayali kuruyordu. Çılgınca âşıktı; inanmıştı. Eminim, zavallıcık, herifin onu bırakmasından değil, aldandığı için, erkeğin onu aldatarak bırakacak kişilikte olduğundan, melek olduğunu düşündüğü adamın sadece çamur çıkıp onu kirletmesi yüzünden aklını kaybetti. Çılgınlık derecesinde romantik ruhu bu sarsıntılara dayanamadı. Hakarete uğraması da cabası... Neyi anlatmak istediğimi anlıyorsun herhalde. Bunun üzerine dehşetten, ama daha çok gururdan, sonsuz bir küçümsemeyle adama sırt çevirmiş, onu yok saymış, daha ileri giderek onu hatırlatacak her şeyi ortadan kaldırmış. Kaptırdığı paraya hiç aldırmamış... Paranın babasına ait olduğunu unutmuş, öyle bir para hiç olmamış gibi düşünmüş. Güya hırsızı gururuyla ezecek, ömrünün sonuna kadar onu aşağılanmış görmek zevkini tadacakmış! Bizde kanunen ayrılma yok ama onlar yollarını ayırmışlar; bundan sonra yardım istenir mi hiç! Düşün, deli kadın can çekişirken bile Nelly'ye, "Onlara gitme! Çalış, dilen ama onlara gitme!" diyordu. "Çağıran kim olursa olsun, gitme!" O zaman bile onu çağıracaklarını, yani çağıranı bir kere daha küçümsemek fırsatını elde edeceğini düşünüyordu. Kısacası, intikam hırsı onu canlı tutuyordu. Nelly'den çok bilgi aldım. Hâlâ ara sıra bir şeyler öğreniyorum. Annesi veremdi; bu hastalık insanı özellikle hırçınlaştırır, sinirli yapar. Bubnova'nın evinde oturan bir tanıdığımdan, Prense mektup yazdığını öğrendim. Evet, yazmış; doğrudan doğruya Prense yazmış!

— Yok canım! Prens bu mektubu almış mı acaba?

— Bunu bilmiyorum işte; mektubu alıp almadığını bilemiyorum. Smith’in kızı, bir tanıdığımla –Bubnova’daki boyalı karıyı hatırladın mı? Şimdi cezaevinde– görüşmüş, mektubu onunla yollamış. Önce yazmış, hazırlamış ama sonra geri almış, ölümüne üç hafta kala olmuş bunlar... Burası önemli işte... Mektubu yollamaya karar verdiğine göre, geri aldığı halde, başka zaman da gönderebilirdi. Doğrusu, mektubu gönderip göndermediğini bilmiyorum. Yalnız, göndermediği düşünülebilir. Gerçekten, Prens onun Sen-Petesburg’da bulunduğunu, yatıp kalktığı yeri kesin olarak ancak ölümünden sonra öğrenebildi, öldüğüne kim bilir ne kadar sevinmiştir!

— Evet, Alyoşa’nın bir gün, babasını çok sevindiren bir mektuptan söz ettiğini hatırlıyorum. Ama bu çok yakında olmuştu; iki ay ya var ya yok... Peki sonra, sonra ne oldu? Prensle aranızda ne geçti?

— Ne olacak! Düşünsene, eminim ama elimde delil olmadığı için hiçbir şey yapamıyorum! Çok uğraştım ama bir sonuca varamadım. Araştırmayı Avrupa’da yapmak gerekiyordu, ama Avrupa’nın neresinde, o da bilinmiyor. O zaman adamla takışacağımızı anladım. Onu, öğrendiklerimden fazlasını biliyormuşum gibi davranarak kandırmaya çalıştım.

— Başardın mı?

— Kanmadı. Ama öyle çok korktu ki, nasıl davranacağını şaşırdı. Birkaç kere buluştuk: Çok alttan alıyor! Bir kere arkadaşça açıldı biraz; her şeyi bildiğimi sandığı zaman... Gayet güzel, duygulu, içten konuştu. Ama utanmazca yalan söylüyordu. Korkusunun büyüklüğünü o zaman ölçtüm. Biraz da kendimi budala gibi gösteriyor, ama kurnazlık yapıyormuş gibi davranıyordum. Bile bile beceriksiz görünerek onu korkutuyor, biraz da tehdit ediyordum. Hep beni salağın biri sanarak ağzından bir şey kaçırsın diye... Anladı teres! Bir defasında sarhoş rolü yaptım, gene para etmedi; kurnaz! Bilmem, anlatabildim mi Vanya? Her şeyi, bana olan korkusunun derecesini öğrenmem; ayrıca onda bildiğimden fazlasını öğrendiğim düşüncesini uyandırmam gerekiyordu.

— Sonunda ne oldu?

— Hiç. Bende elle tutulur bir delil yoktu. Yalnız bir rezalet çıkarabileceğimi anladı. Zaten korktuğu da oydu. Yakında evlenecekmiş, haberin var mı?

— Yok.

— Önümüzdeki yıl. Daha geçen sene bir kızı gözüne kestirmiş. Kızcağız o sırada on dördündeymiş. Şimdi on beşini doldurmuş. Zavallıcık daha okul önlüğüyle geziyor. Ailesi çok istekli! Herifin karısının ölmesini niçin istediğini anladın değil mi? Kız da general kızıymış. Paralı, hem de çok paralıymış. Senle ben böyle partiler vuramayız Vanya! Yalnız bir hatamı bağışlamayacağım!

Masloboyev masaya sert bir yumruk indirdi.

— Beni iki hafta önce dolandırdı! diye bağırdı. Deyyus!

— Nasıl dolandırdı?

— Basbayağı... Elimde delil olmadığını anladığını gördüm. İçimden, bu işi ne kadar uzatırsam çabamın o derece anlamsız olacağını hissettim, iki bine fit olmaya razı oldum.

— Demek iki bini kopardın?

— Hem de gümüş olarak. Dişlerimi gıcırdata gıcırdata aldım. Böyle iş iki bine yapılır mı? Küçülerek aldım. Karşısında şamar yemiş gibi duruyordum. “Masloboyev, size eski zahmetinizin karşılığını veremedim,” dedi. (Aslında o zamanki iş için, anlaşmamıza göre yüz elli rubleyi çoktan vermişti.) “Şimdi yolculuğa çıkıyorum; şu iki bini alın. Herhalde böylece hesabımızı kapatmış oluyoruz.” Ben de ona, “Evet Prens, tamam,” diye cevabı yapıştırdım. Ama suratına bakamadım. “Ne çok aldın değil mi? Gönlümden koptu da senin gibi enayiye veriyorum!” gibilerden bakıyordu. Oradan nasıl çıktığımı bilemiyorum.

— Seninki de düpedüz namussuzluk Masloboyev! diye bağırdım, Nelly’ye yaptığını düşün!

— Namussuzluk söz mü, canilik, iğrenç, çirkefçe bir hareket! Bu... bunu ifade edecek söz bulamıyorum Vanya!

— Tanrım! O da hiç olmazsa Nelly’nin geleceğini düşünmek zorundaydı!

— Elbette zorundaydı, ama nasıl zorlarsın onu. Korkutarak mı? Korkmaz. Verdiği iki bin gümüşle beni susturmayı başardı.

Ümitsizlikle,

— Nasıl olur, Nelly'nin hakkı nasıl kaybolur! diye bağırdım.

— Asla!

Masloboyev bunu, gövdesi sarsılarak son derece içten haykırdı.

— Peşini bırakmam onun! Bir iş daha açarım başına, karar verdim. İki bin aldım da ne oldu! Uğradığım hakarete sayarım, düzenbaz herif aldattı beni, hem de dalga geçti. Yoo, buna hiç dayanamam işte! Bu sefer Nelly'ye soracağım. Bu işin çözümü onun elinde... Nelly her şeyi biliyor, her şeyi. Annesi her şeyi anlatmış. Hastalıktan kendinde olmadığı zaman, içini dökmek için anlatmıştır mutlaka.

Tatlı bir heyecanla ellerini ovuşturarak:

— Belki elimize bir belge falan da geçer, diye ilave etti. Şimdi, neden sık sık buraya gelmemin nedenini anladın, değil mi Vanya? Önce, seninle arkadaş olmamız nedeniyle; ama asıl Nelly'yi inceliyorum. Bana ister istemez yardım etmelisin Vanya, çünkü Nelly üzerinde etkin var...

— Kesinlikle edeceğim. Söz veriyorum! Umarım artık yalnız kendi yararına değil, zavallı Nelly için de bir şeyler yaparsın Masloboyev.

— Sana ne arkadaş, kimin yararına çalışırsam çalışayım, işe yarasın da, elbette öksüzü koruyacağız, insanlık böyle emreder. Ama kendimi de düşünürsem beni ayıplama Vanyacığım. Fakir adamım! Hakkımı vermedi, üstelik dolandırdı namussuz. Böyle bir madrabazın yüzüne mi güleyim? Avucunu yalasın!

Sabah, Nelly fenalaştığı için planladığımız çiçek partisini yapamadık. O gün hep odasındaydı. Bir daha da o odadan hiç çıkmadı, iki hafta sonra öldü. Bu iki haftalık can çekişme süresince kendine tamamen gelemedi, o garip hayallerinden kurtulamadı. Bilinci yerinde değildi, ölüm anına kadar hep dedesinin onu çağırdığına, gelmediği için kızıp bastonunu yere vurduğuna, ekmekle tütün almak için dilenmeye yolladığına emindi. Uyandığı zamanlar, annesini gördüğünü söylüyordu.

Bazen kendine gelir gibi oluyordu. Böyle bir an ikimiz yalnızdık. Uzanarak zayıf, ateşten yanan eliyle elimi tuttu.

— Ben ölünce Nataşa ile evlen Vanya! dedi.

Galiba bu düşünce onda hep vardı. Gülümsediğimi görünce o da gülümseyerek karşılık verdi.

Ölmeden birkaç gün önce güzel bir yaz akşamı, yatak odasının bahçeye bakan penceresini açtırdı. Bahçenin gür yeşilliğine, batan güneşe uzun uzun baktı, sonra benimle yalnız kalmak istediğini söyledi.

Çok halsiz olduğu için duyulur duyulmaz bir sesle,

— Yakında öleceğim Vanya, dedi. Hem çok yakın... Beni unutma sakın! Hatıra olarak sana şunu bırakıyorum. (Boynunda haçla birlikte asılı irice muskayı gösterdi.) Annem ölürken bana bırakmıştı. Ben ölünce boynumdan al, içindekini oku. Bugün onlara, muskamı yalnız sana vermelerini söyleyeceğim, içindeki yazıyı okuduktan sonra ona git, öldüğümü ve onu bağışlamadığımı söyle. Bugünlerde İncil okuduğumu söylersin. İncil'de, "Bütün düşmanlarınızı affedin" yazılı. Bunu okuduğum halde onu bağışlamadım. Çünkü annem ölürken konuşabildiği zaman sadece, "Ona lanet ediyorum!" diyordu. Annemin nasıl öldüğünü, Bubnova'da kalışımı, oradaki halimi, hepsini, hepsini anlat ona Vanya! Bir de, ona gitmektense Bubnova'da kalmayı seçtiğimi söylemeyi unutma...

Nelly bunları söylerken sapsarı kesildi, gözleri alevlendi. Kalbi öyle hızlı çarpıyordu ki bir süre konuşamadı, sonra bitkin bir sesle:

— Herkesi çağır Vanya, dedi. Vedalaşma zamanı geldi artık. Elveda Vanya!

Son kez sımsıkı sarıldık. Evdekileri çağırdım. İhmenev, Nelly'nin ölmek üzere olduğunu bir türlü kabul etmek istemiyordu. Son günlere kadar hepimizle iddialaşıyor, kızın yüzde yüz iyileşeceğini söylüyordu. Üzüntüden ufacık kalmıştı. Nelly ölünceye kadar başından ayrılmadı. Son güne bile inanmadan bekliyor, bazen üzüntüsünden dışarıya çıkıyor, kendini biraz avutup gücünü toplayarak, Nelly'nin yeniden ayağa kalkacağından söz etmeye başlıyordu. Odasını çiçeksiz bırakmıyordu. Bir ara, uzakça bir

yerden nefis bir kırmızı-beyaz gül demeti getirdi. Bu sevgi, şefkat gösterileri hastayı içten duygulandırıyordu.

Vedalaştığımız o son akşam ihtiyar bir türlü kabullenip vedalaşmaya yanaşmadı. Nelly ihtiyarın bu haline gülümseyip, şakalaşarak cevap verdi, onların bu hali hepimizi mutlu etti.

İki gün sonra öldü.

Tabutu çiçeklerle süsleyen İhmenev'in Nelly'nin süzgün ölü yüzüne, gülümseyen donmuş dudaklarına, göğsünde çaprazlanmış kollarına ne derin bir kederle baktığını hiç unutmam. Nataşa ölse ancak bu kadar ağlardı. Hepimiz avutmaya çalıştığımız halde başaramadık, Nelly'yi toprağa verdiğimiz günden sonra Nikolay Sergeyiç, ağır bir rahatsızlık geçirdi. Anna Andreyevna, Nelly'nin koynundan çıkardığı muskayı bana verdi, içinden Nelly'nin annesinin Prense yazdığı mektup çıktı. Kadın, Prense beddualarını tekrarlarken son zamanda yaşadıkları hayatı, Nelly'yi içinde bıraktığı feci şartları anlatıyordu. Onu bağışlamayacağını belirtiyor, öksüz kalan çocuktan yardımını esirgememesi için yalvarıyordu.

"Öz kızınız olduğunu çok iyi biliyorsunuz. Nelly'ye, ben öldükten sonra bu mektubu size götürüp elinize vermesini söyledim. Onun kızınız olduğunu kabul ederseniz, belki sizi bağışlar, işlediğiniz günahları bağışlaması için Tanrı'ya yakarırım. Nelly mektupta yazılanları biliyor: Okudum ona. Hepsini, hepsini biliyor..."

Nelly her şeyi bildiği halde annesinin vasiyetini yerine getirmemişti. Babasıyla yani Prensle barışmadan öldü.

Nelly'yi toprağa verdiğimiz gün eve dönünce Nataşa'yla bahçeye çıktık. Sıcak, ışıl ışıl bir gündü. Nataşa bana tuhaf tuhaf bakarak,

— Her şey rüyaydı Vanya, dedi.

— Neydi rüya olan?

— Her şey. Bu yıl olup biten her şey... Ah, neden senin mutluluğunu da mahvettim Vanya?

Gözlerinden, "Aslında tüm hayatımız boyunca mutlu olabilirdik," düşüncesini okudum.

31 Duygusal bir şarkı. (Ç.N.)

32 Alman şairi. (Ç.N.)

V

Bu nedenle İhmenevler Sen-Petersburg’a taşındılar. O uzun ayrılıktan sonra Nataşa ile yeniden nasıl karşılaştığımızı anlatmayacağım. Aradan geçen dört yılda onu, bir an bile unutmamıştım. Doğrusu Nataşa’yı ne gibi duyguların etkisi altında belleğimde tuttuğumu iyice anlamıyordum. Ama tekrar kavuştuğumuz anda bizi kaderin birleştirdiğine inandım. İlk günlerde, aradan geçen yıllara karşın Nataşa bana çok az gelişmiş, hemen hiç değişmemiş, ayrılmadan önce bıraktığım küçük kız gibi göründü. Sonra her geçen gün onda yeni, o zamana kadar tanımadığım, sanki benden sakladığı özellikler keşfetmeye başladım. Genç kızın bunları gizlemek ister gibi bir durumu vardı. Her buluşma bana büyük mutluluk veriyordu. İhmenev Sen-Petersburg’a ilk geldiği sıralar hırçın, sinirliydi. İşleri oldukça kötü gidiyordu, kızıp köpürdüğü, davaya ait belgelerle uğraştığı için bizimle ilgilenmiyordu. Anna Andreyevna neye uğradığını bilmiyordu; geldiğinden beri üzüntü içindeydi. Sen-Petersburg onu ürkütüyordu. Sürekli ağlıyor, eski günlerin özlemiyle iç çekiyordu. Evlenme çağına gelen Nataşa’nın geleceğini düşünen olmadığına içlenerek benden daha yakın, daha güvenilir bir dost bulamadığı için bana dert yanıyor, garip bir samimiyetle içini döküyordu.

Onların gelmesine yakın, işimde ilk adımım sayılan birinci romanımı bitirmiştim. Deneyimsiz olduğum için bir türlü nereye vereceğimi bilemiyordum. İhmenevlere bundan hiç söz etmemiştim; aylak gezdiğim, daha doğrusu kendime bir iş aramadığım için az kalsın benimle kavga

edeceklerdi. İhtiyar, şüphesiz babacan bir ilgiyle bana acı acı, hatta bazen hırçınlaşarak sitemde bulunuyordu. Ben de uğraştığım şeyi açıklamaya utanıyordum. Bütün çabama rağmen iş bulamadığımı söyleyerek bir süre onları oyaladığımı; memur olmak istemediğimi, roman yazma arzumu nasıl söyleyebilirdim? İhmenev'in söylediklerimi araştırmaya zamanı yoktu. Hiç unutmam, Nataşa bir gün konuştuklarımızı dinledikten sonra beni bir yana çekti, gözleri yaşla dolarak geleceğimi ihmal etmemem için yalvardı. Sorguya çekerek ne yaptığımı, neyle uğraştığımı öğrenmeye çalıştıktan sonra ağzımdan bir şey alamayınca kendimi tembelliğe, serseriliğe bırakmayacağıma dair yemin ettirdi. Gerçi uğraşımın ne olduğunu söylemedim, ama ilk romanım hakkında onun tatlı bir sözü, daha sonra eleştirmenlerle, bu konuda yetkili kimselerin en büyük övgülerinden daha değerli olacaktı. Sonunda, romanım çıktı. Basılmadan çok önce edebiyat dünyasında hakkında epey gürültü kopmuştu. Romanımı müsvedde halinde okuyan B.[1] çocuk gibi seviniyordu. Ben de mutluydum ama bunu başarımın verdiği ilk sarhoşluk anlarında değil, müsveddemi henüz kimseye okumadan hissettim. Ben, coşkun ümitler, hayaller ve esere karşı tutku derecesinde bir sevgiyle dolu olduğum uzun gecelerde, hayalimde yarattığım, canlı, yakınlarımmış gibi bağlandığım, birlikte sevinip kederlendiğim insanları düşünürken hatta kahramanımın haline içten ağlarken mutluydum.

İhtiyarlar başlangıçta şaşkınlık derecesinde hayrete düştükleri halde sevinçlerini anlatamam. Çok gariplerine gitmişti. Anna Andreyevna herkesin öve öve bitiremediği yeni yazarın Vanya olduğuna inanamıyordu, sadece başını sallıyordu. İhtiyar İhmenev uzun zaman inanmak istemedi; hatta kitabıma ait ilk söylentileri duyunca korkmuştu. Geleceğimi mahvettiğimi, yazarların çoğunlukla derbeder insanlar olduğunu söylüyordu. Fakat arkası kesilmeyen övgüler, gazetelerle dergilerdeki yazılar, özellikle çok değer verdiği ve saydığı birkaç kişinin hakkımdaki iyi sözleri görüşünü değiştirtti. Bir de elime para geçtiğini, özellikle o paranın miktarını öğrenip yazının nasıl para getirebildiğini öğrenen İhmenev'in son

kaygıları da dağıldı. Kuşkudan coşkun bir inanca çabucak geçen, başarıma çocuk gibi sevinen ihtiyar, geleceğim hakkında en çılgın ümitlere kapılmaya, göz kamaştırıcı hayallere dalmaya başladı. Benim için her gün yeni bir gelecek planı yapıyordu. Bu planlarda neler yoktu ki! Bana, o zamana kadar alışmadığım, bambaşka bir saygı göstermeye başladı. Ama gene de, bazen hayallere daldığı en coşkun anlarında bile içine şüphe düştüğü oluyordu:

"Yazar, şair! Garip şey... Hiç şairlerden adam olan, rütbe kazanan olmuş mudur? Yüksekten atıp tutan, geveze insanlar bunlar..."

Onda bu şüpheciliğin, nazik soruların genellikle akşamüzeri, alacakaranlıkta doğduğunu fark etmiştim. (O tatlı, unutulmaz zamana ait hiçbir şey aklımdan çıkmamıştı!) Karanlık basarken ihtiyarımız daima daha gergin, duygulu ve kuşkulu oluyordu. Biz Nataşa ile bunu bilir, ona takılırdık. Hiç unutmam, onu Sumarakov'un[2] generallik rütbesini, Derjavin'in[3] altın dolu enfiye kutusuyla onurlandırılışını ve Lomonosov'a[4] Çariçe'nin ziyaretini anlatarak ikna etmek istiyordum; Puşkin'le Gogol'den de söz ettim. Bunları belki de hayatında ilk defa duyan ihtiyar,

— Biliyorum canım, hepsini biliyorum; diye cevap veriyordu. Şey, bilir misin Vanya, senin şu yazdıklarının şiir olmadığına memnunum. Şiir, saçmalık kardeşim. Yo, karşı çıkma, inan şu ihtiyarın söylediklerine. Bütün bunları iyiliğin için söylüyorum; saçma bunlar. Boşuna zaman öldürmekten başka işe yaramaz. Şiir yazmak lise öğrencilerinin işi... Şiirler sizin gibi gençleri tımarhaneye götürür. Gerçi Puşkin büyük şair... Ama alt tarafı, gene de şiir yazıyor; hava cıva yani... Zaten pek az şiirini okudum... Düzyazı başka! Burada yazar bir şeyler öğretebilir. Vatan sevgisinden, erdemlerden bahsedebilir, değil mi? Anlatmasını pek beceremem ama ne demek istediğimi anlıyorsun, değil mi? Sevdiğim için söylüyorum bunları...

Akşam çayından sonra kitabımı getirip yuvarlak masanın başına geçince babacan bir tavırla,

— Ee, oku bakalım şu karalamalarını, dedi. Herkesin dilindesin. Görelim, bakalım!

Kitabı açıp okumaya hazırlandım. Romanım daha o akşam baskıdan çıkmıştı, birini ele geçirip soluğu İhmenevlerde aldım.

Bunu daha önceden, yayımevinde bulunan müsveddemden okuyamadığıma üzülüp kendi kendime kızıyordum. Nataşa öfkesinden ağladı bile, elin adamları romanımı ondan önce okuyacakları için sitem ediyor, azarlıyordu. Nihayet masa başında toplandık. Bizim ihtiyar oldukça ciddi, eleştiriye hazır bir tavır takındı, 'kendine ait bir fikir edinmek' istiyordu. İhmeneva annenin hali de pek resmiydi, neredeyse başına yeni başlığını takacaktı. Kıymetli kızına sevgi dolu bakışlarımın uzun süredir farkındaydı. Nataşa ile konuşurken adeta tıkandığımı, gözlerimin önünden her şeyin silindiğini, kızının da bana eskisinden çok daha güler yüzle baktığını görüyordu. Evet! Nihayet olmuştu bunlar; başarılar, pırıl pırıl ümitler ve pürüzsüz mutluluk anları, bunlar da gelmişti! Kadıncağızın, kocası beni bir yandan göklere çıkarırken bir yandan da kızıyla ikimize pek anlamlı baktığı da dikkatimden kaçmamıştı. Birdenbire ürktü: Ne de olsa kont, hanedan mensubu bir Prens, hatta genç, yakışıklı, birkaç nişan sahibi hukukçulardan, dokuzuncu derece bir memur bile değildim... Anna Andreyevna yarım şeylerle yetinmeyi sevmezdi. Hakkımda, "Adamı övüyorlar ama ne için? Belli değil..." diye düşünüyordu. "Yazar, şair... Yazar ne demek acaba?"

1 Dostoyevski'nin *İnsancıklar* romanı ve dönemin tanınmış yazarı Belinski anlatılıyor. (Ç.N.)

2 Büyük Petro'nun kızı Yelizaveta devrinde yaşamış bir şair ve dramaturg. (Ç.N.)

3 II. Yekaterina'nın saray şairi. (Ç.N.)

4 XVIII. yy. Rusya'sında şair, tarihçi ve fizikçi. (Ç.N.)

VI

Romanımı onlara bir solukta okudum. Hemen çaydan sonra başladık; gecenin ikisine kadar sürdü. İhtiyar önceleri somurtuyordu. Oldukça seviyeli, kendisinin anlayamayacağı ama mutlaka yüksek bir şey bekliyordu. Oysa çıka çıka her günkü basit, bilinen bir hayat hikâyesi çıkmıştı. Romanın kahramanı hiç olmazsa büyük veya meraka değer bir adam ya da *Roslavlev*, *Yuri Miloslavski*[5] gibi biri olaydı! Oysa kitapta bahsedilen küçük, ezilmiş, hatta biraz kalın kafalı bir memurdu; adamcağızın ceketinin düğmeleri dökülüyordu. Bütün bunlar hepimizin konuştuğu yalın bir dille anlatılmıştı. Garipti doğrusu! İhmeneva anne soran bakışlarını kocasından ayıramıyordu, sonra bir şeye gücenmiş gibi surat astı. Yüzünden, ‘Böyle saçma kitaplar yazılıp dinlenmeye değer mi? Üstelik para da veriyorlar!’ düşüncesi okunuyordu. Nataşa dikkat kesilmiş, can kulağıyla dinliyordu. Gözlerini benden ayırmıyor, dudaklarıma bakarak her sözcüğü nasıl okuduğuma dikkat ediyordu. Arada bir o da güzel dudaklarını kıpırdatıyordu. Sonunda ne oldu; kitabın yarısına gelmeden dinleyicilerimin hepsinin gözlerinden yaş akmaya başladı. Anna Andreyevna için için ağlıyordu. Kahramanıma candan acıyor, mırıldanmalarından anladığıma göre, geçirdiği felaketlerde ona bütün saflığıyla yardım etmek istiyordu. İhtiyar yüksek konulara ait hayallerinden vazgeçmişti artık. “Pek ahım şahım bir şey olmadığı baştan belliydi ama insanın yüreğine işliyor!” diyordu. “İyi anlatılmış; en zavallı, en küçük adamın bile insan olduğunu, kardeş adı taşıdığını anlıyoruz!”

Nataşa ağlayarak dinliyor, masanın altından gizlice elimi sıkıyordu. Okumayı bitirdim. Nataşa doğruldu; yanakları alevlenmiş, gözlerinde yaş taneleri parıldıyordu. Birdenbire elimi kaparak öptü, odadan kaçtı. Annesiyle babası bakıştılar. Kızının hareketine şaşıran ihtiyar,

— Ne kadar da duygusalmış, dedi. Gerçi bunda kötülük yok ya, içinden geldi! İyi kızdır o...

İhtiyar bunları hem Nataşa'yı hem de, nedense, beni aklamak ister gibi karısına yan yan bakarak mırıldandı. Fakat okuma sırasında epey heyecanlanıp duygulanan Anna Andrevyevna'da, "Makedonyalı İskender'in kahraman olduğunu anladık ama bu yüzden sandalye kırmak niye?" demek ister gibi bir hal vardı.

Nataşa az sonra yanımıza geldi; neşeli, mutluydu. Yanımdan geçerken ufacık çimdik attı. İhtiyar gene 'ciddi olarak' romanımın eleştirisine girişti ama sevincini tutamadı, coştu:

— Enfes Vanya, enfes oğlum! Canıma değdi. Bu kadarını beklemiyordum doğrusu. Yüksek, büyük şeyler değil yazdıkların, orası öyle. Mesela bende Moskova Kurtuluşu var; Moskova'da yazılmış. Kardeşim, daha ilk satırlardan herif kartal gibi göklere yükseliyor. Fakat seninki daha sade, daha açık... Yücelik az... Ama geçti artık, kitap basıldı. Olsa olsa ikinci baskıda düşünülür. Tekrar basarlar mı dersin Vanya? O zaman gene para alırsın, değil mi? Zaten açıklığı yüzünden bu kadar sevdim. Çok cana yakın, sanki hepsi başımdan geçmiş gibi... Doğru dürüst anlamadıktan sonra yüksek konuları ne yapayım ben! Yalnız dili biraz düzeltmek lazım: Seni kutluyorum ama ne dersen de, edebiyat dili değil.

Anna Andreyevna söze karıştı:

— Demek bu kadar para aldın İvan Petroviç! Size baktıkça adeta inanamıyorum. Aman Yarabbi şimdi böyle şeyler para ediyor demek!

Yeniden coşan ihtiyar İhmenev:

— Sana bir şey söyleyeyim mi Vanya, diye devam etti. Gerçi memuriyet değil ama ne de olsa gelecek var: Büyüklerden bazıları okur belki. Gogol'a her yıl ödenek verildiğini, Avrupa'ya gönderildiğini kendin söyledin. Belki sana da aynı şeyi yaparlar; ne dersin? Yoksa henüz pek mi erken, başka

kitaplar da mı yazman gerekiyor? Yaz bari kardeşim; hiç durma yaz! İlk başarına güvenip gevşeme. Demir tavında dövülür.

Öyle kesin bir inanç ve iyi niyetle konuşuyordu ki, hayallerine set çekmeye kıyamadım.

— Bir bakarsın bir enfiye kutusu bağışlarlar. Olur mu olur, keyiflerine kalmış... Daha çok heveslendirmek isterlerse...

Sesini alçaltıp sol gözünü anlamlı bir ifadeyle kırparak,

— Belki saraya kadar yükselirsin; diye ekledi. Olmaz mı? Çok mu erken?

Anna Andreyevna alınır gibi oldu:

— Hemen saraya... Daha neler!

İçten gülerek,

— Neredeyse beni general yapacaksınız, dedim.

O aralık bize kahvaltı hazırlayan Nataşa, afacan bir tavırla,

— Ekselans yemeğe buyurmazlar mı, diye seslendi. Sonra kahkahayla gülerek kollarını babasının boynuna doladı.

— Canım babacığım!

İhtiyar duygulandı:

— Peki, peki. İçimden geldi de söylüyorum. General olsa da olmasa da yemeğe gidelim.

Her fırsatta yaptığı gibi kızının kızarmış yanağını okşadı:

— Benim duygulu kızım!

Sonra,

— Seni sevdiğim için söylüyorum Vanya; diye tekrarladı. General değilsen de tanınmış bir kişi, bir yazansın.

— Şimdi yazar deniyor baba.

— Yazandan vaz mı geçildi; bilmiyordum. Peki, yazar olsun. Benim söylemek istediğim şu: Bir roman yazdığın için elbette seni sarayda danışman yapacak değiller, bunu düşünmek bile saçma. Yalnız gene de başına devlet kuşu konabilir: Sözgelimi bu bir ataşelik gibi bir şey olabilir, Avrupa’ya gidersin, ya da sağlığını düzeltmek için İtalya’ya gönderirler; parayla yardım edebilirler.

Anna Andreyevna güldü:

— Sakın o zaman bizi küçümseme, İvan Petroviç!

— Bir an önce bir yıldız taksınlar bari baba! Yoksa ataşelik neymiş sanki!

Nataşa yeniden kolumu çimdikledi. Kızının alevlenmiş yanaklarıyla neşeden yıldız gibi parlayan gözlerine hayranlıkla bakan ihtiyar,

— Bu da benimle bozdu, diye bağırdı. Galiba gene fazla hayale daldım çocuklar. Hep böyleyim zaten... Oysa sen pek de sakin görünüyorsun Vanya.

— İlahi babacığım, nasıl olacakmış?

— Hiç canım, laf olsun diye söyledim. Gene de şey... Yüzün hiç şair yüzü değil. Duyduğuma göre, şair yüzü solgun, saçları uzun olurmuş... Gözlerinde de bir şey varmış. Mesela şu Goethe gibi şairler, Abbadon'da okumuştum... Ne o, gene yanlış bir şey söyledim galiba? Şu yaramaz kız da nasıl üstüme geliyor! Ne yapalım çocuklar, bilgin değilim. Ne duyuyorsak o. Zaten iş çehrede değil, yüzün büyük önemi yok. Bence yüzün gayet iyi, kendi hesabıma çok beğeniyorum. Sorun bunda değil: Namuslu ol Vanya, en önemlisi o; namusunla yaşa, boş yere gururlanma! İşinde onurla çalış, söylemek istediğim buydu, evet buydu!

Ne harikulade zamandı o! Bütün boş zamanlarımı, akşamlarımı onlarda geçiriyordum. İhtiyara edebiyat dünyasından, kim bilir niçin ilgilenmeye başladığı yazarlardan söz ediyor, onlardan haber getiriyordum. Nikolay Sergeyiç sık sık sözünü ettiğim B.'nin eleştiri yazılarını okumaya başlamıştı bile. Pek anlamadığı halde onu coşkuyla övüyor, eleştirmenin aleyhinde Kuzey Yabanarısı'nda yazan düşmanlarından acı acı yakınıyordu. Karısı, Nataşa ile beni göz hapsine almıştı, ama biz gene birbirimize söyleyeceğimizi söyledik. Nataşa'nın, önüne bakarak duyulur duyulmaz bir sesle, "Evet," diye fısıldadığını işittim. Sonunda ihtiyarlar da öğrendiler; düşünüp taşındılar, Anne Andreyevna uzun uzun kafa sallayıp durdu. Garibine gitmişti, adeta korkuyor gibiydi. Bana bir türlü inanamıyordu.

— Başarınca iyi, hoş ama bir aksilik olursa İvan Petroviç, o zaman ne yaparsın, diyordu. Hiç değilse bir yerde bir görev alsaydın.

— Sana bir şey söyleyeyim Vanya; dedi. Ben gördüm, farkına vardım; hatta açıkça söyleyeyim sevindim bile... Seninle Nataşa'nın... Şey işte... İyi

olur. Fakat ikiniz de henüz çok gençsiniz; bizim Anne Andreyevna'nın hakkı var. Bekleyelim. Gerçi büyük bir yeteneğin var. Ama öyle baştan bağırdıkları gibi dâhi de değilsin; sadece bir yeteneksin. Daha bugün Yabanarısı'nda sana ait bir eleştiri okudum: Tutar tarafını bırakmıyorlar. Hoş, bu gazete, gazete değil ya! Öyle! Yetenek, tüm yaşamının garanti altında olduğu anlamına gelmez. Bir buçuk ya da bir sene bekleyelim; tuttuğun yolda hep böyle başarıyla yürürsen Nataşa senin olur, başaramazsan kusura bakma. Dürüst insansın, anlarsın elbette.

Bunda karar kıldık. Bir yıl sonra da şunlar oldu:

Evet, tam bir yıl sonraydı. Berrak bir eylül akşamı, içim titreye titreye, hasta halde ihtiyarlara geldim. Yarı baygın sandalyeye çöktüm. Zavallılar müthiş korktular. Fakat başımın dönmesinin, içimdeki sıkıntının nedeni İhmenevlerin kapısını çalmadan belki on kere gidip gelmem değildi. Geleceğimi kurtaramayışım, hâlâ ne paraya, ne de şöhrete kavuşamayışım, henüz 'bir ataşe' olamayışım, sağlığım için bir İtalya yolculuğu yapmaktan uzak bulunmam da değildi.

Öyle yıllar olur ki on yıla bedeldir. Her şey, Nataşa ile böyle bir yıl geçirdiğimizden oldu. Aramıza bir sonsuzluk girerek bizi ayırdı...

Hâlâ aklımdadır: İhmenev'in önünde sessizce oturuyor, şapkamın zaten kırık kenarlarının kalan kısmını dalgın dalgın büküyordum. Oturduğum yerde nedenini kendim de bilmeden Nataşa'nın çıkmasını bekliyordum. Giysilerimin hali içler acısıydı. Üstümde ne varsa dökülüyordu. Çökmüş, zayıflamış, sararmıştım. Ama bu halimle bile, zamanında, sevimli Nikolay Sergeyiç'imize kaygı veren şair benzerliğini kazanamamıştım, gözlerimde derin anlamlar yoktu. İhtiyar kadın içten gelen telaşlı bir acımayla bana bakarak, "Bu haliyle az kalsın Nataşa'nın nişanlısı olacaktı! Tanrı korusun!" diye düşünüyordu.

Hâlâ kulağımdan gitmeyen o acıklı sesiyle,

— Çay içer misiniz İvan Petroviç? diye sordu. (Masada semaver kaynıyordu.) Nasılsınız canım, çok hasta görünüyorsunuz?

Hiç gözümün önünden gitmiyor: Benimle konuşurken gözlerindeki kaygı iyice belli oluyordu. Aynı kaygı soğumuş çayının önünde düşünceye dalan

ihtiyar kocasının bakışlarını da gölgelendirmişti. O sırada ikisinin de canlarını sıkan şeyin ne olduğunu biliyordum: Prens Valkovski'yle aralarındaki davanın İhmenevlerin aleyhine dönmesine üzülüyordu. Ayrıca, Nikolay Sergeyiç'i yatağa düşüren başka terslikler de olmuştu. Davaya sebep olan genç Prens beş ay önce İhmenevlere yeniden gelmişti. Alyoşa'sını öz oğlu kadar seven ihtiyarın delikanlıyı anmadığı gün yoktu. Gelişine içten sevindi; Vasilyevskiye'yi hatırlayan Anna Andreyevna ağlamaya başladı. Alyoşa babasından gizli olarak ziyaretlerini sıklaştırdı. Dürüst, açık yürekli bir insan olan Nikolay Sergeyiç tedbirli davranmaya gerek görmedi: Prensin, oğlunun tekrar İhmenevlerin evine kabul edildiğini öğrenince ne diyeceğini düşünmek bile onuruna dokunuyor; bütün bu anlamsız kuşkuları küçük görüyordu. İhtiyar yalnız yeni hakaretlere bir kere daha dayanıp dayanamayacağını kestirememişti. Genç Prens hemen hemen her akşam geliyordu. İhtiyarlar onun yanında neşeleniyordu. Alyoşa'nın babası sonunda her şeyi öğrendi. Gayet çirkin bir dedikodu çıktı. Prens, Nikolay Sergeyiç'e hep aynı konuda hakaret dolu bir mektup yolladı, oğluna da İhmenevlere gitmesini kesin olarak yasakladı. Olay onlara gelişimden iki hafta önce olmuştu. İhtiyar oldukça içerledi. Nasıl işti bu! Temiz, soylu kızı Nataşa bir daha bu kirli dedikoduya karıştırılmış, çamura bulanmıştı! Ona önceden de hakaret eden adam, insafsızlığını bir kere daha tekrarlıyordu. Bunun öcü alınmayacak mıydı?

Nikolay Sergeyiç ilk günlerde kederinden hastalanmıştı. Hepsini biliyordum. Hasta, üzgün olduğum, son üç haftadır onlara hiç gitmediğim halde bütün olayı en ince ayrıntısına kadar biliyordum. Bildiğim bir şey daha vardı... Ama hayır! Bu işte onları dünyada en çok endişeye düşüren başka bir şey olduğunu sezinliyordum. Gene de inanmak istemiyor, derin bir üzüntüyle ihtiyarları inceliyordum. Evet, sıkıntı içindeydim. Gerçeği ortaya çıkarıp ona inanmaktan korkuyor, elimden geldiği kadar o uğursuz dakikayı uzaklaştırmak istiyordum. Halbuki bunun için gelmiştim. O gece sanki beni İhmenevlerin evine çeken bir güç vardı!

İhtiyar, birden kendine gelmiş gibi:

— Sahi Vanya, hasta mısın sen, diye sordu. Çoktandır gelmiyorsun. Sana karşı çok suçluyum: Gelip yoklayacaktım ama bir türlü olmadı işte...

Sözünü tamamlayınca tekrar daldı.

— Rahatsızdım, dedim.

İhmenev, belki beş dakika sonra:

— Yaa... Rahatsızdın... diye tekrarladı. Sana o zaman dikkat etmeni söyledim, dinlemedin ki! Öyledir kardeş, esin perisi ezelden beri tavan arasına aç susuz oturmuştur, gene de öyle olacak. Böyle bu...

İhtiyarın neşesi yoktu. İçinde kanayan yara olmasa aç esin perisinden söz açmazdı. Yüzüne dikkatle baktım: Sararmıştı, gözlerinde bir şaşkınlık, çözümlemeye gücü yetmeyen bir düşünce vardı. Sert, acı konuşuyordu. Karısı ona merakla bakıp baş sallıyordu. İhtiyar bir aralık diğer yöne dönünce Anna Andreyevna sessizce onu işaret etti.

Anna Andreyevna'ya,

— Natalya Nikolayevna'nın sağlığı nasıl; kendisi evde mi, diye merakla sordum.

Soruma cevap vermekte güçlük çekiyormuş gibi,

— Evde canım, evde; cevabını verdi. Şimdi gelir. Şaka mı ediyorsun? Üç haftadır yüzünü görmedik. Nataşa da bir garip oldu... Şaşırdım kaldım; iyi mi, hasta mı anlaşılmıyor. Tanrı korusun!

Kocasına ürkek ürkek baktı. Nikolay Sergeyiç isteksiz, somurtkan bir tavırla söze karıştı:

— Nedenmiş, hiçbir şeyi yok. Genç kız olgunlaşıyor, bebek değil artık; hepsi bu işte. Kızların dertlerine, kaprislerine kim akıl erdirebilmiş ki?

Anna Andreyevna gücenmiş bir tavırla,

— Ne kaprisi, diye söylendi.

İhtiyar ses çıkarmadı; parmaklarıyla masada tempo tutuyordu. Korkuyla, "Aman Tanrım, aralarında bir şey mi oldu?" diye düşündüm.

— E, sizde ne var ne yok? B. hâlâ eleştiri yazıyor mu?

— Yazıyor.

Elini salladı:

— Ah Vanya, Vanya! Eleştiriden ne fayda!

Kapı açıldı, Nataşa girdi.

5 XIX. yy’da yaşamış Zagoski’nin iki tarihi romanı. (Ç.N.)

VII

Elinde şapkası vardı. Girince piyano üzerine bıraktı, yanıma yaklaşarak sessizce elini uzattı. Dudakları hafifçe kıpırdadı; bir şey söyleyecek, beni selamlayacak gibi oldu ama hiçbir şey söylemedi.

Üç haftadır birbirimizi görmemiştik. Ona şaşkınlıkla, korkuyla bakıyordum. Üç hafta içinde ne kadar değişmişti. Çökük, solgun yanaklarıyla sanki ateşten kavrulmuş dudaklarını, uzun, koyu kirpikleri altında hummayla, adeta vahşi bir kesinlikle parlayan gözlerini görünce yüreğim parça parça oldu.

Aman Tanrım, ne kadar güzeldi! O uğursuz gündeki halini ne önceleri, ne de sonradan bir daha görmemiştim. Bu; bir yıl önce gözlerini benden ayırmadan peşim sıra dudaklarını oynatarak romanımı dinleyen, o gece yemekte kaygısız kahkahalarla babasıyla ve benimle şakalaşan Nataşa mıydı? Burada, bu odada, yere bakarak, yüzü kızararak, “Evet,” diyen Nataşa mıydı?

Akşam duasına çağıran kalın çan sesi duyuldu. Nataşa birden titredi; annesi istavroz çıkardı.

— Kiliseye gitmek istiyordun Nataşa; dedi. Bak çan çalıyor. Git kızım; yakın zaten... Git, dua et. Hem biraz hava alırsın. Baksana sanki nazara uğramışsın gibi soldun, sarardın.

Nataşa ağır, neredeyse fısıltı halinde:

— Şey... Belki... Bugün gitmeyeceğim... Rahatsızım... dedi, yüzünü kâğıt beyazlığı kapladı.

— Gitsen daha iyi Nataşa, demin gitmek istiyordun, şapkanı aldın. Git Nataşacığım, Tanrı'nın sana sağlık vermesi için yalvar kızım.

Anna Andreyevna kızını ikna etmeye çalışıyor, çekinir gibi korka korka konuşuyordu. Nataşa'nın yüzüne merakla bakan ihtiyar da,

— Öyle ya, git; dedi, yürümüş olursun. Annen doğru söylüyor. Vanya götürür seni.

Nataşa'nın dudaklarında acı bir gülümseme görür gibi oldum. Piyanonun üstündeki şapkasını alıp giydi. Elleri titriyordu, sanki bütün hareketleri bilinçsizdi, ne yaptığının farkında değilmiş gibi bir hali vardı. Annesiyle babası bakışlarını ondan ayıramıyordu. Genç kız duyulur duyulmaz bir sesle,

— Elveda! dedi.

— Aman evladım, uzun yola çıkıyormuş gibi vedalaşıyorsun. Haline bak! Yüzüne azıcık rüzgâr essin, hiç rengin kalmamış. Ha, az kalsın unutuyordum! Zaten artık her şeyi unutuyorum... Muskanı diktim. İçine, geçen yıl eve gelen bir rahibenin verdiği duayı yazıp diktim. Pek etkili bir dua... Demin diktim. Hadi tak şunu Nataşa. Tanrı sana sağlık versin kızım. Senden başka kimsemiz yok yavrum...

İhtiyar kadın dikiş masasının çekmecesinden Nataşa'nın sürekli boynunda taşıdığı küçük altın haçı çıkardı; aynı kurdeleye yeni diktiği muska da bağlıydı.

— Sağlığın için bunu boynundan çıkarma!

Kızının boynuna takıp istavroz çıkardı.

— Eskiden seni yatırırken başucunda böyle istavroz çıkarıp dua ederdim, sen de duayı arkamdan tekrarlardın... Şimdi eskisi gibi değilsin, Tanrı sana huzur vermiyor. Ah Nataşa, Nataşa! Annenin duaları da fayda etmez oldu!

İhtiyar kadın ağlamaya başladı.

Nataşa sessizce onun elini öptü, kapıya bir adım attı. Sonra birdenbire hızla geri döndü, babasına yaklaştı. Heyecanla soluyordu. Tıkanır gibi, kesik kesik,

— Babacığım! Siz de... Kızınızı kutsayın dedi; önünde diz çöktü.

Hepimiz Nataşa’nın bu fazlaca törensel ayinine şaşırmış duruyorduk. Babası bir an ne yapacağını bilemeden ona bakakaldı. Sonra,

— Nataşanke, yavrum... Biricik canım kızım, ne oldu sana, diye bağırdı, gözlerinden yaş boşandı. Neden kendini bu kadar hırpalıyorsun? Niçin gece gündüz ağlıyorsun? Hepsini görüyorum; geceleri uyuyamıyorsun, kalkıp odanın kapısından dinliyorum. Bana her şeyi söyle Nataşa, her şeyi aç ihtiyar babana, biz de...

Sözünü bitirmeden Nataşa’yı yerden kaldırıp kucakladı. Genç kız babasına sarılarak başını omzuna bıraktı. Tutmaya çalıştığı gözyaşlarıyla boğularak,

— Yok, bir şey yok... Rahatsızım da... diye tekrarlıyordu.

— Seni Tanrı’ya emanet ediyorum biricik yavrum. Ulu Tanrı korusun, ruhuna sonsuz huzur versin, dertten uzak tutsun seni. Ben günahkâr kulunun dualarının kabul olması için de Tanrı’ya yalvar.

Annesi gözyaşları arasında,

— Benim dualarımı da al kızım, benimkini de, dedi.

Nataşa, fısıldayarak:

— Elveda! diye tekrarladı.

Kapının önünde durup annesiyle babasına bir daha baktı. Bir şey daha söylemek istedi ama yapamadı, hızla odadan çıktı. Kötü bir şey olacağını sezinleyerek arkasından koştum.

VIII

Hiç konuşmadan, başı yerde, bana bakmadan yürüyordu. Fakat sokağı geçip rıhtıma çıkınca birdenbire durdu, elimi tuttu.

— Boğuluyorum... diye fısıldadı. Yüreğim sıkışıyor... boğuluyorum!

Korkuyla,

— Eve dön Nataşa! diye bağırdım.

Sonsuz bir kederle yüzüme baktı:

— Onlardan, bir daha dönmemek üzere ayrıldığımı anlamadın mı Vanya?

İçim burkuldu. Bunu daha İhmenevlere gelirken sezmiştim. Bütün bunları belki çok önceden; sanki bir sis bulutunun gerisinden gibi, hayal meyal görüyordum. Gene de sözleri üzerimde yıldırım etkisi yaptı.

Hüzün içinde rıhtımda yürüyorduk. Konuşamıyordum; durumu anlamaya çalışıyor, düşünüyordum, şaşkına dönmüştüm. Olanları dehşet verici, olanaksız buluyordum.

Nataşa sessizliği bozdu:

— Beni suçlu buluyorsun, değil mi Vanya?

Ne söylediğimin pek farkında olmadan,

— Hayır... Yalnız şey... İnanamıyorum; olamaz bu! diye yanıtladım.

— Oldu bile Vanya. Bizimkileri bıraktım. Ne olacaklarını bilmiyorum... Kendimin ne olacağını da bilmiyorum!

— Ona gidiyorsun, değil mi Nataşa?

— Evet.

— Olamaz! diye heyecan içinde bağırdım. Olanaksız bu... Nataşa, zavallı kızım! Delilik bu. Hem onları öldüreceksin, hem kendin yok olacaksın. Farkında mısın bunun Nataşa?

— Biliyorum ama ne yapayım, elimde değil.

Sözlerinde idam sehpasına giden mahkûmun acı ümitsizliği vardı.

— Dön Nataşa, henüz geç kalmadan dön! diye yalvarıyordum.

Öğütlerimin o andaki faydasızlığını, anlamsızlığını anladığım halde, hatta anladıkça daha çok üsteleyerek yalvarmaya devam ettim:

— Babana ne yaptığını biliyor musun Nataşa? Bunu düşündün mü hiç? Ötekinin babası, babanın düşmanı; Prens babana hakaret etti, hırsızlıkla suçladı. Mahkemelik oldular... Hepsi bu mu! Bu kadar olsaydı keşke; haberin var mı Nataşa? (Ah Tanrım, bunu da biliyorsun!) Alyoşa köyünüzde misafirken Prens, babanla annenin ikinizi birleştirmeye uğraştıklarından kuşkulanmıştı. Düşün bir kere, babanın bu iftiradan çektiği acıyı kafanda canlandır. Bu iki yıl içinde saçları bembeyaz oldu, görmüyor musun? Hem sen hepsini biliyorsun Nataşa. Seni temelli kaybetmenin onlar için ne demek olduğundan söz etmiyorum artık. Sen onların ihtiyarlık günlerinde biricik, kıymetli varlığısın. Bundan söz etmek bile istemem, kendin bilmelisin. Unutma ki baban, sen bu kibirliler tarafından haksız yere hakarete uğradığın için öcün alınmadı diye yanıyor! Şimdi Alyoşa’yı evinize kabul ettiğiniz için her şey yeniden canlandı. Prens bir kere daha babana hakaret etti. İhtiyar bu yeni hakaretin öfkesini yenemeden düşmanının onu suçlamakta haklı olduğunu anlayacak... Olayı bilenler bu sefer Prensi haklı çıkarıp seni ve babanı suçlayacaklardır. Ne hale gelecek adamcağız? Yüreğine iner! Utanç, lekelenme; hem kimin yüzünden? Biricik, sevgili kızı yüzünden! Ya annen? Babana bir şey olursa o da yaşamaz. Ne yaptığının farkında mısın Nataşa? Eve dön, kendine gel Nataşa!

Ses çıkarmıyordu. Sonra bana sitem eder gibi baktı. Bakışında öyle kavurucu bir acı, ıstırap vardı ki, o anda yaralı kalbinin bunları söylemesem de kan ağladığını fark ettim. Verdiği kararın ona neye mal olduğunu,

faydasız, geç kalmış sızlanmalarımla ona nasıl eziyet çektirdiğimi anlıyordum. Gene de kendimi tutamıyor, devam ediyordum:

— Demin annene, belki kiliseye gitmeyeceğini kendin söylüyordun. Demek ki kalmaya niyetliydin, kararın kesin değildi.

Sözlerimi acı bir gülümsemeyle yanıtladı. Ne diye sormuştum bunu? Her şeyin değişmez bir karara bağlandığını anlamam gerekirdi. Fakat ben de taştım artık. Kalbim duracak gibi oldu. Ne sorduğumu kendim de fark etmeden:

— O kadar mı seviyorsun onu! diye bağırdım.

— Ne diyeyim Vanya? Görüyorsun işte: Bana gelmemi emretti; burada bekliyorum onu...

Dudaklarındaki o acı gülümseme hâlâ gitmemişti. Tekrar yalvarmaya başladım:

— Beni dinle Nataşa, dinle biraz: Her şey düzelebilir, başka seçenekler, başka çareler bulunabilir! Evden gitmemek de olası. Ben bunun çaresini bulurum Nataşacığım. Sizin her işinizi yoluna koyarım ben, hepsini hepsini hallederim, buluşmalarınızı, her şeyi... Yalnız evden gitme! Mektuplarınızı birbirinize iletirim; neden olmasın? Şimdikinden daha iyi olur. Bunu yapabilirim; ikinizi de memnun ederim. Göreceksiniz memnun kalacaksınız. Sen de başına gelecek felaketten kurtulmuş olursun Nataşacığım. Yoksa bu gidiş seni yok eder. Hadi kabul et Nataşa; hepsi yoluna girer, mutlu olursunuz, dilediğiniz gibi sevişirsiniz... Babalarınızın kavgası bitince... Nasıl olsa bitecek bu kavga, o zaman...

Sözümü keserek,

— Bırak bunları Vanya, dedi. Yaşlı gözleriyle gülümseyerek elimi kuvvetle sıktı.

— Çok iyi kalplisin Vanya, çok iyisin. İyi, dürüst adamsın. Kendini düşündüğün yok. Seni bıraktığım halde her şeyi bağışladın, yalnız benim mutluluğumu düşünüyorsun. Mektuplarımızı taşımaya bile razısın.

Ağlamaya başladı.

— Beni nasıl sevdiğini, hâlâ da sevdiğini biliyorum Vanya. Yaptıklarımı ne sitemle, ne acı bir sözle yüzüme vurdun. Oysa ben... Aman Tanrım, sana

karşı ne kadar suçluyum! Eski günlerimizi hatırlar mısın Vanya? Keşke onunla hiç karşılaşmasaydım! Seninle birleşirdik Vanya, benim iyi yürekli canım Vanyacığım... Ama ben sana layık değilim. Şu anlarda bile sana eski günlerimizin mutluluğunu hatırlatıyorum... Üç haftadır bize uğramadın. Yemin ederim Vanya, bir defa olsun, bana lanet ettiğini, benden nefret ettiğini düşünmedim. Niçin uzaklaştığını da biliyordum; bize engel olmak, çektiğin vicdan azabıyla karşımıza çıkmak istemiyordun. Bizi seyretmek acı geliyordu, değil mi? Halbuki seni dört gözle bekledim Vanya; nasıl beklediğimi bilemezsin! Bak ne diyeceğim... Alyoşa'yı çılgın gibi seviyorum ama seni biricik dostum olarak belki daha da çok seviyorum. Sensiz yaşayamam, bunu çok iyi biliyorum. Sana, kalbine, altın gibi yüreğine ihtiyacım var... Öf Vanya! Acı günler geliyor!

Hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı. Gerçekten acı çekiyordu. Sonra gözyaşlarını tutarak devam etti:

— Seni görmeyi öyle istiyordum ki! Çok zayıflamışsın, sararmış, halsiz düşmüşsün; demek sahiden hastaydın Vanya. Hiç de sormadım... Hep kendimden bahsediyorum. Kitap işlerin nasıl? Yeni romanın ilerliyor mu?

— Romanın sırası mı şimdi Nataşa? İşlerim fena değil... Ama vız gelir bunlar! Sana şunu sorayım Nataşa: Ona gitmeni kendisi mi istedi?

— Yalnız o değil, daha çok ben istedim. Birlikte kararlaştırdık. Sana hepsini anlatayım. Ona zengin, çok soylu bir kız bulmuşlar. Yüksek bir ailedenmiş. Babası ille evlendirmek istiyor. Prensi bilirsin, entrikacının biri... Şimdi, bu bir daha ele geçmeyecek fırsatı kaçırmamak için kolları sıvadı. Üst düzey ilişkiler kuracak, paraya kavuşacak... Dediklerine bakılırsa kız çok güzelmiş; eğitimi, ahlakı, her şeyi mükemmelmiş. Alyoşa bayılıyor. Hem babası, kendisi de evlenmek istediği için onu bir an önce sırtından atmaya bakıyor. Bu yüzden ne yapıp yapıp Alyoşa'yla beni ayırmayı aklına koymuş. Benim Alyoşa'yı etkilememden çok korkuyor.

Hayretle sözünü kestim:

— Prensin seviştiğinizden haberi var mı? Ben yalnız kuşkulandığını sanıyordum.

— Biliyor, hepsini biliyor.

— Kim söyledi?

— Alyoşa anlattı; hem yakında. Babasına hepsini anlattığını bana kendisi söyledi.

— Şu yaptığınıza bakın! Kendisi anlatmış, hem de bu zamanda, olur iş değil!

Nataşa sözümü keserek:

— Alyoşa'yı hoş gör, onu kınama! dedi. Başkalarına benzemez o. Çocuğun yetişme tarzı böyle. Hareketlerinin anlamını düşünüyor mu dersin? Edindiği ilk izlenimler, yabancı etkiler onu hemen bağlı olduğu yeminine ihanet ettirebilir. İradesiz, zayıf... Şimdi sana söz verir; aynı gün, aynı içtenlikle başka birisine bağlanabilir. Üstelik gelip sana bu yaptığını anlatır. Belki kötü hareketler de yapar, ama onu ayıplamak elden gelmez. Olsa olsa acırsın. Göz kırpmadan en büyük fedâkarlıklara katlanır; ancak yeni bir etkiyle karşılaştı mı gene her şeyi unutuverir. Daima yanında olmasam beni de unutur. Öyledir o!

— Ama Nataşa, belki bunlar dedikodudan ibaret. Çocuk o daha, nasıl evlenir?

— Babası kurmuş bir kere.

— Nişanlısının çok güzel olduğunu, Alyoşa'nın ona tutkunluğunu nereden biliyorsun?

— Kendisi söyledi.

— Ne?! Hem başkasını sevebileceğinden söz etti, hem senden böyle bir fedakârlık mı istedi?

— Hayır Vanya, hayır! Sen onu tanımıyorsun, az gördün. Hakkında fikir edinebilmek için onu iyi tanımak lazım. Onunki kadar doğru, temiz bir yürek yoktur. Yalan söylese daha mı iyi? Aşkına gelince; beni bir hafta görmese hemen unutur, başkasını sever. Ama karşı karşıya geldik mi gene dizimin dibinden ayrılmaz. Yo, aramızda gizli saklı şeylerin olmaması daha iyi; yoksa kuşkudan ölürdüm. Evet Vanya, buna iyice inandım; daima, her an yanında olmazsam benden soğur, unutur, beni bırakır. Doğası böyle. Herhangi bir kadının peşinden sürüklenebilir... O zaman ne yaparım? Ölürüm... Ölmek bir şey değil! Ölmeye şimdiden razıyım. Fakat onsuz

yaşamak ölümden, bütün işkencelerden acı! Ah Vanya, Vanya! Bir şey olmalı ki, onun için annemi, babamı bırakıyorum... Beni kandırmaya çalışma artık, kararımı verdim. Her saat, her an yanımda bulunmalı; dönemem, elimde değil... Mahvolduğumu, başkalarını da mahvettiğimi biliyorum.

Birdenbire, bütün vücuduyla ürpererek,

— Ya gerçekten artık beni sevmiyorsa Vanya! diye bağırdı. Ya demin söylediğin doğruysa? (Asla böyle bir şey söylememiştim.) Beni sadece aldatıyorsa, yüzüme güldüğü halde aslında kötü ruhlunun, kendini beğenmişin biriyse? Sana karşı onu savunduğum halde şu anda belki başkasının yanında içinden benimle alay ediyordur... Halbuki ben onurumu çiğneyerek, sokak sokak peşinden gidiyor, onu arıyorum. Öf Vanya!

Bu inilti öyle acılı koptu ki, ruhumu derin bir sızı kapladı. Nataşa'nın artık kendine hâkim olamadığını anladım. Ancak göz karartan, çılgınca bir kıskançlık onu böyle delice bir karara sürükleyebilirdi. Ama bu sefer ben de içimdeki kıskançlığı bastıramadım.

— Yalnız şunu anlamıyorum Nataşa, dedim. Hakkında söylediklerinden sonra onu nasıl sevebiliyorsun? Aşkına inanmadığın halde dönmemek üzere ona gidiyor, uğruna hepimizi mahvediyorsun. Bunu nasıl yapabiliyorsun? O da sana, sen de ona ömrünüz boyunca azap vereceksiniz. Onu gereğinden fazla seviyorsun. Bu kadarı fazla Nataşa, böyle aşkı anlamam ben.

Acı duymuş gibi sarardı. Yavaşça,

— Evet, deli gibi seviyorum, dedi. Seni hiçbir zaman böyle sevmemiştim Vanya. Aklımı kaybettiğimi, böyle sevmemek gerektiğini ben de biliyorum. İyi sevgi değil bu... Hem sana şunu söyleyeyim Vanya; bunu önceden de biliyor, en mutlu anlarımızda bile bana yalnız acı vereceğini hissediyordum. Ne yapayım ki ondan gelen acı bile beni mutlu ediyor. Ona, mutlu olmak için mi gidiyorum sanki? Onun yanında beni nelerin beklediğini, neler çekeceğimi şimdiden biliyorum. Beni sevmeye yemin etmiş, sözler vermişti. Hiçbirine inanmıyor, değer vermiyorum. Yalan söylemediğini, söyleyemeyeceğini bildiğim halde önceleri de sözlerine önem vermiyordum. Onu hiçbir şekilde bağlamak istemediğimi kendim söyledim.

Ona karşı en doğrusu böyle hareket etmektir; tasmayı kimse sevmez, en başta ben. Gene de seve seve esiri olurdum; gönüllü esire... Yanımda olsun, onu göreyim diye her şeye katlanırdım. Yanımda, gözümün önünde başkasını sevmesine bile!

Alev alev yanan bakışını bana dikerek,

— Ne aşağılık değil mi Vanya, dedi.

Bir an, sayıklıyor gibi geldi bana.

— Böyle arzulara ancak alçaklık denir, değil mi? Öyle olsun. Alçaklık diyorum ama beni bıraksa da, kovsa da dünyanın öbür ucuna kadar peşinden gideceğim. Eve dönmek için beni ikna etmeye çalışıyorsun; neye yarar? Dönerim, ama beni yarın çağırsın gene çıkar giderim. Bir köpeği çağırır gibi, ıslıkla seslense bile arkasından koşarım. Acı mı? Onun verdiği hiçbir acıdan korkmam. Ondan geldiğini bilmek bana yeter. Ah, bunları anlatmaya olanak yok Vanya!

"Ya babası, annesi?" diye düşündüm. "Galiba onları büsbütün aklından çıkarmış."

— Seninle evlenmeyecek mi Nataşa?

— Evlenmeye söz verdi; hep söz... Zaten bunun için çağırdı: Yarın şehir dışında gizlice nikâhımız kıyılacak. Ne yaptığını bilmiyor ki! Belki nasıl nikâh kıyıldığını da bilmez. Hem ne biçim koca olacak! Gülünç doğrusu. Beni alsa bile mutsuz olur, başıma kakmaya başlar... İlerde şunu veya bunu başıma kakmasını hiç istemem. Ne isterse karşılıksız veririm. Evlenmek onu mutsuz edecekse niçin buna neden olayım?

— Sen kötü bir düş görüyorsun Nataşa, dedim. Şimdi doğruca ona mı gidiyorsun?

— Hayır; buraya gelip beni alacaktı; öyle sözleştik.

Bakışını uzaklara dikti. Görünürde kimseler yoktu. Öfkeyle:

— Hâlâ gelmedi! İlk olarak sen geldin! diye bağırdım.

Nataşa, yumruk yemiş gibi sendeledi, yüzü acıyla buruştu. Acı bir gülümsemeyle,

— Belki hiç gelmez, dedi. Önceki gün, gelmek için söz vermezsem evlenmekten vazgeçmek zorunda kalacağını yazmıştı; babası onu

nişanlısına götürecekmiş. Bunu öyle doğal bir şekilde yazıyordu ki; ya gerçekten öbürüne gittiyse Vanya?

Yanıt vermedim. Elimi kuvvetle sıktı, gözleri parladı. Duyulur duyulmaz bir sesle:

— Ötekine gitmiştir... diye mırıldandı. Buraya gelmeyeceğimi sanıyordu. Ona gidecek, sonra da bana önceden haber verdiğini, gelmediğim için haklı olduğunu söyleyecek. Bıktı benden, bırakıyor... Aman Tanrım, deliyim ben! Benden bıktığını son defa kendisi de söylemedi mi? Daha ne bekliyorum?

Alyoşa'yı rıhtımda uzaktan gördüm.

— Geliyor, işte!

Nataşa titredi. Çığlığını tutamadı. Yaklaşan Alyoşa'yı seçince elimi bırakarak ona doğru koşmaya başladı. O da adımlarını sıklaştırdı. Bir an sonra kucak kucağaydılar. Sokakta bizden başka kimse yok gibiydi. Öpüşüp gülüşüyorlardı; Nataşa bir yandan ağlıyordu. Sanki uzun bir ayrılıktan sonra kavuşmuşlardı. Solgun yanaklarına renk geldi, heyecandan adeta kendinden geçti. Alyoşa beni fark edince hemen yanıma koştu.

IX

O zamana kadar Alyoşa'yı pek çok kere gördüğüm halde derin bir merakla inceliyor, gözlerinin içine bakıyordum. Sanki bakışları bana bu çocuğun Nataşa'yı nasıl büyülediğini, kutsal saydığı her şeyi çiğnetecek kadar nasıl âşık edebildiğini anlatacaktı.

Genç Prens ellerimi ellerine alarak kuvvetle sıktı, yumuşak, temiz bakışı son derece cana yakındı.

Sırf düşmanım olduğu için hakkında yanlış bir yargıya sahip olduğumu düşündüm. Evet, onu sevmiyordum; hem de yalana ne gerek var, Prens Alyoşa'yı tanıyanlar içinde belki yalnız ben, ona bir türlü ısınamıyordum. Onun birçok özelliğinden kesin olarak hoşlanmıyordum. Hatta belki fazlasıyla zarif dış görünüşünü bile sevmiyordum. İlerde, bu konuda tarafsız hüküm vermediğimden söz edeceğim. Uzun, ince, güzel yapılı vücudu, sarı saçları vardı. İri mavi gözlerinin tatlı, düşünceli bakışında zaman zaman tam çocukça, saf bir neşe parlıyordu. Biçimli, ufak, dolgun dudaklarından ciddi bir kıvrım hiç eksik olmazdı. Ansızın beliren candan gülümsemesi o kadar çekiciydi ki, neşeli olsanız da olmasanız da karşılık vermeden yapamazdınız. Giyiminde fazla incelik yoktu, ama gene de daima zarif görünürdü. Giyimi de kendisi gibi özentisizdi. Kibarlara özgü kötü huyları olduğunu da itiraf etmek lazım: Zıpırlık, kendini beğenmişlik, saygılı bir küstahlık... Fakat son derece temiz ruhlu, sade bir insan olduğu için bunların herkesten önce farkına vararak kendi kendini ayıplar, alaya alırdı. Bu çocuğun şakadan bile yalan söylemeyeceğini, söylese bile bunu kötülük

amacıyla yapmayacağını sanıyorum. Bencilliği bile sinsi değil açık olduğundan insana batmıyordu. İçi dışı birdi, ruhu zayıftı, çabuk kanardı, ayrıca ürkekti; iradesi de çok zayıftı. Onu aldatmak, kötülük etmek, küçük bir çocuğu aldatmak kadar acımasızlıktı. Yaşından çok saf olan Alyoşa'nın gerçek hayat hakkında hiçbir bildiği yoktu; herhalde kırkına kadar da öyle sürüp gidecekti. Böyle insanlar ömürlerinin sonuna kadar olgunlaşamaz. Alyoşa'yı sevmeyen bir insanı düşünemiyorum, çocuk gibi sokulgandı. Nataşa'nın dediği doğruydu: Kendi iradesi dışında, başkasının etkisiyle kötü bir şey yapsa, sonucunu öğrenince pişmanlığından ölürdü sanırım. Nataşa, bir iç seziyle, ona hükmedebileceğinin, Alyoşa'nın onun kölesi olacağının farkındaydı.

O anda erkeğin gözleri aşk doluydu; Nataşa'ya hayranlıkla bakıyordu. Nataşa beni zafer kazanmış bir bakışla süzdü. O dakikada ailesini, ayrılışını, kuşkularını, hepsini unutmuştu. Mutluydu.

— Vanya! diye bağırdı. Ona karşı suçluyum, layık değilim ona. Senin artık gelmeyeceğini sanmıştım Alyoşa. Bu kötü düşüncelerimi bir daha hatırlama Vanya!

Alyoşa'ya sonsuz bir sevgiyle bakarak,

— Hepsini unutturacağım, diye ekledi.

Alyoşa gülümseyerek elini öptü, sonra elini bırakmadan bana döndü:

— Sakın beni suçlu bulmayın. Sizi kardeşçe kucaklamayı ne zamandır istiyordum. Nataşa'dan hakkınızda çok şey duydum. Ama birbirimizi tanıyor sayılmayız. Nedense yıldızımız bir türlü barışmadı. Dost olalım ve... Bizi bağışlayın.

Son sözlerini yavaşça, hafif kızararak söyledi. Yüzünde öyle güzel, temiz bir gülümseme vardı ki bütün içtenliğimle ona karşılık vermekten kendimi alamadım.

Nataşa:

— Evet, öyle Alyoşa; diye atıldı. Vanya bizim kardeşimiz, bizi bağışlar; onsuz mutlu olamayız. Sana söyledim ya... Zalim çocuklarız Alyoşa! Ama ne olursa olsun üçümüz bir arada olacağız.

Sonra,

— Vanya, diye bana döndü; dudakları titremeye başladı. Sen şimdi onlara, bizimkilere dön. Altın gibi yüreğin vardır biliyorum... Beni bağışlamasalar bile, senin bağışladığını görünce belki biraz yumuşarlar. Hepsini anlat onlara; olanı biteni içinden nasıl gelirse öyle anlat. Beni savun, beni koru. Kendi dilinle bütün nedenleri sırala. Sana bir şey söyleyeyim mi Vanya, bugün yanımda olmasan belki bu kararı veremezdim. Kurtuluşum sende, o anda sana güvendim. Onlara durumu, hiç olmazsa ilk acılarını hafifletecek biçimde anlatabilirsin. Ah Tanrım! Hem şey... Artık bağışlanmayı beklemediğimi de söylersin. Dersin ki, onlar bağışlasa bile Tanrı bağışlamaz. Ama bana beddua etseler de ömrümün sonuna kadar onları kutsayacağım, sağlıklarına duacı olacağım. Yüreğim onlarla beraber. Neden hep birlikte mutlu olamıyoruz, neden? Tanrım, ne yaptım ben?!

Nataşa birdenbire kendine gelmiş gibi, dehşet içinde ürperdi, yüzünü elleriyle örttü. Alyoşa onu kollarına alarak sessizce göğsüne bastırdı. Kısa bir sessizlik oldu.

Alyoşa'ya sitemle bakarak,

— Ondan bu fedakârlığı nasıl isteyebildiniz, dedim.

— Beni suçlamayın Vanya. Felaketimiz büyük ama çabuk geçer. Buna kesin olarak eminim. Yalnız o ana dek dayanmalıyız. Nataşa kendisi aynı şeyi söylüyordu. Biliyorsunuz ya, hepsinin başı şu gereksiz kavgalarla bilmem ne davaları! Yalnız... Size yemin ederim, bunu çok düşündüm, hepsi bitecek. Gene hepimiz bir arada, tam anlamıyla mutlu olacağız. İhtiyarlar bile bize bakarak barışacak... Ne malum, belki evlenmemiz barışmaları için ilk adım olacak! Zaten, bence, ancak bu beklenir; ne dersiniz?

Nataşa'ya baktım.

— Evlenmekten söz ediyorsunuz Alyoşa. Nikâhınız ne zaman?

— Ya yarın ya öbür gün. Herhalde öbür gün yüzde yüz. Bakın işte, kendim bile iyice bilemiyorum. Açıkça söyleyeyim: Henüz hiçbir hazırlığım yok. "Belki Nataşa bugün gelmez," diye düşündüm. Üstelik babam bugün beni evlendirmek istediği kızın evine götürmek için tutturdu. Beni evlendirmek istiyorlar; Nataşa söylemedi mi? Ama ben istemiyorum.

Zaten bu yüzden işi kesin olarak düzenleyemedim. Gene de öbür gün nikâhımız yüzde yüz kıyılacak. Öyle tahmin ediyorum; başka türlü olmaz. Yarın Piskov yolundan hareket ederiz. Şurada, köylerden birinde liseden bir arkadaşım var, çok iyi çocuktur. Elbette tanıştıracağım sizi; köylerinde papaz da var... Hoş belki de yok ya, iyice bilmiyorum. Bunu önceden öğrenmem gerekirdi ama elim değmedi bir türlü... Zaten bunlar önemsiz ayrıntılar. Esas kararı verdik ya... Papaz başka köyden de bulunur, öyle değil mi? Adım başında bir köy... Yazık ki çocuğa bir iki satır yazamadım; haber versem daha iyi olurdu: Belki evde değildir. Zaten bunlar en son düşünülecek şeyler... Bir kere kararı verdikten sonra hepsi kendiliğinden yürür, değil mi? Nataşa şimdilik yarına ya da öbür güne kadar bende kalır. Ayrı bir daire kiraladım, döndüğümüz zaman orada oturacağız. Artık babamla oturamam. Bize gelir görürsünüz, hoş olacak. Lise arkadaşlarım evimize gelir, toplantılar yaparız...

Alyoşa'yı şaşkınlıkla, üzülerek süzüyordum. Nataşa, bakışıyla, onu hoş görmem için yalvarıyordu bana. Bir yandan Alyoşa'yı hüzünlü bir gülümsemeyle dinlerken bir yandan karşısında boş, fakat tatlı tatlı gevezelik eden sevimli bir çocuk varmış gibi seyretmekten kendini alamıyordu. Sitemle baktım. Hali pek dokundu bana. Alyoşa'ya,

— Babanızın sizi affedeceğine emin misiniz? diye sordum.

— Yüzde yüz. Zaten başka ne yapabilir ki? Elbette önce bana beddua eder, buna da eminim. Doğası öyledir; bana karşı hep sert davranır. Belki beni şikâyet de eder. Kısacası babalığını yapar bir kere... Ama bunları ciddiye almamak lazım, çünkü beni deli gibi sever. Biraz kızar, sonra affeder. O zaman hepsi barışır, biz de mutlu oluruz. Nataşa'nın babası da...

— Ya bağışlamazsa? Bunu düşündünüz mü hiç?

— Yo, yüzde yüz bağışlar. Bağışlar da, belki bu hemen olmaz. Razıyım. Ben de ona karakter sahibi olduğumu göstereceğim. Hep iradesiz, uçarı biri olduğumu söyler durur. Bundan sonra uçarı mıyım, değil miyim anlasın. Evli barklı adam olacağım şaka değil! Artık beni çocuk göremez o zaman. Yani demek istiyorum ki, ben de herkes gibi, bütün evli erkekler gibi olacağım. Kazandığım parayla geçineceğiz. Nataşa bunun, şimdi yaptığımız

gibi, başkasının sırtından geçinmekten daha iyi olduğunu söylüyor. Bilseniz, bana neler, ne iyi şeyler söyler. Bana kalsa bunlar aklımdan bile geçmezdi, böyle yetişmedim. Gerçi yeteneksiz, beceriksiz olduğumu kendim de biliyorum. Fakat size bir şey söyleyeyim mi, önceki gün aklıma şaşılacak bir fikir geldi. Gerçi bundan söz etmenin sırası değil ama gene de anlatacağım size. Hem Nataşa duysun, hem de belki bize bir akıl verirsiniz. Ben de sizin gibi roman yazıp dergilere satmayı düşünüyorum. Bana o çevrede yardım edersiniz değil mi Vanya? Hatta size güvenerek bu gece deneme amacıyla bir roman tasarladım bile. Hoş bir şey olacak! Konuyu Scribe'in bir komedisinden aldım... Sonra anlatırım. En önemlisi para sorunu. Size para veriyorlar değil mi?

Gülümsememi tutamadım. O da gülümseyerek,

— Gülüyorsunuz, dedi. Sonra aklın almayacağı bir saflıkla,

— Siz görünüşüme bakmayın, dedi; çok dikkatliyimdir. Gözümden hiçbir şey kaçmaz, göreceksiniz. Denemekten ne çıkar? Belki de bunda başarılı olabilirim. Ama belki de siz haklısınız: Hayatı pek tanımıyorum; Nataşa da öyle diyor. Hoş yalnız o değil, herkes öyle söylüyor. Şu halde yazar olamam belki de... Gülün siz, gülün ama yanlışlarımı düzeltin. Nataşa'nın hatırı için yapın bunu, onu seviyorsunuz. Ben ona layık olmadığımı itiraf ediyorum; bunu hissediyorum. Acı bu... Nasıl oldu da, beni sevdiğine şaşıyorum. Elbette ben ona canımı vermeye hazırım! İnanır mısınız, şu ana kadar hiçbir şeyden korkmuyordum, şimdi içime bir ürkeklik geldi: Sonumuz neye varacak acaba? İnsanın görevine dört elle sarıldığı halde beceriksizliği, iradesizliği yüzünden başaramaması mümkün mü? Siz, dostumuz olarak bize yardım edin. Tek dostumuz sizsiniz... Ben tek başıma hiç başaramayacağım bu işi... Kusura bakmayın Vanya, size pek yükleniyorum ama sizi soylu, kendimden çok üstün bir adam biliyorum da ondan. Fakat düzeleceğim emin olun, ikinize de layık olacağım.

Alyoşa tekrar elimi sıktı, güzel gözlerinde iyilik ve mertlik ışığı parladı. Bana o kadar inançla elini uzattı, dostu olduğuma öyle emindi ki!

Devam etti:

— Düzelmeme Nataşa da yardım eder, dedi. Sakın aklınıza kötü bir şey gelmesin; bizim için pek fazla üzülmeyin. Durumdan oldukça ümitliyim, içinde bulunduğumuz koşullardan dolayı endişe duymamıza gerek yok. Mesela romanım başarılı olmazsa (doğrusu roman falan saçma şeyler, bunu sırf fikrinizi öğrenmek için söyledim) evet, yazı yazmayı beceremezsem müzik öğretmeni olurum. Müzikle ilgimden haberiniz yok mu? Bu şekilde hayatımı kazanmaktan hiç çekinmem, bu bakımdan tamamıyla çağdaş düşünüyorum. Ondan başka evimde bir sürü pahalı biblo, lüzumsuz tuvalet takımlarım var, bunları satarım; aldığım parayla uzun zaman geçiniriz. Nihayet, en son çare olarak, belki gerçekten bir görev alırım. Babam buna çok sevinir. Zaten ikide bir çalışmak için teşvik ediyor, ben de hep rahatsızlığımı öne sürerek onu atlatıyorum. Hatta bir yere kaydım yapılmış galiba... Evlenmenin bana yaradığını, ağırbaşlı olup uslandığımı, çalışmaya başladığımı da görse sevinir, bağışlar beni.

— Peki ama Aleksey Petroviç, bu durumda babanızla Nataşa'nın babasının arasında kopacak gürültüyü hiç düşünmediniz mi?

Acımasızca konuşuyordum. Gözlerimle, ölü gibi sararmış Nataşa'yı göstererek,

— Bu gece evlerinin halini gözünüzün önüne getiriyor musunuz, diye devam ettim.

— Evet, haklısınız; çok korkunç bir şey! Bunu düşündüm ve içten kederlendim... Ama ne yapayım? Haklısınız: Bari onun ailesi bağışlasa bizi. İhtiyarları ne kadar sevdiğimi bilseniz! Öz ailemmiş gibi seviyorum. Oysa onlara yaptığım şey! Ah şu kavgalar, davalar yok mu! Buna nasıl üzülüyorum inanmazsınız. Zorları nedir sanki? Hepimiz birbirimizi sevdiğimiz halde kavgalıyız. Barışsalar da bitse bu tatsızlık. İnanın onların yerinde olsam böyle yapardım. Sözleriniz beni ürküttü Vanya: Korkunç bir işe giriştik Nataşa! Bunu önce de söylemiştim... Beni dinleyin İvan Petroviç: Belki her şey düzelir, ne dersiniz? Eninde sonunda barışırlar ya! Barıştıralım onları. Elbette böyle olacak, aşkımıza karşı koyamazlar. Varsın şimdi lanet etsinler bize, biz gene de sevelim onları; sonunda dayanamazlar. Şu bizim pederin bazen nasıl yufka yürekli olduğuna inanmazsınız.

Kaşlarının altından bakışlarına aldırmayın, aslında çok duygusaldır. Bugün beni nasıl tatlı tatlı ikna etmeye çalıştığını duysaydınız! Oysa ben tüm isteklerinin aksine hareket ediyorum; buna da üzülmüyor değilim. Hep bu önyargılar yüzünden! Delilikten başka bir şey değil. Ne olurdu Nataşa'ya daha dikkatli baksaydı, yarım saat yanında kalsaydı! Yüzde yüz fikri değişir, derhal bizden olurdu.

Alyoşa, Nataşa'ya sevgi ve hayranlıkla baktıktan sonra gevezeliğine devam etti:

— Nataşa'yı tanıdıktan sonra ne kadar seveceğini; çevremizin nasıl hayrete düşeceğini hayalimde binlerce defa canlandırmaktan öyle zevk alıyorum ki! Böyle bir kızı dünyada görmemiştir onlar! Oysaki babam onun bir düzenbaz olduğuna inanıyor... Onurunu temize çıkarmak borcumdur. Ah Nataşa, hepsi sevecekler seni! (Taşkın bir heyecanla) Sevmeyecek adam olamaz zaten, diye ekledi. Sana ne kadar layık değilsem de gene sev beni Nataşa! Ben de... Beni biliyorsun! Aslında mutlu olmamız için çok şey lazım değil ki! Ne derseniz deyin, bu akşamın hepimize mutluluk, barış ve huzur getireceğine eminim, evet eminim! Bu akşam için de Tanrımıza çok şükür, değil mi Nataşa? Ne oldun? Ulu Tanrım, ne oldun Nataşa?

Nataşa ölü gibi sararmıştı. Alyoşa'nın çenebazlığı devam ederken gözlerini ondan ayırmıyordu. Fakat bakışı gittikçe donuklaşıp sabitleşiyor, yüzü soluyordu. Sonunda dinlemez olmuş, kendinden geçmiş gibi göründü. Alyoşa'nın seslenişi onu uyandırmıştı sanki. Kendini toparladı, çevresine baktı, sonra birdenbire bana atıldı. Hızla, aceleyle ve Alyoşa'dan saklanmak istiyormuş gibi cebinden bir mektup çıkarıp verdi. Büyüklerine bir gün önce yazdığı mektuptu. Uzatırken bakışı gizli bir güçle bağlanmış gibi benden ayrılmıyordu. İçinde sonsuz bir ümitsizlik vardı. Bu acı bakışı ömrümün sonuna kadar unutamam. Beni de korku sardı: Nataşa'nın ancak o sırada yaptığının çirkinliğini anladığını gördüm. Bir şeyler söylemek için bocalıyordu. Konuşmaya başladı, sonra birdenbire kendini kaybetti. Düşmek üzereyken onu yakaladım. Alyoşa korkudan sapsarı, kızın şakaklarını ovuyor, ellerini, dudaklarını öpüyordu. Bir-iki dakika sonra Nataşa kendine geldi. Az ötede Alyoşa'yı getiren araba duruyordu; onu

çağırdık. Nataşa arabaya binerken çılgın gibi elime yapıştı. Bir damla gözyaşı parmaklarımı yaktı... Araba hareket etti. Durduğum yerde uzun uzun arkasından baktım. O anda mutluluğum bitmişti, hayatım ikiye bölünüyordu. Derin bir acı hissettim. Ağır ağır, aynı yoldan ihtiyarlara döndüm. Onlara ne söyleyeceğimi, içeri nasıl gireceğimi bilmiyordum. Aklım duruyordu, ayaklarım adeta yürüyemez olmuştu.

İşte, yaşadığım mutlu günlerin tümü bu kadar. Aşkımın bitişi böyle oldu. Şimdi bıraktığım hikâyeyi anlatmayı sürdürebilirim artık.

EZİLENLER